

J. J. Schwanen, sculp.

Gezicht van de N. Ys-zeer

D E A A R D E

EN HARE

B E W O N E R S ,

VOLGENS DE

NIEUWSTE ONTDEKKINGEN ,

EEN WERK TER BEVORDERING DER KENNIS
VAN LANDEN EN VOLKEN EN VAN DERZEL-
VER VOORTBRENGSELS EN HANDEL ,

NAAR HET HOOGDUITSCH

VAN

E. A. W. VON ZIMMERMAN.

MET PLATEN.

D E R D E D E E L.

TE HAARLEM, BIJ
F R A N Ç O I S B O H N ,
MDCCCXVII.

I N H O U D.

INLEIDING	Bladz. 1-20
Algemeen overzicht van de gewesten aan den Noord-pool	1
Het blinken van het ijs	5
Groote, sterkte en zonderlinge gedaante der ijsklompen	6
Brandend Ys	11
Drijf-hout	12
Lange Nacht	13
Waarnemingen van KAREL XI. over de straalbuiging.	15
Zon bij middernacht	16
Noorderlicht	17

YSLAND	21-49
Gedaante en grootte van het Eiland	21
Verdeeling der <i>Jökels</i> of Ijsbergen	24
Vulkanen en Bronnen	25
De <i>Hekla</i> en de Brullende Berg	28
Vischen leven in warm water	31
Zich bewegende Bergen	32
De warme Bronnen van <i>Tsland</i>	34
De Beroemde <i>Geyser</i>	35
Het Klimaat	37
<i>Tslands</i> Planten en Dieren	38
Bewoners van <i>Tsland</i>	47

GROENLAND	50-176
Het <i>Oude Groenland</i>	52
Gedaante enz. van het <i>Tegenwoordige Groenland</i>	53
Ongemeen groote Turmaline	60
Schraalheid in Dieren en Planten	61

JOZEF BRANDT	Bladz. 287
Voordeelen der Beschaving, tegen RAYNAL en anderen	295
De Indianen gelooven bijna alle aan een Hooger Wezen	299

DE VOORNAAMSTE VOORTBRENGSELS VAN HET WESTELIJKE GEDEELTE VAN DE NOORD-POOL VOOR DEN HANDEL	302
De Walvisch - vangst	307
De Robben - vangst	331
De Stokvisch - vangst	337

DE PELTERIEN DER WESTELIJKE LANDEN VAN DE NOORD-POOL	351
De Bever en de Muscus-rat	351-359
Runder - foorten	360
Herten	362
Beeren	364
Honde - rasfen	367
Marters, Weezels enz.	368
De Vogelvangst	371

EENIGE AANMERKINGEN OVER DE WIJZE EN VOOR DEN MENSCH VOORDEELIGE GESTELDHEID VAN DE GEWESTEN AAN DEN NOORD-POOL	371
---	-----

Bladzijde 26 v. l. r. 6, leze men *voor* Junij Augustus; blz. 184 reg. 3, *voor* beden beneden; en elders *voor* Mos - dier Moos - deer; *voor* MAKENZIE MACKENZIE; en *voor* WILD WELD.

DE AARDE

EN HARE

BEWONERS.

HET WESTELIJK GEDEELTE DER
LANDEN AAN DEN NOORD-POOL.

I N L E I D I N G.

Wanneer het mogelijk ware, zich verscheidene mijlen hoog boven de Noord-pool te plaatsen : welk een wondervol *Panorama* zoude dan het scherpziende oog aldaar aanschouwen? Bij helderen zonneschijn, kaatst eene veelverwige uitgestrektheid waters, van meer dan zeventig duizend vierkante mijlen, tot op den tagtigsten graad Breedte, slechts nu en dan afgebroken door ijsbergen en gedenteekenen van verwoestingen in de Natuur, als het ware, een schitterend en toch

III. DEEL.

A

een-

eenzelvig beeld der verwoesting en des doods terug. Bijna nergens wordt deze sombere spiegel gebroken, nergens het oog bepaald, behalve in het Zuiden, naar den kant van *Europa*. Hier stijgen de hooge marmeren rotfen van *Spitsbergen*, door de haar bedekkende ijsfchotfen naauwelyks te onderkennen, als enkele punten, in de barre wildernis omhoog. En hier, als bijna regt tegenover, ziet het oog twee onafzienbare Straten, met verbazende ijsfchollen bepleisterd, tusfchen de vaste kusten der Oude en der Nieuwe Wereld. De eene — zij fcheidt *Europa* van *Groenland* — meer dan honderd en dertig mijlen breed, ligt daar, als een verstijfde Reuzenstroom tusfchen *Laplant* en *Amerika*; de andere, de *Bering*-straat, van negen en drie vierde Duitsche mijlen, fchijnt daarentegen slechts eene bevrorene beek, die voormaals tusfchen het Oosten van *Azië* en het Noordwesten van *Amerika* henenvloaide.

In elke andere rigting, stuit het oog op de kusten van het vaste land. Duidelijk vertoont zich de groote uitgestrektheid van vijfendertig graden Lengte van *Europa* en *Azië*, met menigvuldige, verre vooruitstekende landtongen en diepe inhammen. Uit meer dan tien monden

den van aanzienlijke rivieren, waaronder vier der grootste stroomen der aarde, drijven gedurig nieuwe ijschotsen en stukken van groote boomen op den verbazend uitgestrekten spiegel.

De andere helft, de lange kust der Nieuwe Wereld, van *Jan Mayens* Eiland tot aan de *Yskaap*, is tot dus verre met een' ondoordringbaren sluier bedekt. Slechts enkele punten, de monden van twee niet onbeduidende rivieren, door *HEARNE* en *MACKENZIE* ontdekt, benevens eenige kleine Eilandtjes, zijn hier zichtbaar.

Evenwel, wat vermag niet de overal werkzame en veel vermogende Natuur? Zelfs bij deze doodelijke eenzelvigheid van het Element, toovert zij wondervolle afwyselingen en menigvuldige prachtige tooneelen. Om hiervan te gepaster tot ons doel gebruik te maken, wenden wij het oog inzonderheid naar het Westen. Wij komen daardoor, overeenkomstig de voorheen genomene rigting, tot het Noord-oostelijk gedeelte der Nieuwe Wereld; en wij laten te gelijk alle groote verschijnselen der gezamenlijke Pool-landen ons oog voorbijgaan. De Britsche landen, welke door de zee zijn doorsneden; de daar-

tegenover naar het Noorden liggende *Orkneijs-* en *Schetlands* - Eilanden , aan talrijke ruinen gelijk ; de , nog hooger op , hier en daar vooruitstekende , gebrokene rotfen der *Feroe-* Eilanden , eindelijk het als door vuur blijkbaar gevormde *Ysland* : fchijnen niet deze te zamen genomen , als 't ware , een van Lava en Bafalt gepleisterde reuzen - weg van *Europa* naar *Groenland* , en alzoo een ontwijfelbare overgang van het Noorden der oude Wereld tot het Noorden van *Amerika* ? Wordt niet daar bij aan den bedaarden befchouwer van het geheelal herinnerd de verzonken *Atlantis* van PLATO ? Deze Straat , gevormd door twee elkander befrijdende Elementen , heeft op de gansche aarde haars gelijke niet. Zij is even zoo merkwaardig van wege hare gefteeldheid en het gene zij oplevert , als van wege de oorden , tot welke zij geleidt. Zij verbindt het eene halfrond aan het andere.

Als de Groenlands-vaarder op de Walvischvangst of Zeehonden-jagt gaat , gevoelt hij , zelfs in den Zomer , op een' afstand van verfcheidene mijlen , de voortteekenen van het ontzettende ijs aan de Noord-pool. Terwijl aanzienlijke hoopen van ijs , door de ftoomen , dikwijls verder dan tot den zestigften Graad

Breed-

Breedte, met eene geweldige snelheid voortgestuwd, met eenen blaauwachtigen glans rondsom het schip spiegelen, aanschouwt hij, op verren afstand aan den horizon, een helder wit schijnsel. Het is de weerschijn van ontzaggelijke ijsvelden. De Schippers noemen dit schoone schouwspel *het blinken van het ijs*. Wanneer men verder doordringt, ziet men, volgens CRANS, MULGRAVE en andere, ijs-velden voor zich, die de lengte hebben van verscheidene mijlen. De Kapitein LUTWITGE zag, van eenen tweehonderd vademmen hoogen berg van *Spitsbergen*, zoo ver zijn oog kon reiken, een ijsveld, dat tien of twaalf zeemijlen zich uitstrekke. Een dergelijk gezigt heeft men aan de Aziatische Kusten van *Rusland*. De koene Russische Schipper, MARCOF, benevens zeven andere zijner Landslieden, deed, in Mei 1715, op sleden, door honden getrokken, eene reis van den mond der *Jana*, gelegen onder den eenen-zeventigsten graad Breedte, verder op naar het Noorden. Hij bereikte, in éenen dag, den agtenteventigsten graad, maar hier werd hij, door aan elkander hangende ijs-velden, belet, verder doortredingen. Met veel moeite, beklom hij een' der hoogste ijs-bergen, en

zijn oog aanschouwde, aan alle kanten, niets anders dan eene onmetelijke uitgestrektheid van ijs. Hij was genoodzaakt, terug te keeren; verscheidene van zijne Honden stierven van honger, en verstrekten den overigen tot spijze.

Zulk eene uitgestrektheid van aan elkander hangend ijs ontmoetten ook de beroemde Reizigers COOK en CLERKE, in 1778, toen zij het beproefden, om door de *Bering*-straat verder naar het Noorden doortedringen, en de Kaap *Czutzkensse* omtezeilen. Wanneer men bedenkt, dat de Russen, in vroegere tijden, somwijlen van uit de monden der *Lena* het gemelde voorgebergte omzeilden, en gelukkig te *Kamschatka* aankwamen, zoude men dan niet bijna in het gevoelen komen van BUFFON, dat onze aardbol van tijd tot tijd kouder wordt, en alzoo als verouden zal?

Deze uitgestrekte ijs-velden, die men, als 't ware, een vast land van ijs zou kunnen noemen, scheuren somwijlen, met een verschrikkelijk geweld, van een. Men kan dit met regt het *ys-beven* noemen, eene uitdrukking, welke ook in dergelijke gevallen van de Zwitfersche ijs-velden wordt gebezigd. Ijs-schollen, die gansche vierkante mijlen
op-

oppervlakte hebben , drijven dan van de Noordpool dieper naar het Zuiden , en vormen , door op nieuw van een te splijten , nu eens grootere , dan weder kleinere ijs - velden. „Niet verre van den rand van het vastzittende ijs - veld” — zegt MULGRAVE , die , op zijn’ togt naar den Noordpool , bijzonder veel moeite deed , om het Zee-ijs te onderzoeken — „zag men de zee zich in diepe „golven bewegen ; zoo dikwijls , echter , als „wij tusfchen het drijf-ijs zelve indrongen , „was het water altijd ftil en effen. De „enkele drijvende ijs velden en fchollen zoo „wel , als de binnenfte gedeelten van het „vastzittende ijs , waren plat en laag. Blies „echter de wind tegen het ijs , dan werden „de los drijvende ftukken op elkander geftapeld. Dikwijls vonden wij een enkel ijsveld , eenige vierkante morgens (*Acres*) „groot , tusfchen twee andere , die nog „grooter waren , om hoog verheven , en „met dezelve als tot één ligchaam te zamengehecht. Op deze wijze , hebben wij verfcheidene ftukken , of velden zich aan elkander zien hechten en eene enkele groote „masfa vormen , tot dat eindelijk geheele „baaijen met dezelve werden opgevuld.”

Nu verbeelde men zich, hoe gevaarlijk het is, tusfchen zulke vreesfelijke klompen en velden van ijs ingesloten te zijn ! Zoo werd, in het jaar 1742, een Hollandsch Schip daar door verbrijfeld, en de manfchap had naauwelijks tijd, om zich te redden. Van nog meer belang, echter, is het volgende gelukkiger voorbeeld. De Ontdekings-fchepen van Lord MULGRAVE *the Racehorfe* en *the Carcasfe*, werden, in het begin van Augustus 1773, niet verre van de zeven Eilanden van *Spitsbergen*, op 80° 37' Noorder Breedte, door het ijs ingesloten. Ten einde een ganschelijk verongelukken te voorkomen, zag de Admiraal, na het houden van een' Scheeps - Raad, zich genoodzaakt, de Schepen zelve aan het ijs prijs te geven. Hij liet nu de groote boten op het ijs uitzetten, en dezelve met levensmiddelen laden. De Matrozen fpanden zich, als trek - dieren, voor de boten en trokken dezelve, eenige mijlen ver, over het ijs, naar het opene vaarwater. In de eerfte dagen keerden de Engelschen, elken avond, naar de Schepen terug; fpoedig, echter, geraakten de boten al verder en verder van dezelve verwijderd, en de hoop, dat men de gelief-

liefde woningen eenmaal weder zou kunnen betrekken, begon te verdwijnen; toen plotfeling een sterke Oostewind de 'groote oppervlakte ijs, en met dezelve de schepen, in beweging bragt. Onuitsprekelijk was de vreugde, toen men de schepen, na het optrekken van een', in deze streken menigvuldigen, morgen-nevel, verre boven de boten, in de ruime, en van ijs ledige, zee ontdekte, en alzoo den weg naar dezelve open vond.

„Bijna elken vorm, en grootte, welke men „zich verbeelden kan” — zegt de moedige Vrouw, die haren Echtgenoot, den Kapitein PARKER, op deszelfs reis rondom de wereld, vergezelde — „geeft het, tegen het ijs aan, „klotfende, water, „aan deze drijvende Eiland, „den.” Zij zag in de Zuid-zee eenige, die de lengte hadden van verscheidene Engelsche mijlen. Eene tweede voort van ijs is, in colosfaal op een gehoopte stukken, voor de schepen hoogst gevaarlijk.

Enkele hooge ijs-klompen, aan bergen bijna gelijk, en vaster in een verbonden, dan het witte ijs der ijs-velden, leveren, door hunne blaauwe en groenachtige kleuren, een majestueus schouwspel op. „In HUDSONS „Zeeboezem” — zegt ELLIS — „vindt men

„dezelve altijd; dikwijls zijn ze vijfhonderd
 „of zeshonderd ellen dik. Naar mate van
 „hunne verschillende digtheid, zinken zij, nu
 „meer dan minder diep, in de zee.” Wan-
 neer men nu aanneemt, dat slechts een tiende
 gedeelte van deze ijs - klompen boven het
 water uitsteekt, dan berekent FORSTER, dat
 de geheele inhoud van zulk een drijvend
 ijs-gebergte omtrent zeven duizend Millioe-
 nen Kubiek - voeten bevat. „Deze verbazen-
 „de ijs-klompen” — dus gaat die beroemde
 Reiziger voort — „maken een’ onbeschrijfe-
 „lijken indruk op de zeevarenden. Het
 „grootſche van derzelver gezigt overtreft alle
 „verwachting. Wij telden uit de mars,
 „honderd en zesentagtig groote ijs-klompen.
 „Tusſchen de onafzienbare vlakten van vast ijs,
 „ſtonden verbazende Eilanden van ijs. Deze
 „vertoonden zich als bergen, dan weder als
 „toorns, kerken of andere groote gebou-
 „wen, ja, als geheele ſteden.”

Dikwijls raken zulke drijvende ijs-klom-
 pen aan den grond en vormen duurzame ijs-
 velden in de zee. Zoo ſtaan in *Disko-
 baai*, in het Westen van *Groenland*, twee
 van dezelve, onder den naam der *Steden
 Haarlem* en *Amſterdam*, en trotſeeren, ſints
 ve-

vele jaren , de aldaar niet ondergaande zomerzon.

Worden echter deze ijs - velden , door stroomen of door storm , van een gerukt , dan leveren zij reusachtige en verschrikkelijke tooneelen op. Twee zulke ijs - velden , tegen elkander drijvende , verpletteren alles , wat tusfchen hen zich bevindt. Met een onbeschrijfelijk gekraak , drijven de Groenlandsche ijs - bergen , door weste winden en door stroomen voortgestuwd , tegen elkander. De groote balken van velerlei foort van drijfhout , welke zich juist daar tusfchen bevinden , worden vermorfeld en vermaald , en geraken daarbij in brand. Dan ziet men een nieuw verwonderenswaardig fchouwfpel. Vlam en rook ftiijen van uit de ijs - velden om hoog , en de zee vertoont , als 't ware , Vulkanen. Van hier het oude Fabeltje van *Brandend Ijs*. Walvisfchen worden verpletterd , aanmerkelijke stukken van de rotsachtige kusten , ja , zelfs kleine Eilanden worden , bij deze ontzagge-lijke worstelingen der ijs - bergen tegen elkander , voortgerukt. Zulke ijs - klompen zetten zich dikwijls aan de kust van *Ysland* vast , en de naam van *Ysland* is , volgens meergemelden Reiziger , daarom aan dat Eiland

gc-

gegeven. Zij veroorzaken altijd koude, hongersnood en ellende.

Ook het Drijfhout is een zeer merkwaardig en voor de Pool-landen weldadig verschijnsel. Het bestaat uit echte Dennen, roode Dennen, groote Berken, maar ook uit zulke boomen, welke aan het Fernambuk- het Brasilijsche hout en aan andere soorten van hout der Nieuwe Wereld gelijk zijn. Door het geweld der groote rivieren van *Amerika* en *Azië*, door overstromingen en orkanen, aldaar losgerukt, drijven deze groote stukken hout, in menigte, naar die oorden der wereld, waar men anders gebrek zoude hebben aan dit voortbrengsel der natuur. De Yslander bouwt van deze balken zijne woningen en schepen, en drijft met dezelve daarenboven een' belangrijken handel; hij maakt van dezelve zijn huisraad en gereedschap, en geniet tevens, door dit hout, eenige vergoeding van warmte, welke de zon hem in den winter ganschelijk weigert.

Eindelijk brengt het ijs den arme Noordlanders nog Walvischen, Zee-honden en verscheidene soorten van eetbare vischen aan, inzonderheid Schol (*Pleuronectes*). En schoon de witte Beer (*Ursus arctos*), die
ook

ook met de ijs - schotfen herwaarts komt, fomwijlen aan de Bewoners van deze gewesten eenige fchade toebrenge, wordt deze toch, door veel grootere voordeelen, rijkelyk vergoed. Op deze wijze opent de zoo moederlyk zorgende Natuur, zelfs in de verwoesting, bronnen van beftaan.

Op de zee, in deze hooge ftreken, wocden, echter, in den zomer gevaarlyke orkanen. In de maanden Mei, Junij en Julij daalt de zon niet meer beneden den horizon. Deze altoos durende dag vermeedert de uitwazemingen van het water; en naardien, volgens de waarnemingen van beroemde Natuurkundigen, de uitwazeming van het ijs grooter is, dan die van eene gelijke hoeveelheid waters, zoo veroorzaakt dit gedurig verbreken van het evenwigt der lucht de verfchrikelykfte ftoormen. Daarentegen verbergt zich, in den winter, het licht van den dag, maanden lang onder den horizon. Voor den Bewoner der hooge Pool - landen wordt, echter, daarvoor de aarde langer' tyd bewoonbaar, door middel van de lucht, welke den aardbol als eene fchaal omringt. De aan onze luchtftreek eigene ftraalbuiging openbaart hier een voortreffelyk bij - oogmerk van den
groo-

grooten Schepper der Natuur. Zij verhoogt, verscheidene graden, het beeld der zon. Men leert de groote waarde van deze verordening voor de Bewoners van deze treurige gewesten duidelijk kennen, uit het berigt van den ongelukkigen HEEMSKERK. Deze koene Hollander was genoodzaakt, met zijne togtgenooten, in 1597, op het oostelijk einde van *Nova Zembla*, bijna op 76° Breedte, te overwinteren. Na duizenderlei ellenden, door de koude, door de witte Beeren en door gebrek veroorzaakt, en na het verlies van vele manschappen, zagen zij in verscheidene weken de zon niet. Door aanhoudenden nacht en sneeuwjagt omgeven, ontdekten zij, tot hunne groote blijdschap, dat een, door hen op de sneeuw voortgerolde, kogel zichtbaar werd; ook vertoonde er zich eene schemering, niet ongelijk aan het morgenrood. Grootelijks nam deze blijdschap toe, toen zij, tien dagen later, tegen alle verwachting, een gedeelte van de Zonne-schijf boven den horizon aanschouwden. Men ging onderlinge weddenschappen aan, dat dit verschijnsel niets anders was geweest, dan eene luchtverheveling, naardien de berekeningen van BARENDS, den Stuurman, geheel strijdig waren met de-

ze vroege verschijning van de zon. Op den volgenden nevelachtigen dag, sctieen ook hunne hoop weder geheel verijddeld; maar op den morgen van den derden dag, versctieen het weldadige licht gansch en al boven den horizon. Des tijds, evenwel, moest dit verschijnsel wel onverklaarbaar blijven. Het was voor een' Noordschen Monarch bewaard gebleven, om hieromtrent juiste waarnemingen te laten doen. KAREL XI, Koning van *Zweeden*, en zijne beide Sterrekundigen gaven, in 1694, over dit verschijnsel eene goede opheldering, welke naderhand, door de vorderingen in de Natuurkunde volkomen is bevestigd geworden.

Voor dezen langdurigen nacht, worden de Pool-landen schadeloos gesteld, door den onafgebroken dag der Zomer-maanden. Reeds in Mei, gaat de zon, aan de andere zijde van den vierenzestigsten graad Breedte, niet meer onder. HEARNE, kon op zijne beroemde reis van de *Hudsons-baai* naar de *Ys-zee*, in deze maand, te midder-nacht even zoo goed, als op den vollen dag, in de uitgestrekte vlakten van het Noord-westen van *Amerika* op de jagt gaan. Evenwel is, zelfs in het begin van Junij, de kracht der zon zeer ge-

gering; eerst in Julij en Augustus, verkrijgt zij, door het langdurige van haar verblijven boven den horizon, het vermogen om de bevroren grond te ontdooijen, en de hier groeiende planten schiekelijk te doen kiemen en rijpen. Zij veroorzaakt als dan zulk eenen graad van hitte, dat het pek der schepen vloeibaar wordt. De warmte is van het hoogste nut voor onzen Aardbol, en maakt denzelven te beter bewoonbaar; en dit wordt door het schuinsche van de Ekliptika veroorzaakt.

De zon te middernacht, waarvan SKIOLDEBRAND eene schoone teekening gegeven heeft, is een zeer merkwaardig schouwspel voor den Vreemdeling. Zij gelijkt, echter, volkomen naar de maan. „Zij is” — zegt Lord MULGRAVE — „zonder glans; men kan ze met „het bloote oog, zonder het minste nadeel, „aanstaren. Daarbij zijn, op deze hooge „Breedten, de nevels zoo menigvuldig, dat „men, ook bij den heldersten zonneshijn, „plotfeling in zulk eene duisternis wordt „gesteld, dat men naauwelijks van het eene „eind van het schip naar het andere kan zien.”

De dampkring, welke hier altijd met bevrorene waterdeeltjes of met ijsdeeltjes bezwangerd is, levert daardoor nog een ander zonderling
schouw-

schouwspel op. De ondergaande zon trekt zeer menigvuldig licht-kegels naar zich, niet ongelijk aan het Zodiaks-licht; en de breking der stralen in deze, in den dampkring steede zwevende, ijs-naalden, veroorzaakt, dat men te gelijk verscheidene neven-zonnen, somtijds wel zes, aanschouwt.

Ondertuschen wist de weldadige Natuur veel van het onaangename van deze eeuwige nachten der Ijs-landen wegt nemen. Zij versierde dezelve met de schoonheden van het Noorder-licht. Dit prachtig luchtverschijnsel verandert aldaar, zoo als KERGUELEN, ELLIS, GMELIN en andere ons berigten, den nacht als in eenen helderen dag. „Ik las daarbij” — zegt de eerste — „een’ brief, zoo goed als „op vollen middag. Eerst besloeg eene lichte „wolk, in de gedaante van een’ hoog, de „helft van het uitspanfel. Uit dezelve daal- „den elf loodregte licht-zuilen, beurtelings „wit en rood, tot den horizon neder. Om- „trent middernacht veranderde het bovenste „gedeelte van deze zuilen in vuur-kleurige „garven; uit haar midden schoten pijlen te „voorschijn, als raketten. Na middernacht, „ontstonden hieruit zuilen, die in de verwon- „derlijkste evenredigheid waren geplaatst, en

III. DEEL. B „eene

„eene glinsterende vermenging van kegels;
 „piramiden, stralen, garven en vuur-ballen.
 „Langzaam en schier onmerkbaar verdoofde
 „dit hemelsche vuur; maar de nacht bleef
 „helder tot aan den dag. Dit prachtige
 „schouwspel deelt zelfs aan de starren zijne
 „schoonheid mede. Dezelve vonkelen door
 „zijne stralen met te grooter glans; en dik-
 „wijls schijnt de geheele hemel als in brand
 „te staan.”

Somwijlen is dit luchtverschijnsel zelfs voor het gehoor merkbaar. Ik zelf heb, in koude nachten, aan de *Bothnische Golf*, een duidelijk fisfen en zacht suizen van het Noorder-licht vernomen. De berigten van GME-LIN over het Noorder-licht in *Siberien* maken dit zelfs tot een, voor den aanschouwer ontzettend, geruisch „Niets prachtigers” — zegt hij — „kan men schilderen, dan die „licht-stroomen, welke zich, met eene on- „geloofelijke snelheid, langs den hemel ver- „spreiden, en denzelven als met een kleed „van Robijnen en Safieren bedekken. Even- „wel men ziet ook dit heerlijk schouwspel, „voor de eerste reis, niet zonder schrik; „want deze doorschijnende en verbazende „verlichting gaat, volgens het getuigenis

„van

„van vele geloofwaardige personen, met een
„hevig fisfen, kraken en rollen gepaard;
„het is, als of men de echo van zwaar ge-
„schut hoort. De Jagers, die aan de ijs-
„zee op de witte en blaauwe Vosfen jagt
„maken, worden dikwijls van dit Noorder-
„licht overvallen, en hunne Honden wor-
„den dan door hetzelfde zoodanig verschrikt,
„dat zij op den grond neêrzingen; en het
„is onmogelijk, deze dieren van hunne plaats
„te brengen, vóór dat het geraas over is.”

Ook getuigt HEARNE hetzelfde, in zijne reis naar de Indianen aan het meir *Athapuscow* in het Noord-westen van *Amerika*. Het is merkwaardig, dat deze onbeschaafde en ruwe menschen eenigermate den ootsprong van dit luchtverschijnsel vermoeden. Zij noemen het Noorder-licht *Edthin*, d. i. Hert (*Cervus Virginianus*), dat men in deze streken menigvuldig vindt. Zij gelooven, dat die streken, waar het Noorder-licht zich vertoont, met eene groote menigte van Herten is opgevuld, omdat zij bij ondervinding weten, dat het vel of het hair van deze dieren, wanneer men er des nachts, in de duisternis, op wrijft, een soortgelijk elektriek verschijnsel vertoont.

Deze zijn de voornaamste groote verschijnselen in de zee en aan den hemel in die streken bij den Noord - pool , welke wij nu nader zullen beschouwen. Grootheid en schoonheid gaan hier altijd met iets schrikwekkends gepaard ; en de indruk van deze ontzettende pracht wordt , door het gezigt van het groote Eiland , dat het naast aan het Westelijke Noorden ligt , geenzins vermindert.

Y S L A N D.

Y*sland* schijnt ook thans nog, als het ware, de zetel van eene magtige, doch boosaardige Tooveres; en het is geen wonder, dat de oudste vertellingen het binnenste van dat land als den *Cocytus* (*) voorstellen. Het is een land, bij welks vorming, de meest vermogende Elementen, lucht, vuur en water, hunne gezamentlijke krachten schijnen beproefd te hebben, om iets buitengemeens daartestellen, maar ook tevens om te bewijzen, dat zelfs in de sombere plaats van schrik en verwoesting de wijsheid van den Schepper nog middelen wist te vinden, waardoor het groote doel van het Geheelal, het leven, onafgebroken konde bereikt worden. *Yslands* ontdekking, of liever het weder vinden van hetzelfde, komt volkomen overeen met het zonderlinge van dit land.

De beruchte Noordsche Zee-roover **NAMODDE** kwam, volgens de oudste Geschiedkun-

(*) De Helle-vloed of ook de Hel zelve.

22 HET WESTELIJK GEDEELTE

kundige Vertellingen, in het jaar 861 aan dit Eiland. Hij noemde het *Snioland*, (*Scheeuwland*). Zijne beschrijving van hetzelfde maakte den koenen Zweed GARDAS SUAFARSON belust, om het te bezoeken. Hij deed dit drie jaren later, en wekte, door zijne berigten, den grootsten Zee-reiziger onder zijne Landslieden, FLOKE, tot eene dergelijke onderneming op. Het kompas was destijds nog niet uitgevonden en FLOKE dacht alzoo aan den oudsten Schipper, NOACH. Hij nam van de *Feroe-Eilanden*, drie raven met zich aan boord, zeilde van daar naar het Noorden, en liet eene van dezelve vliegen. Deze keerde terstond naar haar Vaderland terug. Eene tweede, die bij het verder Noordwaarts zeilen uitgelaten was, kwam spoedig, bij gebrek aan voedsel op het land, weder op het schip; maar de derde kreeg de lucht van het groote Eiland, en vloog Noordwaarts naar *Ysland*. FLOKE volgde deze aanwijzing, en landde aldaar gelukkig. Offchoon *Ysland*, sedert dien tijd, bij de Europeanen bekend was, werd echter, tot een naauwkeuriger onderzoek van het Eiland en tot de daaruit opgemaakte besluiten, de meerdere kennis van de heden-daagsche Natuurkunde vereischt.

Het

Het eerste gezicht van dit land, dat volgens de beste, *Reinecksche* kaart, anderhalf duizend Duitfche vierkante mijlen groot is, verwekte, zelfs bij de Bewoners van het barre *Noorwegen*, eene fombere gewaarwording. „Langs „den oever” — zegt TROIL — „vertoonen „zich menigvuldige moerasfen, meest echter „fteile, door vuur verglaasde, rotfen. Het „oog verliest zich, dieper landwaarts, in hoo- „ge, ontogankelijke, met eeuwige sneeuw „bedekte gebergten; en daar, waar men slechts „den blooten grond ontdekt, ziet men stre- „ken, meer dan zestig Duitfche mijlen lang, „van aan een hangende Lava (*Hraun*). Dik- „wijls zijn deze klompen van Lava, door „hunne veelvuldige ftoomen, in verscheidene „bergen en groote gevaarten op elkander ge- „ftapeld. Slechts zeldzaam mag het oog zich „vestigen op enkele, aan de fombre natuur „als afgeperfte weiden of nare bosfchen van „kwijnende Berken en Dennen; want zelfs de „Den, anders het fieraad der Noordsche Ge- „wasfen, bereikt hier naauwelijks de hoogte „van twintig voeten, en de Berk wordt hier „maar zelden drie duimen middellijns dik.” Wanneer men dieper in het land doordringt — want het binnenfte gedeelte is weinig ge-

24 HET WESTELIJK GEDEELTE

bruikt, ja, naauwelijks genoegzaam bekend — ziet men zich, bijna in elke rigting, door gemelde Ijs-gebergten (*Jökels*) bepaald; en deze zijn de voornamste oorzaken van de verschrikkelijke natuurverschijnselen, waaruit de treurige toestand van *Ysland* ontstaat.

De Deensche Natuurkundigen verdeelen deze *Jökels*, of Ijs-bergen, hoofdzakelijk in drie klasfen. *Haa-Jökel*, hooge Ys-bergen; deze worden overal op het Eiland gevonden; *Skrid-Jökel*, Ijs-streken, door eigenlijke Ijs-bergen ontstaan, door het afvallen en afstorten van het ijs van de hooge bergen op het vlakke land, van daar *Jökel-val* genoemd; *Oost-Ysland* is daarmede het meest bedekt; en eindelijk in *Grunn-Jökels*; de bevroren grond wordt hier een Ijs-veld; dezelve zijn Ijs-velden, aan de Ijs-zeeën van *Zwitferland* niet ongelijk. Verscheidene van deze *Jökels* hebben eene uitgestrektheid van vijftien Duitfche mijlen in de lengte; andere, die minder uitgestrekt zijn, hebben eene hoogte van zes duizend voeten. Nu eens laten zij verbazende stroommen waters naar beneden vloeijen, dan weder fpuwen zij eene onmetelijke hoeveelheid van brandende Lava uit. Eene enkele befchrijving van zulk eene uitbarfting in de
nien-

nieuwere tijden zal toereikende zijn, om de grootte en het verschrikkelijke van deze Yslandsche Ijs-vulkanen zich te kunnen verbeelden.

Op den 1sten Augustus 1783, gevoelde men in Oost-Ysland, in het Westelijk gedeelte der Provintie *Skaptaar-Fiold*, waarin zich de *Skapta-Jökel* bevindt, eene aardbeving. Eenige dagen daarna, braken op drie plaatsen, inzonderheid bij *Ulfarsdal*, ten Oosten van de rivier *Skapta*, de onderaardsche vuren te voorschijn. Dezelve vereenigden zich, en wierpen vuur en vlam, vierendertig Duitsche mijlen zichtbaar, in de hoogte. De geheele dampkring werd door zand, puimsteen en asch verdonkerd; en daarmede vielen ook ballen, en klompen gesmolten pek, in de gedaante van kransen, naar beneden; dit alles verwoestte alle planten en gewassen. Ten zelfden tijde, stortten uit de wolken onzaggelijke stroomen van zoutachtigen regen neder, die alles met zich wegsleepten. Deze groote hoeveelheid van water veranderde, door de hitte der gemelde vuurstroomen, in de dikste dampen. De zon vertoonde zich als met bloed geverwd, en de geheele natuur nam eene vreemde en verschrikkelijk ge-

26 HET WESTEKIJK GEDEELTE

daante aan. Het geheele land, tot in eenen verren omtrek, werd verwoest; het vee stierf van honger, en de verbaasde bewoners vlugteden in de verstaafgelegene gedeelten van het Eiland.

Op den 11den Junij, droogde de rivier *Skapta*, binnen vierentwintig uren, te eenenmale op; zelfs hare diepe bedding was niet groot genoeg, om de daarin stroomende Lava te bevatten. Evenwel was deze rivier meer dan vier Duitfche mijlen lang, dertig tot honderd vadem breed, en veertig tot tweehonderd diep. Spoedig, echter, vloeide de Lava buiten deze hooge oevers, offchoon de bedding hier zeventig vadem bedroeg; stroomde over alle de Dorpen en Gehuchten heen, die dezelve in den weg stonden; verdeelde zich in verscheidene Kanalen, en vormde op het vlakke land, maar alleen in het Noord-westen, verbazende meiren van vuur, die agt mijlen lang en zes breed waren. Het land fcheen nu eene massa van gefmolten metaal; alle sporen, dat het te voren was bewoond en bebouwd geweest, waren plotseling verdwenen. Eenentwintig Gehuchten en Meijerijen, waaronder zeven Dorpen met Kerken, waren te eenenmale verwoest;

vier-

vierendertig hadden zeer veel geleden; tweehonderd en twintig menschen verloren het leven door vuur, eenentwintig door water; en twaalf stroomen waren opgedroogd.

Deze ontzettende verschijnselen op het land zijn, echter, niet de eenige; ook de naburige Oceaan levert voortgelijke omwentelingen op. Reeds in het jaar 1340, brak, bij een' onderaardschen brand op *Zuid-Ysland*, het vuur uit den bodem der zee te voorschijn, en veranderde het geheele Voorgebergte en de Eilanden bij *Reikanes*; verscheidene verdwenen plotseling. Dit lot, meent men, dat verscheidene van de *Goubermans*-Eilanden getroffen heeft, die thans nog op eenige oude Kaarten van *Ysland*, niet verre van *Patrjxflord* te vinden zijn. In onze tijden, kwamen uit de Yslandsche zee, in Februarij 1784, twee nieuwe Eilanden te voorschijn. Het eene, het *Nieuwe Eiland* (*Nye Oere*) steeg, met een geweldig gekraak en onder het uitbraken van vuur en puimsteen, in het Zuid-Westen, niet verre van de groep Eilanden *Reikanes*, aan de Land-spits van *Guldbringe Sysfel* gelegen, uit de zee om hoog. Het tweede vertoonde zich meer in het Noorden, tusschen *Ysland* en *Groenland*.

De

28 HET WESTELIJK GEDEELTE

De uitbarstingen van vuur op *Island* bepalen zich, derhalve, niet enkel tot den zoo beroemden *Hekla*. Deze speelt thans te dezen slechts eene geringe rol, wanneer men hem met den grooten *Katleja*, met den *Krasse*, den *Huervatte* de *Törfa*, met den *Oera* en andere *Jökels* of Ijs - gebergten vergelijkt. De *Hekla* bestaat, wel is waar, beneden een' omtrek van drie mijlen, maar is toch slechts een laag gebergte. In onze dagen, was hij niet zeer in beweging. Het was merkwaardig, dat men, bij eenige van zijne zestien uitbarstingen — want zoo veel telt men sedert 1004 tot 1755 — eene zoo verbazende hoeveelheid van zout over het omliggende land vond verspreid, dat men er verscheidene paarden mede beladen konde. Een duidelijk bewijs, dat de *Hekla* met de zee gemeenschap heeft.

De *Huerevatte* in *Noord-Island* kenmerkt zich door een geraas, dat aan het brullen van eenen leeuw gelijk is. Het is eene Vulkaansche opening op den top van het *Kiol* gebergte. De landstreek, rondsom dezen brullenden heuvel gelegen, is in den zomer met schoon gras bedekt. Deze heuvel heeft drie voorname openingen, en deze

wer-

werpen elken steen , dien men er in gooit , met een groot gelis weder om hoog. In deszelfs omtrek kookten steeds sterk versteenende bronnen.

Tofa-Jökel , in *Oostelijk-Island* , is voor den Natuurkundige een nog merkwaardiger Vulkaan ; want zelfs uit zijn ijs ontspringen heete bronnen , benevens een stroom van versch water. Zelfs de stilstaande meiren en stille groote water - vlakten brengen hier damp en vuur te voorschijn. Het meir *Myrvatn* (*Muggen - meir*) in *Huneyatus - Sysfel* van *Noord-Island* , bestaat drie mijlen in den omtrek. In hetzelfde liggen vruchtbare Eilanden , en het is rijk aan voortreffelijke Forellen. Zijn geheele bodem , echter , bestaat uit gescheurde , en altijd warme Lava ; van daar dat ook de sterke winterkoude niets op dit meir vermag. Uit den gespleten bodem stijgt gedurig damp en dikwijls vuur omhoog. Een onderaardsch vuur , in deze zonderlinge landstreek , begon in 1724 te werken , en duurde zes volle jaren voort. De omliggende bergen werpen dikwijls enkele stukken vuur uit , en in de nabijheid vindt men eene groote laag van zwavel ; want ook op dit Eiland vertoonen zich , niet verre van de

30 HET WESTELIJK GEDEELTE

de zee, op verscheidene plaatsen, waar de onderste bodem zichtbaar is, de hoofd-bestanddeelen der onderaardsche vuren, zwavel en ijzer.

De *Geologie* ontvangt, door de Vulkanen van *Ysland*, ook nog in een ander opzigt, eene belangrijke toelichting. Offchoon het onnaauwkeurig, of liever, door vele kwalijk begrepen is, als hadden de Ridder BANKS en deszelfs geleerde Reisgenooten op *Ysland* gezien, dat de gesmoltene Lava, in de zee vloeiende, bij derzelver plotselinge verkoeling, in die Bafalt-zuilen of groote Steen-kristallen veranderde, welke men tot daartoe niet volkomen wist te verklaren; heb ik mij, echter, van de volgende belangrijke daadzaak, den oorsprong van zulke kristallisatien, door eigene beschouwing overtuigd. Sir JOHN STANLEY, een van de menigvuldige zeer kundige en beschaafde Britten, welke een groot gedeelte van hun vermogen en van hunnen tijd aan de wetenschappen toewijden, deed voor ruim twintig jaren, op eigene kosten, eene wetenschappelijke reis naar *Ysland*. Hij nam, ten dien einde, een' Sterrekundige, een' Onderzoeker der natuur en een' Teekenaar mede, en bragt, onder de menigvul-

vuldige Mineralen, een *Basalt*, aldaar *Balusteen* genaamd, naar *Londen*, waarmede het aldus was gesteld. Het benedenste deel van deze Basalt - zuil bestaat uit dezelfde graauwe, poreuze Lava, welke de *Hekla*, bij deszelfs uitbarsting, doorgaans van zich werpt, en die zeer veel overeenkomst heeft met vele gebrokene foorten van *Basalt*, welke men om *Frankfort* en in het *Fuldafche* vindt. Dáár, echter, waar deze zuil zich verder verheft, wordt de kern of zelfstandigheid van dezen steen digter, en hij neemt tevens meer en meer eene regelmatige figuur aan, tot dat hij aan het bovineinde eene volkomen gekristalliseerde Basalt - zuil vormt. Wanneer men nu ook zeggen mogt, dat ons *Basalt* niet volkomen van dezelfde natuur en samenstelling is, dan zoude nog deze *Balusteen* bewijzen, dat poreuze, vlocibare Lava zich met er daad aldaar op zulk eene wijze gevormd heeft, of gekristalliseerd is geworden.

Het is zeker reeds opmerkenswaardig, dat de Forellen zich aan het warme, en dikwijls zeker met Gas bezwangerde, water kunnen gewennen; maar een nog veel opmerkenswaardiger verschijnsel levert het Meir bij *Olafsfjord* in *Badle-Sysfel* (*Noord-Ysland*) op.

32 HET WESTELIJK GEDEELTE

op. In dit Meir, waarin het water verschof zoet is, hebben de Zee - visfchen zich, als het ware, genaturalifeerd. Benevens Forrellen, gedeijen daarin voortreffelijk Schol-
len, Roggen en Kabeljaauwen, en dezelve hebben volkomen den fmaak aangenomen van den visch, die in zoet water leeft.

Gemelde Vuurgebergten, de oorzaken van de groote veranderingen op *Ysland*, zijn dikwijls zelve niet zeker van hunne eigene onveranderlijkheid. Wij bedoelen hier mede niet, dat zij menigmalen in grootte toe- en af-nemen, want dit hebben zij met verfcheidene Vulkanen gemeen; neen, eenige van hen veranderen zelfs geheel van ftandplaats; zij bewegen zich heên en weder, verlaten hun verblijf, en leggen, als het ware, bezoe-
ken af bij verafgelegene bergen en vlakke ftreken. De merkwaardigfte Ijs-bergen, in dit opzigt, vindt men, volgens de voldingendfte waarnemingen der Deenfche Natuurkundigen op *Oost-Ysland*. Zij worden doorgaans de *Skideraa-Jökels* genoemd; hun regte naam, echter, is *Fall-Jökels*, ten deele, omdat zij door het inftorten van andere Ijs-bergen ontftaan zijn, en ten deele, omdat zij jaarlijks zich voor- en achter-waarts bewegen.
Zulk

Zulk een berg, of liever heuvel, heeft omtrent agttien voeten loodregte hoogte, en is van boven met kleine punten voorzien. Zijne kleur is overal zwart; hij schijnt geheel zamengesteld te zijn uit op elkander gestapelde klippen van Lava. Grootendeels, evenwel, bestaat hij uit stukken ijs, welke met hoogen klip-steen aan elkander gevrozen zijn. In de tuschenruimten vindt men zand, asch en puimsteen. De Zuidelijke *Skideraa-Jökel* is vier mijlen lang en drie breed. Tot in 1755, had deze nimmer vuur, maar wel water, met vonken vergezeld, uitgeworpen, en hier bij rukte hij, als dreef hij zelf op het water, voor- en achter-waarts. Deze *Jökel* staat op het vlakke land, en is niet zeer hoog boven de zee verheven; mischien heeft hij wel inwendig gemeenschap met dezelve. Zoo dikwijls eenige der naburige Ijsbergen in brand geraakten, kwam ook de *Skideraa-Jökel* in beweging. Met de grootste ontsietenis, zagen de Ijslanders, bij den hevigen brand van 1727, den *Fall-Jökel*, als de golven der zee, heen en weder zich bewegen; uit deszelfs voet ontsprongen grootte en kleine stroomen. Gedurende den geheelen zomer, durfde niemand het wagen,

34 HET WESTELIJK GEDEELTE

over den *Skideraa-Jökel* te reizen; want dikwijls ontsprong er onverwacht zulk een stroom en zette het land onder water. Dieper in het land liggen de, met zoet water gevulde, meiren, *Grimsvaun*; dezelve staan met den *Skideraa-Jökel* in verband, en als deze brandt, spuwen ook zij vuur en asch uit het water.

Deze heete bronnen, baden en springende wateren vindt men, in eene ontelbare menigte, op *Island*. Dikwijls zijn er verscheidene bij fommige Gehuchten; en de Landman maakt er gebruik van, zoo wel om zijne spijzen te kookken, als ter zijner gezondheid. „In „dit land, waar de Natuur zoo arm is,” — zegt TROIL — „dat de Minnaar zijn Meisje „nooit eens met bloemen versieren kan, „ge- „ven de baden, welke de Natuur zelve hier „maakt, hem eene gelegenheid, om zijne „liefde, op eene voor ons zeker geheel nieu- „we wijze, uitdrukken. Hij reinigt en ver- „siert zulk een bad voor zijne Schoone, als „hij weet, dat hetzelfde, op een bepaald uur, „door haar bezocht zal worden.”

Het grootste en merkwaardigste Schouwspel onder deze springende wateren levert, buiten twijfel, de *Geyser* op, gelegen in de nabijheid

De Geysen

heid van de Bisschoppelijke Stad, *Skalholt*, op *Zuid-Ysland*. Zelf de omstreek van dezen Water-sprong is zeer romanesk. Men verbeelde zich een groot en uitgestrekt veld, aan de eene zijde met hooge bergen bezet, wier toppen met ijs zijn bedekt; aan den tegenoverliggenden kant, vertoonen zich de drie-voudige toppen van den *Hekla*; terwijl het oog in eene andere rigting, hier op eene rij van hooge rotfen rust, aan wier voet hier en daar heete bronnen ontspringen, daar op eene moerasige vlakte, op welke meer dan vijftig zulke kokende water-stralen hare dampen tot eene verbazende hoogte doen opklimmen. In het midden van deze tooneelen, ziet men den *Geyser*, eene springende bron, welke, door hare verschijnselen, de kunstigste fonteynen van *Casfel*, *Marly* en *Herrenhausen* verre overtreft. Reeds op eenen verre afstand hoort men een luid geraas van water, even als het geruisch van eenen waterval, die van hooge rotfen naar beneden stort. Een rondachtig bekken, dat volgens sommigen zestig, volgens anderen negentig voeten middellijn heeft, is, door de aanzetting van het water, met eenen rand van negen voeten hoogte omringd. De diepte van het wa-

36 HET WESTELIJK GEDEELTE

ter in dit bekken is verschillende. OLAFFEN vond dezelve tweeënzeventig voeten. Is hetzelfde, door het opwellen van het water van binnen, gevuld, of wekt men de wel, als 't ware, op door het inwerpen van vreemde zelfstandigheden, b. v. van steenen, dan hoort men doffe slagen, niet ongelijk aan die van geschut. De laatste slag is inzonderheid hard. De grond heeft daarvan, en de geheele omstreek davert. Terstond daarop, stijgt een dikke straal van kokend water tot eene verbazende hoogte. TROIL vond de grootste hoogte daarvan slechts tweeënnegentig voeten; doch de Deensche Natuurkundigen stellen dezelve op zeventig vademen. Deze geweldige watersprongen worden schielijk herhaald; dikwijls ziet men, in tien minuten, niet minder dan twee honderd. Vrij groote steenen, welke men in het bekken werpt, worden, met de grootste kracht, weder omhoog geworpen. Als de zon schijnt, ziet men hier de schoonste regenbogen; en wanneer de aanschouwers met den rug naar de zon staan, vormen de dampen om de schaduw van het hoofd van een' ieder' afzonderlijk dubbelde kringen, met de kleuren van den regenboog. Aldus vertoont zich dan dit toover-

ci-

eiland in eenen bestendigen staat van omkeering. Daar deszelfs inwendige deelen in eene gedurige gisting zijn , is zelfs de dikste korst van aarde naauwelijks voor dezelve veilig; zelfs de bodem van de omringende zee openbaart deze overhelling tot verandering en verwoesting.

Ook het Klimaat komt met dit alles volkomen overeen. Menigvuldige luchtverhevelingen, orkanen, enkele wervelwinden, plotselinge overgang tot de felste koude, door het naderen van het drijf-ijs: zie daar, wat ook de bebouwing en beplanting van het land ten uiterste moeilijk en wisselvallig maakt. Voorheen, evenwel, was het in dit opzigt beter gesteld. Het Klimaat was meer bestendig; er heerschte meer kalmte in de natuur; en de groei der gewassen was overeenkomstig de natuurlijke ligging van het land. Dit wordt duidelijk bewezen, door de aanmerkelijke overblijffels van zeer aanzienlijke boschen. Verscheidene oude berigten spreken van groote boschen op *Ysland*, en de overblijffels daarvan vindt men ook nog, onder den naam van het zoo nuttige *Saturbrand*. Dit zoogenaamde Yslansche Ebben-hout (*Ebenum fossilis*) wordt in groote lagen en zeer lange stukken onder de aarde gevonden, vooral in

38 HET WESTELIJK GEDEELTE

het Westelijke gedeelte van *Ysland*. Maar men ontmoet ook *Saturbrand* midden in de Lava's en in de omvergestorte rotfen. Uit deszelfs vezels, merg en wat dies meer is, blijkt het, dat het uit verschillende foorten van hout is ontstaan; men ontdekt ook verscheidene kleuren aan hetzelfde. Men kan het ook schaven en polijsten, en het is, even als Steenkool, met een mineraalachtig sap doordrongen, en dient ook tot brandstof.

Het is buiten eenigen twijfel, dat deze geweldige omwentelingen en verwoestingen het Klimaat hier hebben verergerd, en, als 't ware, omgekeerd. Want ook nog zijn het inzonderheid de orkanen en dergelijke werfelwinden, welke de meermalen aangelegde plantsoenen van hout plotseling verwoesten. Ons koorn komt hier ook niet voort; en zoo ziet men eigenlijk nergens eenigen akkerbouw; het teelen van aardappelen is echter wat beter gelukt. Die gras-foorten, welke menigvuldig op onze duinen groeijen, doch niet gebruikt worden, vooral het Zandriet (*Arundo arenaria*, L.) liet de Schepper in verscheidene streken van *Ysland*, vooral in het Oostelijke gedeelte, zoodanig gedeijen, dat men hetzelfde als eene voortreffelijke gave
der

der Voorzienigheid beschouwt, en er verscheidene spijzen van bereidt. Nadat het bij het vuur gedroogd en gezuiverd is, geeft het een graauwachtig meel, waarvan men, nu koecken, dan grut, bereidt, of ook een deeg, dat met zure melk wordt gemengd, en *Tisma* wordt genoemd. De mensch is niet alleen zoo voortreffelijk geschapen, dat hij, in de schrale gewesten van den aardbodem, de slechtste voortbrengfels der natuur voor lief neemt, maar het schijnt ook eene wijze inrigting te zijn tot het bestaan en de voortplanting van ons geslacht, dat die voortbrengfels der natuur, van welke men, in meer vruchtbare oorden, een' afkeer heeft, en die aldaar ook schadelijk zijn, in de Noordelijke en onvruchtbare, veel van het onaangename verliezen, en zonder nadeel kunnen gebruikt worden.

De wortel van het Slangenkruid (*Folium Bistorta, L.*) is bij ons zamentrekkende; met ijzer-vitriool vermengd, geeft hij zelfs een' inkt, en wordt in de geneeskunde als een zeer zamentrekkend middel toegediend. In de Noordelijke landen, b. v. in *Siberien*, en op *Kamtchatka*, verliest hij daarentegen, volgens GMELIN en STELLER, den afkeer verwekkenden smaak, wordt aangenaam en krijgt

40 HET WESTELIJK GEDEELTE

iets van de hazelnoten. Daarom zoeken de bewoners van deze onvruchtbare streken die wortels den Veldmuizen weder aftenemen, wanneer deze dezelve, tot winter-voorraad, in hare woningen hebben bijeen gesleept; en zij gebruiken ze dan tot spijs. Ook op *Ysland*, is deze wortel eetbaar. Men droogt hem in de lucht, maakt hem fijn, en bereidt dan van het meel zoowel smakelijke gerechten, als een gezond brood, dat echter wat zwart is.

Behalve nog andere eetbare kruiden, welke ten deele als salaad gebruikt worden, heeft de zorgvuldige Natuur aan de Yslanders verscheidene zeer voedzame, offchoon niet zeer smakelijke levensmiddelen gegeven. Deze bestaan in verscheidene soorten van Mos, waaronder het zoogenaamde Yslandsche Mos (*Lichen Islandicus*, L.) de eerste plaats bekleedt. Men noemt het aldaar Rotsgras (*Fjälde-gras*), en houdt daarvan een' eigenlijken oogst, welke, echter, daar het Mos drie jaren noodig heeft tot zijn' volkomen wasdom, slechts om de drie jaren invalt. Hetzelve wordt bij regenachtig weder ingezameld, en is goedkoop. De Yslanders maken dit Mos tot eene soort van grut, welke in melk, met water gemengd,

tot

tot eene zeer voedzame Gelei gekookt wordt , waar door zelfs de arbeidende klasfe van menfchen een genoegzaam en fpoedig werkend voedsel heeft. Nu en dan bakt men ook brood van hetzelfde , maar vermengt het dan met een weinig meel. Op West-Ysland vindt men eene foort van Mos , die van de gewone is verbasterd , doch deze in fmaak overtreft , en onder den naam van *Munda-gras* is bekend.

Die weinige gedeelten van het Eiland, welke verfchoond gebleven zijn van de verwoestende kracht der Elementen , gebruiken de Bewoners voor hun vee. En te dezen opzigte , heeft de Natuur hun niet karig behandeld. De Schapen-vokkerij is hier van veel belang. Vóór de vee - ziekte , welke hier van 1740 tot 1750 woedde , was het geheel niet iets zeldzaams, Landlieden te vinden , die kudden van duizend, ja , van twaalf honderd Schapen hadden. Men draagt ook zeer veel zorg , om deze dieren goed te voeden , en gebruikt tot derzelver onderhoud zelfs de bijna ontoegankelijke plaatfen. Toen GLOFFEN en POVELSEN , in 1753 , het kleine , doch door de menigte van vogels , welke er gevangen worden , beroemde Eiland *Geir-*

42 HET WESTELIJK GEDEELTE

holm, in het Westen van *Ysland*, bezochten, verwonderden zij zich met reden, dat de Bewoners de Lammeren, die daar in den winter liepen te grazen, aan touwen tot op de steilste hoogten naar boven trokken, en naderhand weder aflieten; ondertuschen vergenoegen zich de Schapen op *Ysland* dikwijls ook met Zee-gewasfen alleen. Wanneer de Yslandsche Schapen des nachts in de weide blijven, zoeken zij een der menigvuldige onderaardsche holen tot hunne legerstede; de jonge Lammeren beslaan dan altijd de binnenste plaats van het hol, de oude Schapen en Rammen de buitenste, die het koudste en onveiligste zijn.

Men heeft op *Ysland* geene wilde Schapen, zoo als men dikwijls voorgegeven heeft; doch de Schapen kenmerken zich hier veelal door verscheidene hoorns. Vier of vijf hoorns zijn bij dezelve niet iets ongewoons. De wol is wel wreed, maar toch zeer bruikbaar. Een goed Schaap geeft omtrent vier ponden wol en dikwijls omtrent anderhalf mengen melk, waarvan men boter en kaas maakt. Worden de kudden door eene sterke sneeuw-jagt overvallen, dan vormen zij doorgaans terstond eenen breeden kring
of

of, rondte, en de Schapen gaan alle met de koppen naar het middelpunt staan. Men vindt ze fomtijds, in dezen toestand, met eene laag van sneeuw bedekt, die wel een' voet hoog is. Het is gebeurd, dat de Eigenaars verzuimden, de Schapen spoedig genoeg opte zoeken, en deze dieren, door den honger gedwongen werden, om elkander de wol afteknagen; waardoor zij dan ook sterven.

Het Horen-vee op het Eiland is ook niet slecht. Het geeft zeer goede melk; en het is opmerkelijk, dat deze nog in ruimere mate vloeit, wanneer men, in schrale tijden, genoodzaakt is, de Koeijen met de overblijfsels van visch — een voedsel, waarnaar zij zeer begeerig zijn — te voeden. De melk krijgt, echter, dan een' vreemden smaak.

Onder de overige tamme dieren, munt het Paard, offchoon klein, door vlugheid, schrandtheid en taatheid bijzonder uit. Dit blijkt vooral bij die Paarden, welke men op *Oost - Ysland Vatna - Hestar* noemt, en die men gebruikt, om de gestadig veranderende waadbare plaatsen in de stroomen te zoeken. Geraken zij daarbij in wel-zand, dan vallen zij terstond op de knieën, om niet te zinken,

44 HET WESTELIJK GEDEELTE

ken, maar als op het water gedragen te worden. Zwemmen zij, daarentegen, over een sterk vlietend water, dan liggen zij op zijde, den rug tegen den stroom gewend, welke dan onder hunne buik doorloopt, opdat zij met te meer kracht tegen den stroom kunnen werken. Ontdekken zij grond in het water, dan doen zij eenen grooten sprong op- en voor-waarts, om des te meer grond te winnen; gevoelen zij, echter, dat de grond niet veilig is, dan keeren zij weder om, en zoeken eenen anderen weg, waarbij de Ruiter het Paard deszelfs eigen' gang moet laten gaan.

Het was allervreemdst, dat men op *Island* geene Rendieren hield, daar de Noordelijke deelen der beide werelden, tusschen welke het ligt, vooral het zoo nabij gelegene *Amerika* (*Groenland*), met deze dieren zoo rijkelijk zijn voorzien. Waarschijnlijk, echter, ging deze soort van dieren, door eene der omwentelingen in de natuur, waaraan *Island* zoo dikwijls was blootgesteld, aldaar gansche-lijk verloren. Men heeft deze dieren, welke voor de Pool-landen zoo nuttig zijn, uit *Denemarken* herwaarts weder overgebracht. In het jaar 1770, zond men dertien Rendie-
ren

ren uit *Noorwegen*. Tien kwamen op reis om, dewijl men ze niet zorgvuldig oppaste; de drie overige plantten zich op *Ysland* zeer goed voort. Zij moeten ook wel goed voortkomen in een land, waar het klimaat voor hun zoo juist geschikt is, en dat hun voornamelijk voedsel, het Rendier-mos, zoo rijkelijk oplevert.

Men heeft op *Ysland*, gelijk in verscheidene gedeelten van het hooge Noorden, twee verschillende soorten van Vossen, de witte (*Canus Lagopus L.*) en de bruinachtig roode. De witte zijn beroemd door hunne groote slimheid. Zij hebben de gewoonte van achterwaarts onder het wilde gevogelte te sluipen, en om de vogels te misleiden, houden zij daarbij steeds den witten zwaren staart om hoog. Men vindt onder de witte Vossen eene soort, welke zich ook met planten voedt, en daarom Gras-vos (*Gras Tosur*) genoemd wordt.

Ysland is rijk aan nuttig wild gevogelte. De Watervogels, inzonderheid, leveren voor de bewoners menigvuldige voordeelen op. Wij zullen naderhand de wijze, waarop men ze vangt en hunne eijeren bekomt, leeren kennen. De Dons-vogel, de Zee-papegaai
en

46 HET WESTELIJK GEDEELTE

en nog eenige andere leveren , door hun voortreffelijk dons , eene rijke winste op ; en de Yslandsche Valken waren sints lange beroemd. De gevangene Valken worden , in den zomer , door de Bewoners naar *Besfestedt* , in *Guldbrigs Sysfel* , gebragt. De Koninklijke Deensche Valkeniers aldaar , onderzoeken dezelve naauwkeurig , en betalen , al naar dat zij dezelve schoon vinden , voor de zuiverste witte zeventien Rijksdaalders , voor de mindere tien , en zeven voor de gewone bruinachtige. Alle zijn het slechts variëteiten van ééne en dezelfde soort van Yslandsche Valken (*Falco Islandicus* , L.). Deze handel geeft aan het Eiland jaarlijks eene winst van omtrent drie duizend Daalders.

De Yslandsche zee is zeer rijk aan allerlei soort van Zee-dieren , en is dus voor de Yslanders de voorname bron van bestaan en vertier. Misschien heeft men het bijzonder zoute van deze zee , als eene voorname reden hiervan , te regt opgegeven. Van de grootste Zee-dieren , vindt men hier de meeste soorten van Walvischen , den Walrus , en verscheidene soorten van Zee-honden en Haaijen. Ook zijn hier vele soorten van Wit-visch , (*Gadus* ; Kabeljaauw) verscheidene soorten van

van Zalm, Haring, Schol en Rog; en in de rivieren vindt men Aal, Forellen en kleine rivier-visch.

Hoe wild en verwoest *Ysland*, derhalve, ook zijn moge, de Natuur heeft, echter, deszelfs bewoners niet verlegen gelaten. Men kan aan den Yslander, evenwel, zijn klimaat eenigzins ontdekken. De tegenwoordige bewoners van dit Eiland zijn, gelijk men weet, van verschillenden oorsprong, Zweeden, Noorwegers, Deenen en Schotten. De bouw van hun ligchaam, hoewel in de verschillende deelen des lands ook verschillende, is middelmatig van grootte en gedrongen, doch niet zeer sterk; het Vrouwelijke geslacht munt geheel niet uit in schoonheid.

De levenswijze der Yslanders is, ten deele nit noodzakelijkheid, zeer eenvoudig. Hun drank bestaat voornamelijk in melk of water; evenwel worden zij niet zeer oud; zelden ziet men Grijsaards van zeventig jaren. Ondertusschen is aan de geheele nakomelingschap van zoo vermengde afkomst een zekere ernst, ja, ten deele eene zekere onvriendelijkheid, welke aan neerslagtigheid grenst, door de luchtstreek en den grond, als 't ware, ingedrukt; eene stemming van geest,
wel-

48 HET WESTELIJK GEDEELTE

welke den Reizigers in het oog loopt. Aan talenten ontbreekt het hun niet. Zij zijn zeer bekwame, zelfs dappere Zee-lieden, en deden van uit hun Eiland verscheidene ontdekkingen. De Yslander EYREK RAUDA ontdekte, in het jaar 932, *Groenland*, en de beide Yslanders HERJULFSON en ERICHSON een ander gedeelte van *Amerika*, in 1001. Ook heeft *Ysland*, in alle vakken, voortreffelijke Geleerden opgeleverd. De Yslanders hebben inzonderheid veel op met de beoefening van de oude geschiedenis van hun land. Wie kent niet de *Edda* en derzelver vooronderstelden schrijver, SNURRE STURLESON? Zij blijft steeds, zelfs als *Mythologie*, voor den Geschiedkundige eerbiedwaardig. Ook waren vele der overige Geschiedschrijvers en Opstellers van hunne, ten deele gedrukte, Volksvertellingen, zoo als ook STURLESON zelf, zeer goede Dichters. Zelfs bij den gemeenen man ontmoet men doorgaans deze zucht voor de vaderlandsche Geschiedenis. Hij is daarin wel bedreven, en zij is veelal het onderwerp van zijne avondgesprekken. Onder hunne uitspanningen tellen de Yslanders inzonderheid het Schaakspel. Hetzelve is aldaar zeer oud, en wie weet, of daar door
het

het denkbeeld van deszelfs oorsprong in *Indië* te zoeken, niet onwaarschijnlijk wordt.

Zie daar eene algemeene schetse van dit, in zijne soort eenig, Eiland, de laatste stap van *Europa* naar de Nieuwe Wereld. Want naauwelijks gaan wij omtrent dertig mijlen van den uitersten hoek van *Island* naar het Westen voort, of wij zijn in *Groenland*, en dus in *Amerika*. En deze overgang is, ofchoon eenige der *Gubermans* - Eilanden verdwenen zijn, nogtans met groote zandbanken bezet, die, als 't ware, Grens-steenen zijn op den weg naar het andere Halfrond.

G R O E N L A N D.

O f f c h o o n *Groenland* , gedeeltelijk nog Zuidelijker ligt dan *Ysland* , toont het ons , echter , duidelijk , welk een in het ooglopend verschil van klimaat er kan plaats hebben , tusfchen een groot Vast - land en een met het zelve op gelijke Breedte liggend Eiland . Wij kenden de oorfpronkelijke bewoners van *Ysland* niet genoeg ; men is dus niet zeker , in hoe verre de Groenlanders dwergachtiger waren , dan de naburige Eilanders . Evenwel , de koude is in *Groenland* veel grooter , en voor den groei en wasdom meer hinderlijk , dan op *Ysland* . Het ijs , dat door de beweging der Pool - zee naar het Westen en Zuid - westen drijft , wordt hier in eene verbazende hoeveelheid op elkander gehoopt . Met elke eeuw , worden de Oostelijke kusten met groote ijs wallen beschansd , en daardoor is *Oost - Groenland* volstrekt ongenaakbaar . Hierdoor ontftaat eene voor het leven en den wasdom allernadeeligfte koude .

Groen-

Groenland levert ook een onloochenbaar bewijs op, dat verscheidene deelen der aarde voorheen minder koud en voor beplanting beter geschikt waren. Volgens de geloofwaardigste Schrijvers, waren er, voor omtrent vierhonderd en eenige jaren, in *Groenland* belangrijke Koloniën van aldaar zich gevestigd hebbende Noormannen. De Bischooppelijke zetel was in de Stad of Stede *Gardar*, en van denzelven werd reeds meldinge gemaakt op het *Concilie* van *Lyon*, in 1276. Tot aan 1408 telde *TORFÆUS* zeventien *Groenlandsche* Bischoppen. In het land woonde eene aanzienlijke menigte van Europeanen; want de Christen-Gemeente bestond uit meer dan driehonderd Dorpen. Er was overvloed van tam vee, en *Groenland* droeg zijnen naam *groen land*, om zijne vruchtbaarheid en bloei van gewassen. Wat is sedert met dit land gebeurd? Wat is van deszelfs bewoners en voortbrengfels geworden? Wilde men, namelijk, beweeran, dat de zwarte, pestachtige ziekte, welke tusfchen de jaren 1348 en 1350 aldaar gewoed heeft, duizenden van bewoners heeft weggerukt; dat voorts eene vijandelijke vloot — volgens sommige de fchepen der *Exquimaux*, doch

52 HET WESTELIJK GEDEELTE

waarschijnlijker , zoo als VAN EGGERS zeer juist opmerkt , de vloten der Krijgszuchtige Schot- of Ier - landers , in het jaar 1418 , het overschot van deze Christen - Koloniën hebben verdelgd : dan zoude nog altijd de goede en vruchtbare en met schoon groen begroeide grond zijn overgebleven. Op de tegenwoordige Oostelijke Kust van *Groenland* schijnt, echter, hiervan geen het minste spoor te vinden. De laatste reizen derwaarts , in 1786 en 1787 , door de Deensche Zee-officieren EGEDE en ROTHE ondernomen , bewijzen duidelijk , dat zeer groote ijs - velden van den oever af tot verre in zee zich uitstrekken , en naauwelijks toelaten , tot op een' afstand van zes mijlen , het land te naderen , waar men dan ook niets dan eene treurige , naakte kust ontdekt.

Al wilde men nu ook , ingevolge van de fcherpzinnige onderzoekingen van den Heer EGGERS , vooronderstellen , dat het , te voren om deszelfs vruchtbaarheid zoo beroemde , *Oude Groenland* (*Gamla Groenland*) niet aan de Oost-zijde , maar aan de Westelijke kust gelegen is geweest — eene vooronderstelling , welke inzonderheid begunstigd wordt , door de ontdekking van zeer vele
rui-

ruïnen van allerlei woningen , door den Assistent ARCTANDER in 1777 gedaan — dan is nog daardoor de twijfeling ten aanzien van den bloei van het *Oude Groenland* niet uit den weg geruimd. De Hernhutsche Broeders hebben zich , uit godsdienstigen ijver , aan deze kust tot bijna op den tweeënzeventigsten Graad Breedte gevestigd ; doch wij zullen naderhand zien , dat de treurige schetsse , welke zij ons van de geheele landstreek geven , van Kaap *Farewell* tot *Roogsac* , weinig overeenkomen met de bekoorlijke tafereelen van het *Oude Groenland*. Mischien zou men , juist uit het steeds aanhoudend ophoopen van ijs aan *Groenlands* Oost-kust , de gewigtige verandering van het klimaat kunnen verklaren.

Groenland is een hoog naar het Noorden gelegen en aan den Zuid-kant niet zeer breed Schier-eiland. Het diepste in het Noorden , waar het aan de Oost-zijde tot den negenenzeventigsten Graad Breedte zich uitstrekt , vormt het een uitgestrekt en grootendeels onbekend Vast-land. De meergemelde verbazende ijs-hoopen verspreiden dus , bij elken Noorden en Noord-oosten wind , eenen verschrikkelijken graad van koude over

54 HET WESTELIJK GEDEELTE

het smalle land, en de Noord - weste winden waaijen over eene verbazende uitgestrektheid bevroren grond. De ijs - bergen, binnenlands gelegen, vermeederen daarenboven de hierdoor veroorzaakte koude; en deze moet dus wel van jaar tot jaar toenemen en alle levens- en groei - kracht in den grond dooden.

De beschrijving van de tegenwoordige West - kust, welke wij aan de veeljarige ondervinding der Hernhutsche Broeders te danken hebben, komt ook met dit denkbeeld volkomen overeen. De West - kust van *Groenland*, en dus de geheele landstreek, zoo verre die ons bekend is, van 72° tot Kaap *Farewell*, eene uitgestrektheid van meer dan dertien Graden Breedte, of meer dan 250 Duitsehe mijlen lang, vertoont aan het oog een hoog rotsachtig land, dat zich onmiddellijk aan de zee in ontoegankelijke klippen verheft, wier toppen men twintig mijlen verre zien kan. Deze bergen zijn altoos met ijs bedekt, en alle hooge vlakten zijn ook daarmede bestendig opgevuld. De kusten zelve, met diepe en verre in het land doordringende Zee - boezems (*Fioerden*) doorsneden, zijn met ontelbaar vele kleine en groote eilanden en blinde klippen bezet.

Het

Het daarop volgende land vertoont aan het oog eenige dorre en treurige vlakten, waarop men geen' boom, ja, naauwelijks iets groens aanschouwt. Hoe groot en vreesfelijk ook de ijs-velden van *Ysland* zijn mogen, die van *Groenland* overtreffen ze, echter, in dezen. Dezelve verstoppem dikwijls geheele doorvaarten der zee, dwars door het groote Schier-eiland. Een der merkwaardigste verschijnselen van dien aard is, buiten twijfel, de *Ys-blinkert*, ook wel de *Witte Blinkert* genoemd. Dit is een verbazend hoog, tusfchen 61° en 62° Breedte gelegen, Ijs-veld, welks glans, even als die van het Noorderlicht, verscheidene mijlen ver in zee wordt gezien. Ijs-bergen zijn hier op ijs-bergen gestapeld; zij vormen, als 't ware, eene prachtige poort naar het ontzettende ijs-veld, dat thans een' geheel zee-boezem bedekt, en zelfs de geheele voormalige doorvaart van het Westelijke *Groenland* naar het Oostelijke verstopt houdt, en dus meer dan vijf Lengte-Graden, of meer dan vijfendertig Duitfche Mijlen beflaat. Want offchoon hier de voormalige *Forbisher*-flraat niet kan gelegen hebben, blijkt toch uit alle berigten, dat hier eene door-

56 HET WESTELIJK GEDEELTE

vaart moet geweest zijn. De natuur zelve bevestigt dit nog heden ten dage. Men vindt hier thans nog een verbazend gewelf van ijs, eene brug van meer dan vier mijlen in de lengte, bij eene breedte van eene Duitfche mijl en eene hoogte van twintig tot zestig vademmen. Van hare hoogte af, ziet men, zoo verre het oog reikt, niets dan groote velden van ijs, waaronder men dikwijls een ontzettend gekraak en gedonder, als van kanonnen, hoort, waarop eindelijk een vreesfelijk geruisch, als dat van een' grooten waterval volgt. Uit dit Kanaal van ijs, komen, bij het naderen van den zomer, verbaasende blokken ijs met geweld opzetten, welke al mede de voorname oorzaken zijn van het voor *Ysland* zoo schadelijke drijf-ijs.

Dergelijke verstopplingen van andere, voorheen opene, armen der zee, waardoor *Groenland* van het Westen naar het Oosten doorsneden was, zijn van de zuidelijk gelegene Ijs-blinkers, omstreeks 61°: voor eerst *Sermelic*, d. i. *het met ijs belegde land*; hier loopt ook, volgens de berigten der Groenlanders, een sterke stroom van onder het ijs, en drijft, onder een vreesfelijk geraas, zware schotsen drijfijf mid-

midden in de zee; voorts de *Baersund*, tusschen 62° en 63° Breedte. De ruïnen van oude woonplaatsen, welke men bij den mond thans nog vindt, bewijzen duidelijk, dat men voorheen veel dieper in dezen zee-boezem (*Fioerde*) doordringen konde. De verlte afstand, welke men heden ten dage daarin bereikt heeft, bedraagt iets meer dan elf mijlen. Zoo ver ten minste schijnt, in 1755, een Engelsche Kapitein, BROWN, geweest te zijn.

Eene dergelijke, thans ook door het ijs geheel toegedamde Straat, vindt men, op eenige kaarten, boven den achtenzestigsten Graad Breedte, onder den naam van: *Lange Zee-boezem*. Op deze hoogte echter, vormt *Groenland* reeds een zeer breed Vast-land van meer den vijfënnegentig, ja, honderd mijlen. De hoeveelheid van het ijs, dat deze Straat verstopt, moet dus onmetelijk zijn.

Hieruit blijkt het alzoo, waarom de hoogere streken van dit land noch bewoonbaar, noch zelfs bekend zijn. Tot nog toe weten wij niet hoe verre *Groenland* zich naar den Noord-Pool uitstrekt, of onder welke gedaante hetzelfde met het overige *Amerika* samenhangt. Dat beide evenwel aan elkander verbonden zijn, blijkt uit de berg-keten om-

58 HET WESTELIJK GEDEELTE

trent de *Baffins-baai*, welke wij naderhand zullen bijbrengen.

Groenland is een bergachtig land. De bergen, welke wij eenigermate kennen, verheffen zich onmiddelijk langs de kust; die, welke binnenlands liggen, zijn naauwelijks bekend, en die van *Oost-Groenland* (het *Oude Groenland*) geheel niet. De Westelijke bergen zijn zeer hoog. De Hernhutsche Broeders spreken van velerlei bergen op *Groenland*. Zij rekenen dezelve wel niet zoo hoog als de Zwitserfche *Alpen*, maar die, welke als hooge berg-spitsen boven de overigen uitsteken, zijn toch steiler dan de *Alpen*. De middelste zijn hooge berg-ruggen. Ook deze zijn altoos met ijs bedekt, en, even als de *Alpen*, aan gevaarlijke instortingen onderhevig. Hierdoor krijgt men dikwijls gelegenheid, om de natuur van den steen, waaruit zij bestaan, te leeren kennen. De derde, de kleine bergen, zijn aan deze toevallen nog meer blootgesteld. „Verscheidene” — zegt BRASEN — „zijn zoo brokkelig, dat zij zelfs „door de lucht vervallen.” Eindelijk beschouwt hij, als de vierde soort, de rotsen aan de zee. Het geweldig aanklotsen van het water heeft dezelve geheel glad gemaakt.

Vol-

Volgens de bestanddeelen te oordeelen, liggen hier verscheidene foorten van oorspronkelijke gebergten : Graniet met schoon Bergkristal ; verschillend gekleurd Veld - spath, als mede roode, witte en blaauwachtige Quarz. Men ziet er ook Zandsteen in groote brokken en van verschillende kleuren, en van de mindere gebergten, Kalksteen - gebergten, Marmer en daarin versteeningen ; doch men vindt de laatste ook in verharde klei - aarde. De oudste Zendeling, EGEDE, ontdekte Steenvlas- (Asbest-) heuvels, en de latere vonden Granaten in dergelijke steenen van verschillende foort, als mede met ijzer - aarde en *Schörl* van verschillende aard. Van de fijnere Steen foorten zijn er ook *Chalcedon* en *Almadine*. Er zijn ook sporen van Metaal-schichten op *Groenland*, zelfs van Zilver; en EGEDE sprak reeds van Lood en Kooper; ook vindt men er Potlood.

Van veel meer belang, evenwel, is tot hiertoe voor de Groenlanders de Duifsteen, eene witachtige of liever graauwachtige Talksteen - aarde, dikwijls met schoone roode en witte strepen. Een' breeden gang van dezen zoo nuttigen steen vindt men bijzonder in *Balsreviers*. De Groenlander maakt daarvan zijne ketels en lampen, want deze steen is

zoo

60 HET WESTELIJK GEDEELTE

zoo zacht, dat men denzelven snijden kan. De Spijzen worden daarin smakelijker en gezonder bereid, dan in metaal; daarom heeft deze steen ook eene groote waardij.

Van brandbare stoffen vindt men minder Zwavel, dan Steenkolen, de laatste vooral in het gebied van *Disco*. Het aldaar bestaande Steenkool-werk voorziet eenige omliggende oorden van brandstof.

Als eene groote Mineralogische merkwaardigheid mag men hier beschouwen de dikwijls meer dan een' voet groote grof-steenige *Turmalinen*, welke de Heer DANZ ons het eerst heeft leeren kennen. Het levert een verwonderlijk gezigt op, in vergelijking met die kleine, wel is waar uit eene veel fijnere en hardere soort van steen gevormde, *Turmalinen* van *Ceylon* of *Brasilien*, wanneer men hier zulk eene Reusachtige *Turmaline* op een vuurbekken legt, om het aantrekken en afstooten van de asch te zien, terwijl men de gemelde edeler steentjes dikwijls vooraf door eene pijp lak vast maken moet, als men deze proef zal doen.

Deze bevroren grond schijnt dus rijk aan koude, levenlooze voortbrengfels, die evenwel tot hertoe op eenen naauwkeuriger en

kun-

kundiger' Onderzoeker wachten. Daarentegen is de levende natuur zeer schraal. De eeuwige koude bepaalt hare krachten hier nog meer dan op *Ysland*. Planten en dieren van het Vaste-land kunnen hier in veel minder aantal gekweekt worden; dezelve moeten ten deele kleiner worden en ineenkrimpen, althans zeer veel van hunne waarde verliezen. Dit komt ook naauwkeurig met de beste berigten overeen. Het getal der planten, welke de Heelmeester BRASEN aldaar met moeite verzamelde, beliep, als men de *Cryptogamische* er afrekent, slechts zevenënzeventig; *Ysland* daarentegen levert nog meer dan driehonderd op, behalve tweehonderd en vijftig *Cryptogamische*. Onder de planten zijn die, welke *Groenland* met *Europa* gemeen heeft, kleiner en zwakker dan bij ons. Dennen en Pijnboomen vindt men er geheel niet; de weinige Wilgen, die er zijn, kruipen, als de Heideplanten, langs den grond; ook de Berk groeit niet veel hooger, en de Elzen, welke men hier en daar langs de beken ziet, zijn ook slechts kreupel-hout. „Alles” — zegt CRANZ — „blijft hier schraal en klein, „en hoe verder men naar het Noorden „komt, hoe kaler het land wordt.”

Daar-

62 HET WESTELIJK GEDEELTE

Daarentegen is *Groenland* rijk in velerlei Mos, waaronder verscheidene soorten eetbaar zijn. De op *Groenland* handeldrijvende Compagnie te *Kopenhagen* ontving, voor eenigen tijd, drieëntwintig soorten van Groenlandsche Mos, om dezelve te onderzoeken. Eenige van dezelve vond men zeer voedzaam, andere geschikt tot geneesmiddel; weder andere bevatten verw-stof, welke men, door scheikundige ontwikkeling, nader zoude trachten te bepalen en dan wilde gebruiken.

Het op *Ysland* zoo goed gebruikt wordende *Wilde-koorn* vindt men wel ook hier, maar het is veel slechter. Doch een gewas, dat een uitmuntend middel is tegen de vreeslijkste ziekte, waarmede de Pool-landen zijn bezocht, tegen de scorbut en tegen de kwalen, welke uit dezelve voortkomen, heeft de altijd zorgende en waakzame Natuur hier, als met eene verspillende hand, toegedeeld. Het Lepelblad (*Cochlearia*, L. uit de klasse der *Tetradynamisten*) vindt men er in drie soorten. Zelfs in het zand, waar het vuilnis van vogels of van vischen aan hetzelfde slechts eenige mest geeft, ja, op de kale rotfen, groeit het, in eene zeer groote menigte. Oude vervallene Groenlandsche
hui-

huizen zijn er geheel mede bedekt, en de groei van deze plant is hier zoo sterk, dat uit een enkelen wortel twaalf en meer stengels voortkomen. Het zaad, dat in den herfst zich zelve zaait en tevens door de kleine land-vogels gestrooid wordt, komt in het voorjaar onder de sneeuw op, waaronder ook de planten van het vorige jaar, ofschoon klein, voortgroeijen. In her najaar, wordt het Lepel - blad ingezameld, en men bewaart het, gedurende den winter, onder de sneeuw, om er kool - soep van te kooken, die, althans in dit schrale land, uitmuntend smaakt, en tevens tot een voortreffelijk geneesmiddel tegen verscheidene ongemakken dient. Men eet ook het Lepel - blad als salade, zoo versch geplukt; het heeft dan een minder bitteren smaak, dan in *Europa*; het is bitterachtig zoet en aangenaam. Het menigvuldige vlug - zout, waarmee de geheele plant bezwangerd is, werkt bijna onfeilbaar tegen alle ziekten van eenen scorbutieken aard. De Hernhutsche Broeders worden, in den winter, wanneer het hun aan beweging ontbreekt, dikwijls door loomheid, pijn in de leden, duizeligheid en benaauwdheid op de borst overvallen, waarop dikwijls heete zwee-

ren

64 HET WESTELIJK GEDEELTE

ren volgen, met één woord, zij ondervinden alle de schrikkelijke voorboden van de scorbut; zij geneezen zich, alleen door raauw Lepelblad te gebruiken en daarop water te drinken. Zelfs de schapen vreeten dit Kruid op *Ysland*; zij houden er veel van en worden er vet en gezond door; evenwel het vleesch neemt een' bijzonderen en eenigzins onaangename smaak aan.

De ijskoude hand van het klimaat drukt ook de Groenlandsche *Fauna*. Dezelve is schraal en klein. Haar voorname Beschrijver, OTTO FABRICIUS, telt over het geheel, behalve de Water - insekten, omtrent tagtig foorten van Insekten. Hieronder slechts eene enkele Kapel. De schoongekleurde vlinders, welke de weiden in *Europa* versieren, ziet het oog hier niet. Hier zijn ook slechts dertien Land - vogels; het getal der Water - vogels, daarentegen is, aanzienlijk; doch deze behooren alleen tot de zee.

Van de viervoetige Land - dieren zijn er, op zijn hoogst, agt foorten. Van de Huisdieren is slechts de hond alleen nog over. En, gelijk de ligchamelijke grootte van den Vos hier vermindert, zoo verliest ook de hond hier veel van zijne talenten. Terwijl
dit

dit dier, in de overige gewesten der aarde, onder velerlei klimaat zijnen Meester vergezelt, zonder in hoedanigheid merklijk te verminderen, is hetzelfde hier een dom schepfel, dat zijne stem bijna geheel verloren heeft. Van wege zijne domheid, kan de hond niet eens op de jagt gebruikt worden. Hij blaft niet, maar hij kikt en huilt slechts. Zijne kleur is grootendeels wit, en zijne gedaante komt het meest met die van den Wolf overeen.

DE MENSCH.

Schoon het ligchaam van den Mensch aan alle luchtstreken het hoofd kan bieden, wordt, echter, hetzelfde hier, als met geweld, ineengedrukt, en deszelfs voortplanting beperkt. De Groenlander bereikt maar zelden de hoogte van vijf voeten, en hij is weinig vruchtbaar; eene Groenlandsche Vrouw baart op het meest om de twee jaren. De gestalte van den Groenlander is voor het overige vrij regelmatig; de schouders zijn breed; vooral bij het vrouwelijke geslacht, dat hier, bijna van de jeugd af, gewoon wordt, om lasten te dragen. Evenwel is de Groenlander zwak, doch tamelijk vlug. Handen en voeten zijn

III. DEEL.

E

klein,

86 HET WESTELIJK GEDEELTE

klein, het hoofd, daarentegen, groot, het geheele ligchaam vleeschzig. De kleur van de huid noemt CRANZ donker-graauw, FABRITIUS, daarentegen, morzig - roodachtig; hiervan, echter, is de morzigheid der Groenlanders eenigermate de oorzaak. Het gezicht is breed en plat, de wangen rond, als waren zij opgevuld; de neus weinig vooruitstekende, met wijde neusgaten; het kleine zwarte oog zonder eenig het minste vuur. Het zwarte hoofdhair is lang; van de kin, reeds door de Natuur dun gehaird, neemt de kunst verder alle teekenen der mannelijkheid weg; ook duldt de Groenlander geen hair aan eenig ander deel van zijn ligchaam.

De Kinderen van eene Groenlandfche Vrouw en van eenen Europeaan behouden toch de bovengemelde kleur, maar de gelaatstreken komen eenigermate met de onze overeen. Kinderen van eene halve Groenlandfche Vrouw en een' Europeaan, of eene verbastering in den tweeden graad, komen reeds in de kleur die der Europeanen zeer nabij.

Het menigvuldige vet, dat de Natuur aan den Groenlander gegeven heeft, maakt, dat hij het ruwe van zijn klimaat beter kan verdragen. CRANZ verhaalt, dat de Groenlanders
de

de koude, welke hier heerscht, in weerwil van eene dunne kleeding, en bloot hoofd en hals, zeer gemakkelijk kunnen verduren. In hunne huizen zitten zij doorgaans met het bovenlijf naakt, en zij wazemen dan zoo geweldig uit, dat een Europeaan het in hunne nabijheid niet lang kan uithouden, zoo wel van wege de warmte, als van den stank. Dit ondervinden inzonderheid de Zendelingen, in den winter, bij de godsdienst oefeningen, ofschoon de vergaderplaatsen niet verwarmd worden. Zoo voorzag de Natuur hen ook met eene spijsverteering, welke voor dit land volkomen is geschikt. De Groenlander eet al wat versch en verrot, rein en onrein is, zelfs zijn eigen ongedierte; zelden echter gebruikt hij raauw vleesch, en dan nog weinig. Schoon hij de traan wel niet bij volle bekers drinkt, zoo is toch het ver, dat bij het aan stukken snijden der Zeehonden uit deze dieren druipt, voor hem eene lekkernij. Hij eet den kop en de schenkels van den traanachtigen Zeehond, nadat deze, in den winter, onder de sneeuw bewaard, en in het voorjaar weder ontdood zijn, in eenen half bevroren en half verrotten toestand; men noemt dit geregt *Mikiak*. Doch dit is nog niet alles;

68 HET WESTELIJK GEDEELTE

lekkernijen of spijzen voor Vreemdelingen zijn: Confituren van eene soort van beziën met traan ingemaakt, als mede een half verrotte Walvisch-staart. Versche, vuile en half uitgebroede eijeren dezelfde beziën en Angelica-wortel mengen zij in een' zak van Zeehonds-vel ondereen, vullen dezen met traan, en dit wordt in den winter als een kostelijk geregt opgedischt.

De Kleeding der Groenlanders bestaat doorgaans in een' pels, gemaakt van de vellen van Zee-vogels of van Rendieren, het ruig naar binnen gekeerd. Hierover draagt de Groenlander een groot kleed van Zeehondsvellen, dat bijna de gedaante heeft van een' Monniks-rok, behalve dat het van boven gene opening heeft, en bij het aantrekken over de schouders geworpen wordt. Bij het Vrouwelijke geslacht is het bovenkleed wijder, ten einde tevens een Kind op den rug geplaatst kan worden. Dit Kind zit daar onder het bovenkleed geheel naakt, in weerwil van de koude des klimaats; een riem, welken de Vrouwen om het lijf dragen, belet, dat het Kind niet valt. Voor het overige is de kleeding der Vrouwen aan die der Mannen vrij gelijk, het bovenkleed alleen is langer.

Se-

Sedert hunne gemeenschap met de Europeanen, vindt men bij de meer vermogende Groenlanders ook blaauw laken. De kouzen en schoenen zijn van Zeehonds-leder. De Mannen dragen het hair kort, de Vrouwen daarentegen beschouwen het lange hoofd-hair als een groot sieraad; zij binden het boven op het hoofd bij een, en schikken het dikwijls op met glazen-koralen. Alleen tot een teeken van den diepsten rouwe, snijdden zij het kort af. Haar grootste versiersel bestaat daarin, dat zij het vel van de kin, van de wangen, handen en voeten met zwart gekleurde draden doornaaijen, *tatueeren*.

In den zomer woont, de Groenlander in tenten; zijn winter-blijf is doorgaans voor verscheidene huisgezinnen te gelijk ingerigt. Hetzelve bestaat in zijn geheel uit een vierkant gebouw, niet verre van het strand geplaatst, welks muren van steen opgestapeld en met mos gestopt zijn. Het dak is van dwars-balken gemaakt, en deze zijn met heigewasfen en zoden bedekt, tusfchen welke men aarde ftrooit. Dit een en ander vriest in den winter te zamen, doch is in den zomer niet water-digt. Voor elke afdeeling van het huis, en dus voor ieder gezin, is

70 HET WESTELIJK GEDEELTE

eene groote houten brids, met vellen bedekt, welke dient, om er op te zitten en te slapen, eene lamp vol traan om te kooken en te verwarmen, en daarboven een ketel, beide van duiffsteen (*Lapis Ollaris*), en boven den ketel nog een' rooster, om te droogen. Een' schoorsteen vindt men nergens; hiertoe dient een lange gang of galerij voor het geheele gebouw, welke uitloopt in een' enkelen kleinen, loodregt aan denzelven geplaatsten, en als een haak gebogen ingang. Men verbeelde zich nu de uitwazeming van een aantal menschen, den damp van de traan-lampen, van den kokenden ketel, vol traanachtigen visch, zee-vogels of zeehonden, benevens verscheidene vaten, waarin de bewoners van het gebouw hunne behoefte doen, welke laatste met opzet niet worden geledigd, daar de Groenlanders de vellen met pis looijen.

Evenwel zijn deze morzige en zoo behoeftig levende menschen nog trotsch. Aan zich zelven allèen geven de Groenlanders den eernaam van *Innuït*, d. i. Mensch, Inboorling; alle de overige noemen zij met verachting *Kablandt*, Uitlanders. Zij beschouwen ook zich zelve als meer beschaafd dan
de

de Europeanen. *Hij is bijna zoo beschaafd als wij; hij begint een Mensch, een Groenlander te worden!* zijn de lofspraken, welke zij aan eenen Europeaan geven, welke hun bevalt. Over het geheel kan men niet ontkennen, dat deze Pool-dwergen gezond verstand bezitten, en werkzaam zijn van aard. Hunne werkzaamheden en de voortbrengfels van hunne kunst-vlijt zijn niet alleen volkomen naar hunne behoeften berekend, maar zijn ook gansch niet slecht.

Hunne Vrouwen - boot, *Umiak*, agt of negen vadem lang, en met balein en zeehonds - leder overtrokken, is met tien of twaalf roeibanken voorzien, en van voren heeft dezelve een van darmen aaneengenaaid groot zeil. Zij kan tien tot twintig menschen dragen, beneyens derzelver tenten en verder huisgeraad. Offchoon zij zeer kunstig is zamengefeld, is zij toch geheel zonder regel of maat, alleen naar het oog vervaardigd. Daarbij is deze boot zoo ligt, dat zes menschen, in geval van nood, dezelve kunnen dragen; en men vaart, zelfs bij tegenwind, zoo veilig met dezelve, dat ook de Europeanen zulke boten voor zich bouwen. Offchoon de veel kleinere Mannen-

72 HET WESTELIJK GEDEELTE

boot, *Kajak*, met de Vrouwen - boot niet kan gelijk gesteld worden , zoo moet men , echter , derzelver digtheid , en geschiktheid om er de zee - dieren mede natejagen , bewonderen en nog meer de groote vlugheid , waarmede de Groenlander zich van dezelve bedient. Een enkel man zit in het midden van de boot. Door de Zeehonds vellen , waarmede de boot overtrokken is , en welke hij om zijn lijf kan vast binden , is hij voor het indringen van het water volkomen veilig ; in de eene hand houdt hij een' riem , in de andere eene werp - spies of een' met eene blaas voorzienen harpoen ; spoedig haalt hij nu den snelsten Zee - hond in , dan maakt hij zich meester van nog sluwere foort van Zee - dieren. Zelfs wanneer hij door de golven of door den storm omstort , weet hij zich door zijn' riem een' zet te geven , waar door hij weder over einde komt , en den Europeaan , die reeds voor zijn leven beducht was , verbaasd doet staan.

De Industrie der Groenlanders bepaalt zich wel voornamelijk tot de vangst van Zee - honden , en dus kan men begrijpen , dat hun handel nog zeer gering moet zijn ; evenwel hebben de Zuidelijke en Noordelijke Bewo-
ners

ners toch eene foort van handels - gemeenschap met elkander. De eerste brengen aan de laatste Lampen en Duifsteen, voorts lange riemen, welke uit de vellen van Zeehonden gefneden zijn, en eenige andere artikels; zij ruilen daarvoor Walvisch-beenenbaarden en Walrus-tanden. Voor het overige ondervindt het Deensche Genootschap van handel, dat deze menschen niet zonder bekwaamheden zijn. De Groenlanders, welke zij in hunne smeederijen, op hunne scheepstimmerwerven, en kuipers - winkels in dienst genomen hebben, munten daarin uit.

Onder de zoogenaamde Wilden of onbeschaafde volken, is zeker de Groenlander een der goedaardigste; mischien omdat hij zijne zwakheid gevoelt, want juist daardoor is hij vreesachtig. Diefstal, dronkenschap, vechtpartijen en moorden zijn hier iets bij uitstek zeldzaams. Grove buitensporigheden schijnen bij hen iets zoo ongewoons te zijn, dat zij, wanneer zij dezelve bij eenen Europeaan ontdekken, uitroepen: „Zekerlijk heeft hem het „*Dol-water* (de Brandewijn) van het verstand beroofd.” Ook ontdekt men bij hen geen' geringen graad van wederkeerige liefde tusfchen Ouders en Kinders: iets dat men

74 HET WESTELIJK GEDEELTE

ſlechts bij weinige natien van het Noorderlijkſte gedeelte van *Amerika* opmerkt. De meeste van hunne onderlinge geſchillen eindigen, op eene even zonderlinge, als grappige wijze. De partij, namelijk, wordt tot eenen wedſtrijd uitgedaagd, dien zij *Zing - ſtrijd* noemen. Danzende treedt de klager in eene vergadering, welke bij een geroepen is, om de zaak te beſliſſen, en hij zingt zijne aanklage, met bitteren ſcherts tegen zijnen vijand, zoekt dezen belagchelijk te maken, en de aanſchouwers, die tevens de Regters zijn, te bewegen, om denzelven uittelagchen en te beſchimpen. Dan ruimt hij voor zijnen vijand plaats, en deze tast hem met dezelfde wapenen aan; en hij wint het pleitgeding, die het laaſte woord en de meeste lagchers aan zijne zijde heeft.

Men zegt, dat de geheele natie voorheen geen' eigenlijken godsdienst had; evenwel geeft het volgende antwoord, dat een Groenlander aan een' Zendeling gaf, die hem over zijnen godsdienst vroeg, een duidelijk bewijs van het verſtand en het nadenken der Groenlanders over God en de wereld. „Het is „waar” — zeide hij tot den Zendeling — „dat wij, vóór uwe aankomſt, niets van God „en

„en den Heiland hebben geweten. Gij moet,
 „echter, niet denken, dat geen Groenlander
 „over deze zaak ooit zou hebben nagedacht.
 „Ik zelf heb meermalen bij mij zelven ge-
 „dacht: een *Kajak* (Mans-boot), met de
 „daarbij behoorende pijlen, ontstaat niet van
 „zelfs, maar zij moet door moeite en kunst
 „gemaakt worden. Nu is de geringste vogel
 „veel kunstiger gemaakt, dan de beste *Kajak*;
 „en niemand evenwel kan een' vogel maken;
 „de mensch is nog veel kunstiger en wijzer
 „gemaakt, dan alle dieren, wie heeft hem
 „gemaakt? Men zegt, dat hij uit de aarde
 „gegroeid is; maar waarom groeijen dan nu
 „ook nog geene menschen uit de aarde?
 „En van waar zijn ook de aarde, zon,
 „maan en starren gekomen? Er moet iemand
 „geweesst zijn, die dat alles gemaakt heeft.
 „Hij moet onbegrijpelijk veel magtiger en
 „bekwamer zijn, dan de schranderste mensch,
 „omdat alles, wat hij gemaakt heeft, zoo
 „goed en nuttig is.” Indien CRANZ, die
 dit verhaalt, dit antwoord niet verfiert
 heeft, dan heeft men in den mond van den
 Groenlander hier het *Physico-Theologische* be-
 wijs voor het bestaan van God.

Volgens het berigt van dezen Zendeling,
 heb-

76 HET WESTELIJK GEDEELTE

hebben ook vele Groenlanders, zonder voorafgaand Christelijk onderwijs, zich de ziel voorgesteld, wel als iets ligchamelijks, maar toch als een wezen, dat van het overige ligchaam ganschelijk onderscheiden is. Zij beschouwen het Noorderlicht als verschijning van de zielen der afgestorven, die hierboven in de stille woningen danspartij houden. De zoogenaamde verschietende starren zijn, naar hunne meening, zielen die uit den hemel een bezoek in de hel afleggen. Van daar waren dan ook hunne begrippen omtrent eenen staat na den dood volkomen overeenkomstig met die van een woest volk; en van daar ook tevens, gelijk bij alle wilde natien het geloof in tooverijen, *Angekoks*.

Feesten ter eere van hunne goede of booze Geesten (*Tornak*) of van hunne opperste Godheid (*Tornak Suc*) hadden zij niet. Één feest, echter, dat hun, als 't ware, door de Natuur zelve is voorgeschreven, verdient eene naauwkeurige vermelding. Het is het *Zonne-feest*, eigenlijk het feest des Zonne-stands. Een volk, dat gedurende verscheidene maanden van het licht der zon geheel verstoken is, en aan de vreesfelijfste gevolgen van den winter is blootgesteld, moet de terugkomst van

van dit weldadig gefernte wel als hoogst gewigtig beschouwen. Den 22 December, vieren zij deze terugkomst, met zang en dans. In hunne beste kleeding, trekken zij, het gansche land door, bij groote partijen rond en onthalen elkander op het beste, dat zij hebben. Bij het geraas van eenen trommel wordt gedanst; de woorden van hun gezang zijn deze: *De Zon komt tot ons terug; Amna ajah, ajah ah-hu. En brengt ons goed weder mede; Amna ajah, ajah, ah-hu!* ”

Behalve de zon, kennen zij nog eenige andere starren. Zoo noemen zij den Grooten Beer *Tukto* d. i. het Rendier, de Tweelingen des *Hemels Borstbeen*. Zij berekenen ook den nacht naar het op- en onder-gaan van zekere starren; den dag verdeelen zij naar de eb en vloed, het jaar naar eenige voor hun belangrijke verschijnselen in de natuur, b. v. wanneer de kleine vogels wederkomen. Hunne denkbeelden over de aarde zijn wel zeer ruw, daar zij gelooven, dat dezelve op stutten rust, en dat deze, daar zij reeds vrij oud en morzig geworden zijn, dikwijls kraken. Zij denken ook, dat dezelve al lange zouden ingestort zijn, bijaldien zij, door de

An-

78 HET WESTEKIJK GEDEELTE

Angekoks (de Toovenaars) niet gedurig werden verbeterd. Het is, echter, merkwaardig, dat ook deze menschen gelooven, dat de aarde eens gansch en al door de zee overstroomd is geweest, en dat zij daarin als eene boot is omgeeftort.

Hunne overige kundigheden zijn zeer gering; zelfs in de eenvoudigste dingen, b. v. in het gebruiken der Kruiden tegen de onderhen heerschende ziekten, zijn bij uitstek onwetende. Zoo bedienen zij zich van het Lepelblad, dat hier zoo menigvuldig groeit, tegen de Scorbut niet; zij gebruiken daarentegen eenige andere, minder heilzame, kruiden, zelfs eene soort van Zee-gras. De overige ziekten, welke men hier vindt, zijn builen, en een sterke, met etter gevulde, uitslag, die dikwijls het geheele ligchaam, als met eene korst, bedekt, en doodelijk wordt; voorts steeking in de zijde, welke zij pogen te geneezen, door met een stuk heet *Asbest* er tegen te stooten. Hunne uitwendige geneezingen, daarentegen, gelukken hun zeer voorspoedig. Zelfs het breken van arm of been wordt door sterke bindfels hersteld, nadat vooraf het beleedigde lid, door trekken, op zijne plaats is gebragt. Neemt eene ziekte

de

de overhand, dan worden den kranke, terwijl hij met den dood worstelt, zijne beste klederen en laarzen aangedaan, en de beenen onder de dijen gebogen; het laatste mischien alleen, om het graf korter te kunnen maken. Alles moet, ten minste, binnen éénen dag buiten het huis gebragt worden, opdat dit van de lucht van het lijk worde gezuiverd. Het lijk wordt voorts niet uit de deur, maar door eene andere opening, b. v. door het venster, of, heeft het sterfgeval in eene tent plaats, door een, daartoe in dezelve gesneden, gat naar buiten geschoven. De naaste Bloedverwant, in zijne beste kleeding uitgedoscht, draagt het lijk naar het graf, legt het er in, en bedekt het met zware steenen, opdat het niet eene prooi der Vossen worde. Naast het graf, plaatst men de *Kajak* (Boot), de Pijlen en wat dies meeris; is de overledene eene Vrouw, dan legt men bij hetzelfde haar naai-gereedschap, beide, opdat de afgestorvenen het in de andere wereld zullen kunnen gebruiken. De Vrouwen maken een luid gevee en misbaar, en herhalen deze betooning van rouwe, gedurende verscheidene weken, eenige uren op den dag. Na de terugkomst van het graf, houdt de naaste Bloedver-

80 HET WESTELIJK GEDEELTE

verwant eene Lijkrede , die eene foort van Lofrede is op den Overledene.

Niemand heeft er zoo veel werk van gemaakt , als de Bisfchop EGEDE , om de zeden der Groenlanders te verbeteren en hen godsdienstiger te maken. Die eerwaardige Geestelijke , Leeraar bij eene Gemeente in het Noorden van *Noorwegen* , gevoelde in 1708 eene onweerftaanbare zucht , om de Christen , die misfchien in *Groenland* mogten overgebleven zijn , optezoeken , en de bekeering der Groenlanders te helpen bovorderen. Daar hij van de zijde der Regering van *Denemarken* weinig ondersteuning erlangde , en velerlei zwaarigheden zijn loffelijk voornemen zeer moeilijik maakten , zoude hij misfchien ganschelijik van hetzelfde hebben afgezien , bijaldien niet zijne Vrouw , door een' edelen heldenmoed en geestdrift bezield , hem niet aangefpoord had , om hetzelfde uittevoeren. Hij bedankte , derhalve , voor zijn ambt , en begaf zich , in 1721 , naar *Groenland*. Na ongelooftelijik vele en groote hindernisfen , gelukte het hem eindelijik , verscheidene Groenlanders tot het Christelijik geloof te brengen. Toen trok ook de Deenfche Regeering zich de zaak der Zendelingen zoo wel , als die van den Groen-

Groenlandschen handel aan, en benoemde EGEDE nogmaals aldaar tot Bisfchop. Evenwel zou deze menschlievende onderneming mislukt zijn, waren niet de Hernhutsche Broeders, door den godsdienstigen ijver van den Graaf ZINZENDORF aangefpoord, en door denzelfden op het krachtdadigfte ondersteund, de Zendingen te hulp gekomen, ondanks de verbazendste opofferingen, welke zij daarbij zich moesten getroosten. Juist in het jaar 1733, wanneer de Bisfchop EGEDE, door menigvuldige onheilen moedeloos geworden, en eindelijk door eene besmettelijke ziekte van de meeste leden zijner familie en zelfs van zijne buitengewone Vrouw beroofd, zich genoodzaakt vond, naar *Denemarken* terug te keeren, en van zijne moeilijke Apostolische bediening aftezien, kwamen drie Hernhutsche Broeders op *Groenland*. Wij zouden ons bestek verre te buiten gaan, wilden wij hier de verbazende hindernissen en moeilijkheden, den nood en de schier ongeloofelijke ellende schetsen, welke de Broeders, onder deze sombere luchtstreek en in dit onvruchtbare land, bij hunne eerste zending en ook in vervolg van tijd, hebben ondervonden. Evenwel, hun vurige ijver om Heidenen te

82 HET WESTELIJK GEDEELTE

bekeeren en voor altoos gelukkig te maken overwon eindelijk alle hinderpalen. Bijna jaarlijks gingen nieuwe Zendelingen herwaarts. Tot het jaar 1792, had *Groenland* tien geordende Zendelingen; doch naderhand is dit getal tot op de helft verminderd.

Zoodra de Inboorlingen de Broeders, als stille vergenoegde en goedhartige menschen, leerden kennen, en deze met moeite de Groenlandsche taal geleerd hadden, maakten de Broeders groote vorderingen in hunne edele onderneming. Zij vestigden, van tijd tot tijd, meer dan zeven Koloniën, van welke die van *Lichtenfels* en *Nieuw - Hernhut* de voornaamste zijn. Van 1739 tot 1762, telde men te *Nieuw - Hernhut* omtrent zevenhonderd Groenlanders, die niet slechts gedoopt, maar ook, als Christenen, betere menschen geworden waren; tweehonderd en vijftig van hen waren, echter, gestorven. Te *Lichtenfels* bevonden er zich daarenboven nog omtrent honderd en veertig Groenlandsche Christenen. Zes jaren later, was het getal der bewoners van *Nieuw - Hernhut* vijfhonderd en zevenentwintig, en van *Lichtenfels* tweehonderd en zevenenvijftig. Dus was, reeds omtrent dezen tijd, een tiende gedeelte der
ge-

geheele bevolking van deze ruwe menschen aanmerkelijk verbeterd. Want het geheele getal der Groenlanders, die de groote landstreek van driehonderd mijlen bewonen, bestond, sinds de zware besmettelijke ziekte, welke omtrent 20000 in het graf sleepte, naauwelijks uit 10000; ja, volgens de laatste berichten van 1801, waren er, van wege de Kinderziekte, welke er in 1800 heerschte, nog slechts 5621 Groenlanders meer over. Wie zoude niet met hartelijke deelneming wenschen, dat de poging, om deze, door de Natuur zoo kommerlijk verzorgde, menschen te beschaven, gelukkig moge slagen!

De menschlievende pogingen der Hernhutsche Broeders hebben zich vervolgens ook uitgestrekt tot de andere groote familie der Groenlanders, namelijk tot de *Esquimaux*. Wie deze zijn, wat land zij bewonen en welke ontdekkingen daaromtrent in de vorige eeuw gedaan zijn, verdient nu eene naauwkeurige ontvouwing.

De woonplaats der *Esquimaux* wordt door dat gedeelte van den Noordelijken Oceaan bespoeld, hetwelk men noemt de *Esquimauxsche Zee*. Bijna alle, hooger naar het Noorden, met *Groenland* verbondene deelen

84 HET WESTELIJK GEDEELTE

der Nieuwe Wereld, kan men als woonplaatsen der Esquimaux beschouwen, zoo als de landen, welke de *Baffins-baai*, en Zuidelijker naar het Westen, de bovenste gedeelten van de *Hudsons-baai*, benevens derzelver Eilanden, vormen, voorts de Kusten der Noordelijke Ys-zee van *Amerika*, welke ons eerst onlangs, door de reizen te land naar de Ys-zee van HEARNE en MAKENZIE, zijn bekend geworden, met uitzondering, mischien, alleen van die kusten, welke in het Oosten regt tegen over *Azië* liggen, bij de *Beeringstraat*. Dieper in het Zuiden, echter, hebben de Esquimaux nog een aanzienlijk, bestendig en minder veranderlijk gebied, namelijk *Labradores-land*. Hier schijnen zij wel naar het Zuiden, tot op den 50sten graad Breedte, te wonen, naardien, niet verre van deze streek, eene bogt de *Baai der Esquimaux* wordt genoemd. Ongemeen groot en uitgestrekt zijn dus de landen, welke deze natie bewoont. *Labrador*, eene der hoofdplaatsen, bestaat alleen vijfëntwintig graden Lengte, en in de grootste uitgebreidheid van zijne driehoekige gedaante meer dan twaalf graden Breedte; dan volgen de overige landen, welke, volgens de nieuwere Kaarten,

on-

onder den naam van *Gebroken Land* (*Broken Land*), voorheen de *James- Cumberland- en Goodfortunes* - Eilanden, in uitgebreide, meest onbekende vlakten uitloopen, welke zich tot aan de Ys-zee uitstrekken en de *Baffins - baai* insluiten. Deze uitgestrektheid lands wordt nog merkelyk grooter, wanneer men zich overtuigd houdt, dat de Groenlanders en de Esquimaux één en hetzelfde volk uitmaken. Want de Kapitein BYLOT handelde, op 73° Breedte, met Groenlanders, ja, hij vond nog op 74° hunne Zomer - woningen of tenten. Er moet, derhalve, hier eene verbazende uitgestrektheid lands naar het Noorden liggen, offchoon deszelfs hoogste deelen, of geheel niet, of, volgens de getuigenis der Zuidelyker Groenlanders, maar zeer weinig bewoond worden. Misschien worden dezelve, alleen in de zomermaanden, door deze Poolbewoners bezocht. Zoo kan men ook de Noordelyke Kusten der Ys-zee, verder naar het Westen gelegen, waarvan HEARNE, in 1771, en MAKENZIE, in 1789, een paar punten bezochten, grootendeels als onbestendige of als zomer-verblijfplaatsen der Esquimaux beschouwen. Volgens het zeggen der overige Noordelyke Indianen, die jegens hen zeer

§6 HET WESTELIJK GEDEELTE

vijandig gezind zijn , komen zij voornamelijk derwaarts , om op de Walvisfchen jagt te maken ; zij wonen dan onder tenten , en bouwen in deze streken maar zelden eigenlijke huizen of vaste woningen.

Het behoeft naauwelijks gezegd te worden , dat het Klimaat , en dus ook de Voortbrengfels der Natuur , in deze hooge streken van het Noorden , over het geheel gelijk zijn aan die der voorheen beschrevene landen. Evenwel verdient het , met opzigt tot de Natuurlijke Geschiedenis van den mensch , hier te worden opgemerkt , dat de graad van vermindering in groei en vruchtbaarheid gegevenredigd is naar dien der koude. Niet zonder ijzing , leest men de berigten der Engelschen , ELLIS , MIDDLETON en UMFREVILLE , over de strengheid van den winter in de landen omstreeks de *Hudsons - baai* , zelfs in die , welke nog aan deze zijde van den zeventigsten graad gelegen zijn , gelijk dit het geval is , b. v. met de Rivier en het Fort *Churchill*. Wanneer er slechts eene deur of een venster in het , aldaar door ELLIS gebouwde , huis geopend werd , deed de indringende lucht alle de dampen , welke in het vertrek waren , in sijne sneeuw veranderen. De sterkte

ste

ste verwarming van de kamer was niet toereikende, om te voorkomen, dat de bedlakens des morgens met ijs waren bedekt; de adem veranderde in een' witten rijp. MIDDLETON gaf hiervan eene nog treffender schetse. „De meiren” - zegt hij - „waren twaalf voeten „diep bevroren; en zelfs in de kamers, welke „men zoo veel mogelijk verwarmde, konde „men den Brandewijn niet vloeibaar houden. „In de lange winternachten, verlichtte men de „kamers door gloeiende vierëntwintig ponds „kogels, en evenwel waren de dekens op „het bed met ijs bedekt. Ging iemand, bij „deze koude, plotseling in de vrije lucht, dan „liep hij gevaar van de opperhuid, aan het gezicht en de handen, te zullen verliezen.” UMFREVILLE leert ons den graad van de heerschende koude meer bepaald kennen. Dikwijls staat de Thermometer van FAHRENHEIT op 50° onder 0, d. i., $37\frac{2}{3}$ onder 0 bij REAUMUR. Welk eene verschrikkelijke koude, wanneer men bedenkt, dat de hevigste graad van koude, in den strengsten winter van 1802 en 1803, slechts 22° van FAHRENHEIT of 24° van REAUMUR onder 0 bereikte, en dat de kwik reeds bevriest, als; de Thermometer van REAUMUR $38\frac{1}{2}^{\circ}$ onder 0 staat!

88 HET WESTELIJK GEDEELTE

Evenwel wagen het zelfs de Europeanen , die aan de *Hudsons-baai* hun verblijf houden , om hier in den winter op de jagt te gaan ; doch de treurigste ongevallen hebben ook daarbij dikwijls plaats.

FARRANT , TOMSON en ROSZ gingen , den 6den Februarij 1772 , met twee honden op de jagt om patrijzen te schieten. Den Sneeuw-patrijs (*Tetrao Lagopus L.*) vindt men namelijk omstreeks de *Hudsons - baai* zeer menigvuldig , en hij is een zeer smakelijk wild. Den volgenden dag , wilden zij over eene breede rivier gaan ; doch naauwelijks waren zij op het ijs een weinig voortgeloopen , of zij bemerkten onder zich den damp van het nog niet toegevroren water , en gevoelden , bijna op hetzelfde oogenblik , dat zij op eene ijs-schots voortdreven. Spoedig bevonden zij zich in zee ; doch de vloed bragt hen weder in de rivier terug. Nu deden zij hun best , om van het ijs aan de kust te komen. Zij lieten dus hunne sleden op het ijs , en namen slechts een geweer , benevens kruid en lood , eene deken , vuur - gereedschap en een' dikken wollen rok met zich , en lieten een' van hunne honden bij de sleden. Hun geheele voorraad van leefstogt bestond uit een
wei-

weinig koeken , suiker en eene flesch Brandewijn. Zij moesten op eene groote ijschots hun nachtverblijf opslaan. Den volgende dag dreven zij diep de baai op, en FARRANT had het ongeluk van in zee te vallen. Men kreeg hem wel levendig er weder uit , en wikkelde hem in den dikken wollen rok , maar door de steeds toenemende geweldige koude en het ellendige voedsel — want zij hadden nu slechts nog een stuk suiker over — bezweek , hij nog dien zelfden dag, onder de ijsfelijksle ellende. Een hevige Noord-ooste wind dreef hunne schots al verder en verder voort ; de koude nam daarbij aanhoudend toe. Het hoofd van THOMSON zwol geweldig op ; hij verloor daarbij zijn verstand, en juist bij het ondergaan van de maan bezweek hij op het ijs. ROSZ bleef, derhalve, nog alleen over. Hij had volstrekt geene levensmiddelen meer. Een dikke nevel bedekte het ijs. Terwijl hij op de schotsen heên en weder dreef, verloor hij , door de koude , ganschelijk het gebruik van zijne vingers , toen eindelijk , negen dagen nadat zij uitgegaan waren , een gunstige wind hem weder in de nabijheid van de kust bragt. Maar in welken toestand bereikte de onge-

90 HET WESTELIJK GEDEELTE

lukkige het land ! Geheel van alle krachten beroofd , handen en voeten en neus bevroren , kroop hij met moeite naar den oever. Offchoon hij slechts eene Duitsche mijl van het Engelsche Fort was verwijderd , had hij toch een' geheelen dag noodig , om hetzelfde te bereiken. De Heelmeester zette hem verscheidene vingers en teenen af. Men verzamelde voor hem twintig Ponden Sterling ; en zond hem , als een geheel onbruikbaar mensch , naar zijn Vaderland , de *Orkney*-eilanden , terug.

Daar de Europeanen hier het Klimaat durven trotseeren , spreekt het van zelfs , dat de Inboorlingen zich nog beter en menigvuldiger aan hetzelfde kunnen blootstellen. Het is iets zeldzaams , dat men van bevrorene Indianen hoort ; en evenwel gaan zij , maanden lang , bij groote partijen , in deze ijskoude gewesten , op de jagt , en zijn daarbij dun gekleed , en hebben zeer slecht voedsel bij zich. De verbazende koude is ook niet in staat , om betrekkelijk zoo nadeelig op de menschen te werken , als op de overige werktuigde ligchamen. Men lette slechts bijzonder op de bewoners der boven gemelde landen.

Men

Men vindt hier blijkbaar twee rasfen van Esquimaux; eene benaming, die men afleiden wil van hunne gewoonte van dikwijls raauw vleesch te eeten, *Esquimantic*, in de taal der *Abenacquir*, beteekent: *raauw vleesch eeten*. ELLIS verhaalt uitdrukkelijk, dat hij de kleinste, dwergachtige Esquimaux, eerst op de Breedte der Pool - cirkels, heeft gevonden, toen hij de *Wagees-baai* onderzocht. „Deze” — zegt hij — „verschilden, met opzigt tot hunne kanoos, hunne gewoonten en hunne taal, niet van de Zuidelijker wonende Esquimaux; maar hunne ligchaams gestalte is veel kleiner; en wij ontdekten, met verwondering, zoodra wij van het Fort *Royal* afzeilden, dat alles afnam en kleiner werd, zoo dat, op den 61sten graad, de boomen als in kleine struiken overgingen.” De nieuwere berigten van HEARNE geven ook te kennen, dat de Esquimaux aan den mond der Kooper - rivier (*Coppermine Rivier*), op de Breedte van omtrent 70 graden, zeer kleine menschen, en daarbij slecht van vorm en zwak zijn. De kleur van hun vel was morzig-koper-rood; evenwel vond HEARNE eenige knappe Vrouwen onder hen. Hunne kleeding en gewoonten kwamen anders over-

een

een met die der Esquimaux aan de *Hudsonsbaai*. Des zomers wonen zij in tenten , en tegen den winter bouwen zij voor zich elendige hutten ; doch zij wonen hier nooit in hollen of in gaten onder den grond. Dit zoude, trouwens, ook niet wel mogelijk zijn, in een klimaat , waar de grond nooit tot op zes voeten diepte ontdooit : slechts van de Zuidelijker wonende Esquimaux , op *Labrador*, zegt CURTIS , dat zij aldaar ook in onderaardsche hollen hun verblijf houden.

De tweede Familie of stam der Esquimaux , de Zuidelijker wonende , zijn ons bijzonder door ELLIS , doch later nog meer door de Hernhutsche Broeders bekend geworden , als mede door HEARNE en CURTIS. Zij zijn van middelbare grootte en hebben veel aanleg om vet te worden. In dit opzigt overtreffen zij de Groenlanders , waarmede zij anders , met opzigt tot hun uitwendig voorkomen , hunne kleur , gelaatstrekken en hairen , grootte van het hoofd , kleine handen en voeten , geheel overeenkomen. Zij maken gebruik van *Sneeuw-oogen* , waardoor de kracht van het , door de sneeuw teruggekaatste , licht vermindert , en het gezigt bewaard en versterkt wordt. Deze oogen bestaan uit twee smalle
hout

houtjes , die aardig en netjes gemaakt zijn , om het gezigt te bedekken. In het midden van dezelve zijn twee smalle openingen of insnijdingen , waardoor men de voorwerpen ontdekt.

De Groenlanders en de Esquimaux zijn , tot in de kleinste bijzonderheden , met opzigt tot hunne kleding , zeden en levenswijze , aan elkander gelijk. De Vrouwen van de Esquimaux dragen wijde , door baleinen stijf gemaakte laarzen , en daarin hare Kinderen , doch het jongste Kind zit , even als bij de Groenlandsche Vrouwen , altijd op den rug tusfchen het wijde kleed. Ook zijn de Esquimaux , als behoeftige menschen , die met de Europeanen weinig gemeenschap hebben , van verscheidene gemakken des levens verstoken. Zij bedienen zich dikwijls , vooral die diep in het Noorden wonen , in plaats van ijzer , van scherpe steenen tot pijlen en spiezen. Zonder Opperhoofden of eenige Regering , zijn zij onder elkander volkomen gelijk. Zij fchijnen , echter , in het Godsdienstige , een Hooger Wezen te erkennen , maar tevens een , dat magtig en boos is. Na het verbranden van hunne dooden , rigten zij voor dezelve een' ftaak , als grafnaald , op.

Even

94 HET WESTELIJK GEDEELTE

Even als de Groenlanders , hebben zij som-
wijlen meer dan ééne Vrouw ; evenwel is
de vruchtbaarheid onder hen zeer gering.
Op *Labrador* rekent CURTIS slechts omtrent
1600 menschen.

De Esquimaux gebruiken , veel meer nog
dan de Groenlanders , bijna alles raauw. HEAR-
NE zag , dat zij den visch , welken zij gevangen
hadden , zonder eenige toebereiding , verslon-
den , desgelijks ook de pooten van den Zee-
hond , en afgesneden stukken van een' Wal-
visch. Ook drinken zij traan in eene groote
hoeveelheid. Een naar *Engeland* overgebrag-
te Esquimaux , offchoon reeds eenigen tijd
aan onze spijzen gewoon , zag eens , dat al-
daar een' gevangen Zee - hond aan stukken
gesneden werd. De traan , welke hierbij
uit den visch vloeide , bragt plotseling zijne
Vaderlands - liefde in werking. Gretig lekte
hij dezelve op , en riep daarbij : „ O , hoe
„ gelukkig was ik in mijn dierbaar Vader-
„ land , daar konde ik mijne maag hierme-
„ de vullen ! ” Hun ellendig land en de
onzekerheid , of zij voedsel zullen hebben ,
noodzaakt hen dikwijls tot het bezigen van
de zonderlingste hulpmiddelen. Wanneer zij
hun' honger niet kunnen bevredigen , doen
zij

zij zelve hun' neus bloeden en lekken het bloed op.

(Dit alles, evenwel, levert slechts een weinig beduidend onderscheid op tusfchen de Esquimaux en de Groenlanders; want dat zij één en hetzelfde volk zijn, werd, om de overeenkomst tusfchen hunne talen, in de laatste jaren, buiten eenigen twijfel gesteld. Toen een der Hernhutsche Zendelingen op *Labrador* den *Esquimaux*, die anders zeer schuw voor de Europeanen zijn, toeriep, in de Groenlandsche taal, dat zij bij hem moesten komen, waren zij verbaasd, hunne eigene taal van hem te hooren, en zij riepen: *Onze Vriend is gekomen!* Alle volgende gesprekken bevestigden, dat de Groenlandsche en Esquimauxsche taal ééne en dezelfde is. Het gene wij, vooral door CRANZ en KALM, van de taal der Groenlanders en der Esquimaux weten, draagt de blijken van eenen zoo zonderlingen vorm, dat zelfs de beroemde SMITH BARTON dezelve onder geene der Amerikaansche talen eene plaats durft aanwijzen. Enkele woorden zijn blijkbaar aan die van eenige Amerikaansche Natien gelijk. Zoo heet b.v. Vader, bij de Groenlanders *Attat*, en bij de Poconchis in *Amerika Tat*. Bij de Esquimaux wordt de

He-

96 HET WESTELIJK GEDEELTE

Hemel *Takuk* genoemd, bij de Poconchis *Taxah*; het Land *Nuna*, bij de Galabis *Nono* en bij de Caraïben *Nonum*. Daarentegen zijn er ook verscheidene woorden in de Groenlandsche taal, die hetzelfde beteekenen bij de Oostelijke Aziaten, b. v. de Curilers, Koria-ken, Samojeeden, ja, zelfs bij de Coreaners en Esthen.

Het zij mij vergund hier te doen opmerken, en taalkundigen er oplettende op te maken, dat de Groenlandsche taal, met opzigt vooral van den uitgang en den aard, iets gelijks met de Slavische (Esthnische, Kurische enz.) schijnt te hebben. Eenige letters ontbreken in deze taal, en geene woorden beginnen met *b*, *d*, *f*, *g*, *l*, *r*, *z*. Zij heeft een *Dualis*. De verbuiging is gemakkelijk; in den tweeden Naamval alleen krijgt zij een *b*, of, als er een klinker volgt, een *m*. De overige naamvallen krijgen een' staart, door een voorzetsel. De werkwoorden hebben slechts drie tijden, den tegenwoordigen, verledenen en toekomenden. De manier van schrijven, of de stijl, is niet hoogdravende, niet Oostersch, zoo als dit toch anders bij verscheidene Noord-Amerikaansche talen het geval is, maar eenvoudig; evenwel bedient men

men zich van gelijkenisfen of vergelijkingen. Ook heeft men eene foort van poëzij, doch zonder maat in de lettergrepen en ook zonder rijm ; korte gezegden worden op eene zekere maat (*cadance*) of takt gezongen.

De karakters en de talenten der beide volken komen ook met elkander overeen , behalve kleine verschillen , die aan familien of stammen bijzonder eigen zijn. Een jongen van de Esquimaux , die door de Hernhutſche Broeders goed behandeld en onderwezen was , toonde niet geringe vatbaarheden van geest.

Thans herinnere men zich de volgende bijzonderheden. De hitte aan den *Senegal*, waarbij men een ei kan koken, is niet hinderlijk voor den Neger, noch met opzigt tot zijne grootte, noch aan de vatbaarheden zijns ligchaams en geestes ; doch den hond , het eenige tamme-dier , waar aan de Natuur de gefchiktheid gegeven heeft , om zijnen Meester, onder alle luchtſtreken der bekende wereld, te volgen , doet zij en zijne ſtem en zijne natuurlijke kleeding verliezen. De verbazende koude bij de Polen , die alle werktuigde ligchamen kleiner doet zijn, en den berk en den trotſchen denne - boom als

98 HET WESTELIJK GEDEELTE

ter aarde drukt, belet ook den Vos, dat hij zijne gewoone grootte bereikt, en beroofd den hond, zoo wel van zijne stem, als van zijne talenten. Alleen het vermogen van schier alles te verdragen, dat de Natuur aan den mensch verleende, trotseert alle de luchtstroken van onzen aardbodem, zelfs wanneer deze in de verste uitersten loopen. Hiertoe werd zeker de mensch ook vooral in staat gesteld, door het voorregt, dat hij bezit, om zoo wel den Maniok, den Pisang en het Suiker-sap tot zijn voedsel te kunnen bereiden, als het wilde Lepelblad of de Walvisch-traan. En ofschoon zijn ligchaam, met opzigt tot deszelfs grootte en gedaante, de kracht van het klimaat zoo wel moet gevoelen, als elk ander bewerktuigd ligchaam, ondervindt hij dezelve, echter, in een' veel minderen graad, dan alle de overige viervoetige dieren; want zijne vatbaarheden blijven dezelfde. Ook in dezen openbaart zich, derhalve, de voortreffelijkheid van ons geslacht, de weldadige aanleg, waarmede de Schepper ons bij uitnemenheid heeft begiftigd, en waardoor hij ons tot Heeren verhief van de gansche aarde en van alle overige levende schepselen. „De mensch kan overal

„op

„op den aardbodem bestaan , en draagt den
„voornamen grondslag van zijne grootheld
„en heerschappij , het vermogen , dat alleen
„alles aan zich onderwerpt , bijna geheel
„onveranderd overal met zich.”

Na deze , zekerlijk niet onbelangrijke uitwijding , keeren wij tot een nader onderzoek van de landen van *Noord - Amerika* terug. Hier volgen de vaste streken , welke ten deele nog tot de Pool - landen zelve behooren , ten deele aan dezelve grenzen tot naar *Canada*. Wij hebben , aan de latere tijden inzonderheid , belangrijke ontdekkingen in dit groot gebied te danken , als mede gewigtige waarnemingen omtrent de geschiedenis der menschen.

Hudsons - baai , of liever de aangrenzende landen , die haar in het Westen omringen , leveren een zeer merkwaardig gezicht op. Men beschouwe , met een' enkelen blik , de groote uitgestrektheid gronds , van den zeventigsten graad Breedte , tot aan de vijf groote Meiren , of , om aan het tooneel , meer rondheid en volkomenheid te geven , en de bronnen der aldaar stroomende rivieren al mede er op te plaatsen — tot aan den mond van de *St. Laurens - Rivier* , en neme tot

grensfcheiding , in het Westen , *Makenzies-Rivier* en de steenachtige en glinsterende bergen : welk een zonderling gevormd land , aanschouwt men dan hier ! Zelfs de eerst genoemde grenzen leveren eene vlakte op , door meer dan honderd en dertig afzonderlijke Meiren bedekt , welke door kleine , ten deele bevaarbare , ten deele onbevaarbare rivieren , aan elkander verbonden , zich gedeeltelijk , naar het Oosten , in de *Hudsons-baai* uittorten , gedeeltelijk , naar het Zuid-oosten , de vijf groote waterkommen van *Canada* vormen , welke voorts door een groot Kanaal , de *Carakui* , of de *St. Laurens-Rivier* , in de zee uitloopen.

Deze verbazende vlakte lands , vertoont ons nog heden ten dage , als 't ware , de gedenkteeken van hare vroegere overstroming , die waarschijnlijk wel de jongste groote vloed is geweest , welke op onzen aardbol plaats had. Hierdoor en door de , naar het Westen , hooger liggende streken , kan men het verklaren , hoe gemelde verwonderenswaardige groepen van stilstaande wateren , als overgeblevene diepten der zee , zijn ontstaan , en door de grootere en kleinere rivieren , die van boven af in dezelve vloeijen , in bewe-

we-

weging gebragt en versch gehouden worden.

Daar deze gewesten de voornamen verblijfplaatsen van die foorten van dieren zijn, welke een voornamen tak van handel uitmaken, zoo kan het niet anders dan hoogst belangrijk zijn voor die Europeanen, welke zich daarmede bezig houden, dezelve naauwkeuriger te leeren kennen. CABOT, offchoon een Venetiaan, werd echter in 1497, door HENDRIK IV, Koning van *Engeland*, naar *Noord-Amerika* gezonden. In de lente van dat zelfde jaar, ging hij uit *Bristol* in zee, en ontdekte de kusten van *Nieuwland* tot *Florida*, en dus de kusten van bijna geheel *Noord-Amerika*. Kort daarna zette zijn Zoon, SEBASTIAAN CABOT, in *Engeland* geboren, deze ontdekkingen voort. Vervolgens deed FORBISHER drie reizen derwaarts; van hier dat eenige straten naar hem zijn genoemd. Hierop vond DAVIS, in 1587, de Straat tusfchen *Groenland* en den ingang van de *Hudfonsds-baai*, welke nog zijnen naam blijft dragen, en voor de Walvisch-vangst van zoo veel belang is. Hem volgden LANCASTER en WEYMOUTH, en deze werden gevolgd door den even beroemden als ongelukkigen HUDSON. De laatstgenoemde voortref-

100 HET WESTELIJK GEDEELTE

felijke Zeereiziger , aan wien men de kennis van een zeer groot gedeelte van de Westerlanden van den Noord - pool heeft te danken , verdient , dat wij eenige regels aan zijne nagedachtenis wijden.

LANCASTER , de eerste Engelschman , die met drie groote schepen eene reis naar *Oostindiën* deed , had het denkbeeld van eene Noord - westelijke doorvaart naar *Oostindiën* inzonderheid levendig gemaakt. Offchoon nu WEYMOUTH , die ook daarom naar *Noord - Amerika* gezonden was , onverrichter zake van zijnen togt terugkwam , had hij , echter , hoog in het Noord - westen , niet alleen verscheidene diepe inhammen ontdekt , maar tevens ook verscheidene stroomen uit het Westen in zee opgemerkt , zoo dat hierdoor de hoop van eene korter en gemakkelijker vaart , door deze streken , naar *Oostindiën* te zullen vinden , nog grooter werd. Daarom vertrouwde men aan den zeer ervaren' Zeeman , HENRY HUDSON , eene nieuwe uitrusting. Hij begon zijne eerste reis van *Gravesand* , op den 1sten Mei 1607 , en ontdekte op dezen togt de Oostelijke kust van *Groenland* , hooger naar het Noorden , dan men dezelve tot hiertoe had gekend. Hij voer tot 82° Breed-

te , waar het ijs hem belette verder doortredingen. Hij zag *Spitsbergen* aan voor een gedeelte van *Groenland* , en in zoo verre telt FORSTER hem onder de Ontdekkers van dit Noordelijkste Eiland. Reeds in het volgende jaar , trachtte hij , in eene meer Oostelijke rigting , zijn plan uittevoeren ; maar reeds in Augustus kwam hij onverrichter zake terug. Nu trad hij , in 1609 , in Hollandschen dienst , en begaf zich , met hetzelfde oogmerk , naar het Noord-westen , maar ontdekte slechts de *Hudsons-Rivier*. Hij ging daarop op nieuw naar *Engeland* , en ondernam , in het volgende jaar , eindelijk zijne vierde reis. Dezelve was van even veel belang voor de Aardrijkskunde , als roemvol voor HUDSSON , maar viel , helaas , ongelukkig voor hem uit. Den 17den April 1610 , liep hij van *Blakwall* , nabij *Londen* , uit , en had , reeds in den beginne , de onvoorzigtigheid , den bekwamen Zeeman , COOLBURN , dien men hem ter hulpe mede gegeven had , mischien wel uit jaloezij , terugtezen. Hierdoor gaf hij niet alleen aan het Scheepsvolk een voorbeeld van ongehoorzaamheid aan de Heeren , die de geheele onderneming hadden tot stand gebragt , maar hij maakte zich ook op het

schip vele vijanden. HUDSON ging nu langs *Island*, voorbij *Groenland*, naar de *Straat-Davids*. Daar hij deze door het ijs gesloten, vond, hield hij Westelijk aan, en toen hij verder naar het Zuiden kwam, zag hij een groot land, dat hij *Brittannia* (thans *Terra di Labrador*) noemde, en liep opwaarts in eene geheel nieuwe breede Straat, die naar hem de *Hudsons-Straat* genoemd wordt, bij wier Westelijken uitgang hij de Zuid-zijde *Cap Diggs*, de Noorder-kust *Queen Anna Foreland* noemde. Deze Straat bragt hem in de groote baai, die met regt den naam van *Hudsons-baai* draagt. Doch hij ontdekte deze niet alleen, maar zij werd ook, als 't ware, een gedenkteeken van zijnen dood.

De reeds gemelde ontevredenheid onder het Scheepsvolk nam dagelijks toe, bij de verbazende ongemakken, welke de strenge luchtstreek zoo wel, als de honger in deze ijskoude gewesten veroorzaakte. HUDSON zocht zijn volk, dat reeds lange naar den terugtocht wenschte, te bewegen, om aan de woeste kusten der baai te overwinteren. Spoedig zat het schip in het ijs bevroren. De Sneeuwpatrijzen, als mede eenige Rendieren en Zee-vogels, voorts de knoppen van eene
bal-

balfemieke soort van Dennen , welke FORSTER voor den *Tacamahak* , *Populus balsamicus* houdt , bewaarden de manschap , dat zij niet alle van honger stierven , en dat de Scorbut niet ganschelijk de overhand nam. Nu groeide de ontevredenheid dagelijks aan. HUDSON had een' Jongen , GREEN , een losbandig en slecht mensch , die uit eene aanzienlijke Engelsche familie weggelopen was , van een' ganschelijken ondergang gered ; hij had hem , daar hij naakt en bloot bij hem kwam , gekleed , met geld voorzien , en met zich op het schip genomen ; met één woord , hij was den Jongen tot een' tweeden Vader. Maar deze GREEN , een ondankbare en twistzieke booswicht , dien HUDSON zelf tegen het Scheepsvolk , waarmede hij dikwijls verschil had , beschermde — deze GREEN was het , die thans tegen zijnen edelmoedigen Wel-doener zich het hevigste liet hooren. Hij en de Stuurman IVETT , die ook den voortreffelijken Man vijandig was , hielden het volk op , en bragten het zoo ver , dat men eindelijk den Kapitein en deszelfs Zoon , JOHN HUDSON , die nog zeer jong was , en den jongen WOODHOUSE , een' Mathematicus , benevens nog zes andere van HUDSONS aanhangers

in eene boot uitzette, en aan eenen zekeren dood, in deze bevrorene en door de woeste en moordzieke Esquimaux bewoonde gewesten, ten prooi gaf. Maar de regtvaardige straf trof de onverlaten ook spoedig. GREEN en verscheidene van zijne schandelijke medegenooten werden kort daarna door de Esquimaux omgebracht; IVETT stierf op de terugreis, en de overige kwamen, onder een' gedurigen strijd met honger en koude en na veel lijden, in den treurigsten toestand eindelijk in *Engeland* aan.

Ondertuschen was gemelde groote Baai en derzelver ingang ontdekt, en dit gaf aanleiding tot BUTTONS nieuwe reis, in 1612. BUTTON bepaalde nu de ligging der Westelijke kust, en noemde de Baai, waar hij overwinterde, naar zijnen naam; dezelve is regen over *Prins Wallis* Fort gelegen. Hierop drong eindelijk, in 1615, BYLOT, benevens den beroemden Zeeman BAFFIN, door eene geheel nieuwe Straat, naar het Noorderlijkste Pool - gewest, de *Baffins-* of *Bylots-*baai. Door deze reis, leerden wij de hoogst gelegene punten van deze zeeën kennen; want BAFFIN drong door tot 78° Breedte, en noemde aldaar een' ingang, die zeer rijk
in

in Walvisfchen is, *Thom. Smith Sound*. Spoedig daarop volgden LUCAS FOX en Kapitein JAMES; de eerste deed vele ontdekkingen in het Noorden, terwijl de laatste het Zuidelijk gedeelte van de *Hudsons-baai* vond, dat ook daarom thans nog zijnen naam draagt.

Door zoo vele reizen leerde, men het belangrijke van de visfcherije en van de Pelte-rijen dezer gewesten meer en meer duidelijk inzien; en alzoo ontftond, in 1669, de eerste aanleg van de tegenwoordige Compagnie der *Hudsons-baai*. Dezelve kreeg haren Vrij-brief, den 2den Mei, door den Prins RUPERT, van Koning KAREL II. In de laatste eeuw, echter, hebben de Britfche Zee-lieden, BARLOW, 1719, en SCROGGS, 1722, verder belangrijke ontdekkingen in deze wateren gedaan.

Toen de gewigtige vraag, nopens eene Noord-westelijke doorvaart in de Zuid-zee, de handel-drijvende natien bezig hield, trok *Engeland* zich deze zaak zoo ernstig aan, dat het een' prijs van 20,000 Ponden Sterling op derzelver ontdekking ftelde. Op deze wijze ontftonden, door den werkzamen ijver van ARTHUR DOBBS, de beroemde reizen van Kapitein MIDDLETON, in het jaar 1742,

VOORTS,

voorts, vijf jaren later, die van MOORE en SMITH, van welke ELLIS een Dagboek gegeven heeft. Deze reizen bewezen, wel is waar, meer en meer duidelijk de onwaarschijnlijkheid van zulk eene doorvaart, maar zij bepaalden toch een groot aantal van voornamen punten en inhammen aan de *Hudsons-baai*, en waren tevens voor de kennis van landen en volken van veel belang. Dat voorts het Engelsche Gezelschap der *Hudsons-baai*, de verdere ontdekking der Binnen-landen niet zoekt te beletten, bewijzen de nieuwste zendingen van HEARNE en LAWRENS.

De ontdekkingen van HEARNE en MAKENZIE hebben de groote uitgestrektheid tuschen de *Hudsons-baai*, de Noordelijkste Ys-zee en de Zuid-zee, bijna eene andere gedaante voor ons gegeven. De ligging der binnenlandsche Meiren en Rivieren is naauwkeuriger opgegeven; twee gewigtige grenspunten van de kust, de monden van de *Koper*-rivier en van die van *Makenzie* in den Noordelijken Oceaan zijn bepaald, en wij zijn tevens met de bewoners der omliggende oorden bekend geworden. HEARNES reis ging reeds met ongemeene zwarigheden vergezeld, doch
de

de laatste reis van MAKENZIE overtreft alles, wat men, ten opzichte van moeilijke reizen te land, ooit heeft vernomen. Een en ander, b. v. het overdragen van eene boot over een rotsachtig gebergte, grenst bijna aan het ongeloofelijke. Daardoor verwierf hij ook den prijs boven alle zijne voorgangers. Hij doorsneed, van *Canada* af, het geheele vaste land van *Noord - Amerika*; hij doortrok en bepaalde naauwkeurig de Berg-keten, die de Westelijke rivieren van de Oostelijke scheidt; en hij kwam, op $52\frac{1}{2}^{\circ}$ Breedte en $128^{\circ} 2'$ Wester Lengte van *Greenwich*, aan de Zuid-zee. Hierdoor kwam hij de gewigtige ontdekkingen van COOKS waardigen Opvolger, den onvermoeiden en naauwkeurigen VANCOVER te hulp, en deed alzoo eene menigte van droomerijen en begrippen, aangaande eene hier vermoede doorvaart, ganschelijk ophouden.

Het is merkwaardig, dat beide Reizigers, namelijk HEARNE en MAKENZIE, op de groote uitgestrektheid lands, welke zij doortrokken, slechts twee belangrijke rivieren vonden, welke in de Ys-zee uitloopen. Derzelver monden zijn, met opzigt tot de Breedte, waarop zij liggen, niet zeer verschillende;

110 HET WESTELIJK GEDEELTE

de; beide liggen tusſchen 68° en 69° ; doch daar zij meer dan agt graden Lengte van elkander afzijn, blijft er nog altijd eene zeer groote vlakte bij ons onbekend; en het is te wenschen, dat men dezelve onderzoeken zal; al ware het alleen, om daardoor meer punten van de kust, en dus den vorm van den Oceaan ter dezer plaatſe te bepalen. Zoo is ook nog eene uitgestrektheid van eenige duizenden van vierkante mijlen, tusſchen de *Hudſons-baai* en de *Koper-rivier*, onbezocht. Dezelve zal, wel is waar, bij hare zoo hooge ligging naar het Noorden, weinig ter leerlinge opleveren, daar zij waarſchijnlijk alleen de verjaagde Pels-dieren tot eene wijkplaats verſtrekt; maar juist om deze trekken immers de Europeanen zelfs door de veel breedere, naar het Westen gelegene, ſtreken, tusſchen de Zuidelijke deelen van de *Hudſons-baai*, de vijf groote meiren van *Canada* en de ſteenachtige gebergten.

In deze, voor de jagt zoo rijke, gewesten, vertoonen zich drie Mededingers in den handel, alle van Engelfchen oorsprong, namelijk de Handelaars in pelterijen van de *Hudſons-baai*, die van *Canada* en eindelijk de Noord-Amerikaanſche Staten. Offchoon
Ca-

Canada, reeds onder de Fransche heerschappij, door Zendelingen en later door Kooplieden, zeer veel heeft bijgedragen tot de kennis der Binnenlanden, zoo komt toch aan de Engelsche Compagnie van *Canada* de eere toe, van in onze tijden het meeste gedaan te hebben, ter vermeerdering onzer Aardrijkskunde van deze verbazend uitgestrekte landstreek. Sedert 1766, drongen deszelfs Kooplieden in Pelterijen van het Fort *Mischillimakinak*, aan het Meir, *Michigan*, diep naar het Westen. CURRY kwam tot aan de rivier *Sastatchiwin*, en hij werd spoedig door FINLAY gevolgd. De aanzienlijke winst, welke zij hadden, maakte de Compagnie van de *Hudsons-baai* opmerkzaam, welke daarop tot op 102° West. Lengte doordrong. In het volgende jaar, bereikte FORBISHER, van *Canada* af, het Meir *la Crosse* op 108° West. Lengte, en zijne reis werd hem rijkelijk beloond, door den inkoop, welken hij deed. PETER POND ondernam, in 1778, zelfs eene reis naar het Meir *Athapuscow*, ook wel het *Berg-meir* genoemd, omtrent op 59° Breedte, 266 = 270° Lengte, en hij kwam ook aan hetzelfde.

Van dien tijd af, werden deze togten menig-

nigvuldiger gedaan, en daardoor ook de ontdekkingen grooter en meer naar het Westen gerigt. In de laatste jaren, 1791, kwam VANDRIEL tot bij de *Rood-wild*-rivier; FIDLER, in 1793, tot de Zuidelijke bronnen van de *Sastatchiwin*, van de *Bad-rivier*, den *Cattanhowes*, en dus Zuidelijk tot het *Steenachtig Gebergte*, Noordelijk over het *Sklaven meir* tot de *Glinsterende Bergen*, die zekerlijk eene verlenging zijn van die Berg-keten naar het Noorden. Bijaldien het, echter, zeker is, dat LAWRENZ, in 1790 en 1791, van het Zuid-oostelijk Etablisfement der Compagnie van de *Hudsons-baai*, zelfs tot *Californien* gekomen is, en op deze reis, aan de andere zijde van het *Steenachtig Gebergte*, een aanzienlijk Meir heeft ontdekt, dat in grootte aan het Meir *Huron* gelijk is, — zoo als hetzelfde op de groote Wereld-kaart van ARROWSMITH ook vertoond wordt — dan zou alleen de laatste reis van MAKENZIE belangrijker zijn dan de zijne.

Er is waarfchijnlijk geen ander gedeelte van onzen aardbol, waarin, gedurende de agttiende eeuw, zulke ongemeene ontdekkingen zijn gedaan, vooral wanneer men in het oog houdt, dat de van *Europa* Westelijk lig-

liggende grenzen van *Noord-Amerika*, de Kusten der Zuid-zee ook in de laatste jaren naauwkeurig zijn bepaald. Ondertusschen bevinden zich, denkt men mischien, op meer gemelde uitgestrektheid lands, welke meer dan 166000 vierkante mijlen bedraagt, zeker nog meer volken en foorten van dieren, benevens vele merkwaardige voortbrengzels der natuur. Dit althans zou men wel onwillekeurig vermoeden, zoo wel om de grootte des lands, als om deszelfs onbekendheid en verafgelegene. Evenwel is dit het geval niet. Wanneer men ook op de ligging van dit land acht geeft, en daarbij let op de gewone werking van het klimaat, kan men bezwaarlijk denken, dat deze nieuwelings bezochte gewesten eene groote verscheidenheid van dieren en planten opleveren. De voorheen beschrevene inwendige gedaante, de ongemeene veelheid van groote en kleine waterplasfen maken dit te onwaarschijnlijker; want daar uit mag men besluiten, dat de grond hier zeer lang onder water gestaan heeft, nog zeer jong en ongeschikt is tot het voortbrengen van eene zeer groote menigte van verschillende planten en dieren. Bijna alles, wat in de warme *Westindien*, of

114 HET WESTELIJK GEDEELTE

in het heete *Afrika*, millioenen van verschillende levende of bewerkte wezens voortbrengt en onderhoudt, wordt hier, door de koude der luchtfreek, grootelijks verminderd, als mede door de hoedanigheid van den grond, welke met ontelbare meiren is bedekt, en vele maanden lang bevroren blijft.

Het klimaat, in deze groote uitgestrektheid lands, is echter, zelfs op eene en dezelfde Breedte, verschillende. Hoe meer men naar het Westen komt, en zich alzoo verder van de *Hudsons - baai* verwijdert, des te zachter wordt de lucht. En waardoor? Omdat de winden, die over *Groenland* en over de *Islanden*, die hetzelfde omringen, en over de bevrorene watervlakten der *Baffins- en Hudsons - baai* waaijen, eerst na eene lange uitgestrektheid te hebben doorloopen, waarbij zij van hunne doordringendheid en koude veel verliezen, in de Westelijke landen komen. Dit verschijnsel was reeds door *CARVER*, zelfs op geringere Breedten, aan het Meer *Michigan* opgemerkt; vervolgens is het door de weerkundige waarnemingen der Staten van *Noord - Amerika* en door *UMFREVILLES* berigten bevestigd. De nieuwste reizen van *HEARNE* en *MAKENZIE*, komen hiermede ook over-

övereën. Ook bewijst de eerste, ten aanzien van de Noordwestelijke kust van *Amerika*, boven alle tegenspraak, dat de luchtgesteldheid aldaar, op gelijke Breedte, zachter is, dan aan de Oost-kust.

Over het geheel, blijft deze groote uitgestrektheid tot hiertoe een, aan planten en dieren arm, land, slechts door enkele horden of zwerfende stammen van Wilden bewoond, die, om voor hun levensonderhoud te zorgen, steeds bezig moeten zijn met jagen en vischen, en die evenwel nog dikwijls in de diepste ellende versmachten, ja, zelfs van honger omkomen. De moeite om deze behoeftige menschen nader te leeren kennen, wordt rijkelijk beloond; want zij leveren een voldoende bewijs op tegen ROUSSEAU en andere dergelijke Wijsgeeren, die het geluk van den onbeschaafden en vrijen Natuur-staat zoo hoog verheffen.

Als men deze volken onder ééne groote en algemeene verdeeling brengen wil, onderscheiden zij zich in Noordelijke en Zuidelijke Indianen; welke beide stammen rijk zijn in zij-takken. De Volken, welke het naaste bij de Esquimaux wonen, en die, inzonderderheid door de Kooplieden in pelterijen van

116 HET WESTELIJK GEDEELTE

de Compagnie der *Hudsons-baai*, en ook gedeeltelijk door die van *Canada*, in de laatste jaren, bij ons meer bekend geworden zijn, dragen den algemeenen naam van *Noord-Indianen*. Het land, dat zij bewonen, is zeer groot. HEARNE stelt deszelfs grenzen bijna op 58° en 68° Breedte. Van het Oosten naar het Westen, bepaalt hij dezelve te naauw, daar wij, door MAKENZIES laatste reizen weten, dat zij zich, niet slechts van de *Hudsons-baai* tot aan de *Koper-rivier*, maar wel meer dan agt Lengte-graden verder, tot voorbij de *Makenzie-rivier* uitstrekken. HEARNE erkent ook zelf, dat de Indianen aan de *Koper-rivier* eene en dezelfde natie met de Noord-Indianen uitmaken, en dat slechts hunne talen, even als de tongvallen van afzonderlijke Provintien in *Engeland*, van elkander verschillen. Hier zou dus eene vlakte zijn van bijna tien graden Breedte en ten minste dertig Lengte; want er is geene reden, om te vermoeden, dat deze Indianen zich niet in het Noorden verscheidene graden Lengte over de *Makenzies-rivier* zouden durven wagen.

Dit land is meer dan 30000 vierkante mijlen groot, en is hier en elders van verschillende

na-

natuur. HEARNE beschrijft het grootste gedeelte, dat hij zelf doorreisde, als eene verhevene vlakte, wier grond rotsachtig is, hier en daar wel met eenige boomen bedekt, doch over het geheel kaal, en weinig opleverende. De voornaamste planten zijn Mos en een kruid, dat de Indianen *Wish - a - capuca* noemen. Onder het Mos zijn eenige foorten, even als op *Ysland*, voor de menschen van groote waarde. Als dezelve gekookt zijn, worden zij eene geleijachtige zelfstandigheid, en leveren, even als de Sago, eene zeer voedzame spijs op; een voordeel, dat voor deze volken, die grootendeels van de jagt moeten leven, van het grootste belang is, wanneer zij gebrek aan wild hebben, dat dikwijls gebeurt. Het bovengemelde kruid, dat UMFREVILLE *Weefuc - a pucka* noemt, is een van de voornaamste Geneesmiddelen der Noord-Amerikanen. Een aftreksel van deszelfs welriekende bloemen versterkt de maag, en is zeer goed tegen Rheumaticke pijnen. Tot poeder bereid en uitwendig gebruikt, geneest het zelfs verouderde gezwellen, ja, het koud vuur.

De verbazende menigte van stilstaande wateren, waarmede het land als bedekt is,

118 HET WESTELIJK GEDEELTE

brengen ook verscheidene schielijk groeiende water-planten voort, waarmede de Water-vogels, welke men hier bij gansche scharen ziet, zich inzonderheid voeden. Hierdoor leveren deze meiren geen' gering voordeel op aan volken, die geen' akkerbouw kennen, en door de jagt op deze Trek-vogels hun levens-onderhoud moeten zoeken. Dezelve zijn zoo talrijk, dat men, in het voorjaar, van eene enkele foort dikwijls 6000 doodt. Door hunne verwarmende vederen, of dons, zijn zij van een dubbeld nut. Een nog grooter voordeel, evenwel, leveren, in dit opzigt, deze meiren op, door den overvloed van visch. Nu zijn het Steuren, dan Zalmen en verscheidene foorten van Baars, Karper en Snoek, welke men, in eene zeer groote menigte, in deze meiren vangt; die streken, waarin men houtgewas vindt, munten echter te dezen inzonderheid uit. Het vischen met den hengel is gemakkelijk, maar met netten wordt het zeer moeilijk, doordien de oppervlakte van het water, in den winter, sterk bevroren is. Men laat de netten, door een groot gat, dat men in het ijs gehakt heeft, zinken, en door een klein anker vasthouden. Daar deze vischerij dik-

wijls

wijls het eenige middel is, waardoor geheele Stammen hun levens - onderhoud kunnen bekomen, beginnen de Noordelijke Indianen dezelve met vele plegtigheden. Het zonderlingste mengfel van allerlei dingen, b. v. het hair van menschen en van bevers, het ingewand van de Muskus-rat, gestolde melk, uit de maag van zogende dieren genomen, worden, nevens het aas, als een toover-middel, in het water gedaan, en de visch, dien men het eerste vangt, mag nooit gekookt, maar moest geroosterd worden.

Het derde voordeel, dat deze meiren opleveren, is de gemakkelijke gemeenschap tusfchen verre verwijderde gewesten, waartoe zij dienen. Bijna alle de meiren, namelijk, zijn door kleine of grootere rivieren met elkander verbonden. Verscheidene van deze zijn, wel is waar, ten minste in het drooge jaargetijde, zelfs voor de kleinste boten (kanoos) onbevaarbaar; doch de onbevaarbare tusfchenruimte is zelden zeer groot. Men draagt dan de goederen, even als de ligte boot, op de schouders, eene mijl of ook wel verscheidene mijlen voort, en zoodra men weder een bevaarbaar water bereikt, scheept men zich met zijne koopwaren en leeftogt weder in. Zulk eene

tusfchenruimte noemt men eene Draag-plaats (*Portage*). Door de gewoonte en het ligte der Kanoos, heeft men alzoo het middel gevonden, om van de *Hudsons-baai* of van *Canada*, met zijne waren, tot aan het *Steenachtige Gebergte* te komen. Welke verbazende voordeelen zou de befchaafde mensch hieruit, te eenigen tijde, voor den handel kunnen trekken, wanneer hij van deze wateren een goed gebruik, en dezelve tot eigenlijke kanalen maakte. De Staten van *Noord-Amerika* hebben, ook reeds federt verfcheidene jaren, zich van deze wenken der Natuur bediend, en zullen fpoedig de gemeenfchap te water van de *Atlantifche Zee* naar den *Westindifchen Oceaan* hebben geopend.

Daar deze wateren van zooveel belang zijn, fchijnt het mij niet ongepast, dat wij dezelve nog wat nader doen kennen. Het geheele gezigt van deze Gewesten van de *Hudsons-baai* in het Noorden en in het Zuiden tot de vijf groote meiren van *Canada*, maar in het Westen tot aan het *Steenachtig Gebergte*, vertoont ons een land, dat, met opzigt tot deszelfs bewatering, op de gansche aarde zijns gelijke niet heeft. Hier ontfpringen, fchier overal, de rivieren van die voort-

loopende Berg-keten, welke in het Noorden bijna de Ys-zee bereikt, en in het Zuiden zeer waarschijnlijk met de bergen van *Mexico*, *Panama*, *Peru* en *Chili*, tot naar het *Vuurland*, den grooten Scheidsmuur uitmaakt, welke GATTERER den *Eersten Berg-meridiaan* noemde. Verscheidene afzonderlijke takken van dezen grooten gordel, echter van minder lengte, strekken zich Oostwaarts in het binnen-land uit. De rivieren loopten dan aan beide zijden der Berg-keten naar het Oosten en Westen. Door de nabijheid van den grooten Oceaan, doorgaans de Zuid-zee genaamd, konde zich, in het Westen, geene groote hoeveelheid waters tot eene aanzienlijke rivier of tot een meir vormen; doch verscheidene kleinere en grootere stroomten loopten ook hier in de zee uit. Geheel anders, echter, moest de werking naar het Oosten, Zuid-Oosten en Zuiden zijn. Hier was de afstand van de zee, zelfs van de naastgelegene in het Oosten, de *Hudsons-baai*, zeer groot, en nog grooter van den Zee-boezem van *Mexico*; hier, derhalve, vonden verscheidene stroomten, welke in het gebergte ontsprongen waren, gelegenheid, bij hunne menigvuldige kronkelingen, elkander te ontmoeten, in elkander

te vloeijen, en groote stroomen, of, wanneer de gesteldheid van den grond daartoe aanleiding gaf, aanzienlijke meiren te vormen. Het land zelf was, hooger naar het Noorden naar de *Hudsons-baai*, veel uitgestrekter. De Oceaan had, verder naar het Zuiden, bij deszelfs doorbreken, het land dieper uitgehold, en zou waarschijnlijk *Amerika* vrij naauwkeurig in twee deelen doorsneden hebben, waren niet de bergen van de, bij *Panama* over hetzelfde voortlopende, groote keten van zulk eene vaste zelfstandigheid geweest, dat zij aan hem te grooten weerstand konden bieden. Hij moest derhalve deze rotsen, als in de gedaante van eenen worm, laten staan, zoo dat men thans nog de Noorder en de Zuider helft van het groote vaste land, als door eenen draad, aan elkander ziet hangen. Hoog in het Noorden, was niet alleen de voortgang van gemelde berg-keten, maar er liepen ook verscheidene, wel kleinere, maar toch niet onaanzienlijke berg-ketenen, bijna in dezelfde rigting met den gezegde Berg-meridiaan, van het Zuiden naar het Noorden, namelijk de zoogenaamde *Blaauwe Bergen*, de *Apalachien* en andere paralelle berg-ketenen in het binnen-land. Ook hier schijnt de kracht der

zee

zee tegenstand gevonden te hebben, en zoo bleef het land minder doorneden. Naardien, echter, de hoogte van deze bergen geringer was dan die van den Berg - meridiaan, keerde wel de zee over dezelve heen naar hare oude bedding terug; doch juist deze veelvuldige bergen en derzelver zijtakken sloten voor het laagste water den terugtocht. Het aldus hier neergezakte water, vereenigd met dat, hetwelk hier in verscheidene laagten reeds voorhanden was, veroorzaakte menigerlei, ten deele zeer groote, ten deele kleinere, en ook zeer kleine meiren. De ligging en de aard van den grond, en eindelijk de vermenging met versch water, deden de wateren zelve veranderen, en zoo konde het zout, sterk opgelost, uitdampen, terwijl, door de rivieren en beken, welke van uit de kleinere binnenlandsche bergen gedurig herwaarts stroomden, eene onberekenbare hoeveelheid versch water werd aangevoerd, en eene menigte van meiren werd gevormd, wier getal thans nog meer dan driehonderd beloopt. Zij maken gezamenlijk eene uitgestrektheid van water uit, wier oppervlakte de jonge FORSTER wel op 15000 vierkante mijlen durft berekenen. Schoon nu het hier op-

opgegevene denkbeeld , den oorsprong van deze meiren niet volkomen moge verklaren; baant hetzelfde toch, wanneer het meer ontwikkeld en gezuiverd wordt, den weg ter verdere ontdekking van de gesteldheid van deze zonderlinge gewesten.

Na de vijf zoogenaamde *Groote Meiren*, welke wij bij *Canada* nader zullen leeren kennen, onderscheiden zich, onder de vele honderden van stilstaande wateren, inzonderheid het Meir *Winipig*, het Meir *Athapuscow* en het *Sklaven-Meir*, door hunne grootte. Het eerste ligt tusschen 96° en 98° Wester Lengte van *Greenwich* en van $50^{\circ} 36'$ tot $53^{\circ} 45'$ Breedte, en bestaat wel 700 vierkante mijlen; het heeft, door de *Ganzenrivier*, met de *Hudsons-baai*, en door de *Winipig-rivier* met het *Boven-Meer* (*Lac Superoir*) gemeenschap. De smalle *Athapuscow*, of het *Berg-Meir* (*Arabasca*), veel verder naar het Noord-westen gelegen, tusschen 58° en 59° Breedte, strekt zich bijna vijf Lengte-graden uit, en aan hetzelfde ligt het Engelsche Fort *Chippeway*, van waar MAKENZIE zijne beroemde reizen te water en te land begon. De *Elands-rivier* vereenigt hetzelfde in het Zuiden met vele kleine Meiren,

ren, welke, zoo als de *Winipig* met de groote Meiren van *Canada* verbonden zijn. In het Oosten, echter, komt men langs eene andere rij van Meiren en Draagplaatfen tot nabij de *Churchill - rivier*, en dus tot eene gemeenschap met de *Hudsons - rivier*. Eindelijk beflaat eene der grootfte van deze Binnen-Meiren, *Sklaven - Meir*, ruim agt graden Lengte, en op fommige plaatfen bijna twee graden Breedte. Deszelfs water is bijna zoet; het is grooter dan het Meir *Erie*, en MAKENZIE befteedde verfcheidene dagen, om flechts een gedeelte van den Noordelijken oever te bevaren. Ten Zuiden wordt het, door de *Sklaven - rivier*, met den *Athapuscow* vereenigd; ten Noord - oosten loopt uit dit meer de *Makenzie - rivier*, op $69^{\circ} 14'$ Breedte, in de *Ys - zee*. MAKENZIE noemde het Eiland aan den mond van deze rivier, het *Walvisch - Eiland*, om de menigte van Walvisfchen, die zich hier ophouden; en plaatfte zelfs, op den 14den Julij 1780, hier een gedenk-paal, waarop zijn naam, het getal van zijne togtgenooten, de tijd, dien hij hier vertoefde en de Breedte van de plaats zelve ftaan vermeld.

D E M E N S C H.

Thans gaan wij meer bijzonder over tot de Bewoners van dit vaste, eerst federt korten tijd bekend geworden, land, tot de Noord-Indianen. HEARNE heeft ons de beste berigten omtrent dezelve gegeven.

Zij zijn van eene middelmatige grootte, welgemaakt en sterk, maar niet zwaarlijvig. Zij zijn echter niet zoo werkzaam en vlug, als de *Knistenaux*, die het naast bij hen wonen. Hunne huid is bijna koper-kleurig, maar zeer zacht en glad. Geen volk ter wereld heeft daarbij minder eene riekende uitwazeming, dan de Noord-Indianen, indien zij zich maar zindelijk houden. Hun hair is zwart, wreed en niet gekruld. De haren van den baard zijn wel niet vele, maar toch zeer zwaar en kroes; slechts weinige hebben de gewoonte, om dezelve uittetrekken. Onder de okfels zijn zij volkomen glad, en ook aan de overige deelen van het ligchaam hebben zij weinig hair; doch zij trekken de haren van hun ligchaam niet uit. Hunne gelaatstrekken zijn geheel verschillende van die der naburige Indianen. Hun voorhoofd

en

en oogen zijn klein, de wang-beenen hoog, de neus is, als die van eenen Havik, het gezigt vol en de kin groot. Alle de Noord-Indianen, ook die aan de *Koper-rivier* wonen en de *Honds-ribben*-Indianen, *tatueeren* zich drie of vier evenwijdige streken over de wangen.

Het is merkwaardig, dat eene natie, welke zulk eene uitgebreidheid van land bewoont, nergens, zelfs niet in die streken, welke nog al vruchtbaar zijn, eene vaste buurt, vlek of dorp heeft aangelegd. In den winter en in den zomer, zwerven zij, bij groote menigten of familien, rond; en zij wonen onder tenten, welke, even als hunne kleederen, van de vellen van Herten zijn gemaakt. Behalve deze tenten en smalle sleden, hebben zij sneeuw-schoenen, om over het ijs en de sneeuw te loopen. Deze schoenen loopen zeer spits toe, zijn van teenen gemaakt en met riemen van herts-leder voorzien; voorts hebben zij eene soort van vaatwerk, dat van den bast van den Berken-boom wordt gemaakt, en door hen, in de plaats van een' Ketel, wordt gebruikt. Het water wordt daarin, door middel van gloeiende steenen, gekookt, en alzoo tevens
het

het vleesch. Zij bezitten ook nog pijl en boog of ook wel een geweer en eindelijk eene zeer ligte boot, welke een mensch kan dragen. Deze boot heeft de gedaante van eene schietspoel; men hangt dezelve, om ze te gemakkelijker te kunnen dragen, aan een' riem om den schouder. Met deze geringe hulpmiddelen, waarmede zij doorgaans de Vrouwen en de honden beladen, vervolgen zij, nu de trekvogels, dan de herten, dan weder de dieren, die hun pelterijen opleveren, of zij houden zich met de visch-vangst bezig aan het een of andere vischrijke meir. Zij hebben, echter, niet eens de tembare dieren zich ten nutte gemaakt, welke toch door de Laplanders, door de Tonguzen, door de Koriaken en zelfs door de Tschuktshi in huisdieren zijn herfschapen. Het Rendier, zoo als ook de *Bison* (Buffel) en de *Moschus*-os (*Bos Bison*, L., *Bos Moschatus*) dient hun niet anders, dan tot prooi op de jagt. Geheele kudden van het eerste, en groote troepen van de laatste zwerven door deze gewesten; en in plaats dat de Noord-Indianen deze dieren tot bestendig voedsel en nut zouden weten te gebruiken, zijn zij genoodzaakt, dezelve, dikwijls dertig en meer mijlen, na-

te-

teloopen, ten einde slechts hun' honger te stillen. Evenwel verstaan zij de kunst, om zich van den Hond, althans eenigermate, te bedienen. Zij gebruiken hem, echter, meer om te trekken en te dragen, dan op de jagt. Even als bij de Kamtschatdalen, trekt hij somwijlen de kleine, slecht zamengestelde slede; doch nog meer draagt hij, even als elders het Muil-dier, de tenten en het weinigje huisraad, dat de Noord-Indiaan bezit. Dit ras van Honden komt veel overeen met den Vos en den Wolf. Hetzelve is moedig en sterk, en evenwel leerzaam. Wanneer men weet, dat de Protestanten, die uit *Salzburg* werden verdreven, en naar *Noord-Amerika* verhuisden, door het tam maken van eenige Wolven, die zij gevangen hadden, zich een zeer bruikbaar Honden-ras wisten te bezorgen, en dat ook, bij de ontdekking van *Amerika*, onze Huis-hond nergens werd gevonden, dan kan men er naauwelijks meer aan twijfelen, of deze zonnuttige Huisgenooten der Noord-Indianen zijn van de zoo even genoemde wilde roofdieren afkomstig.

De Jagt, welke, benevens de Visfcherij, de voorname bron van bestaan voor de Noord-Indianen uitmaakt, is van verscheidenden aard.

130 HET WESTELIJK GEDEELTE

De Jager, b. v. nadert voorzigtig eene kudde van Buffels, legt zich op den buik neder, en schiet vijftig malen en nog meer, eer dat de kudde de vlugt neemt. De Elands-dieren, of ten minste zeer groote viervoetige dieren, die aan hetzelfde zeer gelijk zijn, en hier voorkomen, onder den naam van *Moofe-Deers*, worden bij enkelen vervolgd en gefchoten, gelijk de Beeren en Wolven. Evenwel doodt men ook meer te gelijk, door middel van fchuttingen, die eenen grooten omtrek hebben en al naauwer en naauwer naar elkander toelopen. Deze fchuttingen beftaan uit ingehede palen, tufchen welke dikwijls takken van boomen ftaan. Men poogt dan, door verfcheidene Jagers, zelfs door Vrouwen, het wild hier langzaam binnen te drijven, en fchiet het dood, of bij den ingang van het naauwe paalwerk, of in het midden van hetzelfde. Van dit middel bedient men zich het meest op de jagt van de Buffels en Herten (*Dama Virginiana*). Offchoon nu ook hierbij de meeste ontkomen, zoo worden toch, daar het aantal van deze dieren hier zeer groot is, veel meer van dezelve doodgefchoten, dan de omzwervende familie of ftam, op dat oogenblik, tot levens-onderhoud behoefr.

Men

Men gebruikt daarom dikwijls alleen de tongen en het vet, en het ligchaam zelve blijft een prooi voor de wilde dieren.

Wij kennen nog daarenboven, door den nitmuntenden Natuurkundige, SMITH BARTON, verscheidene groote soorten van Herten, welke in deze uitgestrekte gewesten de Jagers bezig houden. Onder deze behoort het graauwe *Mos-dier*, voorts de *Wafkesfi*, aldaar het *Rooode Hert* genoemd, en eindelijk het Hert *Wapiti*, aldus bij de Schawaneesen geheten; dikwijls wordt het ook in *Noord-Amerika* het Elandsdier (*Elk*) genoemd. De *Wapiti* (*Cervus Wapiti*, SMITH BARTON) werd voorheen met het groote Mos-dier verwisfeld. Ondertusfchen onderscheidt hij zich, niet alleen door zijne mindere grootte, door de fierlijkheid van zijnen hals, en zijnen, aan den mond spits toeloopenden, kop, als mede door zijne donkere kleur, maar zijne kroon of horens zijn ook van die van het Mos-dier zeer verschillende. Dit is breed van fchoft, en heeft geene lange kromme horens. De *Wapiti* daarentegen heeft, gelijk ons Hert, ronde, zeer groote, dikwijls zes voeten lange horens. De ooren zijn lang, de groote oogen zwart, de gansche gestalte is

132 HET WESTELIJK GEDEELTE

schoon; en het is zeer waarschijnlijk, dat het Hert van *Canada* (*Cerf de Canada*) van PER-RAULT niets anders dan de *Wapiti* is. Men maakt jacht op dit schoone dier, zoo wel om deszelfs vleesch en vet, als om deszelfs horens. De Indianen, gebruiken inzonderheid de jonge horens, wanneer deze, na het afvallen der oude, weder te voorschijn komen, en kraakbeenig zijn, en een geleiachtig voedsel geven.

De Noord-Indianen hebben ook velerlei gevogelte, zoo als verscheide foorten van wilde Eenden, Ganzen, Kraanvogels, Patrijzen, alle in menigte. HEARNE geeft, door het volgende verhaal, een merkwaardig voorbeeld, hoe de mensch, door een schrander gebruik van dezelve, hier zijn leven weet te onderhouden. Toen hij van den mond der *Koper-Rivier*, in Januarij 1772, terugkeerde, werd die terugtocht voor hem belangrijk, daar hij den weg nam over het, destijds bevrorene, Meir *Athapuscow*. Terwijl zijne Indianen aan deszelfs Zuidelijk gedeelte op de jacht gingen, vonden zij voetstappen van een mensch in de sneeuw. Zij volgden dezelve, en vonden eene kleine Indiaansche hut en daarin eene enkele jonge Vrouw. Dezelve

be-

behoorde tot de natie der *Honds-ribben-Indianen*, en was, reeds in den zomer van 1770, door de Indianen van *Athapuscow* gevangen genomen. De verschrikkelijke moord, aan haren zuigeling gepleegd, deed haar besluiten, om alles te wagen, ten einde die Barbaren te ontkomen. Spoedig kreeg zij gelegenheid om te ontvlugten. Daar zij echter over verscheidene Meiren gevoerd was, wist zij den terug-weg naar haar vaderland niet te vinden. Nu viel de winter in; zij bouwde zich daarom eene kleine hut. Sedert meer dan zeven maanden van alle menschelijke hulp verstoken, had zij zich voor hongersnood bewaard, enkel door het vangen van patrijzen, hazen en eekhorentjes. Zij verschaftte zich vuur, door het slaan van twee harde keisteenen tegen elkander, van welke zij de vonken op droog mos en dorre bladeren opving. Ondertuschen mislukte dit middel meermalen, en zij was dan genoodzaakt, midden in den winter en in den jammerlijksten toestand, zonder vuur zich te behelpen. Toen zij ontvlugtte, had zij een stuk van eenen ouden ijzeren hoepel, voorts de punt van een' pijl en eenige herts-pezen medegenomen. Deze geringe middelen

134 HET WESTELIJK GEDEELTE

waren toereikende voor haar schrandere vernuft, om zich tamelijk wel te voeden en te kleeden. Het groote stuk ijzer diende haar tot mes, het kleine tot priem; van de hertspezen maakte zij vallen en netten. Hierdoor ving zij de bovengemelde dieren, wier vellen zij zoo goed tot kleeding voor zich wist te bereiden, dat zij, zoo als HEARNE zich uitdrukt, een opgeschikt theatraal voorkomen had.

Ondertusfchen zijn alle dergelijke hulpmiddelen, offchoon voor een' tijd toereikende, evenwel op den duur onzeker. De Indianen weten, echter, ook door droogen en bereiden van het een en ander, zich voor volstrekt gebrek te beveiligen, en zij krijgen daardoor inzonderheid twee verschillende spijzen, welke lang kunnen duren, en welke zij met zich kunnen voeren. Zij verstaan de kunst, om den visch bij het vuur goed te droogen, en denzelven daar door vrij lang voor bederf te bewaren. Hun voornaamste levensmiddel, ten tijde, dat zij, noch door de visfcherij noch door de jagt, zich hun onderhoud kunnen verschaffen, noemen die van *Canada* *Pemmican*, de Noord Amerikanen *Achees*. De magere deelen van
het

het gedooode groote wild, worden in lange, dunne strepen gefneden, daarna over het vuur gebraden of in de zon gedroogd, en eindelijk tusfchen twee groote fteenen geflampt. Hierdoor wordt het vleesch, als 't ware, eene grove poeder, waarmede men fomwijlen het gefmoltene vet van dezelfde dieren vermengt. Op deze wijze kan men deze fpijze, met behoorlijke voorzorg, lang goed houden; en dezelve verfchaft op reis een krachtig voedsel, dat men, zonder verdere bereiding, ja, zelfs zonder zout, kan gebruiken. De Natuur zelve komt in dezen den Noord-Amerikanen ook te hulp, daar hun mond de walgelijkfte dingen, waaraan men niet zonder afkeer denken kan, verflindt, en hun maag dezelve verteert. Meest alles eeten zij raauw, althans zij kunnen het, en wel met fmaak, onbereid gebruiken. Hun fmaak, echter, is ook zoo zonderling, dat zij de jonge, pas geborene herten en buffelkalveren boven alle overige fpijzen verkiezen. Ook zijn de uit- en in-inwendige teeldeelen van deze dieren, raauw gegeten, voor hun de grootfte lekkernij; en offchoon die der mannelijke herten bijzonder taai zijn, zouden zij, echter, denken, dat zij derzelver

smaak bedierven , wanneer zij ze aan stukken sneden ; zij verscheuren liever alles , met moeite , alleen met hunne tanden. HEARNE kan naauwelijks woorden vinden , om uitdrukken , hoe afzigtelijk de baarmoeder van een Elands-dier , dat zoo even gekalfd heeft , voor eenen Europeaan is , en evenwel is dezelve , raauw gebruikt , eene heerlijke spijs voor den Indiaan.

Het zonderlingste geregt , dat dezelfde Reiziger , als eene lekkernij , bij de Noord-Indianen vond , is het volgende. Zij koken de half verteerde kruiden en het mos , uit de maag der gedooide herten genomen , in water tot moes. Hierbij doen zij bloed en zijn gesneden vet , en gieten dit mengsel weder in de maag van het dier , en laten het dan , gedurende verscheidene dagen , bij een klein vuur langzaam gisten. HEARNE verzekert , dat zelfs den Europeaan , aan de smakelijkste spijzen gewoon , dezen kost eene lekkernij zoude noemen. Ondertuschen heeft deze Reiziger ook iets dergelijks ten aanzien van de pas geborene Kalveren gezegd , en men moge alzoo daaruit s' mans smaak beoordeelen. Onze Indianen hebben met de Hottentotten en Apen de afkeer verwekken-

den

den gewoonte , het ongedierte van menschen met smaak te eeten. MATONABBI, een Opperhoofd der Noord-Indianen , welken wij straks nader zullen leeren kennen , verheugde zich in het vooruitzigt , dat hij de talrijke bewoners van de pelzen , zijner Vrouwen , als eene lekkere spijs zoude gebruiken. In geval van nood dienen zelfs deze drooge pelzen of vellen den Indianen tot voedsel. Even als bij de verschrikkelijke tooneelen , welke ten tijde der belegering van *Parijs* door HENDRIK IV, plaats hadden , stillen zij hunnen honger met dit harde en stijve leder, „Tweemalen” — zegt HEARNE — „was ons „Reis-gezelschap drie dagen zonder levensmiddelen. Te *Shetanni* behielden wij het „leven , zeven dagen lang , alleen met eenige beziën , verbrandene beenderen en oud „leder , benevens water.” Ja , hij brengt verscheidene voorbeelden bij , dat deze ruwe Kinderen der Natuur , nadat de visfcherij en de jagt eenigen tijd voor hun ongunstig waren geweest , en alle voorraad van levensmiddelen was opgeteerd , zich genoodzaakt zagen , om van de ligchamen hunner zwakke en door hen zelven gedooide Medebroeders , of zelfs , zoo als ELLIS getuigt , van die hunner eigene Kinderen te eeten.

Gevoelloosheid en wraakzucht zijn twee grondtrekken in het karakter van deze Wilden. Zij spotten zelfs met hunne eigene Vrouwen, als deze in barensnood zijn. HEARNE zag het, dat zij, met een afschuwend genoege, luisterden naar het verhaal van den angst, het gekerm en de folteringen, waaronder iemand gestorven was. Een verschrikkelijk voorbeeld van dezen heerschen den trek in hun karakter zag men, toen zij de ongelukkige Esquimaux aan de *Koper-rivier* overvielen. Sedert lange heerscht onder hen en deze natie een zonderlinge haat. De Noord-Indianen beschuldigen de zwakke re Esquimaux van tooverij. Wanneer een van hen ziek wordt of sterft, trachten zij, daar zij de oorzaak van het onheil in de rooverij der Esquimaux zoeken, bij de eerste gelegenheid, zich door eenen aanval te wreken, en vele van die natie op de gruwzaamste wijze te dooden. Op de reis van den Gouverneur HEARNE naar de *Koper-rivier*, voegden zich verscheidene Noord-Indianen, enkel met dat oogmerk, onder zijn gezelschap. Vele van deze menschen hadden elkander nooit gezien; de gedachte alleen, van hunne vijanden te zullen kunnen uitroeijen, verbond hen op het naauwste aan elkander.

Ter-

Terftond ftelden zij alle perfoonlijk belang ter zijde , en maakten eene foort van regelmatig *Corps* uit. Naauwelijks hadden hunne Spionnen , die zij ten dien einde hadden vooruit gezonden , de tenten der Esquimaux ontdekt , welke ter vischvangst aan den mond van de rivier met hunne Kanoos gekomen waren , of zij maakten zich gereed tot eenen aanval in den nacht ; en zij waren zoo gelukkig van niet ontdekt te worden. Om middernacht , drongen zij in de tenten der Esquimaux , die gerust lagen te flapen. Allen , die zij bereiken konden , ftaken zij , met hunne lanzen , dood. Zij verheugden zich , dat zij het fterven van sommigen langzaam , en dus te pijnlijker en verfhrikkelijker , konden maken , terwijl zij de afzonderlijke deelen van derzelver ligchaam doorboorden. Eene oude Vrouw verminkten zij op de akeligfte wijze , en rukten haar nog de beide oogen uit , vóór dat zij haar den dood - fleek gaven. Een jong Meisje van omtrent agtien jaren werd , vlugtende , naast den Engelschman , door eene lans ter neergeveld. In wanhoop , omvatte zij zijne knieën. HEARNE ijsde van ontfeltenis , en trachtte de ongelukkige te redden ; doch alles was te vergeefs ;

geefs ; twee Noord - Indiaanen staken haar met twee spiesen , onder een luid vreugdegejuich , aan den grond vast. Onder een' verschrikkelijken angst en gekerm gaf , het Meisje den geest ; terwijl de Indianen den Engelschman spottende vraagden , of hij misfchien eene der Esquimaux tot Vrouw wilde hebben ? Evenwel zijn de Noord - Indianen , volgens HEARNE , wanneer men hen met andere vergelijkt , juist de boosaardigste niet. Somwijlen geven zij hunnen afkeer van moord te kennen , en gedragen zich nu en dan goedhartig. Wie , ondertusfchen , zoude , na het vernemen van zulke daadzaken , het nog durven wagen , gelijk ROUSSEAU en later LIANCOURT , als lofredenaar van den vrijen , onbeschaafden toestand dezer horden optretten ? Beschaving , heilige beschaving , gij alleen zijt het *Palladium* der Menschheid !

Vele duizenden van vierkante mijlen van een land , dat door meiren en rivieren bewaterd , door talrijke kudden van plant-eetende dieren is bewoond , fchoon hier en daar zeer gefchikt ter voorbrenging van voedzame gewasfen , liggen hier gansch en al onbebouwd , met distelige en gemeene kruiden , waterplanten en mos bedekt , onder de ijzeren hand
der

der onvruchtbaarheid en koude. De oorzaak hiervan, echter, ligt alleen in de traagheid en onbeschaafdheid van deszelfs bewoners. Zonder wegen, behalve die, welke het prent van het wild hun aanwijst, zonder leiding, behalve die van de starren, dwaalt hier de vrije Wilde, steeds in de treurigste onzekerheid, of hij zijn levens-onderhoud voor den volgenden dag zal vinden, in de wildernis rond. Hij is genoodzaakt, zelfs in het ruwste jaargetijde, om in dezelve, als bij instinkt, de kudden en troepen van het wild, dat hij tot tamme dieren zoude kunnen opkweeken, of de groote zwermen van trekvogels te volgen. Hij beeft en siddert, in de akelige stilte van den koudsten winternacht, onder de jammerlijke beschutting van eene gescheurde en met rook opgevulde tent, en wordt een slachtoffer, nu van wind en weder, dan van den ijsfelijken honger. Daar hij geene vaste regering en wetten heeft, zijn spierkracht en dodelle moed zijne gebieders. Zijne Vrouwen, die hij door kracht zich ten eigendom maakt, vernedert hij tot lastdieren; huwelijks en kinderlijke liefde kent hij niet. Zonder Godsdienst, ja, bijna zonder geweten, berooft hij niet alleen den vreemdeling, maar zelfs zijn ei-

eigen' flam; want nergens wordt hier het regt van eigendom erkend, nergens is hetzelfde veilig. Hij laat de zieken, na eenige dwaaze uiterlijkheden des bijgeloofs, in de eenzame woestijn, in den jammerlijksten staat van hulpeloosheid liggen, en spot bitterlijk over de hevige smart der lijdenden. Den onvermogenen en afgeleefden grijsaard geeft hij aan den honger ten prooi, of de Zoon, als door medelijden gedreven, geeft zijn' ouden Vader den dood-steek.

Dit is eene echte schets, door de geloofwaardigste ooggetuigen ontworpen, van den toestand en de zeden dezer Natuur-menschen, der Noord-Amerikanen. En, even als had de Natuur zelve een' affchuw van het niet ontwikkelen der geest-vermogens, waarmede zij hen begaafde, zoo straft zij deze menschen, door het verkorten van hunne jaren en door de meest mogelijke vermindering van de vruchtbaarheid hunner Vrouwen.

Men vergelijke nu met hen de beschaafde menschen, de menschen in hunne waarde en grootheid, in eene welgeregelde maatschappij; welk een onderscheid! Het land, dat deze bewonen, van moerasfen en wilde struiken gezuiverd, praalt met gouden koren,
met

met bloemrijke wijden, vol nuttig en tam vee, en met regelmatige, majestueuze bosfchen. De wateren maken zij tot kanalen, en de woeste golven van den oceaan fluiten af tegen den dam, welken menschelijk vermogen haar heeft gesteld. Welgebaande en vaste wegen brengen ons veilig van het eene naar het andere rijk; want het zwaard der gerechtigheid houdt de roovers in bedwang. Duizenderlei voorwerpen van vlijt en kunst, door de hoogere wetenschappen al meer en meer volmaakt, openen voor den vlijtigen onuitputtelijke bronnen van bestaan. De koophandel vereenigt, als 't ware, de geheele beschaafde wereld tot eene enkele familie, en voert de voortbrengfels der afgelegenste gewesten den vreemdelingen toe. Wijze en vaste wetten gebieden overal orde, eerlijkheid en naar het uitwendige althans, goede zeden; zij beveiligen het eigendom zelfs voor de nakomelingschap; en de overheid biedt den zwakken haren magtigen arm aan tegen elk, die hem door onregt of geweld tracht te onderdrukken. Heilzame en weldadige inrigtingen worden overal gevonden, ter opvoeding van de jeugd, ter verzorging van armen en ongelukkigen, van behoeftige weduwen en weezen, van zieken en hul-

hulpeloozen, ja, zelfs van hen, die op de eene of andere wijze van hun verstand werden beroofd. Met gerustheid ziet de Huisvader de vermeerdering van zijn gezin; hij werkt voor zijne kinderen, en leert ook hen werken; en een ieder kan, met eene aangename zekerheid van een toereikend bestaan, de toekomst te gemoet zien, daar elke ijverige en verstandige aanwending van ligchaamskrachten of talenten naar den geest hem nieuwe voordeelen en winsten, gemak en genoegens belooft. Eindelijk, het geloof aan eene alles besturende Voorzienigheid opent het blijde uitzicht op belooning voor de deugd aan de andere zijde van het graf, en verschaft alzo rust en kalmte aan het hart van alle braven en godvruchtigen. Beschermen magtige legers en sterke vestingen den Staat naar het uitwendige, de troostvolle leeringen van den besten Godsdienst zijn nog vaster bolwerken voor deszelfs inwendige welvaart en geluk.

Wel is waar, eene verdere ontwikkeling van de menschelijke vatbaarheden brengt ook hare misbruiken mede; want dit heeft plaats met alles, wat goed en voortreffelijk is, en wanneer de zucht om alles te genieten, overal te schitteren, overal de eerste te zijn, en
het

het redelooze eigenbelang de hoogst beschaafde menschen schier waanzinnig maken; wanneer verhevene talenten zich zelve als ont-eeren, elke schandelijke daad, welke der eigenliefde dienstbaar is, met eenen zachteren naam wordt bestempeld, en alzoo regtvaardigheid en goede trouw, godsdienst en zedelijkheid worden ondermijnd: ja, dan worden de banden der menschelijke maatschappij verbroken, en wij zinken zelfs beneden de ruwe Kinderen der Natuur, beneden de onbeschaafde Wilden; want de meerdere kennis wordt dan de bron van menigerleije slim en kunstig uitgedachte misdrijven; alle veiligheid voor het tegenwoordige en voor het toekomende houdt op; wij leven dan, zoo als men voor weinige jaren nog in *Frankrijk* leefde; be-rooven en moorden onze eigene Burgers, en woeden tegen naburige en zelfs tegen afgelegene volken. Maar dergelijk een toestand duurt, bij bovengemelde Wilden, onafgebroken voort; bij beschaafde natien daarentegen is dezelve slechts een voorbijgaand kwaad. Eerlang sluit en slopt de hoogere beschaving de voornaamste bronnen der ellende. De beschaafde natien ontwaken eindelijk uit hunnen verfoeijelijken slaap; zij vereenigen zich te-

III. DEEL. K gen

gen de regeringloosheid, of tegen de dwingelandij van eenen magtigen en vermetelen Overheerscher; zij fnuiken met geweld den trots van den verwaten Overweldiger, wanneer reden en billijkheid bij hem niets vermogen; en zij dwingen hem, om zijne verderfelijke rol aftebreken. Dan begint het kwijnende en schier gestorvene geluk des menschelijken geslachts weder te herleven, en gaat op nieuw zijnen eenvoudigen en edelen gang. — Doch wij moeten tot ons eigenlijk onderwerp terugkeeren; en wij zullen het geheele tafereel van de Noord-Indianen befluiten, met de teekening van twee merkwaardige leden dezer Natie.

MATONABBEE was de Zoon van eenen Noord-Indiaan en van eene Slavin, welke door de Zuid-Indianen in het Engelsche Fort, *Prins van Wallis*, aan den Gouverneur RICHARD NORTON werd verkocht. Hij verloor vroeg zijnen Vader, en de Gouverneur zorgde voor zijne opvoeding. Toen echter NORTON naar *Engeland* vertrokken was, en deszelfs Opvolger, JACOBS, den jongen Indiaan niet met zoo veel goedheid behandelde, als de vorige Gouverneur, namen de Bloedverwanten denzelve uit de Engelsche

Fak-

Faktorij , en MATONABBEE leefde tot 1752 onder zijne familie. De nieuwe Gouverneur, JOHNSTON , die kort daarna hier aankwam, wist hem weder in dienst van de Compagnie te brengen. Hij groeide hier op tot de lengte van meer dan zes voeten , en werd een der schoonste , sterkste , moedigste en bekwaamste mannen van zijne natie. De donkere kleur van zijne huid verminderde de bevalligheid en regelmatigheid van zijne gelaats-trekken niet ; en deze waren zoo vol van uitdrukking , dat men op dezelve de gewaarwordingen van zijne ziel konde lezen. Sedert dat hij op nieuw in het Engelsche Fort gekomen was , leerde hij spoedig de Engelsche taal en die der Zuid - Amerikanen , benevens den Christelijken godsdienst. Evenwel erkende hij , dat de laatste voor zijn begrip te hoog was , en dat hij zich nooit had kunnen overtuigen van dat gene , wat deze , zoo als ook de godsdienst der Zuid - Amerikanen , leert ten opzichte van een leven na den dood. Evenwel had hij te veel en een te juist verstand , om niet in de hoogste mate verdraagzaam in het godsdienstige te zijn. Ook was hij ongemeen afkeerig van bedrog en van allerlei misleiding en vermomming.

Hij paarde, met eene groote mate van bekwaaamheid, van geestvermogens en vatbaarheden, eene ongemeene bescheidenheid. Hij had een goed voorkomen, en bewaarde, in allen opzichte, de welvoegelijkheid; en schoon hij een liefhebber was van Spaanschen wijn, gebruikte hij echter denzelfen zeer matig. Hij muntte inzonderheid uit in het opmerken van personen en zaken, en vooral ook in onderhandelingen met verschillende volks-stammen. In het bewerken van den vrede tusfchen de Indianen van *Athapuscow* en zijne eigene natie, betoonde hij zoo grooten moed en eene zoo juiste beoordeeling van verschillende menfchen, dat hij tot Opperhoofd van alle Noord-Indianen werd verklaard.

Alle deze zeldzame talenten, evenwel, werden plotseling verdonkerd, zoodra zijne driften en hartstogten ontbrandden. Toen de voorheen gemelde schrandere Indiaansche Vrouw door HEARNES Reisgenoten ontdekt was, gaf dezelve, zoowel door hare uiterlijke gestalte, als door hare bekwaamheid — want deze geldt hier even zoo veel als schoonheid — aanleiding tot menigvuldige geschillen en wedstrijden om haar bezit. Tien Indianen traden terstond tegen elkander op, ten einde om

haar bezit te kampen. De groote MATONABBEE, offchoon hij reeds zeven Vrouwen, behalve nog een jong Meisje van twaalf jaren, als zijn eigendom bezat, rustte zich ook dadelijk toe, om met dat oogmerk te vechten. Eene van zijne Vrouwen had, bij deze gelegenheid, de stoutheid van hem spottende te verwijten, dat hij naauwelijks in staat was de huwelijkspligten aan zijne zeven Vrouwen te bewijzen; en dit billijke verwijt vertoornde dermate den anders bedaarden man, dat hij de ongelukkige terstond doodfloeg. Een ander voorval vertoont hem in een nog ongunstiger licht. Eene van zijne Vrouwen, die zoo wel door schoonheid, als door bevalligheid uitmuntte, leende het oor aan de vurige liefde van eenen jongen Indiaan. Zij schatte het hooger, de eenige geliefde van eenen jongen, vurigen Man te zijn, dan mischien een agtste gedeelte van het hart eens grooten Opperhoofds der natie te bezitten. Zij ontvlugtte met haren Minnaar. De ongelukkige had, echter, de stoutheid van na eenigen tijd terugtekomen. Naauwelijks had MATONABBEE dit vernomen, of hij nam, met zeer veel overleg, een nieuw, groot mes, dat aan zijne Vrouwen toebehoorde,

de, ging in de tent van den nieuwen Echr-
genoot, en nam denzelfven bij de keel, om
hem om het leven te brengen. Deze vond
gelegenheid, om zich terstond met het ge-
zigt ter aarde te werpen. MATONABBEE bragt
hem evenwel drie zware wonden in den rug
toe, en het was alleen door de spoedige
hulp van het overige gezelschap, dat de da-
delijke moord werd belet. MATONABBEE ging
nu bedaard en gerust naar zijne tent terug;
zijne Vrouwen moesten hem water geven,
om het bloed aftewasfchen, en met eene in-
nerlijke tevredenheid over de misdaad, wel-
ke hij gepleegd had, vroeg hij aan de En-
gelschen: „Wat dunkt u, zoude ik het
wel beter hebben kunnen doen?”

Merkwaardig was het uiteinde van dezen
zeldzamen Indiaan. Als een groot Vriend
van de Engelschen, bezorgde hij altijd aan
de Faktorijs de beste Pelterijen; en hij had,
in 1782, ten oogmerk, om het Fort op
nieuw eens te bezoeken, toen hij vernam,
dat de Franschen hetzelfde verwoest hadden.
De smart hierover trof hem zoo geweldig, dat
hij zich verhing; een ongehoord geval onder
de Indianen en een groot verlies voor de
Engelschen.

Dat

Dat eene zelfs aanmerkelijke beschaving, wanneer zij slechts bij een' enkelen van deze menschen plaats heeft, op deszelfs als aangeborene verkeerdheid weinig vermag, bewees de Engelsche Gouverneur van het Fort *Churchill*, MOZES NORTHON. Deze man was van Noord-Amerikaansche Ouders, maar in het Fort zelf geboren en opgevoed. Hij kwam daarna in *Engeland*, en bleef aldaar vijf volle jaren, en verkreeg niet geringe kundigheden en zelfs kennis van de Engelsche Literatuur. Deze voorregten, evenwel, gebruikte hij, bij de terugkomst in zijn Vaderland, alleen als middelen, om aan zijne zinnelijkheid en woeste hartstogten, op eene slimme en voor de maatschappij hoogst gevaarlijke wijze, den teugel te vieren. Toen hij Gouverneur van het Fort geworden was, predikte hij steeds de grootste onthouding en de reinste zeden; maar onder dit masker, was zijn leven eene reeks van schandelijke bedrijven. Hij dreef gedurig eenen, voor de Compagnie zeer nadeeligen, sluikhandel, en bejogende, uit genegenheid omtrent zijne landslieden, de Engelsche bedienden der Compagnie op eene zeer onwaardige wijze. Het was niet genoeg, dat hij een *Serail* van zes jonge, schoone

Indiaansche Vrouwen hield, maar hij volgde ook zijne toomellooze lusten op, ten aanzien van elk Meisje, dat hem beviel. Wanneer een Man zijne Vrouw, of een Vader zijne Dochter hem weigerde, maakte hij hen, onder voorwendsel, dat hij veel kennis van de geneeskunst had, door vergif van kant. Daarenboven was hij omtrent allen, die hem omringden, in eene hooge mate ijverzuchtig. Bij nacht, sloot hij zelf alle deuren van zijne, met schoone Meisjes gevulde woning, en leidde de sleutels onder zijn hoofdkussen. Bij de minste verdenking tegen eene zijner Vrouwen, bragt hij haar door vergif om het leven. Zijn eigen uiteinde was zulk een leven waardig. Toen hij, namelijk, kort vóór zijnen zeer pijnlijken dood — hij stierf 1773 aan eene ontsteking in de ingewanden — bemerkte, dat een jong Engelschman eene zijner Vrouwen, die aan den haard zat, bij de hand vatte, riep hij, vol woede: God ver . . . mij, indien ik u niet, zoodra ik weder gezond ben, een' kogel door den kop jage! Dit waren zijne laatste woorden; twee minuten daarna, stierf hij in verschrikkelijke stuip-trekkingen.

Van de Noord-Indianen komen wij nu toe
hoor-

hunne naburen, de *Knisteneaux*, en tot de Stammen, welke tot hen behooren. Ook deze, schoon Zuidelijker en beter wonende, leveren voor beschaafde maatschappijen geene redenen op, om hun' toestand te benijden. Het gebied van deze natie is ook van grooten omvang. MAKENZIE, die ons wel het meeste met haar heeft bekend gemaakt, bepaalt de grenzen van hare voornaamste woonplaatsen aldus: van de *Utawas*-rivier, welke zich in *Beneden-Canada*, omtrent den zesenvestigsten graad, niet verre van *Montfeal*, in de *St. Laurens*-rivier stort, loopen deze grenzen tot aan de bronnen der eerste, opwaarts langs de hoogte, welke de rivieren der *Hudsons-baai* van die der vijf groote Meiren scheidt. Van daar gaan zij voort tot aan het middelste gedeelte der *Winipig*-rivier, langs deze, door het Meir, dat denzelfden naam draagt, tot bij den mond van den *Sastatschiwin*, in het, met den *Winipig* verbondene, *Ceder*-meir; zij volgen voorts deze rivier, en dus eigenlijk de *Pasquia*, tot het Fort *St. George*; zij loopen van daar langs de punten van de *Beyet*-rivier naar de *Elands*-rivier, tot bij den mond van dezelfde aan het Meir *Aihapuscow* (het *Berg-*

meir); van daar keeren zij langs de *Churchill*-rivier terug naar het Fort *Churchil*. ' Behalve nog de Esquimaux , bewoont deze natie de ganfche uitgestrektheid lands aan de *Hudsonsbaai* , en zij maakt dus een zeer aanzienlijk gedeelte van die volken uit , welke HEARNE *Zuid-Indianen* noemt.

Dat zij met de *Algonkins* eenen en denzelfden oorsprong hebben , bewijst de groote overeenkomst, welke er is , tusfchen de taal van beide deze volken. Naardien ook de beste kenner der Amerikaanfche talen en volken , de beroemde SMITH BARTON , in zijn nieuwfte onderzoek naar den oorsprong der Amerikaanfche Natien , verklaart , dat de naam *Algonkin* , een Geflachts-naam is , welke eene groote menigte van Indiaanfche Stammen bevat , mag men , met regt , het gebied der Knisteneaux nog grooter ftellen. Bij eene naauwkeurige vergelijking der talen van dertig , aldaar wonende , volken , vindt men zeer vele woorden der Knisteneaux en der Algonkins in dezelfde beteekenis weder , als : bij de Shawaneezen , de Tschippewaeërs , Mahikanis , de Penobfchot-Indianen , de Miamis en andere , verre van elkander wonende , Stammen. Ook blijkt , uit oude berigten en kaarten ,
de

de wijduitgestrekte verspreiding van de taal der Knisteneaux zoo wel, als van die der Algonkins; want CHARLEVOIX zegt, dat deze taal in *Akadien* begint, zich van het Zuid-oosten naar het Noord-westen wendt, en meer dan 1200 Zee-mijlen zich uitstrekt. Zelfs in de taal der *Delaware*-Indianen, die zich zelve de *Lenni-Lennape*, d. i. *Oorspronkelijk Volk* noemen, vindt men verscheidene woorden van de Algonkins en Kristeneaux of Knisteneaux. Het bleek ook reeds uit de berigten der Fransche Zendelingen, dat de *Wolven (Loups)* of *Mahinganen* van *Nieuw-Engeland* de Algonkische taal konden verstaan. Hoe ware het ook mogelijk, dat bij deze, grootendeels omzwervende volks-stammen, niet verscheidene uitdrukkingen aan vele van dezelve eigen werden?

Het schijnt in het algemeen zeer moeilijk te zijn, van wege de velerlei omzwervingen, welke de stammen der Inboorlingen van *Amerika*, ten deele vrijwillig, ten deele uit noodzakelijkheid, ondernomen hebben, door de vergelijking van hunne talen en zeden, iets bepaalds omtrent hante afkomst en verwantschap op te geven. CHARLEVOIX beweert, dat er slechts drie Moeder- of Grond-

talen in Nieuw-Frankrijk , (*Canada*) zijn , namelijk de *Algonkische* , die der *Hurons* en der *Sioux* , de laatste wonen reeds veel Zuid-westelijker naar de bronnen der *Mississippi*. Het is ondertuschen zeer opmerkelijk , dat twee Reizigers , die zoo kort na elkander deze gewesten hebben bezocht , LONG en MAKENZIE , zoo veel verschillen , in hunne opgave van de woorden van eene en dezelve natie , der Tschippewaeërs. Wien moet men nu volgen ?

De Knisteneaux zijn middelmatig van lengte , wel gemaakt , koper-kleurig , en hebben zwart hoofd-hair , dat sommige op verschillende wijzen afsnijden , andere lang laten hangen. Hun' dunnen baard , als mede de overige haren van hun ligchaam , trekken zij , met een ijzeren tangetje , uit. Hun voorname kleeding bestaat in dikke kousen , die tot aan de heupen worden opgetrokken , eenen gordel om het lijf , benevens eene breede streep van leder of laken , die zij *Asfian* noemen , voorts een digt sluitend hemd of kleed. Somwijlen hangen zij hier over nog een' langen mantel ; ook dragen zij schoenen en handschoenen en eene soort van muts van pels - werk. De Vrouwen der Knisteneaux zijn

zijn onder de Indiaanfche zeker de knapfte. Hare kleeding is vrij gelijk aan die der mannen, behalve dat dezelve lager over de dijen hangt. Zij houden veel van Europeefche ftoffen, om zich optefchikken; eenige van haar *tatueeren* zich drie loodregte lijnen op de wangen.

Dit volk is aan weinige ziekten onderhevig; evenwel vindt men bij hetzelfde dikwijls de Venus-ziekte; zij weten dezelve door inlandfche kruiden te geneezen.

De kuischheid is bij hen ook weinig in achtung, en de huwelijks-trouw maakt geen wezenlijk gedeelte uit van huisfelijk geluk. Men verwifelt onder hen dikwijls van Vrouwen, en biedt derzelver gebruik den Gasten gulhartig aan. Dan alleen, wanneer eene Vrouw zich te buiten gaat, zonder toestemming van haren Man, moet zij fomwijlen daarvoor, met het verlies van hare haren, of zelfs van haren neus, boeten. Zelfs bloed-fchande en onnatuurlijke wellust zijn hier gansch niet zeldzaam. Voor het overige is het karakter der Knisteneaux over het algemeen zacht; zij zijn gastvrij en dikwijls edelmoedig; doch de geestrijke dranken ftooren maar al te veel den onderlingen vrede.

Ook

158 HET WESTELIJK GEDEELTE

Ook hier zijn de Vrouwen de Slavinnen van het huis; zij maken alle kleederen, looijen de huiden, breiden de netten, bouwen de tenten, halen het water, zorgen voor de keuken, dragen op reis de pakaadje en verrigten al het overige huis-werk. Zelfs het vischen met de netten valt haar ten deel. De Man is alleen krijgsman en jager; ook vangt hij de groote vischen met de speer. De Vrouw heeft een levendig gevoel van dezen haren ongelukkigen toestand. Dikwijls brengt zij daarom, uit medelijden, hare Dochter om het leven, of zoekt hare vrucht, door geweldige middelen, ontijdig aftedrijven.

De Noord-Indianen laten hunne dooden ten prooi aan de wilde dieren. De Knisteneaux, echter, zijn in dit opzigt en ook ten aanzien van den godsdienst, meer beschaafd. De lijken worden bij hen, na een plegtig rooken en gastereeren, in de beste kleeding gedaan, en zoo in een graf gelegd, dat zij met takken bedekken. De Bloedverwanten rouwklagen; en is er iemand van aanzien gestorven, dan snijden zij zich in de armen en dijen. Het lijk van eenen zeer aanzienlijken Krijgsman ligt men op eene bijzondere stel-

stellaadje , ja , somwijlen offeren zich zelfs de Vrouwen van zulke Mannen op , even als in *Oostindien*.

De Knistenaux vereeren God , onder den naam van den *Grooten Heer des levens* ; zij aanbidden , echter , ook bijzondere Haisgoden. Zulk eene Godheid bestaat in een gesneden beeld , omtrent agt duimen lang , dat in rood of blaauw laken gewikkeld en met eene krijgs-muts , waarop men veren of stekels van een Stekel-varken plaatst , versierd is. Bij verschillende belangrijke voorvallen en gebeurtenissen vereeren zij dit beeld. De grootste Offerhanden , echter , welke zij van hunne bezittingen brengen , zijn aan den *Grooten Heer des levens* gewijd.

Hunne voornaamste feesten , die zij met veel plegtigheid vieren , vallen op gezette tijden in , als in de lente en in den herfst. Dan worden er witte honden geofferd. Zij hebben daarenboven verscheidene andere feesten , zoo als , b. v. na lange ziekten. Gewoonlijk beginnen zij hunne feesten , gelijk alle plegtigheden , met rooken en gastereeren , en zij vermengen dezelve met vele bijgeloo-vige grimassen. In dit opzigt , vindt men ook veel gelijks bij de overige volken van *Canada*.

Het

Het beraadflagen over den oorlog geeft ook aanleiding tot plegtige bijeenkomsten, en dus ook tot plegtig rooken; want het laatste is bij hen van zoo veel belang, dat de heilige pijp elk verschil vereffent; niemand, die nog iets tegen een' ander heeft, mag met denzelven uit ééne pijp rooken. Merkwaardig is het ook, dat de bijslaap, vierentwintig uren vóór zulk eene plegtigheid, iemand van dezelve als onrein uitsluit. De Vrouwen mogen zulke bijeenkomsten ook nimmer bijwonen; zij dansen en zingen slechts rondsom dezelve.

Deze Indianen hebben vrij wat kennis van de Heelkunde. Zij dragen een' Buidel met geneesmiddelen, waarin ook gemelde Huisgoden bewaard worden. Zij kennen velerlei foorten van geneezende kruiden, en dienen afdrijvende middelen en klisteeën toe. Zij gebruiken scherpe vuursteenen tot Lancetten, en ook om er mede te koppen en insnijdingen te doen; en zij geneezen, wel is waar, op eene pijnelijke wijze, maar toch spoedig, de kou blaren, door dezelve te openen en terstond een heet mes in de wond te drukken. Zij houden, evenwel, veel van Europeaansehe geneesmiddelen, maar zoeken ook revens hulp in toover-kunsten.

Dit

Dit is de korte schetse van een volk, dat als 't ware, het middenland tusschen de *Hudsons-baai* en *Canada* bewoont. Eene beknop-te opgave van verscheidene nieuw ontdekte, of liever, door HEARNE en MAKENZIE beter beschrevene, Indiaansche Stammen moge nu nog de Bewoners van *Canada* zelve voorafgaan.

De Noordelijke Stammen van verscheidene Indianen kan men nog met eenige juistheid opgeven; maar zoodra men verder naar het Zuiden komt, worden de kleinere verdeelingen zeer talrijk, en dezelve zijn ook geheel onbepaald. Nu eens verdeelen zich groote volken, ja, zelfs enkele Stammen, om bijzondere geschillen, dan weder van wege de gesteldheid des lands. Zeer aanmerkelijke Stammen moesten wel zich verre van elkander verwijderen, daar zij een woest en onbebouwd land bewonen, en hun levens-onderhoud maar sober en onzeker, door de jagt en de vischerij, kunnen bekomen. Daardoor nu ontstonden van zelfs nieuwe gewoonten en nieuwe zeden, en zoo al geene nieuwe talen, ten minste nieuwe woorden en verscheidene tongvallen. Eene familie, welke zich van haren hoofd-stam, die tot dusverre voornamelijk van de jagt leefde, afscheidde, en zich aan een vischrijk meir of aan eene rivier nederzette,

162 HET WESTELIJK GEDEELTE

vond zich van zelfs genoodzaakt, hare geheele levenswijze, en gedeeltelijk ook hare taal, te veranderen. Hierdoor werd het voor den Onderzoeker van de Stam-volken ten uiterste moeilijk, ja, onmogelijk, bij deze natiën, bij welke men niets anders dan verhalen van vroegere tijden vindt, iets bepaalds te ontdekken. Bij de beschrijving van *Canada* zullen wij het onzekere der verdeeling van de volken nog duidelijker ontwaren.

De Noord-Indianen liggen hoog in het Noorden naar het Westen, vooral de *Koper-Indianen*. Zij ontleenden hun' naam van de Koper-mijnen, welke in de aanmerkelijke heuvels, die de Koper-rivier aan beide oevers, omstreeks derzelver mond aan de Ijs-zee, omringen, worden gevonden. Eene van deze mijnen, omtrent vijf of zes mijlen van de zee, wordt door HEARNE beschreven, als een rotsklomp, welke door aardbeving gescheurd en gebrokkeld is. Mid-den door dezelve vloeit eene kleine rivier. De Indianen zeiden, dat deze mijn veel koper bevatte, doch HEARNE en zijne Reisgenooten konden, eerst na lang zoeken, een stuk koper van omtrent vier ponden vinden. Dit schijnt, echter, wel zuiver koper geweest te zijn; en daar hij zegt, dat zoo wel de steen-

nen

nen in den omtrek, als de spleten der rots, groen uitgeflagen waren, zoo was het berigt der Indianen mischien niet overdreven. Deze menschen, zoo als alle onbeschaafde volken, zijn zeer bijgeloovig. Zij beweeren alzoo, dat elk stuk koper-erts eene bepaalde gedaante heeft, dat nu eens het een of ander dier, dan een gedeelte van deszelfs ligchaam vertoont.

Het land in dezen omtrek, als zeer hoog naar het Noorden gelegen, ziet er ook zeer treurig uit; de boomen zijn klein en als ter aarde gedrukt; Lepelblad alleen vindt men er in menigte. De Koper-Indianen zelve maken, echter, daar zij eigenlijk Zuidelijker wonen, geen klein menschen-ras uit; zij zijn veel eer, met de overige Noord-Amerikanen van een en hetzelfde volk afkomstig. Ook verschilt hunne taal, zoo als HEARNE verhaalt van die der Noord-Indianen naauwelijks meer, dan de tongvallen der verschillende Provintien van *Engeland* onder elkander. Zij zijn, ondertuschen, zeer behoeftig; en hunne Vrouwen zijn zoo leelijk, dat zelfs de Noord-Indianen het niet der moeite waardig achten, dezelve te rooven.

Bijna op dezelfde Geographische Breedte, van 67° namelijk, doch bijna 20 graden Westelijker, vond MAKENZIE, omstreeks de ri-

164 HET WESTELIJK GEDEELTE

vier, die zijnen naam draagt, de *Deguthi-Dinich*, of de *Krakeel-Natie*, en iets Zuidelijker, de *Hazen-Indianen*. De laatste kregen dezen naam van de groote menigte van hazen (waarschijnlijk *Lepidus Hudsonius*, L.) welke men hier vindt, en wier vleesch het voornamelijk voedsel, het vel de voornamelijk kleding van deze Indianen uitmaakt. In de omliggende streken, zijn ook zwarte Vossen, Muscus-ratten, Marmel-dieren, als mede wilde Vlas.

Offchoon de Noordelijkste Indianen, de *Deguthi-Dinich*, eerst eene zeer dreigende houding tegen MAKENZIE aannamen, schenen zij toch goetheartige menschen te zijn. Zij roonden geen' lust, om de Vreemdelingen te besteeien, maar zochten veel meer, dezelve door dansen en springen genoeg te verschaffen. Zij kennen de Exquimaux zeer goed; ook vond hij in deze nabij de zee gelegene streken, verscheidene sporen van dezelve, zoo als, b. v. stukken van Kanoos, van Walvischen, en gestorte traan. De hutten van deze Wilden, als mede die van de nog Noordelijker wonende stammen waren van drijfhouit gebouwd. Zij hadden eene manshoogte, en de slaapplaatsen, als mede de hutten zelve, waren met dunne takken bedekt.

Ter

Ter zijde waren holen in de aarde gegraven, die tot Kelders voor hun' winter-voorraad dienden. Zij leven van de jagt en vooral van de visfcherij. Aan afgeftorvenen van aanzien bewijzen zij de eere, dat zij boog, fpeer en pijl op het graf plaatfen.

De Hazen-Indianen, welke eenige graden Breedte lager, al mede langs *Makenzie's-rivier* wonen, hebben met de nog Zuidelijker *Nathana-* en *Inlandsche* Indianen veel gemeens. Hunne talen zijn, echter, niet volkomen dezelfde, doch misfchien slechts verfchillende tongvalien. Eenem ftam of misfchien slechts eene Familie van deze Indianen befchrijft de Engelschman, als een klein, mismaakt volk, met fchurfde voeten, matig van grootte, een weinig minder donker van kleur, dan de Amerikanen der warme luchtftreek. Ondertusfchen is deze natie zeer op pronk en opfchik gefield. Zij dragen het hair zeer lang en laten hetzelve in bollen naar beneden hangen. Sommige droegen den baard lang; andere hadden denzelven uitgetrokken. De Mannen *tatueeren* zich twee dubbelde ftrepen op elke wang, van het oor tot aan den neus. Ook dragen zij, in het doorboorde neusbeen, nu eens eene ganzen-veder, dan een ftukje hout. De vellen der Rendieren,

met de hairen binnenwaarts gekeerd, dienen hun tot kleeding. Deze hangt bij beide geslachten tot op het midden van de dijen, en heeft doorgaans een' zoom van rood geverwde hairen, of van de Stekels van het Stekelvarken (*Hystrix dorsata*). De kouzen zijn aan de schoenen vastgenaaid, en loopen tot aan de dijen. Het schein, dat bij deze volken de besnijdenis was ingevoerd. Deszelfs versierfelen bestonden in houten en beenen arm- en hals-ringen, hoofd-banden, gordels, kouzebanden van leder, met stekels of ook met klauwen van beeren en vogels bezet, waaraan korte strepen van het vel eens diers, dat veel naar den Hermelijn gelijkt, als franjes hingen. Zulke gordels en banden zijn fraai bewerkt. Hunne handschoenen hangen hun om den hals.

De woningen van deze Indianen zijn zeer eenvoudig. Zij plaatsen eenige palen, in de gedaante van vorken, in een' cirkel; het dak, dat uit den bast van berkenboomen of takken bestaat, rust op staken. Twee zulke hutten worden tegen elkander over opgericht, en tusschen dezelve wordt een gemeenschappelijk vuur gestookt. Hunne Kanoos zijn klein en aan beide zijden spits toeloo- pende; zij maken dezelve uit den bast van

Ber*

Berkenboomen- en Pijnboomen-hout. Onder het huisgeraad, is het vaatwerk, waarin zij koken, merkwaardig. Het is eene soort van weeffel, dat hier *Watape* genoemd wordt, en dat van den gescheurden wortel van den Pekdenneboom zoo dicht in een gewerkt wordt, dat het zelfs waterdicht is. Hierin kookt men de spijzen, door er gloeiende steenen in te werpen.

Behalve groote en kleine netten, hebben zij hengelsnoeren van de pezen van Rendieren gemaakt. Hunne wapenen bestaan in pijl en boog, dolk en *Pomagans* of knodsen, om de wilde dieren en hunne vijanden dood te slaan. Deze knodsen worden van de horens der Rendieren gemaakt, van welke zij de takken, behalve de buitenste, wegnemen. Zij maken ook bijlen van scherpe steenen; zij doorboren dezelve, om er een lang handvatfel in te steken. Een naburige Stam, de *Rood-mesfen-Indianen* genoemd, naar hunne koperen mesfen, levert hun, tegen Sabels- en Bevers-vellen, mesfen en ijzer. Zij maken vuur, door het slaan van zwavel-steen tegen een vuur-staal.

Van deze volken zijn de *Bever-* en de nog Zuidelijker wonende Indianen aan het *Shlaven-meir* niet zeer onderscheiden. Slechts de soort van Wild, en de Pels-dieren, waar-

op zij jagt maken, verandert in een en ander opzigt hunne levenswijze.

Alle deze volken wonen grootendeels aan deze zijde der *Glinsterende en Rotsachtige Bergen*, eene bergketen en hoogte lands, welke zich, bijna in dezelfde rigting, van het Noorden naar het Zuiden uitstrekt, en achter welke de Natuur, als 't ware, eene andere gedaante schijnt te verkrijgen. MAKENZIE, die met moeite door dezelve, op 56° Noorder Breedte, eenen doortogt vond, kwam zoo bij de *Rots-Indianen*, voorts bij de *Atnah- of Kin-Indianen*, de *Nagailler- of Drager-Indianen*; en het is merkwaardig, dat, offchoon de taal der eersten geene overeenkomst had, met die van eene der natien, welke MAKENZIE bezocht, de taal, echter, der *Nagailler* niet veel verschildte van die der *Schippewaeër*, welke toch op een' verren afstand van hen wonen.

Hier volgen de *Nascud-Indianen*, bij welke men reeds meer ijzerwerk vindt. De streek, welke zij bewonen, en ook de omliggende oorden zijn rijk in Bevers, Wit-kopige Arenden, graauwe Patrijzen en Eenden, Linkten, Sabels, Rendieren, Murmeldieren, Mollen, Ceders, Pijnboomen, Dennen, Cipressen, Populieren en Berken; en behal-

ve de *Tacoutche*-rivier, zijn er vischrijke Meiren. Verder naar de Zuid-zee, komt men bij de *Slouacas-Dinais-Indianen*. Zij worden *Rood visch-mannen* genoemd, misschien van wege eene roode soort van Karpers, welke, benevens de witte Karpers en zeer smakelijke Forellen, hunne voornaamste spijs uitmaken. Deze stam van Indianen is vrij zindelijk, eenigzins beschaafd en heeft eene betere levenswijze. Zij zien er ook beter uit, en behandelen hunne Vrouwen menschelijker, terwijl ook de Mannen meer deel nemen aan den arbeid. Hunne huizen zijn met eene soort van roode *Hieroglyphische* figuren grof beschilderd. Zij betoonen veel eerbied voor de dooden. Nadat zij de lijken verbrand hebben, worden de groote beenderen in bast van boomen gewikkeld, en aan daartoe geschikte palen opgehangen. Men ziet bijna geene woning zonder zulk eene grafstede.

Omstreeks deze plaats, ontmoette *MAKENZIE* nog eene andere, toevallig herwaarts gereisde, Stam van Indianen, welke zich *Naqui-Dinais* noemden. Deze zijn groote, welgemaakte, zeer zindelijke menschen, en hebben niet, zoo als doorgaans de overige Indianen, zwarte, maar graauwachtig roode oogen. Het hair van hunne Vrouwen was fraai ge-

vlochten , en met glazen - koralen versierd. Zij ruilen aan de zee - kusten velerlei waren voor pelterijen in , en ontvingen den Engelschman met zeer veel beleefdheid.

Eindelijk vond de Ontdekker van deze voor ons nieuwe wereld , langs de *Zalm-rivier* , welke hem tot aan de Zuid - zee bragt , eene natie , die met dien Oceaan , met deszelfs voortbrengfels en met de aldaar sints eenigen tijd handel drijvende Europeanen bekend was. Men zou hen met regt de *Zalm - Indianen* kunnen noemen ; want schoon zij ook eenen , tot hiertoe onbekenden , visch met zware tanden , *Dilly* genaamd , tot spijsze gebruiken , zoo bestaat toch hun voorname voedsel in *Zalm*. Zij houden denzelven daarom ook voor heilig. Hun bijgeloof verbiedt , de rivier met dingen te naderen , waardoor de visch zou kunnen verschrikt worden , als b. v. met ijzer of ander metaal. De scherpe instrumenten van *MAKENZIE* scheenen dus voor hun een onheil spellend teeken te zijn. Vele van hen hebben , zelfs tot in het belagchelijke toe , een' afkeer van andere dierlijke spijsze ; en een hunner honden , die toevallig een been doorgeslikt had , werd door slagen genoodzaakt , hetzelfde weder overtegeven. Daarentegen verstaan zij de
Zalm-

Zalm-vangst zeer goed. Zij maken groote en goed bewerkt Zalm-steekerijen en hebben bijzonder houten werktuigen , om den visch te vangen , wier mond wijd is, en die Kegelvormig toelopen, waarin de Zalm zeer gemakkelijk gevangen wordt. Ook staat de vischerij niet aan elk vrij , gelijk bij de overige Indianen. Dezelve is eene algemeene zaak. De Zalm - steekerij wordt door den geheelen Stam opgerigt , en het bestaan der geheele natie hangt van dezelve af. Een, door hen verkoren, Opperhoofd kan dus alleen vrijheid geven om te vischen. In zoo verre bestaat dan ook bij deze Zalm-Indianen eene vaste Regering , eene foort van Monarchie , zoo als men dezelve , tot hertoe , bij geene natie in deze gewesten heeft gevonden. Juist hierdoor is dit volk van zijn levensonderhoud verzekerd , en hetzelfde woont ook geruster , is jegens zijne Naburen vreedzamer , en bevindt zich , over het geheel , in eenen meer beschaafden toestand.

De Zalm - Indianen zijn middelmatig van groote, welgemaakt en vlijtiger , dan de Inboorlingen van het Binnen-land. Hun gezigt is rond ; zij hebben kleine graauwe oogen, wig - vormige hoofden , hooge wang - beenderen , donker hair , dat sommige wel gekamd

kand over de schouders laten hangen, andere vlechten. De Vrouwen dragen het hair kort. De kleur van de huid is tusfchen de olijf- en koper- kleur in. Hunne kleeding beftaat, bij de Mannen, in een' mantel en eene muts, waarover zij, als het regent, eene mat dragen; ook hebben zij fchoenen van Elands-vel. De Vrouwen dragen den mantel los, of met eenen gordel om het lijf vast gemaakt, benevens een fhort en muts, in de gedaante van een' omgekeerden nap, flechts eene zag men met eene doorboorde onderlip, gelijk de Kustbewoners, volgens cook. De fchaamdeelen waren, echter, niet bedekt. Zij hebben de zonderlinge gewoonte, om het hoofd der kinderen, door ledere windfels, eene fpits toeloopende gedaante te geven. Voor het overige zijn zij zeer zorgvuldig omtrent hun kroost, en de Moeders voeren hunne zuigelingen, in een van hout gemaakt werktuig, dat van binnen met mos is opgevuld, met zich, bijna als in de *Arcuccio* te *Florence*. Offchoon de veelwijverij bij hen is ingevoerd, en de kuischheid niet op zeer hoogen prijs wordt gefteld, zoo worden echter de Vrouwen, over het algemeen, wel behandeld; de Mannen verrigten het zware huiswerk.

Hun-

Hunne wapenen bestaan in boog en pijl, voorts in speeren en werpspiezen, welke zij vooral tegen de Zee-Otters, Zee-Kalven en groote vischen gebruiken. Zij hadden bijlen van ijzer, ook hamers en houten wiggen. Zij ruilen van de Bergbewoners de vellen van dieren, waaronder ook die van de *Argalie*, het wilde Schaap, of de wilde Geit worden gevonden. Hunne Kanoos zijn van Ceder-hout; eenige van dezelve kunnen vijftien mannen dragen. Zij weten dezelve zeer goed te maken en er handig meê omtegaan. Men ontdekt bij hen eenige sporen van het geloof aan een Opperste Wezen, en MAKEN-ZIE bestempelt hunne grootste gebouwen met den naam van tempels. Zij hebben groote, op palen opgerigte, huizen, in welke men, door middel van een' balk, binnentreedt, waarin zij, om denzelven tot eene ladder te doen dienen, insnijdingen maken. In deze huizen zijn de voornaamste plaatsen met maten belegd, en de Gasten werden verzocht, daarop plaats te nemen. Evenwel hebben zij ook kleinere huizen of hutten.

Hunne gewone spijs bestaat in gedroogden of gebraden zalm; doch hunne fijnere geregten bestaan in kuit van zalm, bijzonder toe bereid met een zuurachtig sap van kruisbe-

beziën en zuring ; want men vindt hier niet alleen de genoemde beziën, maar ook Braambesfen en Blaauw-besfen.

Zij bewezen aan den Engelschen Reiziger ongemeen veel gastvrijheid, en ontvingen hem zeer vriendelijk en met veel eerbewijzingen, in hunne groote huizen. Het Opperhoofd hing hem zelfs zijn eigen kleed om, eene schoone pels van een Zee - Otters vel. Behalve op de zoo even gemelde gerechten, onthaalden zij hem op eene bijzondere lekkernij, zeer dunne koeken, welke met zalm - vet of olie werden gegeten. Dit nagerecht bestond uit den binnensten bast van eene soort van Dennen, die vroeg in den zomer wordt uitgesneden en in een' vorm gedrukt, en op deze wijze tot een' koek wordt bereid, welke vijftien duimen lang, tien breed en een' halven duim dik is.

De wijze, waarop hunne woningen én kanoos gemaakt zijn, toont, dat zij veel bekwaamheid in dit opzicht bezitten. De laatste hebben nog een bijzonder versierzel ; zij zijn, namelijk, met geschilderde visfchen versierd, en het voor- en achter-eind is met tanden van Zee - Otters ingelegd. MAKENZIE beweert, dat COOK zich vergist heeft, toen hij deze voor menschen - tanden aanzag,
 waar-

waaraan zij , echter , vrij gelijk zijn. Aan eenige van hunne huizen zag men vrij goed fchrijnwerk en *Hieroglyphen*. Ook bezitten deze volken eenige kennis van de Heelkunde. Zij pogen de zieken door de *Moxa* der Japanneezen (*Pontons*, brandende Kegels) te geneezen, en openen de etter-gezwellen, met een mes. Zij vereeren de afgeftorvenen door een luid weeklagen , fnijden zich daarbij het hair kort af, en rigten voor de overledenen gedenkteeken op.

De taal van dit zachtvaardig volk is, volgens MAKENZIE , verfchillende van die der overige Indianen. In deszelfs land, bereikte deze Reiziger het doel van zijne ftoute en voor de Aardrijkskunde zoo leerrijke onderneming. De *Zalm-rivier* , namelijk, ftortte zich hier, door verfcheidene monden, in de Zuid-zee. MAKENZIE prentte , met gefmolten vet en karmijn, de volgende woorden, in eene rots aan de Zee-kust:

ALEXANDER MAKENZIE, van Canada te land, den 22 Julij 1793.

en gaf aan de door hem bezochte bogt, gelegen op 128° 2' Lengte en 52° 20' Breedte , den naam van *Makenzie-Outlet*.

Door hem kennen wij niet alleen verfcheidene belangrijke rivieren , b. v. de *Vrede-*
ri-

176 HET WESTELIJK GEDEELTE

rivier, de *Tacoutche - Tesse* of *Columbia*; de *Zalm-rivier* en andere; maar hij heeft ook ten volle bevestigd de getuigenis van VANCOVERS, ten aanzien van eene Westelijke doorvaart naar de Zuid-zee; en eindelijk heeft hij ons nog bekend gemaakt met eene verbazende uitgestrektheid lands, en met eene menigte Indiaansche Stammen, die dit vaste land bewonen. Het verdient wel hier aangemerkt te worden, dat de natien, welke het naast bij de zee wonen, voor een' hooger graad van beschaving vatbaar schijnen, en dat dezelve verscheidene gewoonten hebben, welke aan de bewoners van de Eilanden der Zuid-zee, ja, zelfs aan die van het verder afgelegene, maar tegen hen overliggende *Azië* eigen zijn.

C A N A D A.*Het Land.*

Gaarne verlaten wij thans de verbazend uitgestrekte en grootendeels nuttelooze vlakten, waarop wij de aandacht van onze Lezers moesten vestigen. Slechts door enkele horden van onbeschaafde Wilden bewoond, dragen zij overal de kenmerken van onvruchtbaarheid, een noodzakelijk gevolg van het gemis der beschaving bij hare bewoners. De Britsche bezittingen in *Canada* en *Nieuw-schotland* daarentegen leveren reeds een aangenaam gezicht op. Offchoon ook daar nog vele kenteekenen van woestheid en wildheid zijn overgebleven, neemt toch het getal der meer beschaafde menschen dagelijks toe. De Wilden beginnen reeds, bij gansche familien, den grond te bebouwen; de beschaving gaat onophoudelijk, offchoon langzaam, voort, en vertoont in de verte het vrolijkste uitzigt voor de nakomelingschap. *Canada*, echter, verdient, ook als land beschouwd, onze bijzondere opmerkzaamheid.

Offchoon hetzelfde thans aan een ruw klimaat

III. DEEL. M

178 HET WESTELIJK GEDEELTE

maat is blootgesteld , zoo is deszelfs ligging evenwel niet van dien aard, dat men , in vervolg van tijd, hier op geene zachtere luchtstreek zou durven hopen. Dit groote land — men rekent het op 35,800 vierkante mijlen, die gezamenlijk 19 Graaffschappen (*Counties*) bevatten — ligt op dezelfde Breedte met de aanzienlijkste gedeelten van het warme *Frankrijk*, 43° — 50° Noorder Breedte , en het is alleen , door plaatselijke omstandigheden , door de verbazende waterplasfen , de groote boschen en de nog niet uitgedampte gedeelten van den grond , dat de winter hier zoo veel strenger en aanhoudender is , dan in *Frankrijk*. Uit het Noord - oosten waaijen de winden herwaarts over de lange, met ijs bedekte, gedeelten van de *Atlantische* - zee, uit het Noorden over de bevrorene wateren van de *Hudsons - baai* en over de omliggende , weinig ontdooide, landstreek. Evenwel verhaalt CHARLEVOIX, die hier , in het eerste derde der vorige eeuw woonde , dat de koude , sedert de laatste honderd jaren , merkelyk verminderde ; en de tegenwoordige pogingen van *Engeland* om het land te bevolken en te ontginnen , zullen zeer waarschijnlijk , binnen korten tijd , *Canada* in een der vruchtbaarste gewesten herfscheppen.

Tot

Tot nog toe, evenwel, is de winter hier nog zeer streng en aanhoudende. Meer dan zes maanden lang, kan men over de sneeuw, die alles dik bedekt, alleen met Schneeuwschoenen loopen; en dikwijls, zoo als de voortreffelijke Mevrouw VAN RIEDESEL opmerkte, klimt de koude tot zulk een' hoogen graad, dat de Madera-wijn bevroest. WILD spreekt zelfs van het bevrozen van den Brandewijn. Volgens beider berigten, maakt men hier een' Winter-voorraad, door verscheidene honderd stuks van vogelen en vischen op den grond te laten bevrozen. Het gene men daarvan gebruiken wil, legt men telkens in koud water, hierdoor ontdooit het ijs, en de vogel of visch wordt zeer malsch en smakelijk.

Zeer spoedig verdwijnt de winter in deze streken. Volgens WILD, begint het schielijk te dooijen. De sneeuw is dan spoedig verdwenen; doch de groote klompen ijs in de rivieren smelten langzaam. Het gezigt, dat als dan de *Laurens-rivier* oplevert, is ontzettend. Eerst berst het ijs met een' slag, als die van een Kanonschot. Het water, door de gesmoltene sneeuw opgezet, doet het aan stukken springen, en drijft het, met een vreeselijk geweld, de rivier af. Door

eilanden en ondiepten, in hunne vaart gestuit, stapelen zich de stukken verscheidenellen hoog op elkander. De wind doet dan plotseling deze ijsbergen instorten, en drijft ze in groote hoopen bij een, en zoo de rivier af; stoot het ijs langs de kust tegen de rotsen, dan is het gekraak ontzettend. In dezen toestand, waagt geen vaartuig zich op de rivier; doch sommige Schippers hebben toch de koenheid, hunne boot van de eene schots naar de andere te trekken, over deze heen te gaan, om zoo over de groote rivier te komen.

Reeds in Mei, volgt de zomer op de lente. In weinige dagen, zijn de velden en boschen met het schoonste groen bedekt. De tuinvruchten worden spoedig rijp, en het koorn, dat in deze maand gezaaid is, levert, reeds op het einde van Julij, eenen rijken oogst. Dit jaargetijde, met zijne aangename mengeling van lente en zomer, is boven alle beschrijving bekoorlijk. De natuur vertoont zich in haar schoonste gewaad, en de hitte is nimmer drukkende. De Thermometer klimt zelden boven 84° van FAHRENHEIT. Evenwel, gelijk bij ons, zoo heeft men ook hier eenige ondragelijk heete dagen, waarop de Thermometer tot 96° klimt. Ook de herfst is een zeer aangenaam jaargetijde.

De

De gesteldheid of gedaante van dit land, waarin de afwisseling der jaargetijden zoo snel is, verdient ook onze opmerking. Dezelve is even nuttig, als rijk in romantische gezigten. *Canada* is, bijna in alle rigtingen, door groote wateren ingesloten. In het Noorden de breede *Hudsons-baai*, in het Oosten de Atlantische Zee, in het Zuiden de vijf groote Meiren, en deze sluiten zich in het Oosten aan het *Regen-meir*, het *Hout-meir* en den grooten *Winipig*. Men kan het, derhalve, in dit opzigt, haast met een Eiland vergelijken; ten minste *Canada* heeft bijna alle de voordeelen van een door de zee geheel ingesloten land. Het heeft, echter, daarenboven het ongemeene voordeel, dat het tevens op het naauwste verbonden blijft met het overige vaste land; en derhalve de daarin voorhanden zijnde voortbrengfels terstond kan bekomen, en zelf kan invoeren.

De vijf groote Meiren van *Canada* beslaan, volgens de kleinste opgaven van den beroemden Aardrijkskundige, Profesfor LEISTE, meer dan 4300 vierkante mijlen. Van deze Meiren, het *Boven-meir*, de *Huron-Muhigan*-, *Erie*-, *Ontario*-Meiren, beslaat het *Boven-meir* alleen 2025 vierkante mijlen. Meer dan veertig, zoo grootere als kleinere,

rivieren stroomen in hetzelfde uit , en van deszelfs vier voornamen Eilanden , *Isle Royale* , *Maurepas* , *Philippeaux* en *Pontcharait* , is het eerstgenoemde twintig Duitfche mijlen lang , en op sommige plaatfen agt mijlen breed. Het water van het *Boven-meir* is , zelfs midden in den zomer , zeer koud , maar ook zoo helder , dat men de kleinste oneffenheden van den grond , op eene diepte van meer dan zes vademen , zien kan. Rekende men nu het Meir *Winipig* , welks grenzen ten deele nog niet naauwkeurig bepaald zijn , op 800 zulke mijlen , dan zoude dit te zamen meer dan 5000 mijlen bedragen , en derhalve eene oppervlakte van water uitmaken , half zoo groot als het tegenwoordige *Frankrijk* (1811). Ondertusfchen heeft men dan nog op verre na den omtrek van alle de wateren niet , welke men als de bronnen van den *St. Laurens* - rivier mag beschouwen , naardien een overzicht van eene naauwkeurige kaart van de landen , tusfchen het *Winipig* en het *Sklaven* - meir , en in het Noorden tusfchen *Canada* en de *Hudsons* - baai , een zeer groot aantal kleine en ten deele ook aanzienlijke Meiren , b. v. het *Ripisfing* - meir , vertoont , welke ook tot de gemelde groote oppervlakte van water , en eindelijk tot de alge-

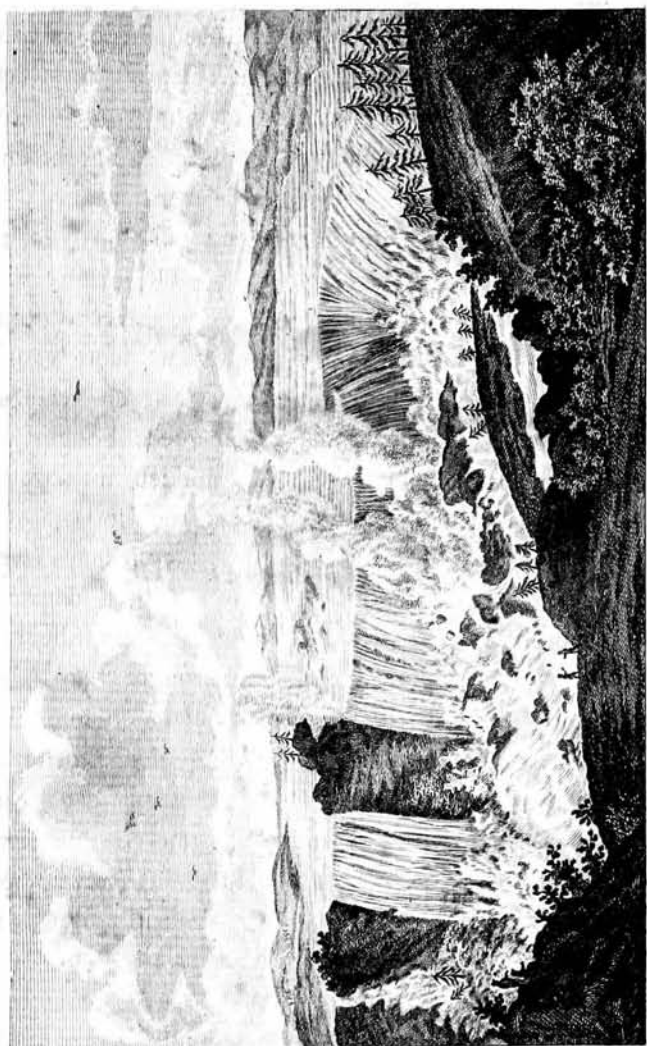
gemeene kanalen van afleiding behooren. Uit deze talrijke groote wateren dringt dan het water steeds van het eene naar het andere, om eindelijk in den lager liggenden Oceaan te komen. Liggen nu de kanalen van overgang van het eene meir tot het andere bijna in eene gelijke vlakte, of zijn er slechts enkele rotfen of hooge steenen in den weg, dan ontstaan hierdoor geene eigenlijke watervallen. Maar geheel anders is het, wanneer de beddingen verschillende zijn; dan namelijk maakt de natuur hier groote watervallen, zoo als b. v. dat verwonderenswaardige verschijnsel, het welk onder den naam van *Val van Niagara* is bekend.

De lange keten van het *Allegany*-gebergte loopt, na het grootste gedeelte van *Noord-Amerika*, van het Zuid-oosten naar het Noord-westen doorsneden te hebben, naar de plaats, waar de Meiren *Erie* en *Ontario* zich met elkander vereenigen. Hier gaat waarschijnlijk slechts een zijtak van hetzelfde door het kanaal, dat onder den naam van de *Niagara-stroom* is bekend, en zesendertig Engelsche mijlen lang is, en maakt, met eene vrij aanzienlijke en afwisselende hoogte eene kalkachtig-rotzige bedding dwars door den stroom. Spoedig na dat de *Niagara* uit het meir *Erie* komt, krijgt hij eene breedte

184 HET WESTELIJK GEDEELTE

van omtrent 900 voeten , bij eene aanzienlijke diepte ; het water vloeit hier minder snel voort. Maar verder naar beneden , naar de rivier *Chippeway* en het Fort van dien naam , worden zijne oevers door rotsen enger bepaald. Hier begint reeds het grootſche rooneel. De groote maſſa van water , in eene bepaalder ruimte op een gehoopt , en tegelijk door den *Chippeway* , die zich hier uitſtort , nog vermeerderd , krijgt eene ontzettende kracht en geweldigen voortgang ; ſlaat met geweld tegen de rotsen , en verleent ſlechts aan een vaartuig , dat reeds hooger op in de rivier gekomen is , midden in dezelve een' doorgang , die nog altijd ten hoogſte gevaarlijk is. Zoo ſtroomen de wateren langs twee eilanden , waarvan het eene grooter dan het andere is , drievoudig verdeeld , daar henen , en ſnellen , met eene oppervlakte van bijna 4000 voeten breedte , naar den ontzettenden Val. De rotsachtige bedding der Ooſtelijke zijde ligt agttien voeten dieper , dan haar overig gedeelte , dat daarentegen een dieperen afgrond heeft. De verbazende hoeveelheid van water ſtort nu , bij 672000 tonnen in elke minuut , meer dan 150 voeten loodrecht naar beneden. Welk een ontzettend gezigt ! Welk een verſchrikkelijk geraas ! De

Oos-

Maternal in de Niagara

Dr. J. C. Smith, Jr.

Oostelijke zijde van den val heeft de gedaante van een hoefijzer; daar zij eenigzins lager ligt, stroomt verre het meeste water naar haar toe; en juist deze val, offchoon slechts 137 voeten loodregt hoog, vermeerderd het verhevene van het gansche tooneel. Een eeuwige, dikke, witte damp stijgt hier om hoog; als de lucht helder is, ziet men denzelven, aan eenige witte wolken gelijk, op een' afstand van meer dan 54 Engelsche mijlen, en beneden aan denzelven vertoonেন zich dan steeds de schoonste regenbogen. Het verschrikkelijke geraas van dezen waterval hoort men, bij stil weder, op een' afstand van 40 Engelsche mijlen. Een geheel overzigt van de drie Katarakten of Watervallen kan het oog niet op eens bekomen, en de indruk, bij het zien, overtreft toch verre elke beschrijving, hoe naauwkeurig ook en uitvoerig. Dit tooneel ging ook de verwachting van eenen KOLM, LIANCOURT, WILD en anderen verre te boven.

Alles, wat bij toeval hier nabij komt, wordt verpletterd; niets is in staat, zich aan de kracht van dezen Waterval als te onttrekken. Geheele scharen van sterk zwemmende Watervogels uit het meir *Erie* worden dikwijls een slachtoffer van hunne onbedacht-

zaamheid. Zij spannen wel , bij het gevoel van het dreigende gevaar , alle hunne krachten in , om hetzelfde , door vliegen , te ontkomen ; doch men vindt , in den herfst , een zoo groot aantal van verpletterde vogels , dat de Bezetting van het *Fort Niagara* daarvan een tijd lang kan leven. Beeren , Herten en groote Visfchen drijven dan ook , beneden den waterval , dood langs de rivier. Soms treft zulk een lot zelfs ook menschen. Het volgende treurige geval werd door de boosheid van eenen Matroos veroorzaakt. Een dronken Indiaan had zich in zijne boot , die eenige mijlen boven den waterval aan den oever vast lag , te slapen gelegd , terwijl zijne jonge Vrouw in de nabijheid in het groen was gaan zitten. Een Matroos van een Oorlogschip , die roevallig hier voorbij kwam , vond behagen in de Vrouw , en zocht haar aan , om hem te wille te zijn ; doch zij wees hem af , en liep naar de boot. Om nu te voorkomen , dat de Vrouw haren Man wekte , sned de booswicht het touw van de boot aan stukken. Nu dreef de stroom den Indiaan , die niets kwaads vermoedde , langzaam naar den Waterval. Het spoedig toenemende geraas wekte den ongelukkigen uit zijnen slaap. Met een ver-

verbaasden en woesten blik, ziet hij het gevaar, neemt zijnen riem, en werkt, met alle mogelijke kracht, tegen den stroom. Maar te vergeefs! Hij gevoelt zijne onmagt, en legt, met de grootste bedaardheid, zijn' riem neder, bedekt zijn gezigt, gaat in de boot liggen, en stort in den afgrond.

Deze waterval is aan verandering onderhevig. Het Kalkgebergte, waarover hij heênstroomt, wordt uitgeschuurd. Hierdoor komen er nieuwe holten en diepten in den bodem en aan de zijden. Sedert vroegere tijden, is de waterval werkelijk iets terug gegaan; evenwel is hij, in de laatste eeuwen, over het geheel gelijk gebleven, en hij levert nog tegenwoordig het verwonderlijkste verschijnsel op, dat men van dezen aard ergens vindt. Beneden den val, duren het geraas en de geweldige beweging van het water nog eenige mijlen voort; eerst bij *Queenstown* vloeit de rivier bedaard naar het Meir *Ontario*. Bij zijn' uitgang uit dit Meir vertoont de *Cataraqui*, *St. Laurens*, wederom, dat hij aanmerkelijk verschilt van de gewone rivieren, welke uit bronnen ontstaan. Hij bevat, namelijk, daar terstond aanzienlijke Eilanden, welke zekerlijk door zijn eigen geweld zijn ontstaan, het groote Eiland *Wolf* (voorheen

188 HET WESTELIJK GEDEELTE

Isle grande) en het kleinere Eiland *Howe*. Terstond daar achter, ontdekt men sporen van sterkere brokkeling van het land, zoo als die, welke bekend is onder den naam van de *Duizend Eilanden* (*Milles Isles*).

Met eene mindere breedte, vloeit hij van hier omtrent twaalf mijlen voort, met veelvuldige kleine Eilanden bezet, tot dat hij plotfeling een groot Meir, het *St. Franciscus - meir* vormt, en dan, door het hier invallen van den aanzienlijken *Ottowa*, de groote Eilanden *Jezus* en *Montreal*. Beide stroomen storten over groote rotfen in elkan- der; hierdoor gaan de golven geweldig hoog en worden gevaarlijk. Een weinig verder kan men alleen, door sluizen of waterkeeringen, de schepen voortbrengen. Deze Val- len leveren een schoon schouwspel op. Van nu af aan vloeijen in de hoofd - rivier eene naauwelijks telbare menigte van rivieren, wel- ke van het Noorden en Zuiden, ten deele verre uit het binnenland komen, onder wel- ke inzonderheid de *Sorel* of *Richelieu*, die de groote rivier met het Meir *Champlain* verbindt, de *St. Franciscus* - rivier, en uit het Noorden de *Maskinonge*, de *Saguenay* en de *St. Maurice* de merkwaardigste zijn. Deze vereeniging brengt, vooral die van den

So-

Sorel, eene verbazende verwijding van de hoofd-rivier te weeg. Deze verandert hier, als 't ware, in een groot Bekken, het Meir *St. Pierre* genaamd, dat vier en eene halve Zee-mijlen breed, agt lang en vol met Eilanden is, welke het vaarwater zeer vernaauwen. Eerst in dit Meir houdt de werking van den vloed der zee op, offchoon de afstand van den mond der rivier aan de zee nog 120 Zee-mijlen groot is.

Reeds bij *Montreal* krijgt de groote stroom een voortreffelijk en rijk aanzien. De Dorpen en Steden, langs deszelfs oever gebouwd, leveren een aangenaam gezigt op. „Beneden *Montreal*” — zegt WILD — „staan, „verscheidene Zee-mijlen lang, de woonhuizen zoo na bij elkander, dat zij langs de „zen geheelen weg, slechts een enkel Dorpschijnen uittemaken. Alle deze huizen ver„toonen zich in de verte zeer bevallig, en „elk Dorp, al is het ook nog zoo klein, „heeft eene Kerk. Het is dus een boven „alle beschrijving aangenaam gezigt, wanneer het oog, terwijl men om eenen bos„achtigen hoek zeilt, zulk een Dorp ont„dekt, welks huizen bijna als over de rivier „hangen, en welks Kerk-toren tusschen de „toppen der boomen uitsteekt.”

Ein-

190 HET WESTELIJK GEDEELTE

Eindelijk bereikt de *St. Laurens* - rivier de tegenwoordige Hoofdstad van geheel *Canada*, *Quebeck*. Men zegt, dat zij dezen naam draagt naar de plotselinge vernauwing der rivier, bij welke zij gelegen is; deze wordt, in de taal der *Algonkins*, *Quebeyo* genoemd. Deze Stad is door romantische streken omringd. Men ziet hier verbazende rotsen, geweldige stroomen, ongebaande boschen, bebouwde vlakten, bergen, meiren, steden, dorpen, ja, de verscheidenheid en menigvuldigheid der voorwerpen, verwarren bijna de zinnen. BELD vond het gezigt van de bovenste Batterij boven alle de overige ongemeen fraai. „Van hier ziet men regt in de groote „rivier naar beneden; de schepen, welke naar „de beneden stad zeilen, aanschouwt men dicht „onder zijne voeten. De stroom zelve, die „tusfchen de vijf en zes Engelsche mijlen breed „is, en dien men tot aan het verafgelegenste „eind van het Eiland *Orleans* overziet, waar „hij tusfchen de bergen, die hem van beide „kanten influiten, verloren raakt, levert het „fchoonste gèzigt op, dat men in de natuur „kan aanschouwen. Bij een' stillen en helderen zomer-avond, gelijkt hij dikwijls een' „grooten fpiegel, waarin de menigte van de „bonte kleuren der wolken, alsmede de beeld- „te-

„tenisfen van alle de omringende voorwerpen,
„die aan den oever staan, in eenen onbeschrij-
„felijken glans zich vertoonen. De Zuidelijke,
„digt met boomen bezette oever, krijgt, door
„de menigte van Baaijen en Voorgebergten, een
„romantisch aanzien; en aan den Noordelijken
„staan de huizen, zoo verre het oog maar rei-
„ken kan, zoo digt aan elkander, dat de ge-
„heele streek slechts een enkel Dorp schijnt te
„zijn. Hier bepaalt de lange bergketen het ge-
„zigt; en daar men het vlakke land tusfchen
„dezelve en de Dorpen aan den oever niet
„zien kan, zoo fchijnen de bergen onmidde-
„lijk uit het water omhoog te rijzen, en de
„huizen aan derzelver fteile wanden gebouwd te
„zijn.”

In de nabijheid van *Quebeck*, vindt ook de Beminnaar der fchoone natuur de twee heerlij-ke Watervallen, dien van de rivier *Montmorency* en van de *la Chaudière*. Beide rivieren fto-ten zich in den *St. Laurens* uit. Dezelve zijn, wel is waar, slechts dwergen, in vergelijking van den reus van *Niagara*; doch het water van de kleine rivier *Montmorency* ftoort, daarentegen, van eene rots naar beneden, die 240 voeten hoog is; het ftuift in een' witten damp, als eene fneeuwjagt, vóór dat het den bodem be-reikt. De val van de *la Chaudière*, offchoon
maar

maar half zoo hoog, is veel breeder, en deszelfs omstreken zijn ongemeen schilderachtig.

Nauwelijks heeft de groote *Cataracui* de Hoofdstad bespoeld, of hij verwijdt zich plotseling tot de breedte van vier zee - mijlen. Het groote Eiland *Orleans* deelt hem in tweeën, en nu groeit hij, als 't ware, aan tot eene stroomende zee, want zijne breedte wordt al grooter en grooter, zelfs twintig, ja, bij de zeven Eilanden, omtrent agtewintig, en dus eenentwintig *Geographische*, mijlen. Bijna met dezelfde breedte, voert hij zijne, door het instroomen van verscheidene rivieren, steeds toenemende massa waters in den Oceaan, en omvat, met eenen mond van meer dan twintig *Geographische* mijlen, het groote Eiland *Anticosti*.

Welk eene rivier voor den handel! Zelfs de *Mississippi* kan thans met haar niet vergeleken worden. Bijna alle Meiren en meer dan honderd Rivieren van *Noord - Amerika* verbindt zij met elkander. Meer dan tagtig *Geographische* mijlen is zij voor zeer groote Koopvaardij-schepen, en meer dan zeventig voor Linieschepen bevaarbaar. Hij bevat in zich een bijna ontelbaar getal van, ten deele zeer vruchtbare, Eilanden, en heeft verscheidene schoone havens en plaatsen, om te landen.

Wan-

Wanneer men nu daarenboven weet, dat een land van bijna 39000 vierkante mijlen menigvuldige akkers en allerlei gewassen oplevert; dat op deszelfs Westelijk gedeelte, zelfs de meeste gewassen van *Pensilvanien* en *Virginien* groeijen; dat het van de voortreffelijkste bosschen van Eiken, Walnoot-boomen, Populieren, Esdoorns, vooral Suiker-es en dergelijke voorzien is, dat het zelfs het beste hout voor den Scheepsbouw geeft; dat het gansch niet arm is aan voorname delfstoffen, aan IJzer, Kooper, Lood, Zwavel en Steenkolen; dat het, behalve ons tam vee, eene schier onberekenbare menigte van de voortreffelijkste Pelsdieren, b. v. Bevers, Sabels, Otters, Buffels en Herten voedt; dat het de grootste en overvloedigste vischerijen heeft, zoo wel op de binnen-waters, als in de zee; dat het eindelijk door eene groote menigte bevaarbare rivieren en krekken, welke ten deele in de hoofdriever, ten deele in de zee uitloopen, wordt bewaterd: wat kan men dan niet, bij eene toeneemende bevolking, van *Canada* verwachten?

Canada werd, gelijk men weet, in vroegere tijden door de Franschen bewoond. Want ofschoon de Spanjaarden, Portugeezen en Engelschen het te voren reeds ontdekt hadden, zoo namen toch de Franschen het eerst van hetzel-

ve een werkelijk bezit. In het jaar 1668, leide SAMUEL CHAMPLAIN, dezelfde van wien het Meir *Champlain* deszelfs naam draagt, de Stad aan, welke naderhand de Hoofdstad van *Nieuw-frankrijk* werd. Sedert dien tijd, werd *Canada*, van uit *Frankrijk*, meer en meer met Europeanen bevolkt, en daardoor nam de belangrijke handel in pelterijen zeer toe. De Roomsche Godsdienst werd er ingevoerd; drie Steden en vele Dorpen met Kerken werden er aangelegd, en een aantal landerijen ontgonnen. De Landbewoners noemden zich niet Boeren, maar *Habitans*. Het Bestuur kwam in handen van eenen in het land wonenden Gouverneur, die door *Frankrijk* werd aangesteld. De Zendelingen trokken tot diep in het binnen-land door, en wisten de genegenheid der Indianen te winnen.

Offchoon nu *Canada*, bij den vrede van 1763, aan *Engeland* werd afgestaan, is echter, door het langdurige bewonen en door de vrijheid, welke daartoe, bij den vrede, aan de Franschen is toegekend, *Canada* en vooral *Beneden-Canada*, thans nog, als 't ware, Fransch. Verre de meeste bewoners zijn van Fransche afkomst; en vooral de Landbewoners hebben, volgens LIANCOURT en WILD, nog volkomen dezelfde opgeruimdheid, vrolijkheid en losheid van het volk, van hetwelk
zij

zij afstammen. Zij dansen en zingen, en schijnen een' afkeer te hebben van alle zorgen en bekommering. De Vrouwen zijn beschaafder dan de Mannen, en daar zij lezen en schrijven kunnen, worden zij, bij alle zaken van belang, geraadpleegd. Dit voorregt, dat de Vrouwen hier genieten, is inzonderheid daarvan afkomstig, dat het onderwijs meest door Nonnen gegeven wordt. Beide geslachten, evenwel, zijn nog zeer bijgeloovig. De schoone kunne ziet er, op het land, zeer goed uit, en de eenvoudige zomer - kleefting, welke slechts in een blaauw of scharlakens lijfje en een' stroo - hoed bestaat, verhoogt hare aanvalligheid en bekoorlijkheid. Ondertuschen gaat deze schoonheid, even als bij de Indianen, door het arbeiden in de opene lucht, spoedig verloren.

Niet het tiende gedeelte van de bewoners verstaat tot nog toe het Engelsch, en men wil het ook niet leeren. Zelfs bij de Geregtshoven heeft de invoering van de Engelsche taal groote zwarigheden te weeg gebragt. Zij hebben eene bijzondere genegenheid voor *Frankrijk*; de Fransche zeden geven zij verre de voorkeur boven de Engelsche; met één woord, zij zijn in dit klimaat, dat aan het Noorde-

lijke van *Europa* niet ongelijk is , aan hunner oorsprong zeer getrouw gebleven.

Sedert dat *Canada* aan *Engeland* werd afgegaan , heeft de Britsche Regering getracht, den voortreffelijken aanleg , waarmede dit land door de Natuur is begunstigd , zoo veel mogelijk ten nutte te gebruiken , en te dezen verdient de Overste SIMCOE , Gouverneur van *Oppper - Canada* , niet slechts , als een waar Patriot , den grootsten lof bij zijn Vaderland , maar ook bij elken Menschen vriend. Zeer schrandere heeft *Engeland* voordeel voor *Canada* weten te doen met de beide omwentelingen , die van *Amerika* en van *Frankrijk*. Verscheidene duizenden van *Loyalisten* , uit zijne voormalige Amerikaansche Provintien verdreven , zijn hier , door vruchtbare landerijen , voor hun geleden verlies schadeloos gesteld , en hebben zich thans vooral in *Oppper - Canada* gevestigd en uitgebreid. Op eene dergelijke wijze zijn hier zeer vele Fransche *Royalisten* ontvangen. Vermids nu *Engeland* aan elken nieuwen of vreemden landbouwer de aanzienlijke hoeveelheid van 200 morgens land om niet afstaat , terwijl men , in de Vereenigde Staten van *Amerika* , de landerijen thans reeds duur moet betalen , en elk , die , om de eene of andere reden ,
in

in de Vereenigde Staten ontevreden is geworden, hier vriendelijk wordt ontvangen, geene eigenlijke belastingen behoeft te betalen, maar slechts aan bijzondere regten heeft te voldoen, b. v. aan die op den Wijn en op het houden van Herberg, zoo stroomen gansche families, die zich reeds in *Amerika* hadden gevestigd, naar *Canada* toe. De manier, waarop deze menschen reizen, daar zij dikwijls over verscheidene waters moeten komen, is even zoo zonderling als schrander uitgedacht. Het ligchaam van hunne wagens is uit digte planken zamengefeld; de voorzigtigste onder hen, brauwen de voegen zorgvuldig toe. Zoodra zij aan eene rivier komen, wordt de wagen van het raderwerk afgenomen, en na dat men dit ook in den wagen gelegd heeft, dient deze tot eene boot.

Deze Provintien worden daarenboven op eene wijze bestuurd, welke met den Engelschen Regeringsvorm overeenkomt; maar er heerscht hier de grootste verdraagzaamheid ten aanzien van het godsdienstige. Hierdoor gevoelen ook de oudste bewoners van *Canada*, de Franschen, zich zeer gelukkig; zelfs hunne Kloosters blijven in stand, en hunne Geestelijken leven hier volkomen vrij. Voorts heeft de uitmuntende Overste SIMCOE, met even

198 HET WESTELIJK GEDEELTE

grooten ijver, als juistheid van oordeel, door het aanleggen van nieuwe Steden, Dorpen, Buurten en zeer aanmerkelijke wegen voor den handel en voor de reizigers, dit alles nog grootelijks verbeterd. De weg te land, de *Dundas - weg* genoemd, neemt omtrent het midden van het Meir *Erie* een begin, loopt van daar langs de lengte van den *Ontario*, waar hij zelfs de *Burlington-baai* en de Stad *York* aandoet, tot naar de grenzen van de geheele Provintie *Point Baudet*, en dus meer dan zeven Graden Lengte, voort. Is derhalve deze weg volkomen gereed, dan reist men langs denzelfden, alle de bogten medegerekend, omtrent honderd Duitsche mijlen. In het jaar 1799 waren reeds 120 Engelsche mijlen geheel bruikbaar.

Het zijn inzonderheid de Akkerbouw en de Visfcherij, welke de Gouverneur SIMCOE begunstigt. Hij hoopt, door eene doelmatige verdeeling der landerijen, het zoo verre te brengen, dat *Canada*, ook bij eene toeneemende bevolking, niet slechts in zijne eigene behoeften zal kunnen voorzien, maar zelfs een Korenschuur zal worden voor *Engeland*. Door het bevorderen der Visfcherij, meent hij *Engeland* van den kostbaren invoer van den Russischen visch te bevrijden. Hij beschouwt

den

den handel in Pelterijen, hoe gewigtig dezelve ook tot hiertoe voor *Canada* is, als eene zaak, welke, eerst na de twee genoemde middelen van bestaan en welvaart, in aanmerking komt; en dit voorzeker met regt, dewijl, door eene toenemende bevolking de oorden, waar men het wild vangt, bepaalder en alzoo ook de jagt wisselvalliger moet worden.

Deze ijverige en schrandere ondernemingen van *Engeland* hebben het dan ook zoo verre gebracht, dat reeds voor eenige jaren de bevolking van Europeanen tot 170000 toegenomen was, van welke 140000 voor *Beneden - Canada* en 30000 voor *Opper - Canada* worden gerekend.

Vóór dat wij de Bewoners van deze uitgestrekte gewesten nader beschouwen, zal het niet ongepast zijn eerst een, enkel woord te spreken van de overige, hier gelegene Britsche Bezittingen, daar ook deze een gedeelte uitmaken van de woonplaats van die volken, welke wij moeten beschrijven. Reeds te voren is van het groote en woeste land *Labrador*, dat ook onder Engelsche heerschappij staat, gesproken. Het is een driehoek van omtrent 20000 vierkante mijlen, wiens gebergte, de Oostelijke einden van den zij-tak des meergemelden Berg - meridiaans, verscheidene kleine rivieren, ten deele naar den Zee - boezem van

Hudson, ten deele naar de *Laurens - rivier* doet heen - vloeijen. *Nieuw - Schotland*, voorheen door de Franschen *Acadien* genoemd, door de *Atlantische Zee*, in het Oosten, Zuiden en Westen, en door de groote *Laurens - rivier* in het Noorden en Noord - westen begrensd, werd, in 1524, door den Florentijner BERAZZANI, voor *Frankrijk*, ontdekt. Het is een Schier - eiland, dat, Kaap *Breton* medegerekend, 1959 vierkante mijlen beslaat, en door middel van eene, slechts vier Zee - mijlen breede land engte, met het vaste land van het, aan *Canada* grenzende, *Nieuw - Brunswyk* zamenhangt. Daarom zijn er ook twee Gouvernemen ten *Nieuw - Schotland* en *Nieuw Brunswijk*; op het laatste ligt eene Stad van denzelfden naam, op het eerste *Halifax*, op 44° 40' Noorder Breedte en 36° 30' Wester Lengte van *Londen*. *Nieuw - Schotland* werd door 3000, derwaarts overgebragte, familien bevolkt. In het Oosten ligt het langwerpige Eiland *St. John*; de zoogenaamde *Roode Zee* (*Red Sea*) scheidt hetzelfde van het groote land. *Nieuw Schotland* zelve wordt, in het Oosten, door een zeer smal Kanaal (*Gat of Canso*) van het beroemde Eiland *Kaap Breton* gescheiden; het laatste beslaat slechts 112 vierkante mijlen.

Dit

Dit woeste land, welks bergen met onafmetelijke bosfchen bedekt zijn, heeft een buitengemeen heet klimaat, doch is evenwel door meer dan 50000 menfchen, meest Europeanen, bewoond; het heeft zeer fchilderachtige kusten en gezigten en tevens uitmuntende havens. De ingang van de fchoone baai van *Annapolis*, in het Noord-Westen, is prachtig, als mede de haven *Minos*; en de ingang van de laafte levert, bij *Kaap Splitt*, door de zuilvormige, waarfchijnlijk Bafaltfche, rotfen, een romantifch gezigt op.

Nieuw Schotland is, door zijne groote visfcherijen, van weinig minder waarde, dan het rijke Eiland *Nieuw-Land* (*Nieuw-Foundland*), waarover wij, bij de behandeling van de voortbrengfels dezer gewesten, nader zullen fpreken. Ook is de handel in voortreffelijk timmerhout van groot belang; en onder de hier groeiende boomen verdient de Suiker-Ahorn-boom vooral genoemd te worden, daar dezelve veel Suiker oplevert. Ook is de handel in Pelterijen hier aanmerkelyk, want *Nieuw-Schotland* heeft de meeste Pels-dieren met *Canada* gemeen.

Een Pachter op *Nieuw-Schotland* nam de proef, welke ook gelukkig ftaagde, om het fterke Mos-dier, even als het Ren-dier,

tam te maken , en zich van hetzelfde in het gareel te bedienen. Een Engelsche Officier FINUKANE , die mij deze merkwaardige daadzaak mededeelde , zag in het jaar 1784 , dat de Man van deze dieren al het nut en voordeel trok , dat hij van een goed trek - paard zou hebben kunnen genieten. Waarom tracht men ook niet in *Europa* , het Hert even eens tam te maken?

Ook het onvruchtbare Eiland *Kaap Breton* , dat hier digt tegen over ligt , en door den voortreffelijken , maar ongelukkigen st. HUMPHREY GILBERT werd ontdekt , verdient hier genoemd te worden. Het werd merkwaardig , door de voormalige sterke vesting *Louis-bourg* , in vroegere tijden , de voorname plaats der Fransche Vischerijen ; thans is dezelve geslecht. Men vindt hier eene groote menigte van Steenkolen , welke , zoo als PENNANT zegt , het *Newcastel* van *Amerika* zouden kunnen worden.

De Oorspronkelijke Bewoners , of de Indianen.

Hoe voortreffelijk nu ook de pogingen mogen zijn , om *Canada* in een belangrijk beschaaft land te herschappen , is het toch smartelijk voor den menschevriend , te moeten zien , dat de Inboorlingen , de Indianen hierbij

zoo weinig winnen. Wel is waar, de edele SIMCOE had het plan, hen door de Roomfche Priesters te laten befchaven; maar de ellendige gewoonte, welke men voor den handel voordeelig fchijnt te achten, van de Indianen met Rum en andere fterke dranken rijkelijk te voorzien, bederft deze menfchen, verzwakt hunne gezondheid en vermindert, telken jare, de bevolking. Ondertusfchen neemt deze, gelijk zulks vooral in de Amerikaanfche Staten blijkt, bij de oorfpronkelijke bewoners in het algemeen, merkelyk af. In *Beneden-Canada*, evenwel, hebben de Franfche Bewoners zich over en weêr, door huwelijken, met hen vermengd. Hierdoor is een midden-ras van menfchen ontftaan, dat duidelyk de teekens van zynen oorfprong vertoont. Men mag hopen, dat de Wilden hierdoor een' meerderen graad van huisfelykheid zullen krijgen. WILD zegt ook, dat de Hernhutfche Broeders eenigen ingang met hunne leer bij hen gevonden hebben, en dat deze brave menfchen hun best doen, om de Wilden, althans eenigzins, te befchaven. Welke ftammen deze Oorfpronkelijke Bewoners van *Canada* hier uitmaken, hoe zij tot dus verre nog leven, verdient hier, wel niet in het breede, en tot in kleine bijzonderheden, maar toch in het algemeen, medegedeeld te worden.

Ver-

Vergelijkt men de beroemfte Schrijvers over de Noord - Amerikaanfche Inboorlingen , dan vindt men groote zwarigheden , om hen met elkan- der te doen overeenstemmen. LA HONTAN gaf, ten zijne tijde , niet minder dan vijfenveertig verfchillende volken der Indianen op ; en even- wel vermeerderden nog *la Potterie* en andere dit getal. De oorzaak hiervan is ten deele, zoo wel de gebrekkige kennis van de taal , als de verwifeling of vermenigvuldiging van een en hetzelfde volk. Hierdoor komen verfcheidene fiammen van eene en dezelfde Natie als geheel verfchillende volken voor. Voor ons zij het genoeg , behalve van CHARLEVOIX , LAFITEAU , LA HONTAN en eenige nieuwe Reizigers , als CARVER , LOSKIEL en MAKENZIE , inzonderheid van GATTERER en van den geleerden SMITH- BARTON gebruik te maken , vooral van den laaftten, die , als inwoner van het land zelve, de beste gelegenheid had , om in zijne lieve- lings-ftudie , de kennis van de volken van *Amerika*, de meeste vorderingen te maken.

GATTERER verdeelt de Amerikanen , die de hier befchrevene landftreken bewonen , in de vijf volgende hoofd - volken : *Esquimeaux*, *Hurons* , *Schippewaeërs* , *Winnebagoers* , en *Nadowesfers*, of *Sioux*. Tot de *Hurons* brengt hij de vijf of liever de zes *Mohawkifche* vol- ken,

ken , onder wier bescherming of bondgenooten zich ook de *Delawaren* bevonden ; onder de *Schippewaeërs* rekent hij de *Monsonis* , den , boven reeds genoemden volksstam der *Klisteneaux* , voorts de *Ripegomiers* , de *Algonkins* , de *Ottowaeërs* , de *Ottogamiers* en de *Sakiers* . De *Nadowesfiers* of *Sioux* worden in twee hoofdtakken verdeeld , de *Rivier-Nadowesfiers* en die , welke de vlakte bewonen , en in twaalf verschillende volken , wier namen wij hier niet behoeven opgeven , vermits te dezen , reeds buiten dat , zoo veel onzekers plaats vindt .

SMITH - BARTON plaatst aan het hoofd der Noord-Amerikaansche Volken de *Delawaren* , ten aanzien van welke reeds vroeger is aangemerkt , dat zij zich zelven den eernaam van Oorspronkelijke Natie , *Lenni - Lennape* , of , daar *Lenni* iets algemeen aanduidt , wel de *Algemeene* , overal verspreide natie , geven . De *Delawaren* beroemen zich nog , dat zij voorheen een zeer magtig volk geweest zijn , dat zich van de zee - kust tot verre in het Zuiden en Oosten uitbreidde . Ook erkennen de meeste der overige stammen , dat de *Delawaren* van zeer oude afkomst zijn . Alle de overige Indianen , uitgenomen de *vijf Natien* , vereeren hen met den naam van Grootvaders , en zelfs
de

de *vijs of zes Natien* noemen hen hunne Ooms; ja, alle natien in het Zuiden en in het Westen noemen de *Delawaren*, *het volk naar de opgaande Zon*. Van alle de Indiaansche volken, van den *Masfachuset* af tot den *Misfifippi* toe, en tusfchen de Meiren van *Canada* en den *Ohio*, hebben voorts de *Delawaren* en de vijf Natien het voorregt van eene algemeene, en alzoo Nationale, vergadering bijeenroepen. De algemeenheid of uitgebreidheid van de taal der *Delawaren*, althans der verschillende tongvallen van dezelve, pleit voor de voormalige grootheid van dit volk. De vijf Natien hebben, echter, alles aangewend, om zich boven hetzelfde te verheffen. Een Delawarisch Krijgsman drukte zich hierover, in het Fort *Pitt*, in de vergadering van de Hoofden des Bondgenootfchaps, in het jaar 1777, zeer aardig aldus uit: „Ik herinner mij zeer wel, dat men mij voor- „heen mijne beenen heeft afgehouden en mij „daardoor in eene Vrouw heeft veranderd, dat „men mij een' onderrok aandeed en mij nog „andere beschimpingen liet ondergaan; maar nu „zijn mijne beenen weder aangegroeid; ik heb „den onderrok weggeworpen, en weder been- „kleederen aangetrokken, en veet zeer wel, „dat het land, aan de andere zijde der *Alle-* „*gany*-rivier, mijn eigendom is.” Sedert dien tijd,

tijd, hebben de *Delawaren* op nieuw een groot aanzien onder de Amerikaansche volken gekregen. LOSKIEL schrijft het inzonderheid aan de schranderheid van een Opperhoofd der *Delawaren*, aan NETAWATWEES, toe, dat deze natie op nieuw zoo veel aanzien verkreeg. Tot dien tijd, hadden de vijf natien getracht, de Opperheerschappij over alle de overige stammen zich aantematigen. Zij hadden ook het voorregt aan zich gehouden, om land aan de Blanken te verkoopen. Maar sedert de laatste jaren, hebben de Westelijke natien de oogmerken van de vijf verbondene volken ingezien; en zij dreigden hen met den ondergang, indien zij zich niet met hen wilden vereenigen.

Aan het hoofd van deze nieuwe zamenspanning staan nu de *Delawaren*, welke, volgens LOSKIEL, zelve weder in drie stammen of volken zijn verdeeld. Zij schrijven, op eene zekere manier, aan meer gemelde vijf natien wetten voor. De *Wyandots* - Indianen, die, in het jaar 1751, een naauw verbond met de *Delawaren* sloten en aan dezelve veel land afstonden, zijn daarom tevens hunne Beschermers. De *Wyandots*, welke om het Fort *St. Josef* en *Detroit* wonen, beschouwt SMITH-BARTON, als hadden zij een' en denzelfden oorsprong met de vijf natiën. Deze beroemde Confederatie
of

of Bondgenootschap , dat zich zelve den titel van het *Sterke of Magtige Huis* geeft , bestaat uit de *Senekas-* , de *Mohawks-* , de *Onondagos-* , de *Cajugas-* en de *Oneidas-* Indianen. De Franschen noemden deze vijf natien *Irokeezen*. Eene zesde , welke zich bij dezelve heeft gevoegd ; en waarom het geheele Bondgenootschap den naam van *Zes Natien* gekregen heeft , zijn de *Tuscoraras*. Men zegt , dat zij , door de *Tschekakis* uit *Noord-Carolina* verdreven , van wege hunne gemeenschap in afkomst en gelijkheid in taal , tot het bondgenootschap zijn aangenomen. De *Mohawks* beweerden , dat zij de oudste van het bondgenootschap zijn ; daarom mischien noemde GATTERER de vijf natien in het algemeen de *Mohawksche Volken*. Dat , echter , de *Hurons* , die aldus genoemd zijn naar het meir , hetwelk dien naam draagt , bij SMITH-BARTON , niet bijzonder worden opgegeven , komt waarschijnlijk , omdat zij thans zoo weinig beteekenen. Sedert het jaar 1650 , werden zij door de *Irokeezen* , *Agniërs* en andere vijanden vernield ; men vindt hen slechts hier en daar in kleine Dorpen omstreeks *Quebeck* , waar zij zich onder de bescherming van de Franschen begaven , Christenen werden , en vreedzaam leven ; eenige hebben zich ook omstreeks het meir *Erie* nedergezet.

Dat

Dat evenwel alle deze verbindtenissen of bondgenootschappen zeer aan verandering zijn onderhevig, blijkt daar uit, dat zelfs de *Mohawks*, sedert den oorlog van 1757, zich hebben afgescheiden. Een gedeelte van hen heeft zich aan de *Laurens - rivier*, omstreeks den *Niagara* nedergezet, een ander gedeelte daarentegen in den omtrek van de Baai *Quenti*, veertig Engelsche mijlen boven *Cataraqui*, thans *Kingston* genaamd.

Over de zoo verre verspreide *Knisteneaux* hebben wij, reeds te voren, omftandig gesproken; ook is reeds gezegd, dat zij met de *Algonkins* een' en denzelfden oorsprong hebben, hetwelk uit de groote overeenkomst van beider talen, duidelijk blijkt. LA HONTAN verklaart, dat van de vijfenveertig, door hem opgenoemde, volken, zevenentwintig deze taal spreken. Eenè zeer aanzienlijke natie, de *Schippewaeërs* of *Tschippewaeërs*, verdient nog bijzonder onze opmerking. Ondertuschen blijkt het toch, wanneer men de Vergelijkings - tafel van SMITH-BARTON en het Woorden - Register van den Canadischen Reiziger LONG nevens elkander inziët, dat dit volk met de *Algonkins* van denzelfden oorsprong is. Hierom is het dan ook, gelijk reeds voorheen is aangemerkt, onbegrijpelijk, hoe het Woorden - boek, dat LONG heeft mede-

.110 HET WESTELIJK GEDEELTE

gedeeld, zoo geheel verschilt van dat, hetwelk MAKENZIE naderhand van de taal van hetzelfde volk heeft in 't licht gegeven. De laatste laat de *Schippewaeërs*, die hij ook een talrijk volk noemt, uit de landen tusfchen 60° en 65° Breedte en 100° tot 110° Wester Lengte afstammen. Zoo Noordelijk, echter, wonen zij in onzen tijd niet meer. Men vindt ze thans inzonderheid aan de Westelijke, Noord- en Zuid-westelijke oevers van het *Boven - meir*, vooral tusfchen het *Boven - meir* en het meir *Michigan*; doch zij ftrekken zich, zoo als MAKENZIE beweert, zeer verre naar het Westen uit, en hunne grenzen loopen zelfs tot bij de *Atnah* - natie, welke aan de andere zijde van het *Steenachtig Gebergte* niet verre van de Zuid-zee wonen.

MAKENZIE beschrijft de *Tfchippewaeërs* als eene voorzigtige, vreesachtige, in drank matige, maar zeer lompe natie, zwartachtig van kleur en met grove gelaatstrekken, zonder akkerbouw, en zelfs niet eens zeer bedreven en vlijtig op de jagt, maar zich meest toeliggende, om het wild in ftrikken te vangen. Volgens hem, zijn zij geene Kanibalen, doch slaan zeer koelbloedig hunne Grijsaards dood. De veelwijverij heeft bij hen plaats, en hunne Vrouwen zuchten onder een zwaar en knellend juk.

juk. Ook dit volk is zeer bijgeloovig en hangt van de zoogenaamde Toovenaars af; evenwel heeft het eenig denkbeeld van het ontstaan onzes aardbodems en van een Hoogste Wezen. De Franschen noemden de *Tjchippewaërs*, de *Springers* (*les Sauteurs*). In *Canada* jagen zij inzonderheid tusfchen het meir *Huron* en de *Uitawa*-rivier.

Eindelijk moeten wij nog fpreken van de *Sioux* der Franschen, de *Nadowesfers* van SMITH-BARTON en CARVER. Zij maken eenen zeer talrijken volks-ftam uit, die zich, echter, weder in verfcheidene ftammen verdeelt; want CARVER beweert, dat de *Asfineboils* een van hen afgefcheiden tak zijn. Zij bewonen inzonderheid de ftreken, aan gene zijde van de *Misfiffippi* aan beide kanten van de *Picters-rivier*. Evenwel vindt men hen ook tusfchen het Boven-meir en de *Misfiffippi*. Het is dus te verwonderen, dat zelfs SMITH-BARTON zoo weinig van hunne taal heeft kunnen ontdekken; want in zijne Vergelykings-tafel mist men de meeste woorden van deze natie.

De onberekenbare veranderingen en affcheidingen, welke bij de Wilden plaats hebben, maken het, zoo als CARVER zelf aanmerkt, volftrekt onmogelijk, na verloop van eene halve eeuw, hunnen oorfpronkelijken toefland

212 HET WESTELIJK GEDEELTE

te bepalen. Voor ons oogmerk, derhalve, is het over toereikende, de voornaamste hoofdstammen, welke in *Canada* gevonden worden, hier te hebben opgenoemd. Wij zullen nu beproeven, om, zoo veel mogelijk is, een overzicht van hun uitwendige, van hunne zeden, hunne denkwijze en levens-manier te geven. Veel van het gene hier zal bijgebracht worden, betreft ook gedeeltelijk de Noord-Indianen en de *Knistneaux*; want men mag veilig aannemen, dat verscheidene van de eigenlijke Canadafche Indianen zeer na met dezelve verwant zijn.

Het ligchaam der Canadafche Indianen is wel gemaakt, slank, maar sterk gespierd, dikwijls meer dan van middelmatige grootte. Hunne houding is even zoo vast en stevig, als welgepast en bevallig. Hunne kleur is bruinachtig rood; echter schijnt dezelve, door het veelvuldig besmeeren met verwen en door de morzigheid, veel donkerder, dan zij van nature is. Ondertusfchen heeft ook te dezen opzigte verscheidenheid plaats; want eenige volken, b. v. de *Misfaguers* aan den *Ontario* zijn donkerder; deze donkerheid neemt inzonderheid toe bij de Zuidelijke Indianen. Het vrouwelijke geslacht is, wel is waar, even als bij ons, kleiner van stature, maar heeft zeer veel aanleg, om
dik

dik en vet te worden. Daar het gedurig aan de zon en aan allerlei weder is blootgesteld, zoo is deszelfs kleur niet zeer van die der mannen onderscheiden, behalve bij die Vrouwen, welke altijd beter gekleed gaan. De aanhoudende arbeid, waartoe de Vrouwen, bij de meeste Canadafche Indianen verpligt zijn, maakt haar zeer vroeg oud. Zelden ziet men eene Indiaanfche Vrouw van dertig jaren, die niet reeds ingevallene oogen, een rimpelig voorhoofd en verflensd vel heeft, en wier gansche voorkomen niet zeer afzigtelijk is. In de jeugd vindt men, echter, knappe gezigten onder deze *Squaws*, gelijk men de Indiaanfche fchoonen noemt.

Het gezigt van de Indianen onderscheidt zich inzonderheid door de vooruitstekende wangbeenderen, door de kleine zwarte oogen, en door een' kleinen spitzen haviks-neus. De mond is met fchoone tanden voorzien en de adem is zuiver. Het wreede, lange, fluike hair van het hoofd is zwart. Doorgaans trekken de Indianen alle overige hairen van het ligchaam uit, de Mannen zelfs den baard; want alle Indianen zijn door de natuur, nu meer, dan minder, met eenen baard voorzien; sommige jeugdige Pronkers nemen zelfs de wenkbraauwen en de hairtjes van de oogleden weg. Dezul-

ke, die zeer verre van de Europeanen verwijderd zijn, doen dit door middel van te zamen gebogene houtjes, de andere draaijen ijzerdraad als eene veër in een, en vatten daarmede verscheidene hairtjes te gelijk.

Hunne zintuigen zijn voortreffelijk. Offchoon men zou denken, dat het langdurig liggen van de sneeuw, als mede de aanhoudende rook in hunne woningen, voor de oogen zeer schadelijk zou moeten zijn, zijn deze toch bij uitnemendheid sterk. Zij zijn ook zeer fijn van reuk. Lange vóór dat men het kan ontdekken, ruiken zij het reeds, dat er een vuur op eenen verren afstand is. Van daar ook, dat zij een' afkeer hebben van alles, wat eenen sterken reuk van zich geeft, zoo als de Muskus. Ook hun gehoor is zeer fijn en reikt verre.

Dit alles zijn gewis de gevolgen van hunne eenvoudige levenswijze en van hun, door dagelijksche oefening en aanhoudend omzwerven, gezond en vast ligchaams-gestel. Alle hunne pogingen zijn, van de vroegste jeugd af alleenlijk daartoe ingerigt, om hunne ligchamelijke talenten, zoo veel mogelijk is, te ontwikkelen; want zij zijn overtuigd, dat hierdoor revens de vermogens van den geest verhoogd en versterkt worden. Het pas geboren kind wordt,

bij

bij eenige volks - stammen , terstond in koud water gedoopt , en dan , slechts in een' dieren-huid of in een stuk laken gewikkeld , op eene plank , die met een weinig mos bedekt is , gebonden . Zoo wordt het aan eenen breeden band , dien zij om haar voorhoofd heeft , door de Moeder gedragen . Heeft deze huisfelijke bezigheden , dan hangt zij haar Kind met de plank aan een' tak van eenen boom , en laat het zoo heên en weêr slingeren . Is het Kind sterk genoeg , om op handen en voeten te kruipen , dan laat men hetzelfde , bij allerlei weder , geheel naakt aan zich zelve over ; het waadt en kruipt door sneeuw , water en slijk . Op deze wijze wordt het ligchaam , even gelijk bij andere dieren , tegen wind en weder gehard , het wordt vlug , sterk en taai .

Door dit alles , zijn dan ook de Indianen , voortreffelijke springers en loopers . Men heeft , wel is waar , enkele Europeanen gevonden , die hen in snelheid , voor een' korten tijd , in het loopen , overtroffen , als mede in het springen ; maar wanneer de weg eenige uren duurde , won het de Indiaan . Zij dragen ook een gewigt van meer dan zeventig ponden dagelijks zeven Duitsche mijlen ver , zonder daarbij , is dit noodig , den ganschen dag eenig voedsel te gebruiken . Er zijn voorbeelden , dat jonge

Indianen, mids niet beladen, in éénen dag zestien Duitſche mijlen te voet aflegden; en evenwel ſchenen zij ook dan nog niet vermoeid.

Van deze beide eigenschappen, ſcherpheid, namelijk, en ſterkte van zintuigen, benevens vluĝheid en kracht van ſpieren, weten zij, op hunne jagten en in hunne oorlogen, zich op eene verwonderenswaardige wijze te bedienen. Zij zijn zulke naauwkeurige waarnemers en opmerkers, dat zij daar, waar zelfs de geoeſtende Europeaan geene teekens van wild of van menſchen ontdekt, het ſpoor en de voetſtappen van dezelve vinden, en ze dagen lang vervolgen. „Op het teederſte gras,” — zegt CARVER — „op het digſte zand, ja, zelfs op „ſteenen, weten zij, uit de gedaante der voetſtappen en uit de wijte der ſchreden, te bepalen, of dezelve van eene Vrouw of van eenen „Man zijn, en zelfs tot welk volk deze behooren.” Zij weten ook, in dit opzigt, van levenlooze voorwerpen, op de verwonderlijkſte wijze, gebruik te maken. De zon, de ſtarren, de wind, de boomen, de weelderige groei der naar het Zuiden gerigte takken, het dikker mos, dat dezelve naar het Noorden bedekt, alles dient hun, om den weg te vinden. En daar de natuur hun tevens een zeer gelukkig geheugen gegeven heeft, zoo brengt de ver-

eeni-

eeniging van alle deze talenten , verschijnsels voort , die men naauwelijks kan gelooven. „Zij gaan,” — zegt CARVER — „bij eene heldere of donkere lucht, door een bosch of „door eene vlakte , van meer dan tweehonderd „Engelsche mijlen in de breedte , en komen „juist op het punt aan , waar zij willen zijn.” Bij het meten van de grenzen der landen, welke zij aan de Europeanen afstonden, gebeurde het meermalen , dat zij eene fout der Landmeters verbeterden , met te zeggen : „Broeder, uw Instrument heeft onwaarheid gezegd.”

WILD leidde aan eenen jongen *Seneka*-Indiaan de Kaart van de Provincie *New-York* voor. Nadat men hem daarop het tegenwoordige standpunt en de ligging van zijn Dorp aan de *Buffalo Kreek* aangewezen had, begreep hij zeer spoedig , wat de Kaart voorstellen moest. Terstond noemde hij op dezelve , met de grootste naauwkeurigheid , alle meiren en rivieren, zelfs die, welke 200 Engelsche mijlen van zijn Dorp af lagen. Daar de Indiaansche namen van deze voorwerpen bij de Europeanen ook in gebruik zijn , zou men het terstond ontdekt hebben , indien zijne aanwijzingen verkeerd waren geweest. Zelve teekenen zij ook kaarten met kool van den bast van

218 HET WESTELIJK GEDEELTE

Berken - Boomen. Deze teekeningen zijn wel zeer hard, doch zij wijzen de ligging en de uitgestrektheid van de plaatfen, die bij hen bekend zijn, zeer naauwkeurig aan. Het volgende is een zeer merkwaardig voorbeeld van Indiaanfche bekwaamheid in dit opzigt. Een gezelfchap van Indianen, die om belangrijke zaken naar *Philadelphia* reisden, bleef te *Staunton* overnachten. Den volgenden morgen, gingen eenige, vroeger dan het overige gezelfchap, op weg. Zij, die later afreisden, werden, op den grooten weg naar *Philadelphia*, door verscheidene inwoners der Stad te paard vergezeld. Nadat men dezen weg eenige mijlen gehouden had, verlieten de Indianen denzelven plotseling, en drongen ter zijde af in een bosch, waar zij geen gebaand pad voor zich hadden. Toen hunne geleiders, hierover verwonderd, hen zochten te beduiden, dat zij, even als het andere gedeelte van hun gezelfchap, dat vroeger was vertrokken, van den weg zouden afdwalen, antwoordden zij, op een' stelligen toon, dat zij den kortsten weg naar *Philadelphia* te goed kenden, en dat ook hunne landslieden zeker dien zelfden weg hadden genomen. Nu gingen zij hun' eigen' gang door het bosch, en eenige van hunne leidslieden, die nu, uit nieuwsgierig-

righeid, hun geleide volgden, verwonderden zich niet weinig, toen zij, midden in het bosch, de vroeger afgereisde Indianen vonden. Naderhand merkten men de rigting, welke de Indianen genomen hadden, op eene Kaart, en bevond, dat hun weg naar *Philadelphia* zoo juist was, als ware dezelve door middel van een Kompas genomen. „Waarschijnlijk” — zegt WILD — „hadden zij van andere hunner „Landslieden, die vroeger naar *Philadelphia* „geweest waren, de naauwkeurige rigting van „hunne woonplaats derwaarts vernomen, en „deze niet uit het oog verloren, offchoon zij „reeds 300 mijlen door het bosch gegaan wa- „ren, en zij nog 100 moesten afleggen.” Zelfs op zee, geven zij blijken van dergelijke bekwaamheid. Dikwijls varen de Indianen van *Nieuw - Schotland* naauwkeurig naar dat gedeelte der kust van *Labrador*, waar zij hunne vijanden, de *Esquimaux*, willen opzoeken.

De Natuur heeft hun ook talenten van een' anderen aard niet onthouden. In menigerlei opzicht, hebben zij een wezenlijken aanleg voor kunst. Verwonderlijk is het werk, vooral van de Vrouwen, in het borduren, stikken en versieren van hare *Mokosfins* of schoenen. De stekels van de Stekel-varkens, welke zij daarop zeer aardig en net weten te plaatsen, zijn uit-

nemend schoon geleverd , door middel van het sap van planten , welke ons , ten deele althans , nog onbekend zijn. Zij hebben tevens een zeer goed natuurlijk verstand ; zien de dingen , welke men hun onder het verstand kan brengen , altijd zeer juist in , en dringen altijd door tot derzelve ware bedoeling. Nooit overijlen zij zich in dezen. Zij luisteren naauwkeurig naar het gansche beloop der omstandigheden , en dan eerst oordeelen zij , en met even zoo veel overleg , als bescheidenheid. Zij spreken nooit iemand regelreht tegen ; en wanneer iemand iets overdrevent of ongeloofelijks verhaalt , zeggen zij slechts : „Broeder , wij twijfelen er niet aan , of gij houdt dat gene „voor waar , dat gij daar vertelt , maar het „komt ons toch ongeloofelijk voor.” De groote FRANKLIN brengt het volgende , als een voorbeeld van hunne bescheidenheid bij , en hij toont tevens , hoe naïef zij zich uitdrukken ten opzichte van voorwerpen , die hun vreemd zijn , en hoe zij over den oorsprong van eenige voornamen levens - behoeften denken.

Een Zweedsch Geestelijke had de Opperhoofden der Indianen aan den *Susquehanna* bij een verzameld , en maakte dezelve , in eene redevoering , met de hoofdwaarheden van den Christelijken Godsdienst bekend. Hij sprak ook

ook van den Zonde-val , door het eeten van den appel in het Paradijs , van de menschwording van CHRISTUS , van deszelfs lijden en dood ter verzoening van zonden , enz. — De Indianen luisterden zeer bedaard naar de redevoering ; maar nadat dezelve geeindigd was , zeide een hunner Opperhoofden tot den Zendeling : „ Alles, wat gij ons gezegd hebt , „ is zeer goed. Het is zeer slecht appelen te „ eeten ; want het is beter er appel-wijn van „ te maken. Wij zijn u zeer verplicht, dat gij „ eene zoo verre reis gedaan hebt , om ons „ dingen te vertellen , welke gij van uwe „ Moeder gehoord hebt. Wij zullen nu ook „ u mededeelen , wat wij van de onze vernomen hebben.”

„ In den beginne,” — dus ging hij voort — „ leefden onze Voorouders alleen van het „ vleesch van dieren. Viel nu hunne jagt „ slecht uit , dan liepen zij gevaar , van hongert te sterven. Twee jonge Jagers hadden , „ op zekeren dag , een hert gedood , en legden „ den vuur aan om verscheidene gedeelten van „ hetzelfde te braden , wanneer zij plotseling eene „ zeer schoone jonge Vrouw uit de wolken „ zagen komen. Dezelve zette zich op die „ blaauwe bergen neder , welke gij hier voor „ u ziet. De Jagers achtten het welvoegelijk , „ haar

„haar het beste van hun gebraden hert aante-
 „bieden, namelijk de tong. Zij proefde daar-
 „van met zeer veel welbehagen, en zeide:
 „Voor deze beleefdheid zult gij beloond wor-
 „den. Komt hier, na dertien maanden, weder;
 „gij zult dan hier iets vinden, dat u en uwe
 „kinderen tot in de late nakomelingschap tot
 „voedsel zal verstrekken. De Jagers kwamen
 „ter bepaalder tijd weder op deze plaats, en
 „vonden planten, welke zij voorheen nimmer
 „hadden gezien, maar die, sedert dien tijd,
 „door ons bestendig worden gezaaid en ge-
 „kweekt. Ter plaatse, waar de regter hand
 „van de jonge Vrouw den grond had aange-
 „raakt, was *Maiz* (Indiaansch Koorn) ge-
 „groeid; aan hare linkerhand stonden boonen;
 „en daar, waar zij gezeten had, waren ta-
 „baks-planten te voorschijn gekomen.”

De goede Zendeling, geërgerd over het hem
 vertelde verdichtfel, zeide: „Het gene, dat
 „ik u voordroeg, waren heilige waarheden,
 „maar het gene gij vertelt, is bedrog en
 „leugen.” De Indianen achtten zich hier door
 beledigd, en antwoordden: „Broeder, het
 „komt ons voor, dat uwe Bloedverwanten u
 „geene goede opvoeding gegeven, noch u de
 „regels van algemeene beleefdheid hebben
 „geleerd. Gij zaagt, dat wij zeer gerust
 „aan

„aan uwe geschiedenissen geloof floegen; waar-
„om weigert gij dan aan de onzen geloof te
„geven?”

De Indianen bedienen, zich in hunne red-
nen, even als vele andere oude volken, menig-
vuldig van Beelden en Zinspelingen, doch
doorgaans heerscht in dezelve veel nadruk.
Toen eenige Opperhoofden van het Bondge-
nootschap der vijf volken, voor eenige jaren,
naar *Londen* gezonden werden, om den Koning
GEORGE II te begroeten, werden zij, bij hunne
terugkomst, door hunne Landslieden, in een'
bosachtig oord, in tegenwoordigheid van ver-
scheidene Engelschen, gevraagd, hoe vele wo-
ningen of huizen er in *Londen* waren? Zij
antwoordden: „Kunt gij de Boomen des
wouds tellen?” En toen men voorts het getal
der inwoners verlangde te weten: „Kunt gij
de bladeren tellen?” Een Indiaan, die eenen
Vader om deszelfs Dochter vroeg, deed zulks
aldus: „Vader, ik bemin uwe Dochter; wilt gij
„haar aan mij geven, opdat de teedere worre-
„len van haar harte zich zoo met de mijne
„vereenigen, dat de hevigste wind ze nimmer
„weder kan scheiden?”

Toen Kapitein CARVER den vrede tusfchen
de *Tschippewaeë's* en de *Nadowesfers* hersteld
had, dankten hem daarvoor de Opperhoofden

van

224 HET WESTELIJK GEDEELTE

van de laatste, in eene vrij lange rede, waaruit zij onder anderen zeiden : „Wij danken u voor „dat gene, wat gij gedaan hebt, om den vrede „tusschen de *Nadowesfiers* en de *Tschippe- „waeërs* te herstellen; wij hopen, dat gij, „als gij terugkomt, dit goede werk voleindigen, en ganschelijk de wolken verdrijven „zult, welke nog boven ons zweven, om „den blaauwen hemel des vredes te openen, „en de bebloede bijl diep onder de wortelen „van den boom des vredes te begraven.”

Om eene natie tot den oorlog optewekken, spreken de Opperhoofden doorgaans op deze of dergelijke wijze : „De beenderen van uwe, „in den oorlog geblevene, landslieden liggen „nog onbedekt; zij roepen ons op, om het „onregt, hun aangedaan, te wreken; en het „is onze pligt naar hun te hooren. Hunne „geesten schreeuwen ons toe; wij moeten ze „stillen. Hoogere Geesten, de Beschermers „van onze eer, blazen ons het besluit in, om „de moordenaars van onze Broeders op te zoeken. Laat ons gaan, om ze te dooden. „Blijft dus niet langer werkeloos zitten; „volgt de inspraak van uwe aangeborene „dapperheid; zalft uw hair; beschildert uw „gelaat; vult uwen koker; laat de boschen „van uw gezang weergalmen; troost de gees- „ten

„ten der gedooden en belooft hen te zullen wreken.” Is het niet, als of men een’ der Helden van HOMERUS hoort spreken?

Uit de vroegere tijden, toen de Franschen nog meester van *Canada* waren, blijft de rede van GRANDULA, het Opperhoofd der *Irokeezen*, nog altijd merkwaardig. Dezelve geeft tevens aanleiding, om verscheidene gewoonten der Indianen optehelderen. De Gouverneur van *Nieuw - Frankrijk*, LA BARRE, vreesde voor eenen aanval der *Irokeezen*, (der vijf natien) dewijl de laatste, niet zonder reden, zich beleedigd achtten. Daar er onder de Franschen vele ziekten heerfchten, en de *Irokeezen* daarvan berigt hadden gekregen, zood zond LA BARRE een’ Vredes - Gezant, onder eene talrijke bedekking, aan de Opperhoofden der *Irokeezen*, om dezelve, ware het mogelijk, te bevredigen. GRANDULA, een van hunne Opperhoofden, liet zich bewegen, om, met dertig jonge krijgslieden, bij de Franschen te komen. De Zamenkomst der Franschen en Indianen had plaats tusfchen beider legers. LA BARRE trachtte, in eene rede, de onfchuld der Franschen en de fchuld der Indianen te betoogen. Hij dreigde tevens, dat hij, in gevalle dat de *Irokeezen* voortgingen met den oorlog tegen de Indianen, die met de Franschen waren ver-

bonden , genoodzaakt zoude wezen , om ook geweld te gebruiken , en de *Irokeezen* met zijne geheele magt aantevallen. *GRANDULA* had zich , gedurende de rede van *LA BARRE* , dien de *Irokeezen* , uit achting, *Onuntio* , d. i. *Groote Berg* , noemden , midden onder zijne krijgslieden , met de pijp in den mond neêrgezet. De groote Vredes - pijp , de *Calumet* , stond nevens den *Wampum* tegen hem over.

Wampum is een Irokeesch woord, dat, volgens *LOSKIEL* , eene Zee-mosfel beduidt. Thans verstaat men door hetzelfde doorgaans een' bree-den lederen Gordel , of een Snoer , dat met koralen , welke uit de *Venus* - mosfel (*Venus mercenaria* , *L.*) gefneden zijn , is bezet. Deze snoeren dienen den Wilden , als 't ware , tot Gedenkschriften , en er heeft geene belangrijke gebeurtenis onder hen plaats , zonder dat zij één of meer van deze snoeren bij zich neêrleggen. Men noemt dezelve daarom bij de Engelschen *Belt of Wampum* , *Wampum - gordel*. De snoeren , met violette koralen , die uit het binnenste van de schelp gefneden worden , zijn kostbaarder , dan die met witte koralen zijn voorzien. Somwijlen hebben deze snoeren zulk eene lengte , dat men ze bij ellen , ja vademmen kan meten ; van daar dan een *Fathom of Wampum* ; meer gewoon

zegt

zegt men een *Sireng*, een *Snoer* van een' *Wampum*. De Indiaansche Vrouwen versieren deze Gedenksnoeren met allerlei figuren, welke betrekking hebben op den inhoud van de voordragt of op de zaak. Alleen aan een' *Oorlogs-Wampum* mag eene roode kleur zijn.

De *Calumet*, of de Vredes-pijp, is omtrent vier voeten lang. Het roer is van zwart, dun hout; de kop, zes of agt duimen wijd, omtrent drie duimen hoog, is van rood marmer, dat van uit de afgelegenste bergen aan den *Misissippi* gehaald wordt. Daar de roode kleur dezelve voor den vrede ongeschikt zou maken, wordt ze met eene witte krijt-verw overstreken. Het roer van de pijp is doorgaans met *Hieroglyphische* figuren beschilderd, of met schoone banden omwonden, die weder met koralen zijn versierd; somwijlen is zij ook met geverwde stekels of met bonte vederen getooid.

Nadat de rede van de Franschen door den Tolk was voorgedragen, stond GRANDULA op, en hield eene rede, van welke het hoofdzakelijke hierin bestond: „ONUNTIO, ik heb eerbied voor u; alle de Krijgslieden, die mij vergezellen, desgelijks. Uw Tolk heeft uwe rede geëindigd; ik wil de mijne beginnen. „Mijne stem loopt tot uw oor. Hoor mijne

228 HET WESTELIJK GEDEELTE

„woorden. ONUNTIO , gij moest gelooven,
„toen gij van *Quebeck* afgekomen zijt , dat de
„zon alle bosfchen heeft verbrand , of dat de
„zee dezelve dermate heeft overftroomd , dat
„onze hutten gansch en al met water zijn
„omringd , waardoor het ons onmogelijk zou-
„de zijn er uit te komen. Thans zijt gij uit
„uwe dwaling gebragt , daar ik , met mijne
„Krijgslieden , hier gekomen ben , om u te
„verzekeren , dat de *Tfonontaners* , *Goyogua-*
„*ners* , *Ononyuthen* en *Agniers* nog niet om-
„gekomen zijn. Ik dank u , uit hunnen naam ,
„dat gij de Vredes-pijp weder op hunne lan-
„den gebragt hebt , welke uwe Voorvaderen
„uit hunne handen gekregen hebben ; dat gij
„de moorddadige Oorlogs - bijl , welke zoo
„dikwijls door het bloed der Franschen rood
„geworden is , onder de aarde hebt laten lig-
„gen. Hoor ONUNTIO , ik flaap niet ; ik heb
„de oogen open ; en de zon , die mij verlicht ,
„laat mij aan het hoofd eener fchare van
„Krijgslieden eenen Aanvoerder ontdekken , die
„in den droom spreekt. Hij zegt , dat hij tot
„dit meir gekomen is , alleen om met de
„*Onontaguers* uit de groote Vredes - pijp te
„rooken. GRANDULA , echter , weet het te-
„gendeel ; hij weet , dat het veel meer gefchied
„is , om hen den kop in te slaan , indien er
„, maar

„maar zoo vele Franschen niet ziek waren.
„Hoor, ONUNTIO, onze Vrouwen zouden de
„Kop-slaggers (*Macanes*, korte knodfen) geno-
„men, onze Kinderen en Grijsaards bogen en
„pijlen naar uw leger gedragen hebben, in-
„dien onze Krijgslieden hen niet hadden terug-
„gehouden, toen uw Afgezant in mijn Dorp
„verscheen. Daarvan heb ik nu gesproken.
„Hoor, ONUNTIO, wij hebben geene Fran-
„schen geplunderd, behalve de zulke, die
„kruid en lood en kogels naar de *Utamiers*,
„onze vijanden, bragten. Wij hebben gedaan,
„gelijk de Jezuiten, die alle vaten met bran-
„dewijn aan stukken sloegen, die men in
„onze Dorpen bragt, uit vrees, dat de be-
„zopene hen anders zouden dood slaan. Wij
„hebben den *Utamiers* en *Illineezen* den kop
„gekloofd, omdat zij den Vredes-boom hebben
„omgehouden. Zij zijn gekomen en hebben
„in onze landen jagt op de Bevers gemaakt,
„en de mannetjes en wijfjes van dezelve, te-
„gen de gewoonte van alle Indianen, wegge-
„voerd. Wij hebben veel minder gedaan, dan
„de Franschen en de Engelschen, die, zon-
„der eenig regt, de landen, welke zij thans
„in bezit hebben, aan vele volken hebben
„ontnomen, na dezelve uit hunne bezittingen
„gejaagd te hebben, om er Dorpen, Steden

230 HET WESTELIJK GEDEELTE

„en Vestingen te bouwen. Deze *Wampum*
„bevestigt mijne woorden.”

„Hoor ONUNTIO , mijne stem is de stem
„van de vijf Irokeefche volken. Hoor wat zij
„u antwoorden. Toen zij de Oorlogs-bijl, bij
„den *Catarakui* , in tegenwoordigheid van
„uwen Voorganger, midden in het Fort begroe-
„ven , plantten zij op dezelfde plaats eenen
„Vredes-boom , ten einde deze aldaar zorgvul-
„dig zou gekweekt worden ; opdat dit Fort,
„in plaats van een verblijf van Krijgslieden , dat
„van Kooplieden zoude zijn , en dat er , in plaats
„van Krijgsbehoeften en wapenen , slechts Koop-
„manfchappen in hetzelfde zouden gebragt wor-
„den. Hoor ONUNTIO , pas op , dat niet een
„zoo groot getal van Krijgslieden , als hier is,
„in een zoo klein Fort opgesloten worde ,
„en daardoor die Vredes - boom kwijne en
„fterve. Het zou jammer zijn , dat hij , die
„zoo gelukkig wortel fchoot , verhinderd werd
„om optegroeijen en met zijne takken uw in-
„ons land te bedekken. Ik verzeker u , in naam
„van vijf natien , dat onze Krijgslieden onder
„zijne bladeren den dans des *Calumets* zullen
„danfen ; zij zullen gerust en vreedzaam op
„hunne matten blijven , en de Oorlogs - bijl
„niet weder opgraven , om den Vredes-boom
„omtehouwen , zoo lang als niet uwe Broc-
„ders ,

„ders, ONUNTIO en CORLAR (de Engelsche „Gouverneur) gezamenlijk, of elk in het bij- „zonder, de landen aantasten, welke de Groo- „te Geest aan onze Voorvaderen toegedeeld „heeft. Deze *Wampum* - Gordel bevestigt „mijne woorden, en deze tweede, de magt, „welke de vijf Natien aan mij gegeven heb- „ben.”

Hoe bedachtzaam de Indianen bij dergelijk eene voordragt ook zijn, ontbreekt het hun, echter, niet aan bekwaamheid, om snel en snedig te antwoorden. Een' *Utavas* - Indiaan, een' rechte Drinkebroer, werd eens, bij gelegenheid, dat men hem zijne onmatige neiging tot Rum - drinken verweet, gevraagd, of hij wel wist, waaruit de Rum gemaakt werd? Hij antwoordde: „Dit sterke water „moet zeker een aftreksel van tongen en har- „ten zijn, want als ik er van gedronken heb, „vrees ik voor niets, en spreek, dat het een „wonder is te hooren.”

Reeds in de bijgebragte proeven van de talenten der Indianen, ontdekt men verscheidene hoofdtrekken van hun karakter. Onder deze onderscheidt zich vooral hun zucht tot vrijheid en onafhankelijkheid. De meeste van deze volken hebben tijdelijke, door hen zelve verkorene Opperhoofden; want Gebieders kan

men dezelve niet noemen. Een Opperhoofd, *Sachem* of *Chef*, der *Delawaren* is eigenlijk, volgens LOSKIEL, slechts de Eerste Man onder zijns gelijken. Zulk een *Chef* moet voor zijn eigen onderhoud zorgen. Daar hij echter dikwijls vreemdelingen herbergt, komt men hem vrijwillig met levensmiddelen te hulp. Hij wordt door zijnen Stam verkoren, en mag volstrekt geen Vreemdeling zijn, zelfs niet eens uit een' anderen Stam van hetzelfde volk. Hij heeft eenen Raad, die gedeeltelijk uit beproefde Krijgslieden, gedeeltelijk uit andere ervarenen oude Mannen bestaat; ook moet men de overige, het meest welgestelde, Huisvaders, als steun en steun van het Opperhoofd of van den *Sachem* beschouwen. De *Sachem* heeft alzoo wel het regt, om oneenigheden uit den weg te ruimen, maar middelen van dwang of geweld mag hij daarbij niet bezigen; hij zou dan gevaar loopen, om van allen verlaten te worden. Alleen door vriendelijke en welgegronde voorstellingen, moet hij trachten, het volk te regeren. De wanordes, echter, welke door dronkenschap ontstaan, mag hij met meer strengheid beteugelen, en het gebruik van sterken drank mag hij verbieden. Ondertuschen zijn de Opperhoofden zelve, in dit opzigt, dikwijls maar al te toegeevende. Doorgaans
zijn

zijn de *Chefs* zeer goedhartig en gastvrij.

Elke onderneming, welke het volk betreft, wordt in den raad voorgedragen. Het Opperhoofd spreekt echter daarin zelf niet, maar heeft zijnen Spreker. Bij de gewigtigste aangelegenheden, b. v. bij het verklaren van den oorlog of het sluiten van den vrede, kan de Raad, en door denzelven de *Sachem*, wel vrede maken, maar niet den oorlog aandoen, zonder toestemming der Generaals of Kapiteins. Slechts zulk een, die door zijne bekende dapperheid en ondervinding tot Aanvoerder in den krijg verkozen is, kan den oorlog beginnen; maar hij heeft daarentegen het regt niet, van denzelven te doen ophouden, of den vrede te sluiten.

De *Irokeezen*, of de zes natien, ja, de meeste der Indiaansche volken, welke in *Canada* gevonden worden, hebben dergelijke inrigtingen. De Zes Natien maken, als 't ware, zes zaamverbondene Gemeenebesten uit, waarvan ieder zijn *Sachem* of Opperhoofd heeft. Elk Gemeenebest is, gelijk bij andere Indianen, verdeeld in volken, in stammen, welke doorgaans voor zich den naam van een Dier kiezen; zoo noemen zij zich b. v. *Wolf*, *Schildpad* en zoo voorts. Het Bondgenootschap houdt zijne algemeene vergadering te *Onondago*, welke vergadering een *Groot Vuur* wordt

#34 HET WESTELIJK GEDEELTE

genoemd. Aldaar worden alle belangrijke zaken, welke het geheele Bondgenootschap betreffen, afgehandeld, en daarom mag elke andere natie, in dit opzigt, zich alleen daar vervoegen; want het zou wantrouwen verwekken, indien men met den *Chef* van eene enkele natie van dit Bondgenootschap onderhandelen wilde.

Aan deze zucht tot onafhankelijkheid en volkomene vrijheid trachten de Indianen, op alle mogelijke wijzen, te voldoen. Zelfs in hunne vroegste jeugd, maken zij zich geschikt, om pijn en allerlei lijden te verduren. De Kinderen worden geheel aan zich zelve overgelaten, en zij worden door hunne Ouders op geenerlei wijze beperkt, veel minder nog hard behandeld of met slagen te regt gebragt. Zeer vroeg geeft men aan de Jongens pijn en boog in handen; men laat hen gedurig met elkander vechten, en den overwonnene valt de zegepraal van zijne patrij zeer hard. De Vaders spreken dikwijls tot de Jongens over de heldendaden der Voorouders, en vuren hunne eerezucht, hun' moed en hunne wraakzucht tegen de vijanden van hunne natie, bij elke gelegenheid, zoo veel mogelijk aan. Zelfs aan de Meisjes tracht men een gevoel van onafhankelijkheid in te boezemen. De zwaar-

ste

De straf, welke de Ouders hunne Dochters, bij grove misdrijven, aandoen, bestaat daarin, dat zij haar met water besprengen. Hoe niets beduidende deze tuchting ons ook moge toefschijnen, zoo is dezelve toch voor de jonge Indiaansche Vrouwen zeer zwaar. Men heeft Meisjes gezien, die zich daarom alleen het leven benamen. „Gij zult geene Dochter meer hebben!” zeide, na zulk eene bestraffing, een Meisje tot hare Moeder, verliet dezelve en verhing zich. Dit hoog gevoel van eer en vrijheid brengt echter ook dikwijls bij de Kinderen verbetering te weeg. Eene Moeder, die over het slechte gedrag van hare Dochter aangedaan was, en daarover tranen stortte, zeide tegen dezelve, daar de Dochter naar de oorzaak van hare tranen vroeg: „Gij onteert mij!” en dit had terstond verbetering ten gevolge.

Om de Jongens tot de voorname bezigheid van den Man, tot den oorlog, voortebereiden, laat men hen, behalve de reeds gemelde wapen-oefeningen, dikwijls zeer lang vasten. Zij gedragen zich daarbij niet alleen zeer geduldig, maar doen zich ook vrijwillig velerlei smarte aan. Men ziet Jongens, die zich de armen aan elkander binden en tusfchen dezelve gloeiende kolen leggen; hij, die als dan de
bran-

brande pijn het langste uithoudt , zonder zijn gezigt te vertrekken , wordt het luidste geprezen. Zelfs Meisjes onderwerpen zich somwijlen aan deze vuurproef. Zulk harden tegen allerlei smarte maakt de Mannen , gelijk wij straks zien zullen , bijna onmenschelijk onaandoenlijk bij de ongehoordste kwellingen der krijgsgvangen. Bij het vrouwelijke geslacht veroorzaakt het , dat hetzelfde in de hoogste mate geduldig is bij de moeilijkste verlosfingen. Het zou onteerend zijn voor eene Indiaanfche Vrouw , indien zij daarbij klaagde of een' zucht liet hooren.

Zulk een overdreven gevoel van eer , van vrijheid en gelijkheid doet den Indiaan met afschuw nederzien op elk ander volk , dat zich onder het juk van eene andere natie , van eenen Aanzienlijken of zelfs van eenen Onderdrukker , buigt ; en , ondanks de meerdere talenten , welke zij dagelijks bij de Blanken ontdekken , achten zij zich toch verre boven dezelve verheven. Van hier ontftaat ook inzonderheid hunne groote verachting omtrent de Negers. Geheel onbekend met de fchandelijke middelen , waardoor die ongelukkigen in flavernij geraken , gelooven de Indianen , dat geheele natien van Zwarten , uit lafhartigheid , zich door de Blanken laten overheerschen.

Hun-

Hunne verachting omtrent de Afrikanen is dus zoo groot, dat zij het de hoogste schande rekenen, voor een' Neger uitgemaakt te worden. Naauwelijks stellen zij de Negers met de dieren gelijk, en zij behandelen dezelve met de koelbloedigste wreedheid. De Eigenaar van eenen grooten schoonen Neger, die in den oorlog tegen de Amerikaansche Staten door de Indianen was gevangen genomen, wenschte denzelven lostekopen. Men bood aan eene Indiaanſche Vrouw, wier eigendom hij geworden was, een' ongemeen hoogen losprijs; maar zij bleef volkomen koel bij het aanbod, en toen men sterker bij haar aandrang, nam zij, met eene groote koelbloedigheid, een mes en doorſtak den Zwarte, terwijl zij zeide: „Nu kunt gij uwen Neger meê nemen.” De ongelukkige worstelde lange met den dood, tot dat een Krijgsman hem door den *Tomahawk* den geest deed geven.

Daarentegen bewijzen de Indianen zelfs aan eenen vijand de grootſte achting, zoodra hij toont, een dapper man te zijn. De Canaadiſche Koopman in pelterijen, LONG, bevond zich, benevens eenen anderen Engelschman, SHAW, en zijn' Bediende, in een houten huis door een groot aantal Indianen ingesloten. Deze hadden den anderen Koopman den dood ge-

zwoeren en zongen reeds hunne Dood - Krijgsliederen, en drongen, half dronken, op de Europeanen in. Deze waren wel met goede schietgeweeren voorzien, maar het was hun toch volstrekt onmogelijk, eene zoo groote menigte van razende Wilden lange weerstand te bieden. LONGS schrandere koenheid, echter, redde hen. Hij rolde namelijk een vat met kruid in de voorste kamer, sloeg den bodem er uit, en leide zijn geladen geweer, met gespannen haan, op hetzelfde aan. Nu traden de Indianen, met speeren en *Tomahawks* gewapend, in het huis, waarop LONG hun, in gemelde vreeselijke houding, toeriep: „Wie van u, „oude Wijven (het grootste schimpwoord voor een' Krijgsman) is een dapper Krijgs- „held? Wij alle zullen heden sterven.” Met ontsteltenis liepen de Indianen terug en riepen: „De Heer des Levens heeft den *Bever* (zoo noemden zij LONG) groote kracht en moed gegeven.” Terstond zonden zij boden van vrede aan de Engelschen, lieten dezelve ongemoeid, en bewezen LONG, bij alle gelegenheden, gróote achting.

Deze zucht naar eer en onafhankelijkheid moest wel bij hunne Krijgslieden zeer hoog klimmen, ja, eenen graad bereiken, welken wij ons naauwelijs kunnen verbeelden. Zij
ont-

ontaart tot de koelbloedigste wreedheid en tot eene ongevoeligheid, welke bij elk ander menschelijk wezen ijzing moet verwekken. Eene korte schets van hunne oorlogen zal dit maar al te zeer bevestigen. De oorlogen der Indianen worden wel vooraf verklaard, maar bij deze verklaring, loopt reeds de boodschapper gevaar van door de vijanden omgebracht te worden. Dikwijls gebruikt men, derhalve, tot deze zoo netelige zaak eenen Vreemdeling, dien men als gevangen het leven liet behouden, en als slaaf gebruikte. Schoon nu reeds dit gedrag door de tegenwoordige Europeanen strijdig met alle wetten geacht wordt, heeft de wijze, waarop de Indiaansche oorlogen gevoerd worden, voor ons nog veel meer aanstootelijks, en schijnt zelfs met het te voren gemelde hooge gevoel van eer dezer natien geheel als in tegenspraak te zijn. Bijna nooit tasten zij hunne vijanden in het opene veld aan; zij stellen er veel meer hunnen roem in, door aanvallen bij nacht, dezelve van kant te maken. Voorheen bestonden de wapenen der Canadafche Indianen voornamelijk in pijl en boog, in bijlen en Schalpeer-mesfen; in plaats van de eerste, gebruiken zij thans onze vuurwapenen; doch de bijl (de *Tomahawk*) en het Schalpeer-mes blijven nog altijd hunne lievelings-

wapenen. Zulk een *Tomahawk* is eene korte bijl of aks, wier steel somtijds tevens tot eene tabaks-pijp is uitgehold. Zij verstaan ook de kunst, om dit vreesfelijke wapen, op eenen afstand, als werp spies te gebruiken, en sommige hebben daarom hetzelfde door eenen riem aan de hand vast gemaakt. Het mes, een gewoon zwaar mes, hangt in eene bijzondere schede, bij sommige Wilden om den hals, bij anderen aan den gordel. Zij gebruiken het voornamelijk, om den verslagene vijanden de huid van den schedel, benevens de haren, afte-villen. De Overwinnaar zet den verslagene den voet op den hals, trekt het hair, dat hij om zijne linker hand gedraaid heeft, sterk aan, snijdt met het mes rondom de slapen van het hoofd de huid los, en scheurt, of met de tanden of met de hand, de geheele huid van het hoofd af. Deze noemt men de *Schalp*, en zij wordt gedroogd en rood geverwd, en dan op een' stok als zegeteecken gedragen. Deze verschrikkelijke operatie verrigten de Wilden dikwijls aan hunne levende gevangenen, welke zij niet met zich kunnen nemen; en men heeft voorbeelden, dat de ongelukkigen, bijaldien hun de been huid niet mede afgetrokken is, na het doorstaan van de vreesfelijkste pijnen, in het leven blijven en geneezen worden.

Even

Even zoo afschuwelijk moet ons de eere voorkomen , welke de Indianen stellen in het bezit van eenen ongemeenen *Schalp*. In eene vergadering van Indianen , beroemden zich een *Mohawk* en een *Schippewaeër* tegen elkander op hunne heldendaden , en daagden de een den ander' uit , om den aanzienlijksten en besten *Schalp* te vertoonen. Zij scheidden van elkander onder afspraak , dat zij op een' bepaalden dag elk eenen *Schalp* ter beflissing aan de Vergadering zouden vertoonen. Toen zij op den bestemden tijd terugkwamen , leide de *Mohawk* zijn' *Schalp* voor de vergadering neder. Dezelve bestond uit de huid van den kop en den nek , eens mans , welke met mos was opgevuld , en zeer zorgvuldig met herts pezen was te zamen genaaid en met oogen was voorzien. De vergadering vond den *Schalp* voortreffelijk , en vereerde den *Mohawk* met den naam van grooten en dapperen Krijgsheld. Nu trad de *Schippewaeër* op ; zag den *Mohawk* met eenen verachtenden ernst aan. „Dit is maar de *Schalp* van een oud wijf!” Te gelijk beval hij zijnen Zoon zijnen *Schalp* te brengen. Nu verscheen de huid van een' geheelen Man met dons opgevuld en zeer naauwkeurig te zamen genaaid. Vol verwondering , gaf de vergadering terstond aan dezen den voorrang. Nu

ging de *Mohawk* vol schaamte en wraak heen. Hij loerde op zijnen Overwinnaar, toen ook deze heênging, en sloeg denzelven met zijnen *Tomahawk* dood.

Wat de gevechten zelve betreft, deze gaan, na eenige schoten met het geweer, al spoedig tot handgemeenschap over. Hierbij betoonen de Indianen eene bijna ongeloofelijke inspanning van krachten en dapperheid. Daar namelijk elk te voren weet, welk een verschrikkelijk lot hem te wachten staat, bijaldien hij gevangen genomen mogt worden, zoo gaat de dapperheid in de ijsfelijkste woede over. Is de zege beflist, dan worden de dooden, ja, zelfs dezulke, die men niet levendig medevoeren kan *geschalpeerd*. De gevangene voert men gebonden met zich, laat hen, bij verre togten, des nachts op den grond uitgestrekt, en armen en beenen en hals aan palen vastgebonden, rusten, en men bindt tevens elk van hen aan eenen Indiaan van de zegepralende partij vast. Elke beweging of poging van den gevangen, om zich te bevrijden, wekt den vrijen Indiaan uit den slaap. In weerwil, echter, van dezen zoo benaauwdten toestand, zijn er voorbeelden, dat zulke vastgebondene personen niet alleen ontkwamen, maar zich tevens, op eene verschrikkelijke wijze, aan hunne Overwinnaars wreekten. Een

Een kleine hoop van tien Indianen had de stoutheid, om een' stroop-togt tegen het Westelijke gedeelte van *Nieuw-Engeland* te doen. Zij waren zoo gelukkig, eenigen tijd niet ontdekt te worden, versloegen verscheidene vijanden, *schalpeerden* dezelve, en voerden eene Vrouw, met name row, met zich, als mede derzelver twaalfjarigen Zoon. Op den terugtogt, werden de gevangene elken nacht op de bovengemelde wijze vastgebonden. Evenwel vond de Vrouw, in den tweeden nacht, terwijl de Indianen in den diepsten slaap waren, een middel, om zich geheel ongemerkt van hare banden te ontslaan. Zij gebod voorts haren Zoon, dien zij ook los gemaakt had, het diepste stilzwijgen, bragt, zonder het minste gerugt te maken, alle wapenen der Indianen op eenen afstand, en gaf aan haren Zoon eene bijl. Nu begon zij zelve verscheidene Indianen met een' tweeden *Tomahawk*, telkens met een' enkelen geweldigen slag, te dooden. Haar te zwakke Zoon had ondertuschen een' van dezelve slechts zwaar gewond, en zij liep gevaar, daar deze ontwaakte, om op nieuw ongelukkig te worden; doch zij velde ook dezen terstond neder. Zij ging met het verschrikkelijk moorden der slapenden voort, en slechts eene enkele Vrouw ontkwam aan hare wraak. De Heldin *schalpeer*

de de verflagenen en bragt de bloedige zegeteekenen in triumf bij hare Landslieden.

Men dwingt de gevangenen , bij het naderen van het hoofdverblijf der Overwinnaars, hun doods-gezag te zingen. Zij worden dan langs eene rij van Vrouwen en Kinderen geleid, die hen met knuppels en steenen ontvangen, en hen onder een afschuwelijk vreugdegejuich geweldig slaan. Spoedig daarop wordt het lot van ieder bijzonder beflist. Uitgewisfeld worden de gevangene nooit. Eenige wijdt men toe aan het *Huis des Levens*, gelijk men het noemt, andere aan het *Huis des Doods*; de eerste neemt men onder zijne familie, trouwt ze uit en behandelt ze zeer goed. Voor de anderen wordt door het Opperhoofd de dag des doods bepaald; evenwel blijft dit voor de rampzalige slachtoffers eerst een geheim. Intusfchen worden zij rijkelijk gevoed en verzorgd. Men geeft hun zelfs een Meisje tot Vrouw, en deze behandelt haren Echtgenoot bij uitstek vriendelijk en voorkomende. Gerust geniet nu de gevangen allen genot des levens, tot dat zijn laatste dag nadert. Tegen dien tijd, wordt een zware paal in het Dorp opgerigt en op eenigen afstand, in de gedaante van eenen cirkel, met brandende hoopen houts omringd. Een Krijgsman

zegt

zegt dan tot den Gevangen: „Uw noodlot
 „wacht u!” en deze antwoordt zeer koel:
 „Het is goed!” en gaat, met een somber,
 doch fier gelaat, naar den brandstapel. Zoo-
 dra hij de vlam en de martel-paal en de vij-
 anden, die naar zijn bloed dorsten, aanschouwt,
 begint hij voor de laatstemaal zijn doods-lied.
 Op eenen woesten treur-toon zingt hij: „Ik ga
 „in den dood; maar ik zal sterven, als een
 „dapper man; mijne vijanden zullen mij mar-
 „telen, maar zij zullen mij geene klagten doen
 „uitboezemen. Ik daag hunne woede uit;
 „en zij zullen het niet zoo verre brengen,
 „dat een Krijgsman van mijne natie zich ont-
 „eere. Ik ga naar de groote Krijgshelden
 „van mijnen stam, die vóór mij zijn omge-
 „komen.” Onder dergelijke uitdrukkingen, ee-
 nen REGULUS niet onwaardig, laat hij zich be-
 daard aan den paal binden; maar hij wordt niet
 stijf aan denzelfden vastgebonden; door middel
 van eenen langen strik, laat men hem eenige
 ruimte, om zich vrijelijk te kunnen bewegen.
 En reeds dit is het begin zijner smarten. Het
 vuur namelijk legt op zulk eenen afstand, dat
 het voor hem zeer pijnlijk, maar nog niet
 doodelijk is. Thans nemen de ergerlijke mar-
 telingen, welke doorgaans door de Jeugd en
 door de Vrouwen worden te werk gesteld,

een' aanvang. De Jongens schieten , op een' vrij grooten afstand , pijlen op alle de deelen des ligchaams van het rampzalige slachtoffer ; daar dezelve met te zwakke krachten treffen , veroorzaken zij slechts kneuzingen of kleine pijnlijke wonden. De Vrouwen doorboren de huid met mesfen , slaan met knuppels , of branden den lijdër met gloeiende houten. Andere scheuren hem de nagels van handen en voeten ; verpletteren hem vingers en teenen ; scheuren hem gansche stukken vleesch van het lijf ; branden de bloedige wonden , of wrijven zout in dezelve. En terwijl de omringende vlam deze onuitsprekelijke folteringen voor den ongelukkige vergrooten , juichen zijne onmenschelijke vijanden en beulen , en roemen , met een vrolijk gejoel en gebrul , op hunne wreedheid , even als de moordenaars ter gelegenheid van de Parijsche Bloed - bruiloft , en de Revolutionaire Franschen bij het plegen der gruwelijkste moorden in de Abdij , of bij hunne *Mittrailladen* en *Noyaden*. De Gevangenen zelf levert onder dit alles een verschijnsel op , waar over men zich moet verbazen , en dat men schier onmogelijk zou achten in de menschelijke natuur. Zegepralende , bezingt hij de heldendaden van zijne Voorvaders. Hij vertelt , hoevele zij van de Bloedverwan-

ten en Voorouders zijner beulen hebben *geschalpeerd* en verflagen, hoe zij de gevangenen wisten te martelen; met den bittersten hoon verwijt hij zijne vijanden, dat zij daarin nog verre ten achteren zijn. Ja, er zijn voorbeelden, dat de gevangen, door eene onnatuurlijke inspanning, zijnen beulen zelven vrees en schrik aanjoeg.

Na eenen hardnekkigen strijd, werd een Opperhoofd der *Irokeezen* eindelijk door de *Hurons* overweldigd en levendig gevangen genomen, maar niet zonder groot verlies aan de zijde zijner vijanden. Hij werd, nevens andere gevangenen veroordeeld, om langzaam verbrand te worden. Men liet hem geheel ongeboeid op de martel-plaats verschijnen. Toen een zijner medegevangenen over smart en pijnen klaagde, verweet hij hem zijne kleinmoedigheid, spoorde hem tot standvastigheid aan, terwijl hij zelf met verachting op de *Hurons* nederzag. Een van zijne Beulen geraakte hierover in woede, trad op het, door vlam en vuur omringde, schavot, sneed den *Irokees* de huid van het hoofd aan stukken en scheurde dezelve aan verscheidene brokken er af. De ongelukkige zonk in onmagt neder, zonder echter eenige klagte of zucht te laten hooren. Men hield hem voor dood, en een ieder

ging heên ; maar plotseling ontwaakte hij uit zijne onmagt, greep een stuk brandend hout, drong op zijne vijanden aan en daagde hen uit. Met een verschrikkelijk geschreeuw van angst en woede, vielen nu vele, met knodsen en brandende palen, op hem aan, en een mistred, die hem deed vallen, bragt hem andermaal in de handen zijner beulen. Zij putteden, door de uitgezochteste martelingen, hunne krachten tegen hem uit ; en daar zij eindelijk zich van zijne volstreckte onmagt verzekerd hielden, wierpen zij hem op de gloeiende kolen. Tot hunne verbazing, verzamelde hij nogmaals zijne krachten en liep, met brandende houten gewapend, naar het Dorp, om het in brand te steken. Spoedig echter had men hem ingehaald ; men hieuw hem nu armen en beenen af, en rolde den romp in den gloed. Zelfs in dezen ijsfelijken toestand scheen hij nog geducht. Op de knieën en ellebogen kroop hij uit het vuur, met woeste en dreigende blikken, en alleen het geweldige verlies van bloed deed hem bezwijken. Een *Huron* maakte toen een einde aan zijn lijden en hieuw hem het hoofd af.

Een dergelijk geval wordt ook door LONG verhaald. SERANY, een groot Krijgsman der *Muskogers*, werd eindelijk gevangen genomen, en zijne vijanden, de *Schawaneezen*

veroordeelden hem tot de ijsfelijkste martelingen. Hij stond dezelve door, onder het betoon van verachting en allerlei hoonende taal; en, terwijl men geweeers-loopen gloeiende maakte, om hem daarmede te martelen, riep hij zijne Beulen toe, dat hij de kunst om een' Krijgsman te martelen beter verstond, en dat hij het hun wilde wijzen, als zij hem losmaakten en een der gloeiende geweeers-loopen in de hand gaven. Met verbazing, voldeden de *Schawaneezen* aan zijn verlangen. Nu greep hij het gloeiende geweer, zwaaid het, met eene ongeloofelijke kracht, om zich heen, en baande zich, midden door zijne verschrikte vijanden, eenen weg, sprong met zijn deerlijk gewond ligchaam van eenen steilen oever in de naaste rivier, en offchoon een regen van kogels hem werd nagezonden, gelukte het hem toch, naakt en verminkt naar zijn vaderland te ontkomen.

In oude tijden was het bij de Noord-Amerikanen de gewoonte, het vleesch van de Krijgsgevangenen te eten en zelfs de Kinderen daarvan te laten proeven. Aan eene Indiaansche Vrouw werd door haren Man een' gevangen Engelschman gebragt. Zij hieuw hem terstond den arm af, en drenkte met zijn bloed hare kinderen. Toen een Fransche Zendeling haar

over deze onmenscheijkheid bestrafte, zeide zij tegen hem, met grooten ernst: „Ik wil hen „tot Krijgslieden opvoeden, en daarom geef „ik hun menschen-bloed te drinken.”

Deze zelfde Wilden, die als Krijgslieden aan de afschuwelijkste monsters gelijk zijn, betoonen, in vrede, zich beleefd, gastvrij en waarlijk grootmoedig. Zij laten geen Vreemdeling gaan, zonder hem vooraf spijs te voor te zetten, en voor zijne rust zorg te dragen. Ook onder elkander leven zij zeer eendrachtig. Bijna nooit hoort men van twist en krakeel, zoo lange zij nuchteren blijven. Zij hebben ook bijna geen denkbeeld er van, wat het is, voor zijn' eigen' persoon rijkdommen te verzamelen of iemand zijn bijzonder eigendom te ontfreemden. Alles wat zij doen, betreft hun Stam of hunne geheele Natie.

Hunne huisfelijke inrigtingen zijn zeer eenvoudig, offchoon ook in dit opzigt, bij de verschillende volken, eenig onderscheid plaats heeft, ten aanzien van kleeding, huisraad en woning. De Canadafche Indianen dragen geen pelzen; zij ruilen of koopen liever voor hunne pelterijen wollen stoffen, tot kleederen, b. v. dekens, laken en dergelijke. Hunne kleeding, echter, is zeer ligt. Een om het lijf geslagen deken is hunne voorname beschutting

ting tegen de koude. Onderkleederen van rood of blaauw laken, welke vast aan het lijf sluiten en tevens voor kouzen dienen, en daarbij zachte schoenen, van Elands- of Buffel-vellen gemaakt en *Mocosins* genoemd, maken hunne voornamste kleeding uit. Zij versieren hun gezigt, door hetzelfde, op de zonderlingste wijze, te beschilderen met de hardste kleuren; Vermiljoen-rood, blaauw en zwart zijn hunne lievelings-kleuren. Het blaauw, de kleur van den kalmen hemel, is inzonderheid een zinnebeeld van den vrede; bij krijgs-dansen of in den oorlog zelve ziet men hen met de beide eerstgenoemde kleuren bijna geheel geverwd. Zij teekenen zich daarmede ook verscheidene soorten van dieren op de huid. De Aanvoerders in den oorlog versieren zich met platen van gemeen zilver, welke ten deele op de borst hangen, ten deele om de armen sluiten. Ook *tatueeren* zij zich de afbeeldfels van dieren op de huid. Een Irokeesch Opperhoofd had zijne borst hierdoor zoo zwart uitgebeten, dat hij daarom de *Zwarte Prins* werd genoemd. Verscheidene Krijgslieden doorboren het neus-been en dragen daarin veren of ringen.

Het vrouwelijke geslacht onderscheidt zich inzonderheid door den Vrouwen-rok. Dezelve
be-

bestaat in een stuk laken van drie ellen, dat om de heupen wordt geflagen en tot over de knieën hangt. Meer vermogende Vrouwen dragen fijne hembden, die dikwijls van onderen met zilveren knopen zijn bezet en tot op de hielen hangen. Zij beschilderen haar gezicht slechts met enkele roode vlekken, dragen het haar lang; dikwijls hangt het tot op de knieën; zij versieren het ook met zilveren figuren van verschillende gedaante, en zalven het met Beeren-vet, om het te doen glinsteren. Zij dragen ook allerlei versierfelen in de ooren. Ook de Mannen houden van dezen opschik, en rekken daardoor het oor tot eene verbazende lengte uit.

De *Cabanes* of woningen, zijn wel bij de verschillende volken ook verschillende, doch altijd zeer eenvoudig. Die der *Delawaren* hebben een spits dak, die der *Irokeezen* daarentegen zijn als gewelfd. Het Raadhuis of de *Carbet*, onderscheidt zich voornamelijk door deszelfs grootte. Eenige Volken, b. v. de *Nadowesfers*, vond CARVER altijd onder tenten wonende. In het midden van den winter, zoeken de Wilden van *Canada*, zelfs onder bevroren sneeuw, eene beschutting voor de koude. Zij stutten dezelve door gevlochten takken en teenen, zoodat de bevrorene sneeuw het dak uit-

uitmaakt. Het is daaronder warm, en de Engelsche Gouverneur liet dikwijls een gedeelte van zijne troepen op deze wijze campeeren, om hen tegen winter - veldtogten voortebereiden. Zelden heeft, bij den aanleg der Dorpen, regelmatigheid plaats, evenwel zijn dezelve dikwijls met palen en palisfaden, als eene vesting, omheind. De inrigting zelve van de woningen, zoo als ook het huisraad is zeer eenvoudig. In het midden is eene plaats voor het vuur, in de rondte zijn bruisen of banken, welke ook tot tafels en bedsteden dienen. Als bedden zelve gebruikt men Elands- of Beeren-vellen; tot dekking dient eene wollen deken, welke bij dag het Opper-kleed uitmaakt. Sedert dat zij met de Europeanen bekend zijn, hebben de Indianen ijzeren, en ook metalen potten, bijlen, en vuurgereedschap. De schotels zijn doorgaans van hout, en worden slechts alleen door de honden gewasfchen. Zindelijkheid vindt men in het algemeen hier nergens.

De Canadafche Indianen zijn, gelijk de *Knisteneaux*, groote beminnaars van de jagt, zoo wel om spijs te bekomen, als om den handel in pelterijen. De wijze, waarop zij jagen, is ook aan de te voren beschrevene vrij gelijk. Ondertusfchen zijn eenige van deze
vol-

254 HET WESTELIJK GEDEELTE

volken reeds verder in beschaving gevorderd, dan hunne Noordelijke Naburen. Offchoon weinig, drijven zij echter den akkerbouw en de veeteelt. Tot deze behooren inzonderheid de *Irokeezen*, de *Cahnuagas* en de *Delawaren*, de laatste echter in eenen minderen graad. Het heeft nogtans niet weinig moeite gekost, eenige van deze Stammen tot gemelde vreedzame bezigheden te brengen. Hunne neiging, om zich door middel van de jagt hun onderhoud te verschaffen, kwam maar al te zeer met hunne zucht tot onbepaalde vrijheid en gelijkheid overeen; en vele Opperhoofden maken daarom, ook thans nog, van elke gelegenheid gebruik, om hunne nakomelingen, door opzettelijke redevoeringen tegen den landbouw voorintenen. Zij houden hun steeds voor, dat de Blanken hen tot deze geruste en veilige levenswijze trachten te bewegen, alleen om hen te beter onder het juk te kunnen brengen en van tijd tot tijd ganschelijk uitteroeijen. Ondertuschen hebben de meerdere beperking van het land, voor de jagt geschikt, door het verkoopen van landerijen aan de Europeanen van zelfs ontstaan, en de daardoor toenemende moeilijkheid, om zich genoegzaam voedsel uit het dierenrijk te verschaffen, als mede het dagelijksch gezigt van de gemakkelijker en zeker-

kerder manier van leven bij de Blanken, verscheidene volken, federt eenen geruimen tijd, tot eenen, hoewel geringen, graad van beschaving gebragt.

Hun voornaamste levensmiddel bestaat nog steeds in *Maiz*; doch zij bouwen ook Aardappelen, witte Wortelen, Rapen, Tuin-bonen en vooral Tabak. De *Maiz* weten zij op velerlei wijzen te gebruiken; zij braden, koken, of stampen dezelve tot meel, ook vermengen zij dezelve met beziën. LOSKIEL noemt wel twaalfderlei wijzen op, waarop zij de *Maiz* bereiden. Het meest bekende geregt is de *Sagamite*, eene pap of brij van geroost en daarna gestampde *Maiz* met water of ander nat. De *Irokeezen* kweeken ook fruit in daartoe aangelegde tuinen; andere volken, zoo als de *Delawaren*, doen dit niet. De boom, dien zij het hoogste schatten, is de Suiker-Ahorn (*Acer Saccharinum*). Het is bekend, dat dezelve door den geopenden stam een sap laat vloeijen, dat eene zeer bruikbare, voedende en heilzame Suiker oplevert. Wij zullen naderhand dezen boom in zijne waarde nader leeren kennen.

Ten opzigte van de Veeteelt zijn de Indianen nog veel verder ten achteren, dan in den Landbouw. Slechts zeer weinige van hen houden

den Koeijen , om er melk van te trekken; de meeste op zijn best Paarden en Varkens; en de laatste worden eigenlijk slechts door de Zuidelijker wonende Stammen getrokken. De gelegenheid, welke de jagt hun geeft, om de zorg voor hun levensonderhoud te vereenigen met eene werkzaamheid, welke hen gehard maakt tegen den oorlog, welken zij toch in hun' dwazen waan als hoofdbezigheid beschouwen, zal steeds een hinderpaal zijn, om hen tot het vreedzame leven van landbouwers te brengen. Ook is het gedrag der Europeanen omtrent hen, tot hiertoe althans, weinig geschikt, om hen aftebrengen van die woeste drift tot oorlog en wraak, welke hun zoo eigen schijnt. Bij onze beschouwing van de betrekkingen tusfchen de Staten van Noord-Amerika en de aldaar wonende Indianen, zal ons dit maar al te duidelijk blijken.

Uit de Tijdrekening der Indianen ontdekt men ook duidelijk, dat zij meer ingerigt is voor eene ongeregelde manier van leven en voor de jagt, dan voor eenige beschaving en geregelde wijze van bestaan. Hunne maanden worden naar de jagt genoemd, naar het roodworden der herten, naar het afvallen van derzelver horens, naar het te voorschijn komen der Aard-eekhorentjes. Voorts hebben zij eene

Be-

Bever-maand, eene Elft-maand (naar den Elft, *Clupea Alofa*, L.) eene Steur-maand, eene Kikvorsch-maand en eindelijk eene Reis-maand (October, wanneer zij op de jagt gaan). Slechts enkele zijn naar gewasfen genoemd; zoo als April Plant maand, Mei Bloem-maand, September Koren-maand. Even als alle oude Volken, verdeelen zij het jaar naar de maan. Zij tellen twaalf maans-maanden, en voegen er, na verloop van dertig, eene bij. Als het nieuwe maan is, zeggen zij: de maan is dood; het eerste wederkomen van de maan noemen zij derzelver herleven. Zens- en Maans-verduisteringen beschouwen zij als toestanden van onmagt dezer hemel-lichamen. De Poolstar en de groote Beer moest natuurlijk dezen Indianen, even als den Groenlanders, in het oog vallen. De eerste noemen zij, de *Star*, welke niet voortgaat, en de laatste heeft ook bij hen den naam van Beer, *Okuari*; de drie starren in de staart, houden zij voor Jagers, die den Beer vervolgen. Ook *Venus* is door hen opgemerkt; zij noemen haar den *Wederbrenger van den dag*, en dus de Morgenstar.

De Huwelijken geschieden bij deze Indianen doorgaans zonder veel plegtigheds. LONG en CARVER, echter, spreken van Huwelijks-dansen.

De *Irokeezen* verlooven hunne Kinderen zeer vroeg, op den ouderdom van vier of vijf jaren. Bij andere volken vrijt de volwasfen Bruidegom om zijne Bruid, door geschenken, welke hij aan hare Ouders zendt. Worden dezen aangenomen, dan gaat het huwelijk door. Hierbij zijn dan verscheidene gasten van jaren, als getuigen, tegenwoordig, en een stok wordt in zoo vele stukken gebroken, dat elk van dezen een stuk kan medenemen. Willen de Echtgenooten naderhand scheiden, dan geschiedt zulks op deze wijze: de gemelde stukken worden door de andermaal genoodigde gasten, in tegenwoordigheid van het scheidende paar, verbrand. Dikwijls zijn de Huwelijks-plegtigheden nog veel eenvoudiger. De Vrijer komt des nachts in de hut van het Meisje; want bij dag van liefde te spreken zou met der Indianen schaamachtigheid in dezen strijdig zijn; hij biedt haar een brandend houtje aan, en wanneer zij het uitblaast, maakt hij gebruik van de regten eens Echtgenoost. In het omgekeerde geval, verlaat hij terstond de hut en het Meisje voor altoos. Echtbreuk is hier zeldzaam; bij sommigen wordt dezelve, met opzigt tot de Vrouw, door het affnijden van het hair, of van den neus, zelfs met verlies van het leven, gestraft. De veelwijverij is wel

geoorloofd, doch niet menigvuldig, omdat het den Indianen, die van de jagt moeten leven, zoo moeilijk valt, verscheidene Vrouwen te onderhouden.

De Uitspanningen en Vermaken der Indianen bestaan voornamelijk in dansen. LONG spreekt van elf verschillende soorten. Bij allen openbaart zich het ernstige karakter der Indianen. De Oorlogs-dans is natuurlijk bij hen de belangrijkste en voornaamste; zij bootsen daarbij, op eene voor den aanschouwer ontzettende wijze, het gevecht zelve na, en maken ook hetzelfde gebrul als in den krijg. Dikwijls worden sommige bij dezen dans gewond en gekneusd. De Vrouwen moeten het als eene bijzondere onderscheiding aanmerken, wanneer zij bij de dansen der Mannen worden toegelaten; doorgaans dansen de *Squaws* afzonderlijk. De Indianen zijn liefhebbers van de muziek; maar de hunne is zeer ruw, zonder harmonie en eentoonig. „Zelfs hun be-
„roemd Krijgs-lied” — zegt WILD — „is niets
„dan een ellendig Recitatief; en hunne muziek,
„hun gezang, met trommels en fluiten gepaard,
„is alleen op eenen afstand aantehooren.” Hun-
ne overige vermaken bestaan inzonderheid in dobbelen en bal-slaan. De *Irokeezen* gebruiken
geel en zwart geverwde pruimsteen tot d b-

belsteenen. De zucht tot het spel werkt bij hen geweldig. Dikwijls verliezen zij al hun huisraad, hunne kleeding en wapenen. Geheele Buurten of Dorpen spelen verscheidene dagen achter een tegen elkander, en zetten eene aanzienlijke menigte van waren en goederen op het spel.

Offchoon men bij deze Natuur - menschen geenerlei wetenschappelijke beschaving kan verwachten, worden zij toch door de omstandigheden genoodzaakt, eene soort van Geneeskunst te oefenen. Zij moesten wel bedacht zijn op heel- en geneesmiddelen voor gewonden en zieken. Het is ook niet te ontkennen, dat zij eenige zeer goed werkende, en bij ons ten deele nog onbekende, Artsenijen bezitten. Zoo wel de oudere als de nieuwere berigten komen daarin overeen, dat zij verscheidene kruiden kennen, door welker uitgerst sap zij zeer belangrijke geneezingen doen. Zij zijn inzonderheid bedreven in de Heelkunde, in het geneezen van wonden, kwetsuren en verrekkingen. Zij misprijzen zeer het snijden van onze Wondhealers in dergelijke gevallen, offchoon zij ook somwijlen zelve, door middel van scherpe steenen, aderlaten of kappen. Men heeft, echter, zeer vele voorbeelden, dat, door hunne omslagen met kruiden of
door

door hunne stoovingen, wonden en beenbreuken geneezen, of ook splinters en andere vreemde lichamen uit de wonden gehaald worden, en dat zij kuren verrigten, waartoe de kunst van Fransche of Engelsche Wondhealers niet in staat was. Ook inwendige geneezingen gelukken hun, door hunne kruiden, dikwijls zeer goed. Het zweet bad, evenwel, blijft altijd hun krachtigste middel. Meermalen gebruiken zij hetzelfde met een naauwelijks geloofbaar gelukkig gevolg; maar ook meermalen geheel te onpas. Men brengt de zieke in eene zeer naauwe hut, dikwijls onder een beschot of in eene digt fluitende tent van vellen. In het midden van dezelve leggen zij gloeiende steenen, en besprengen deze met water. De damp, welke daardoor ontstaat, brengt den geheel naakten zieke in een geweldig zweet. In gevaarlijke ziekten vereenigen zij hiermede terstond het gebruik van dranken, van kruiden bereid. LONG verhaalt, dat hij op deze wijze zieken van den dood zag redden.

De Indianen zelve hebben, bij alle hunne geneezingen, een onbegrensd vertrouwen op bovennatuurlijke werkingen van Geesten en Toovenaars; want er is bijna geene ziekte, welke zij niet als een gevolg van tooverij beschouwen. Hunne Priesters, te gelijk Bezweerders en

Toovenaars, zijn dus gewoonlijk ook Artsen. Door de misfelijfke gebaarden en afzigtelijfke houdingen en goochelarijen, nemen zij het voorkomen van *geïnspireerden*, aan, en trachten, door een geweldig gefchreeuw en gehuil, de booze geesten uit de zieken te verdrijven. Deze Priesters worden dan ook, in zaken van gewigt, ten opzigte van derzelver aanftaanden alloop geraadpleegd. Verfcheidene Reizigers brengen zeer merkwaardige voorbeelden bij van de talenten van zulke Bedriegers. CARVER, offchoon zich van allen fchijn van ligtgeloovigheid willende zuiveren, was daarvan toch niet gansch en al vrij, en beweert alzo, dat hij door voorbeelden overtuigt is geworden, dat deze Indianen de gave der voorzegging bezaten. Een gelukkig toeval zal mifchien fomwijlen deze Goochelaars te hulp komen.

Deze neiging tot bijgeloof openbaart zich bij de Wilden van *Canada* inzonderheid ten aanzien van hunne droomen. Weinige onbefchaafde volken ftellen zoo veel waarde in droomen. Zij vieren zelfs een bijzonder Droom - feest. Zij vinden niet alleen in hunne droomen ftellige voorzeggingen; maar zij achtten het ook volftrekt pligt te zijn, alles te vervullen, wat hen in dezelve wordt bevolen. Ten einde, in zaken van gewigt, door mid-

middel van droomen , door hunne Bescherm-geesten , ten aanzien van derzelver uitkomst vooraf onderrigt te worden , onderwerpen zij zich dikwijls aan een streng vasten. Het ligchaam , daardoor geheel verzwakt , vervalt tot eene ziekte, welke zich inzonderheid door allerlei inbeelding of fantasiën in den slaap openbaart. Daar zij vooraf onophoudelijk aan de zaak, welke zij voorhebben, dachten, zoo is deze ook doorgaans het onderwerp van hunne droomen , waaruit zij dan voorspellingen trekken met opzigt tot derzelver gunstigen of ongunstigen afloop. Dat zij streng en naauwgezet zijn in de vervulling van het gene zij gedroomd hebben , kunnen verscheidene voorbeelden bewijzen. Een Indiaan, die gedroomd had , dat hij in het bezit zou komen van de Vrouw van een' zijner Landslieden , stond aan den Echtgenoot de zijne terstond af, offchoon hij haar teederlijk beminde. Sometijds, echter, schijnt het wel , dat eenige van hen droomen verdichten , om dezelve tot hun voordeel te gebruiken. Het was, derhalve, slechts wedervergelding , toen *Sir WILLIAM JOHNSON* zich op dezelfde wijze omtrent eenen Indiaan gedroeg. Een Opperhoofd der *Mohawks* - Indianen droomde , namelijk , verscheidene malen achter elkander, dat *Sir WILLIAM JOHNSON* hem

Rum en Tabak en ten laatste zelfs een schoon en rijk kleed had geschonken. *Sir WILLIAM* gaf hem telkens dat gene, wat hij zeide gedroomd te hebben. Maar nu begon ook de Engelschman te droomen, en verklaarde den *MOHAWK*, dat hij gedroomd had, dat de Indiaan hem een stuk lands geschonken had, om daarop een huis te bouwen. De *MOHAWK*, *HENDRIK* genoemd, antwoordende lagchende: „Broeder, als gij dit waarlijk gedroomd hebt, „dan moet ik het u geven.” De Engelschman wees hem nu het Distrikt aan, dat het onderwerp van zijnen droom was geweest, namelijk een gedeelte van de schoone landstreek langs de *Mohawks - Rivier*, ter grootte van negen Engelsche mijlen. *JOHNSON* nam daarvan werkelijk bezit, en maakte er een kostelijk Landgoed van. De Indiaan, op deze wijze, zoo deerlijk gefopt, kwam toen bij hem, en zeide: „Broeder, laten wij nu niet meer tegen elkander „droomen. Want ik heb slechts een fraai „Kleed gekregen, en gij een zeer groot „Bed, waarop mijne Voorouders dikwijls ge- „slapen hebben.”

In weerwil van deze sprekende bewijzen voor het sterke bijgeloof der Indianen van *Canada*, vindt men toch ook bij hen de twee voornamste grondslagen van den waren Godsdienst. Ook
zij

zij gelooven in eenen Eenigen en Almagtigen God, in den *Grooten Geest*, den Heer des Levens, en zij hopen op eenen toekomenden Staat, op een gelukkiger Leven na den dood. Bij alle ondernemingen van belang, roepen zij den *Grooten Geest* aan. Eenige van hunne liederen of gebeden, die ook niet geheel zonder poëzij zijn, schijnen te bewijzen, dat zij den Schepper zelve van die groote Voorwerpen weten te onderscheiden, welke bij vele volken als Hoofd-Goden worden vereerd, zoo als de Zon en de Maan. Evenwel beschouwen zij deze Hemelsche lichamen als Onder-Goden. Het volgende is een lied der *Tschippewaeërs* bij den aanvang van hunne jagt, en door CARVER vertaald: „Ik wil opstaan vóór de Zon, en dien „heuvel beklimmen, om te zien, hoe het nieuw „licht de dampen verdrijft en de wolken. „Groote Geest, schenk mij geluk! En als de „Zon weg is, o Maan, verleen gij mij dan „noegzaam licht, om, met wild beladen, veilig naar mijne tent terugtekeeren.” God, of de Groote Geest, kan, naar hun begrip, de oorzaak van ongeluk of van het kwaad volstrekt niet zijn. Zij beschouwen Hem, zoo als LOSKIEL beweert, als den Schepper aller dingen, die aan de vruchten de kracht om te groeijen geeft, en de hemelsche lichamen daar-

toe bijzonder heeft ingerigt. Zij hebben twee klasfen van Onder - Goden , goede en kwade. Reeds in de vroegfte tijden , bevolen de Ouden bij hunne beraadflagingen , dat men niet aan de *booze* , maar aan de *goede* geesten het oor zou leenen ; want de laatften riepen altijd om vrede. De Oorlogs - God , bij de *Irokeezen Arescovi* genoemd , roepen zij bij het openen van den veldtogt aan. Het beeld van deze Onder - Goden (*Manitto*) is een , in het klein in hout gefneden , menfchen - hoofd , dat zij , althans de *Knisteneaux* , bij zich dragen. Bij hunne Offeranden , echter , maken zij dezelve zoo groot als een mensch , en vast aan de posten van het huis. Voorts houden zij verfcheidene dieren als Huis - goden.

Zij hebben verfcheidene groote en kleine Offerfeesten. Van de eerfte telt LOSKIEL er vijf. Deze plegtigheden worden doorgaans door eene groote menigte verrigt , en vereifchen danfen , gezang en maaltijden , welke dikwijls lang duren. Men wijdt daarbij aan de Goden iets toe van het gene men gebruikt , wat vleesch , *maiz* , tabak en dergelijke , door het te verbranden. Het volgende moge eenig denkbeeld geven van dergelijke plegtigheden.

De Hernhutfche Zendelingen woonden zulk eene plegtigheid bij , namelijk , een groot Brand-
of-

offer der Wilden. De droom van eenen Jongen gaf aanleiding tot dezelve. In denzelven verscheen hen een groote Roofvogel, die hem zeide, dat hij vleesch voor hem moest braden; dus moest de Knaap het eerste Hert of den eersten Beer, dien hij zou schieten, aan de Godheid offeren. Een der Oudsten van den stam, die de gansche regeling van de plegtigheid op zich neemt, noodigt vele gasten in een lang huis, waarin drie vuren branden. De twee buitenste vuren dienen, om het geschoten dier te braden en te koken; bij het middelste hangt het Offervel. Hierop worden twaalf rechte stokken in een' kring in den grond geplaatst en met een wollen kleed behangen. Ook worden twaalf steenen, welke vooraf in het vuur gloeiende zijn gemaakt, in eenen kring gerold, en elk van dezelve aan eene bijzondere Godheid gewijd. De grootste is, zeggen de Indianen, aan den Grooten God in den hemel gewijd, de tweede aan den God van den dag, aan de Zon, de derde aan de Maan, de vierde aan de Aarde, de vijfde aan het Vuur, de zesde aan het Water, de zevende aan het Huis, aan de Woning, de agtste aan de *Mais*, de vier overige elk aan een der Werelddeelen. De oude Man neemt voorts een' hollen Kalebas in de hand, waarin korrels Mais zijn, om
te

te ratelen, en treedt met den Jongen, die aanleiding tot het offer gaf, in den kring, werpt een handvol tabak op de gloeiende steenen, en terwijl de rook daarvan omhoog stijgt, roept hij, onder een gedurig gekletter met den Kalebas, den naam van eene der Godheden. „Deze Jongen — zegt hij voorts — „wijdt u een schoon, „vet Hert en eene pap; erbarm u over hem, en „schenk aan hem en aan zijne familie geluk!” Brandt de tabak, dan klapt de oude Man in de handen, en zet zich, na het verbranden, nevens de overige gasten, bij de twee andere vuren neder, om den maaltijd te houden. Intusschen worden twee Mannen bij het middelste vuur geplaatst, waar het Offervel is. Hier zingen zij, onder een aanhoudend klepperen, den droom, en huppelen van het eene eind van het huis naar het andere. Eindelijk neemt de oude Man het Offervel, plaatst den kop en de horens naar het Noorden, houdt het op zijne armen omhoog, en besluit de plegtigheid met een ongemeen geluid.

Waarschijnlijk hebben de Christen-Zendelingen van verschillende Gezindten aanleiding gegeven, dat bij de Indianen, sedert omtrent veertig jaren, zoo als LOSKIEL beweert, zonderlinge nieuwigheden en sekten in hun eigen' Godsdienst zijn ontstaan. Zij, die deze sekten hebben ver-

oorzaakt, wenden ten deele voor, dat zij gezigten hebben gehad, en reizen in den hemel, in het land der Geesten, gedaan; ten deele eischen zij van hunne aanhangers reinigingen en boetdoeningen, om in het gelukkige rijk der goede zielen te komen. En deze reinigingen moeten, volgens sommigen, door Braak-middelen, volgens anderen ook door slagen geschieden. Met één woord, men kan in deze nieuwigheden den oorsprong duidelijk ontdekken. Ondertuschen blijkt het uit de plegtigheden, welke de aanzienlijkste volken bij hunne begrafenisfen verrigten, dat zij sedert lange; ook zonder den minsten invloed der Christelijke Leeraars, stellig geloofd hebben in eene voortduring der ziele na den dood. Het volgende lied, bij het graf van eenen aanzienlijken Krijgsman der *Nadowesfers*, dat CARVER ons geleverd heeft, bevestigt zulks, en verdient in meer dan één opzigt bekend gemaakt te worden.

Zoodra de Krijgsman zijn' aanstaanden dood door den Arts vernomen heeft, neemt hij bedaard afscheid van de zijnen, en beveelt, voor hun een gastmaal aanteregten, die voor hem eene lijkrede zullen houden. Terstond na zijn sterven, kleedt men hem, op dezelfde wijze, als hij, bij zijn leven, gewoon was zich te klee-

kleeden, en plaatst hem, beschilderd daarenboven, en zijne wapenen naast hem, regt over eind in het midden van een' kring zijner bij een verzamelde vrienden. Hierop begint een van dezelve de volgende rede :

„Gij zit nog onder ons, Broeder; uw lig-
 „haam heeft nog zijne gewone gestalte, en is
 „nog aan het onze gelijk, zonder zichtbaar af-
 „gevallen te zijn; slechts het vermogen om
 „zich te bewegen ontbreekt er aan. Maar
 „waarhenen is de adem gevlogen, die nog
 „voor weinige oogenblikken damp tot den
 „Grooten Geest omhoog blies? Waarom
 „zwijgen de lippen, van welke wij nog kor-
 „telings zulke nadrukkelijke en aangename re-
 „den hoorden? Waarom zijn de voeten zón-
 „der beweging, die nog voor weinige dagen
 „sneller waren, dan de Ree op de bergen?
 „Waarom hangen de armen magteloos, die
 „den hoogsten boom beklommen en den ste-
 „vigsten boog spanden? Ach, elk deel van
 „het gebouw, dat wij met bewondering en ver-
 „bazing aanschouwden, is thans weder zo on-
 „beziel, als het vóór driehonderd winters
 „was. Doch wij willen u niet betreuren,
 „als waart gij voor altoos voor ons verloren,
 „of als zou uw naam nooit weder worden
 „gehoord; uwe ziel leeft nog in het groote
 „land

„land der geesten, bij de zielen uwer Lands-
 „lieden, die vóór u derwaarts zijn gegaan.
 „Wij zijn wel teruggebleven, om uwen roem
 „te melden, maar wij zullen u ook eenmaal
 „volgen, Bezield door de achting, welke
 „wij, gedurende uw leven, voor u opvatteden,
 „komen wij u thans den laatsten liefde-dienst
 „bewijzen. Ten einde uw ligchaam niet op
 „de aarde bijve liggen en den dieren des
 „velds of den vogelen des hemels ten prooije
 „worde, willen wij het zorgvuldig bij de lig-
 „chamen uwer voorgangers leggen, in de
 „hoop, dat uw geest met hunne geesten spij-
 „zigen en bereid zal zijn, om den onzen te ont-
 „vangen, als ook wij eenmaal zullen aanlanden
 „in het groote land der zielen.”

Offchoon deze Lijkrede niet zoo woorden-
 rijk, noch zoo overdreven, noch ook zoo
 hoog opvijzelende is, als vele Europeaansche,
 zoo zou men toch daarin bezwaarlijk zoo veel
 geest van waarneming, juist oordeel en natuur-
 lijke welsprekendheid hebben kunnen verwach-
 ten. Ook getuigen de Zendelingen, dat men
 zelfs onder de Indianen blijken vindt, dat zij
 eene scheiding tusfchen de goede en kwade
 zielen na den dood verwachten.

In de wijze van begraven verschillen deze
 volken ook van elkander. Eenige hebben eene
 ge-

272 HET WESTELIJK GEDEELTE

gemeenschappelijke Begraafplaats. Deze bestaat hier, zoo als bij de *Sioux* of *Nadowesfers* in een groot Hol, dáár in bijzondere, niet verre van het Dorp verwijderde begraafplaatsen, of Kerkhoven, elders in aardhoopen, waarin de lijken regt over einde gezet worden, terwijl zij in de overige in eene liggende houding worden geplaatst. Andere volken hebben voor ieder lijk eene bijzondere begraafplaats, en leggen de dooden tusschen eenige planken in de aarde; doorgaans wordt het hoofd naar het Oosten gelegd. Bij het graf worden verscheidene kenteekens van des overledenes voornamelijke levenswijze opgehangen; zoo als bij een' Krijgsman zijne wapenen, bij een' Arts de schaal van Schildpadden of ook van Kalabassen. Alle beginnen de begrafenis met huilen en weklagen. De Mannen mogen daarbij geene tranen storten; doch dit geschiedt des te overvloediger door de Vrouwen. De *Nadowesfers* openbaren hunne smarte door het openrijzen van armen en beenen. De Vrouwen bezoeken ook dikwijls de graven, en strooijen op dezelve hare afgesneden haairlokken, waarbij zij meermalen dichterlijke klaagliederen zingen.

Bij verscheidene volken hebben bijzondere Rouwfeesten plaats. Deze bestaan bij sommige,

b. v.

b. v. bij de *Nantikoks*, daarin, dat de lijken, verscheidene maanden na de begrafenis, weder opgegraven, derzelver beenderen gereinigd en gedroogd, daarna in nieuw lijnwaat gewikkeld, en zoo andermaal onder de aarde gelegd worden. Dit alles geschiedt ter eere van de zielen der afgestorvenen, welke men meent, dat nog in de nabijheid der graven zijn. Deze zelfde meening is ook de reden, waarom men elke schending van een graf als eene beleediging, der natie aangedaan, beschouwt. Bij andere volken wordt, ter gelegenheid van dit feest, dat ook het *Gastmaal voor de Zielen* genoemd wordt, een bijzonder Opperhoofd of Directeur gekozen. Onder zijn geleide, gaan dan alle de gasten, die uit verscheidene Buurten en Dorpen zijn bij een geroepen, twee aan twee, naar de Begraafplaats, ontbloten eerst, in plegtige stilte, de lijken van de aarde, welke dezelve bedekte, en heffen dan luide Klaagliederen aan. Daarop verzamelt en reinigt men de lichamen of het gebeente, kleedt dezelve in nieuwe Beaver-vellen; en zij, die daartoe bepaaldelijk benoemd zijn, dragen de lijken naar hunne woningen. Daarna wordt in het Dorp een groot feest of gastmaal gehouden, waarbij spelen en wedstrijden, ter eere der Overledenen, plaats hebben. Alles wordt intuschen door gedurige

klaagliederen plegtiger gemaakt. Den volgenden dag, worden de lijken, onder geleide van de geheele vergadering, naar eene groote, daartoe ingerigte, stal gedragen en in dezelve plegtiglijk opgehangen; men plaatst hierin ook geschenken voor de Overledenen. Eindelijk worden de lijken, andermaal met veel plegtigheid, naar den grooten kuil gebragt, het algemeene Graf. Hierin worden zij regelmatig neder gelegd. Elk der aanwezigen neemt een weinig aarde, tot een heilig aandenken, met zich. Op nieuw worden de lijkzangen gehoord; men bedekt de lijken met nieuwe pelterijen, en eindigt de gansche plegtigheid, met alles te vullen met bast van boomen, steenen en aarde.

Thans acht ik, een beknopt overzicht van de belangrijkste merkwaardigheden, waardoor de onbeschaafde natien van *Noord - Amerika* zich voornamelijk kenmerken, te hebben gegeven. Het zal zoo wel doelmatig, als niet onaangenaam zijn, na dit algemeene overzicht, nog eenige aanmerkingen te vinden, welke, als gevolgen of besluiten uit het voorgaande, op den toestand der oorspronkelijke Amerikanen betrekking hebben.

EENIGE AANMERKINGEN OVER DE
OORSPRONKELIJKE BEWONERS
VAN NOORD - AMERIKA.

I.

Wanneer men de verbazend uitgestrekte landen van *Smiths Sound* in de *Baffins-baai*, op 79° Breedte, tot den Parallel - cirkel van den 40sten graad, en van het Oostelijke *Groenland* tot de daartegenover liggende Zuid-zee, benevens de velerlei Volks-stammen, welke dezelve bewonen, beschouwt, komen er van zelfs den nadenkende eenige niet onbelangrijke gedachten voor den geest. De eerste is deze: dat de bevolking zoo ongemeen klein is, in evenredigheid met de uitgebreidheid des lands. Wij willen hier geene optelling doen van de onbeschaafde volken van *Noord-Amerika*, welke ook eerst dan zal te pas komen, als de beschrijving van geheel *Noord-Amerika* zal afgedaan zijn, maar slechts op enkele daadzaken acht geven, die gedeeltelijk reeds voorgekomen zijn, in het gene wij tot dus verre hebben beschreven.

276 HET WESTELIJK GEDEELTE

Groenland telt omtrent zes duizend menschen; *Labrador*, naauwelijks twee duizend *Esquimaux*, en mischien zijn de overige uitgestrekte landen van de *Hudsons-baai* en de Kusten van de Ijs-zee, welke door deze Pool-dwergen bezocht worden, naauwelijks door een gelijk aantal bewoond. Op de gansche uitgestrekte vlakte, welke de Noord-Indianen als hun Vaderland beschouwen, zagen wij geen spoor van vaste woning of duurzaam verblijf van menschen. Mischien dat naauwelijks een paar duizend menschen hun kommerlijk leven, in deze gedeeltelijk zeer vruchtbare vlakten, met jagen en vischen, doorbrengen. Ook de hier op volgende *Knisteneaux*, offchoon verder verspreid, bevinden zich in denzelfden toestand. Hun getal is even zoo gering; zij zijn bijna even zoo onvruchtbaar; en hunne Vrouwen pogen, door de gevaarlijkste middelen, hare vruchtbaarheid nog te verminderen. Gaat men verder naar het Zuiden, naar de oorspronkelijke Bewoners van *Canada*, dan vindt men denzelfden ellendigen staat der bevolking. Offchoon men, namelijk, niet naauwkeurig weet, hoe klein het getal van menschen aldaar is, daar ieder Volk zijne geringe sterkte in dezen voor de Europeanen zoekt te verbergen, zoo kan men toch uit

en-

enkele opgaven besluiten , dat hetzelfde weinig beduidende moet zijn. Eene natie , zegt LOSKIEL , die duizend man in het veld kan brengen wordt voor groot gehouden. De *Mohawks* , offchoon een aanzienlijke Stam , tellen slechts zeven-honderd Krijgslieden. De *Cherokees* acht men het magtigste volk , en men schat hen echter slechts op 15000 zielen. Het geheele Bondgenootschap der vijf natien kan , volgens sommige , slechts 1500 krijgslieden te velde brengen. Ook de *Tschippewaeërs* , offchoon over eene zeer groote landstreek verspreid , moeten , naar de getuigenis van MAKENZIE , op verre na geene bevolking tellen , evenredig aan de grootheid van het land , dat zij bewonen.

Alle deze natien of stammen waren zekerlijk veel talrijker , vóór dat de Europeanen hun ten deele het land afkochten , ten deele door bedrog hen van hetzelfde beroofden , of ook hen door geweld verjaagden ; maar toen was hun gebied ook zeer veel uitgestrekter , en de bevolking in evenredigheid met de uitgebreidheid der landen , die zij hewoonden , al dezelfde als tegenwoordig. In *Europa* acht men eenen Staat slechts matig bevolkt , wanneer hij op een vierkante mijl , duizend menschen telt. Het gebied der Noord-Indianen bedraagt meer dan 30000 vierkante mijlen. Rekende men nu de Noord.

278 HET WESTELIJK GEDEELTE

Indianen zelfs op 5000, zoo had men slechts een' enkelen voor zes vierkante mijlen; en zelfs de Indianen van het Zuidelijker gedeelte van *Noord-Amerika* zullen, bij eene dergelijke vergelijking, naauwelijks een gunstiger besluit, ten aanzien der bevolking, opleveren. Terwijl men dus in de meeste gedeelten der oude wereld, duizenden, althans honderden van menschen op eene vierkante mijl telt, zoo krijgt men hier nog geene eenheid, maar slechts eene breuk.

Evenwel heeft bij de Amerikanen ook de Veelwijverij plaats, waardoor echter hoogstwaarschijnlijk, door de gedurige afzondering van enkele Vrouwen, welke bij hen plaats heeft, de bevolking weinig kan verliezen. Wij hebben, trouwens, te voren gezien, dat in *Afrika*, in weerwil der Veelwijverij, het aantal van menschen verbazend groot is. Offchoon nu de luchtsgefteldheid in beide deze Gewesten grootelijks verschilt, zoo toont toch *Europa*, hetwelk, in dit opzigt, als in het midden staande mag beschouwd worden, dat het hooger liggende gedeelte van *Noord-Amerika* onbegrijpelijk slecht bevolkt is. Dit alles moet nog meer onze opmerkzaamheid wekken, wanneer wij zien, dat de bevolking van de zich hier gevestigd hebbende Europeanen, zoowel in

Canada als in de *Vereenigde Staten* van *Amerika*, in onzen tijd, verbazend toeneemt; waarvan men, echter, de oorzaak niet voornamelijk zoeken kan in de verhuizing van vreemdelingen naar die gewesten. Hieruit, derhalve, mag men een stellig bewijs trekken voor de groote waarde van de beschaving, van den akkerbouw en van welingerigte maatschappijen.

II.

Het tweede belangrijke verschijnsel, met opzigt tot de Noord-Amerikanen, hetwelk mischien met even veel regt het eerste verdiende genoemd te worden, is dat, waarvan reeds te voren melding is gemaakt. Alle de Stammen der oorspronkelijke Bewoners, namelijk, leefden, en leven thans bijna nog, zonder eenige veeteelt en zonder eigenlijken akkerbouw. Dit verschijnsel is reeds op zich zelve merkwaardig, en het is het daarom nog te meer, dewijl men in hetzelfde eene voornaam reden vindt, waarom deze gewesten zoo weinig zijn bevolkt; en het wordt eindelijk nog van meer belang, omdat het blijkbaar in het naauwste verband schijnt te staan met den oorsprong van deze volken. Reeds voor verscheidene jaren trok ik hieruit het besluit, dat men bezwaar-

lijk deze volken als afkomstig beschouwen kan van de tegenover hen wonende natien der oude wereld (*). De *Noord Amerikaner*, namelijk, hadden even zoo wel als de *Aziaten*, welke onder gelijke Parallellen met hen wonen, het Rendier, den Wilden Os en, zoo als wij thans met nog meer zekerheid weten, eene soort van wilde Schapen of Geiten. Zij bezaten daarbij gewis even zoo goed, ja, men mag uit de voorheen bijgebragte daadzaken beweerden, nog betere talenten, dan die volken van ons halfrond. Gesteld, derhalve, dat zij van de Oude Wereld afkomstig en op eene of andere wijze, om deze of gene reden, naar de Nieuwe verhuisd waren, dan konden zij, zelfs in gevalle dat zij, bij hunne verhuizing, geene van hunne Huisdieren met zich namen, nogtans in *Amerika* dergelijke soorten van dieren vinden en dezelve tam maken. En daar zij de groote waarde van dezelve kenden, daar zij de kunst verstonden om ze te vangen, zoo is het onbegrijpelijk, dat zij hunne zorgeloosheid zoo verre dreven, en het onzekere middel van bestaan, de jagt namelijk, de voorkeur gaven boven eene zekere manier om voor hun

(*) ZIMMERMAN, Geographische Geschichte des Menschen und der vierf. Thiere 1783. 3ter Theil. S. 253 - 260.

hun levens - onderhoud te zorgen. Nadat wij alle volken van *Noord-Amerika* hebben leeren kennen, is het gebleken, te eenenmale ongegrond te zijn, dat een van dezelve kudden van tamme *Caribous* (Rendieren of ten minste veel naar dezelve gelijkende Herten), van *Bisonten* of wilde Ossen houdt, en op deze wijze, gelijk de *Tschukfchen* of *Tunguzen*, de gemakkelijker en veiliger levenswijze der Nomaden, boven het onzekere, en in de gevolgen dikwijls zoo treurige leven van de jagt, zoude verkozen hebben. Zouden zij, in gevalle zij Aftammelingen waren van gemelde *Aziaten*, hunne voorvaderlijke manier van leven en derzelver inrigting en gemakken zoo gansch en al hebben vergeten? Doch zijn zij ook zulke Aftammelingen niet, en behooren zij oorspronkelijk in *Amerika* te huis; hoe kwam het dan, dat vele van hen niet van zelfs op het denkbeeld vielen, om de plant-eetende dieren, welke zoo gemakkelijk gevangen en tam gemaakt kunnen worden, in huisdieren te herscheppen? Zij toch, gelijk zulks uit de voorheen bijgebragte daadzaken blijkt, munten in juistheid van oordeel, in schrandere en schoone bewerking van redevoeringen en liederen, als mede in aanleg voor kunst en in andere talenten, boven verscheidene der *Aziatische* Nomaden verre uit.

Naardien nu het leven van de jacht het eerste en ruwste begin is van eene menschelijke maatschappij, naardien er een veel langer tijd wordt vereischt, om nuttige dieren te temmen en, als 't ware, in huisgenooten te herschikken, zoo geeft deze beschouwing van de Amerikanen een' nieuwen grond te meer voor de vooronderstelling van die Geleerden, welke *Amerika* een later bewoond gedeelte van onzen aardbol achten, dat, eerst na lang verloop van tijd, van het overstromende water werd bevrijd en tot eene verblijfplaats voor menschen werd geschikt. Het zoude geheel buiten ons bestek loopen, wilden wij alle de gevolgen hier opnoemen, welke uit deze belangrijke stelling voortvloeijen. Dezelve behooren in de voorheen gemelde *Geographische Beschrijving*. Het is genoeg hier te doen opmerken, dat juist daaruit de geringe bevolking van dit gedeelte van *Amerika* zeer natuurlijk wordt, als mede het toenemen van dezelve, als men naar *Canada* komt, waar de stammen reeds beginnen, in menig opzigt, in eene geregelde maatschappij te leven, waar men een weinig meer beschaving vindt, dan de *Esquimaux* en bij de Noord-Amerikanen in het algemeen.

III.

Onbegrijpelijk en huivering wekkende schijnen, bij den eersten opslag, de verbazende zucht tot oorlog en moord, welke wij bij deze volken ontdekten, als mede hun onleschbare bloeddorst omtrent hunne vijanden, en hunne onmenschelijke wreedheid omtrent hunne Krijgsgevangenen, en ook de ongevoeligheid, waarmede de Wilde de verschrikkelijkste martelingen trotseert, ja, als 't ware, over dezelve zegepraalt. Vele oorzaken werken gewisfelijk gezamenlijk mede, om deze zoo vreemde en met de menschelijke natuur strijdende uitwerksels voorttebrengen.

Eene van deze oorzaken mag men, met regt, zoeken in de onbeschaafdheid zelve, in de ruwe levenswijze van een volk, dat zich van de jagt voedt. Wat toch kan men van het dagelijksch, ja, gedurig moorden en pijnigen van die soorten van dieren, welke het meest tot den mensch naderen, anders verwachten, dan hardvochtigheid, wreedheid en ongevoeligheid omtrent het lijden van wezens, die meer aan ons gelijk zijn? De jagt, wanneer men zich nu en dan en voor eenen bepaalden tijd met dezelve bezig houdt, moge het ligchaam sterk, vlug en taai maken, en zelfs sommigen tot
uit-

uitspanning kunnen dienen ; liefde jegens onze medemenschen , sijn gevoel en menschelijkheid bevordert zij toch waarlijk niet. De jagt , uit noodzakelijkheid en behoefte , als eenig middel van bestaan , door een geheel volk onafgebroken voortgezet , is voorzeker de eerste trap tot ongevoeligheid en onmenscheijkheid. Het angstig geschreeuw van het gejaagde wild , het kermen van het gewonde dier , het dropelen van zijn bloed : dit alles , wanneer men het gedurig hoort en ziet , veroorzaakt , dat men onverschillig wordt voor allerlei lijden ; het verftompt het gevoel , en maakt den mensch tot een barbaarschen Wilde. Wordt nu dit alles , op geenerlei wijze , door huisfelijkheid , door stillere en vreedzamere bezigheden verzacht ; geeft geene beschaving aan het hart een' zekeren graad van menschelijkheid ; dan maakt deze levenswijze den mensch te eenenmale verhard , alle medegevoel omtrent zijne broeders en zusters wordt verftompt , en zoo kan , uit den bestendigen Jager , de wildste en hoogst barbaarsche Krijgsman voortkomen.

Is het daarenboven waar , dat de Amerikanen , gelijk men zulks ook ten aanzien van de Negers beweert , minder aandoenlijk van zenuwen zijn en eene dikkere , minder gevoelige huid hebben

hebben , dan andere volken , ook daaruit zou de meer dan menschelijke hardheid in het doorstaan van pijn en smarte eenigzins te verklaren zijn. Maar komt deze vooronderstelling wel overeen met de zoo fijne zintuigen van deze natien? Heeft niet hij, die zoo scherp en zoo juist en op zoo grooten afstand riekt, daartoe een fijn gevoel in zijne zenuwen noodig? Wilde men beweeran , dat domheid doorgaans met ongevoeligheid gaat gepaard , dan zouden ook onze Amerikanen in dezen eene groote uitzondering maken. Vele van deze volken toch hebben een zeer juist oordeel en schrander verstand ; zij zijn niet onverschillig omtrent dezulke, die tot hen in naauwere betrekking staan , hebben een duidelijk gevoel van regt; zij toonen geen' dommen trots, maar een levendig bezef van eer, en schoon zij zich , op eene zeer wreede en gruwzame wijze , tot den oorlog voorbereiden , de reden daarvan is voornamelijk te zoeken in hunne overdrevene zucht tot vrijheid.

Even als bij de bewoners der Oude Wereld, zoo is ook hier een mengfel van goed en kwaad. De ruwheid, een eigenaardig gevolg van de latere beschaving van dit Wereld-deel, veroorzaakt , dat de ongunstige kanten van het karakter te sterker in het oog vallen.

On-

Ondertusfchen behoort men billijk te zijn, en onbevooroordeeld op den krijg van deze volken acht te geven, zonder zich door de ons zoo vreemde ruwheid te laten misleiden; want men zal dan veel meer redenen vinden, om hunne oorlogen, dan om de meeste oorlogen der zoo befchaafde Europefche volken te verdedigen. Nimmer ontftaan de oorlogen der zoogenaamde Wilden uit zucht tot verovering of vergrooting van gebied. Doorgaans ligt de aanleiding alleen daarin, dat de eene natie het jagt-veld van de andere, dikwijls zonder oogmerk, fchendt, en daardoor aan hare naburen, in het middel van beftaan, meer of min na-deel toebrengt. Hoe ligt kan nu dit gebeuren? Een troep wild loopt, op zijne vlugt, in een nabijgelegen bosch of landftreek; de verhitte, dikwijls hongerige, Jager volgt denzelven, zonder naauwkeurig te denken aan de grenzen, waar zijn regt ophoudt; wordt nu deze fchen-nis opgemerkt, en geeft de beleediger niet terftond de geeifchte genoegdoening, dan ontftaat er oorlog. Deze aanleiding tot den oorlog is blijkbaar niet geheel ongegrond, en zij bewijst tevens, dat bij deze volken een zeker openlijk regt van algemeen eigendom beftaat.

Eene tweede oorzaak van den krijg onder deze natie is de zucht naar wraak, welke hun
als

als tot eene tweede natuur is geworden. Deze verschrikkelijke zucht schijnt waarlijk een wezenlijk bestanddeel van hun karakter te zijn; want zelfs de beschaafde Indiaan is niet in staat, dezelve uittedooven. Ziet hier een voorbeeld daarvan, dat tevens een bewijs oplevert voor den goeden aanleg der Indianen, waarvan wij te voren gewaagden.

JOZEF BRANDT, een *Mohawk*, werd in zijne vroegste jeugd op eene school in *Nieuw-Engeland* gebragt. Hij toonde, dat hij zeer vele vatbaarheden had, en maakte groote vorderingen in de Latijnsche en Grieksche taal. Men leerde hem ook de grondstellingen van den Christelijken godsdienst, en hij gedroeg zich als een vurig vereerder van het Christendom; vertaalde zelfs, in de hoop van nog eenmaal zijn volk te zullen bekeeren, het Evangelie van MATTHEUS en de *Liturgie* der Engelsche Kerk in de Mohawkische taal. In zijne zeden en manieren betoonde hij veel welvoegelijkheid van aard. BRANDT had zijne letteroefeningen nog niet geheel volbragt, toen de Engelsch-Amerikaansche oorlog uitbrak. De hem aangeborene zucht naar roem deed hem terstond de school verlaten, en hij voegde zich, met een Corps *Mohawks*, bij de Engelsche troepen. Spoedig onderscheidde hij zich door

dap-

dapperheid en fchranderheid, en kreeg de waardigheid van Kapitein in Koninklijken dienst, en die van Opperhoofd zijner natie. Bij elke gelegenheid, gedroeg zich BRANDT als een zeer beschaafd man. Hij wist de *Mohawks*, na het eindigen van den oorlog, te bewegen, dat zij *Newjork*, waar zij aan de *Mohawks-rivier* woonden, verlieten, en zich, nevens hem, in *Canada*, in den omtrek van de *Grand River*, welke in het meir *Erie* vloeit, nederzetterden. Hij zelf kreeg een aanzienlijk Pensioen van den Koning, en stond voor een even fchrander als dapper man, zoo wel bij de Europeanen, als bij de Wilden, bekend, en in geen gering aanzien. Mevrouw RIEDESEL noemt hem een zeer beschaafd en vooral zachtaardig mensch. En evenwel werd deze zoo waardige, beschaafde en wel onderwezene BRANDT fomwijlen, door de gemelde vreesfelijke zucht of voornamen hartstogt zijner natie, weggefleep. Hij kreeg, in eene fchermutfeling, eene wonde. Ondertusfchen kregen de Amerikanen de nederlaag, en zestig man, benevens eenen Officier, werden gevangen genomen. De Engelfche Overfte JONSTON, aan wien zij zich hadden overgegeven, was met den Officier in een vriendelijk gesprek, wanneer BRANDT ongemerkt hen naderde, en, zonder de minste verdede-

dere aanleiding , denzelven met zijnen *Tomahawk* dood sloeg. De Engelsche Overste, over deze schandelijke verraderij ten uiterste gebelgd , deed den *Mohawk* de bitterste verwijtingen. BRANDT hoorde dezelve bedaard aan , en antwoordde , dat het hem leed deed , den Engelschman tegen zich misnoegd te zien ; maar dat zijne wonde hem op dat oogenblik eene zoo geweldig pijn had veroorzaakt , dat hij gedwongen was geweest , zich aan dien enkelen gevangen te wreken.

Deze trek in het karakter der oorspronkelijke Amerikanen is zeker ijsfelijk ; doch men zie slechts bedaard in de Oude Wereld rond , en men zal gewis natien vinden , welke , ofschoon beschaafd genoemd , in dezen met hen al vrij gelijk staan. De volgende trek van wraak eens Amerikaanschen Indiaans toont , dat deze menschen , zelfs in dit opzigt , niet alle gevoel van regtvaardigheid missen.

Toevallig doodde een Indiaan iemand van zijne eigene natie. De Broeder van den verflagene ging in de woning van den Moordeenaar ; als hij in dezelve eene Vrouw benevens eenige jonge Kinderen zag , vroeg hi denzelven , of het zijne Kinderen waren ? en toen deze dit met ja beantwoordde , zeide hij : „ Of ,

„schreeuwt , wil ik echter , daar uwe Kinderen nog zoo jong zijn , en hunne Moeder nog niet verzorgen kunnen , voor als nog „die stem niet hooren.” Zoo verliet hij de hut , en leefde vreedzaam met deze familie. Naauwelijks , echter , was de oudste Zoon volwassen en had het eerste hert geschoten , of hij ging op nieuw naar den Moordenaar : „Nu” — zeide hij tot denzelfen — „heb ik „u lang genoeg uitstel gegeven ; ik kan niet „langer de stem van mijnen Broeder weêrsterven ; luide eischt zij uw bloed. Uw Zoon „is in staat , de uwen te verzorgen ; thans moet „gij uwe schuld betalen.” — „Ik ben bereid „te sterven,” — antwoordde de andere — „en dank u voor uw lang geduld.” Vrouw en Kinderen barsteden , bij deze woorden , in luid weeklagen uit , maar de Vader verweet den Zoon zijne weekhartigheid en zeide : „Stortet „gij ook tranen , toen gij een hert doodet ? „En bijaldien gij hetzelfde met drooge oogen „kondet zien sterven , waarom weent gij dan „over mij , daar ik bereid ben , dat gewillig „te lijden , wat onze zeden en gewoonten regtmatig eischen ?” Onbewegelijk voor zijn eigen bloed , drong hij nu den Broeder des gedooden , om zijn' pligt te doen , en ontving , met bedaarden moed , den doodsteek.

De

Deze Wilden betoonen, echter, dikwijls eene ongemeene edelmoedigheid. Een Bewoner van *Canada*, die bij stormachtig weder op de jagt was, en in den nacht was verdwaald geraakt, kwam toevallig aan de eenzame woning van een' Europefchen Landbouwer. Door en door nat en afgemat door het langdurige loopen, verzocht hij, binnen gelaten te worden en eens te mogen drinken; doch de gevoellooze Blanke wees hem, met harde woorden, af. Na verloop van een aantal jaren, trof dezen Blanke een dergelijk lot. Het was een heete dag, en daar hij verscheidene mijlen had afgelegd, verheugde hij zich, de woning van eenen Indiaan te vinden. Hij trad in de hut, en, zonder den Eigenaar te herkennen, verzocht hij, te mogen uitrusten, en eenige verversching. De Indiaan herkende terftond den onbermhartigen Europeër; doch verleende hem gewillig eene rustplaats, gaf hem nachtverblijf en verzorgde hem, zoo veel mogelijk was, van levensmiddelen. Uitgerust en verfrischt, wilde nu de Landbouwer, met vele benuigingen van dankbaarheid de hut verlaten, toen de Wilde hem aldus aansprak: „Broeder, toen ik voor eenige jaren, even eens afgemat en van dorst fmachtende, bij u kwam, weigerdet gij den Rooden Man (Zoo noemen

de Indianen zich in tegenstellig van ons, Blanken) zelfs den ingang in uwe hut. Zie, ik herkende u terstond, en verkwikte u echter, zoo veel mij mogelijk was. Laat dus in het vervolg nimmer uwen Rooden behoeftigen Broeder zonder verkwikking van u gaan."

Een dergelijke trek van ongemeene goedhartigheid der Wilden omtrent de Blanken, die anders zoo gehaat bij hen zijn, wordt door RAYNAL verhaald. Eenige Matroozen namelijk, die zich van eene schipbreuk gered hadden, werden door eenen Indiaan van *Canada*, op de liefderijkste wijze, ontvangen en behandeld.

Dat voorts de oorlogen der Wilden, in het algemeen, met zulke onmenschelijke wreedheden vergezeld gaan, daarvan moet men de voorname oorzaak, zonder twijfel, zoeken in de onbeschaafdheid; slechts de ware en algemeen verspreide beschaving onderscheidt wreedheid van dapperheid. Of evenwel zelfs eene aanmerkelijke beschaving de heftigheid van een zeer prikkelbaar volk in deszelfs woestheid palen kan stellen, moge men uit de gruwelen der Fransche omwenteling besluiten. Wil men echter het wagen, de oorlogen der beschaafde Volken van ons Oostelijk werelddeel, en vooral derzelver oorzaken, met die der oorspronkelijke Amerikanen te vergelijken, dan laat ik
het

het aan het bedaarde en onbevooroordeelde verstand over, om in dezen vonnis te strijken. De oorlogen der Oude Wereld hebben maar al te dikwijls veroveringen ten doel, en heerszucht tot oorzaak; en hierbij wordt meestal alles uit het oog verloren, wat regt en billijkheid eischen. Men lette op het gedrag van *Rome*, dit Aarts-roovers-gemeenebest, omtrent *Chartago*. Welk mensch van eenig gevoel huilt niet bij het gedrag der *Consuls*, toen zij voornemens waren, *Chartago* te verwoesten? Nadat de laaghartige Bedrieger, *CENSORINUS*, de ongelukkige Republiek van alle wapenen en oorlogstuig beroofd had, onder belofte, dat hij zich met deze opoffering zou te vrede houden, kwam hij plotseling met deze verschrikkelijke woorden voor den dag: *Carthago moest evenwel ganschelijk verwoest worden!* En nu werd deze groote Koopstad, welke 700000 menschen telde, na ongeloofelijke moorden en gruwelen, in een' puinhoop verkeerd. Welke onregtvaardigheden en gruwelen de Franschen in dit opzigt, in onze dagen hebben gepleegd, behoeft hier niet gezegd te worden.

De oorlogen der Wilden zijn ook nog van eenen anderen kant met de onze niet te vergelijken. Zij brengen oneindig minder jammer en ellende voor het menschedom te weeg, dan

de oorlogen, welke gedurende de laatste jaren in *Europa* hebben gewoed. Hoe verschrikkelijk ook de Wilde zijnen vijand behandelen moge, dit lot treft toch slechts weinigen. Ook zijn zijne oorlogen van geen' langen duur, en de verwoestingen van dien aard, dat zij slechts voor korten tijd aan het land schade toebrengen. Zelden is de Wilde, wanneer men zijne krijgswuede uitzondert, een volstrekt zedenloos mensch zonder beginselen. Weinig maakt hij zich aan rooverijen schuldig; hij velt niet de honderdjarige boschen zijner vijanden neder; hij schendt niet derzelver Vrouwen en Dochters; en predikt niet ongehoorzaamheid aan de Opperhoofden des volks, noch lasteringen tegen den *Grooten Geest*. De Duitfcher sla slechts zijn oog naar *Zwaben* en *Frankenland*, ja, op de meeste gewesten, waar men de Duitfche tale spreekt, of de Nederlander, de Zwitfer en de Italiaan op zijn Vaderland: hoe hebben de legers der zogenaaamde Groote Natie, zelfs toen zij als verlosfers en herftellers van Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap optraden, hen behandeld? O, mogt voor eeuwig een fluijer die gruwelen bedekken, en de Gefchiedfchrijver voor altoos de herinnering van dezelve verliezen! De fijn befchaafde mensch verwekte, door de

be-

beschaving, eene menigte van behoeften, maakte verscheidenerlei hartstogten naar dezelve begeerig, bragt alle de talenten van zijnen geest, ter bevrediging van deze, op duizenderlei wijzen in het spel, en kweekte, door nieuwe zamenvoegingen nieuwe begeerten, nieuwe misdaden. Hij mogt hierdoor in gemak, in slimheid, en naar het uitwendige zelfs in mensche-lijkheid, winnen; er was ook daarentegen een strengere toezigt noodig, en met de toenemende bekwaamheden, moest zich de zorgvuldigste waakzaamheid vereenigen, ten einde niet de zoo groote ontwikkeling van den geest te gelijk in den vreesfelijken geesfel, ja, in den doodelijksten dolk voor de maatschappij ver-keerde.

Ondertusfchen zoude men mij onregt doen, bijaldien men dit als eene verdediging van den woesten en onbeschaafden staat der menschen wilde beschouwen. Geen mensch, van eenig gezond verstand en gevoel, kan zulk eenen toestand in ernst wenschen of de beschaving lasteren. Wel is waar, de schijngronden, waarop RAYNAL zulk eene verdediging bouwt (*), moeten, bij den oersten opslag, het ongeoeffende

(*) RAYNAL, *Histor. Philos. des Etablissem. cet.*
T. b. p. 211.

de oog vrij aannemelijk voorkomen ; maar naauwkeurig onderzocht , verdwijnen dezelve , als de dauw voor de morgen-zon. Wat toch bewijzen die uitvaringen over de nooden en behoeften , welke sommige deelen van den staat , bij beschaafde volken , treffen ? Niets anders , dan dat alle menschelijke inrigtingen onvolmaakt zijn , en ook uit den aard der zake moeten wezen. Is het niet hoogst belagchelijk , eenen CALIGULA , eenen NERO of diergelijke monsters als bewijzen bijtebrengen , dat de beschaafde menschen oneindig veel door Dwingelanden lijden moeten ? Dit lijden toch duurt slechts eenigen tijd , gaat voorbij en houdt op , zoodra deszelfs oorzaak , de Tijran , is uit den weg geruimd. Hoogst treurig is het voorzeiker , dat men in sommige Staten de menschen kan verhuren en zelfs verkoopen ; de monopolie der kooplieden , de trots der rijken of der adellijken , de zware belastingen , de heeren-diensten , de pogingen om steeds in vermogen , in aanzien en schatten al hooger en hooger te klimmen : dat alles is een gebrek en ten deele meer , ten deele minder eene bron van velerlei rampen ; doch het bewijst niets anders , dan het gebrekkige van de inrigtingen der Maatschappijen ; en de Wilde moet gewis- telijk nog oneindig meer lijden. Is het niet

be-

belagchelijk het geluk van onafhankelijk te zijn als een vooregt van een volk, hoog te roemen, dat niet eens zeker is, of het niet morgen van honger zal moeten omkomen, of door zijne vijanden, uit reeds verouderde wraak, ja, zonder voorafgaande oorlogs-verklaring, aangevallen en gedood zal worden? Zekerheid van bestaan voor zich zelven en voor zijne familie, en alzoo de zekerheid der maatschappij, lijdt zelfs onder de willekeurige Regering van eenen *Dey* der Rooverstaten naauwelijks duurzaam gevaar; en deze zekerheid is de voorname grondslag van alle burgerlijk bestaan, welken slechts de over-beschaafde Franschen, bij hunne rampzalige Omwenteling, deden waggelen. Slechts het misbruik der beschaving kan, gelijk reeds te voren is gezegd, schadelijk worden; en het is dwaasheid, eene zaak enkel uit derzelver misbruik te willen beoordeelen. Het voorname onderscheid, derhalve, staat hier vast: *in de natuur van den onbeschaafden staat der menschen ligt de onzekerheid van derzelver bestaan; in de natuur van den beschaafden, daarentegen, deszelfs zekerheid.* Nog meer, het is volstrekt strijdig met de natuur van den mensch, zoodra hij in gezelschap van zijne medemenschen woont, de ontwikkeling van

298 HET WESTELIJK GEDEELTE

zijne vatbaarheden, en dus ook het toenemen van nieuwe behoeften, te verhinderen. Zelfs het eenvoudige huisraad der Wilden, bij verschillende Stammen zoo verschillende, kan dit bewijzen. Bijaldien, derhalve, hieruit de onmogelijkheid blijkt, het zoo hoog door RAYNAL geprezene geluk van langen duur te doen zijn; zoo hebben wij ook hierin een' maatstaf, naar welke wij den ouderdom der Amerikanen als volk kunnen berekenen. Doch ook aan ieder mensch in het bijzonder leent de beschaving bescherming tegen hartstogten en driften; en zelfs in den oorlog blijkt hare waardij. De ruwe Wilde geeft elk oogenblik aan zijne driften gehoor; de beschaafde mensch wordt daarin door wetten terug gehouden; en dan alleen, wanneer de banden der maatschappij ganschelijk zijn verbroken, hebben *Mitrailladen* en *Najaden* plaats. De Franschen bewezen in den Zevenjarigen oorlog onder hunne regtmatige Opperheeren, dat beschaafde Krijgslieden, zelfs op vijandelijken bodem, zich zachtvaardig gedragen, regtschapenheid waardeeren, en noch het bloed van hunne tegenpartij verspillen, noch derzelver nakomelingen voor eeuwen ongelukkig maken.

IV.

Let men bij alle oorspronkelijk Amerikaanfche Volken op dat gene, wat wij Godsdienst noemen, dan vindt men volstrekt geene natie, zonder eerbewijzing aan Hooger Wezens of Geesten, zonder denkbeeld van derzelver bestaan. Zoo verre wij, met eenige naauwkeurigheid, hen kennen, is er slechts eene, die de voorname grondstellingen van allen godsdienst, namelijk het denkbeeld van eenen Allerhoogsten Geest, eenen Eenigen God, en dat van een bestaan na den dood mist. Het schijnt ondertusfchen zeer merkwaardig, dat juist deze enkele natie, deze ruwfte menschen, niet het verfte naar het Noorden wonen; want de Noordelijfste volken, de *Exquimaux* en de *Groenlanders*, erkennen die Hoofd-waarheden. Het zijn veel meer de digst bij hen wonende Noord-Amerikanen.

Dit Volk bevindt zich, gelijk wij zagen, in een' nog behoeftiger toestand, dan gemelde, diepst in het Noorden wonende menschen, omdat zij de zee misfen, en dus veel minder verzekerd zijn van genoegzame levensmiddelen, dan de bewoners van de oevers des vischrijke Oceaans. Denkt men nu aan den gedurigen kommer en het ongemak, waarin de Noord-

Noord-Amerikanen leven, waarbij hunne Vrouwen vooral de onheilen van haar bestaan zoo deerlijk gevoelen, dat zij steeds op middelen denken, om hare vruchtbaarheid tegentegaan, dan schijnt het niet onbegrijpelijk, dat bij deze Volken, die door de Natuur zoo stiefmoederlijk, als 't ware, bedeed zijn, geen denkbeeld bestaat van een Hoogst en Weldadig Wezen, maar slechts dat van booze Geesten en Toover-Godinnen. In vele zulke Toover-Godinnen of *Feën*, gelijk HEARNE zich uitdrukt, gelooven zij; mischien hebben zij wel voor elk natuurverschijnsel eene bijzondere. Maar ook dit geloof aan bovennatuurlijke Wezens van dezen of genen aard, bevestigt voor het minst de waarheid, welke reeds de Ouden erkenden, dat het denkbeeld van een' Oppersten Bestuurder der wereld aan de menschelijke natuur eigen is. Offchoon hetzelve haar niet moge ingeschapen zijn, en offchoon ook deszelfs algemeenheid geen stellig bewijs voor het bestaan van God moge opleveren, volgt echter daaruit, dat de erkentenis van eenen Schepper en Regeerder der wereld eene behoefte is voor de menschelijke natuur, zoodra zij maar eenigzins naar het verstand en hart is ontwikkeld of beschaafd. Het verdient, derhalve, wel onze warmste dankerkentenis,

dat

dat juist die hoofdleeringen van den godsdienst, welke revens als de voornaamste steunfels van zedelijkheid, en dus ook van de burgerlijke orde, moeten beschouwd worden, bij een' blik op de ons omringende natuur, zelfs op het gevoel van den ruwen of onbeschaafden mensch zoo krachtig werken, en bij de minste ontwikkeling der verstandelijke vermogens, door de zinnen zelve, zich aan elk menschelijk wezen zoo onweerstaanbaar opdringen, dat zij zelfs den Wilde aangeboren schijnen. In gevolge hiervan is het althans zeer onnatuurlijk, ja, met opzigt tot de orde en het geluk der samenleving hoogst strafbaar, dat men, het zij door wezenlijke scherpte van denkvermogen, het zij door blooten scherts en spotternij, deze hulpmiddelen voor de veiligheid der maatschappij wil vernietigen, en dit wel daarom te meer, dewijl men zelf moet erkennen, dat men niet in staat is, onder het zoo moeilijk opgerigte gebouw der menschelijke samenleving nieuwe stutten en steunfels te plaatsen, waarop het geheel even vast en veilig kan rusten.

DE VOORNAAMSTE VOORTBRENGSELS VAN
HET WESTELIJK GEDEELTE VAN DEN
NOORD-POOL VOOR DEN HANDEL.

Bij den eersten opslag, schijnt het zeker eene hooge mate van eigenliefde te verraden, wanneer men in de natuur overal het eindoogmerk zoekt, of wel hetzelfde van haar eischt, om het Menschelijke Geslacht, boven alle andere foorten van dieren, te begunstigen en in deszelfs onderhoud met eene bijzondere zorg te voorzien. Want, vraagt men, wat is eigenlijk de mensch? Hoe verre overtreft hij elk ander dier? Is niet zijn ontstaan, zijn opwasfen, zijn afnemen en zijn vergaan, gelijk aan dat der overige dieren? Hij wordt geboren, hij bestaat naauwelijks een enkel *Uranus*-jaar, en gaat over, gelijk elk diertje van éénen dag, tot stof. Wanneer men ook acht geeft op de werken van eenige dieren, daartoe door instinkt gedreven, en op de werken en op de vatbaarheden, welke zij in het algemeen aan den dag leggen, b. v. op de talenten van den Bever, van den Olifant, van den Ourang-Outang; dan schijnt het nog duidelijker te blijken, dat de mensch niet op eenen zeer grooten afstand

van hen staat. Let men, daarenboven, op de ongemeene gelijkheid, welke men, bij het eerste gezicht, in het uitwendige van menig eenen Neger of Esquimaux en in dat van den Ourang-Outang opmerkt, dan zou men zig bijna stellig overtuigd houden, dat de mensch slechts een' enkelen trap hooger staat, dan deze groote foort van Apen. Daar nu de Natuur voor geene van deze, ons zoo na verwant schijnende, foorten van dieren meer dan voor de overigen zorg droeg, noch ten aanzien van de geschiktheid om zich door zeer vele, verre van elkander liggende, deelen der aarde te verspreiden, noch ook met opzigt tot hun voedsel; hoe zou dan de mensch kunnen verwachten, dat eene naauwkeuriger en werkzamer zorg overal zichtbaar zal wezen, om hem het noodige voedsel te verschaffen? Of is mischien de mensch, hoe zeer men dit bij den eersten opslag ook ontkennen zou, ten opzichte van zijne natuur evenwel verre boven de gemelde foorten van dieren verheven? Staat hij waarlijk op eenen grooten afstand van hen? Ja, voorzeker. Zelfs de Ourang-Outang heeft, naar CAMPERS voortreffelijke waarnemingen, niets, dat ook van verre gelijkt naar de spraakwerktuigen, waarmede de mensch is begiftigd. Het geen nog zonder-

lin-

linger is , hij staat daarin met het Rendier in eene en dezelfde klasse. Zoo schijnt de Natuur somwijlen de menschelijke wijsheid , in het opmaken van derzelver besluiten uit overeenkomst en gelijkheid , te willen misleiden. Is alzoo de Ourang - Outang volstrekt ongeschikt om der menschen tale te spreken , dan zoude hij , zelfs met een hersen - gestel , aan dat van ons gelijk , niet in staat zijn , tot op den laagsten trap der menschheid , b. v. tot dien , waarop de *Pecherai's* op *Vuurland* staan , zich te verheffen. Immers , hoe oneindig verre munt de mensch , alleen door *zijne* taal , boven alles uit , wat men de taal der dieren noemt? Vindt al bij de dieren iets plaats , waardoor zij zich aan elkander , door middel van enkele toonen , doen verstaan ; dit kan toch in geenen deele vergeleken worden met de mededeeling van gewaarwordingen en denkbeelden , door bepaalde klanken of woorden , naar vaste regelen aan elkander verbonden. Evenwel is de taal of spraak , als 't ware , het werktuig , het orgaan , de openlijke verkondiging van de grootheid des menschen , het middel , waardoor hij de onberekenbare waarde van zijnen verstandigen aanleg duidelijk openbaart. Hoe behoeftig en nietig , in vergelijking van de geestelijke vermogens des menschen , vertoont zich ein-

de-

delijk, ook alles, wat de voorheen genoemde dieren voortbrengen, zelfs wanneer zij zich als tot groote gezelschappen of maatschappijen vereenigen? Hoe weinig beteekenende zijn de vatbaarheden van geest, welke de Olifant of de Ourang-Outang, in sommige gevallen, openbaart? Hoe eenzelvig is de bouwkunst van den Bever? En hoe weinig invloed heeft dit alles op de gesteldheid en den toestand der aarde in het algemeen, wanneer men daarmede de voortbrengfels van het menschelijke brein vergelijkt?

De mensch is, als 't ware, Heer van alle de overige soorten van dieren op de gansche aarde, en hij dwingt ze, hem de verlangde schatting te betalen. De Olifant moet voor hem dragen en vechten; de Visch-otter en de *Cormoran* (Water-raaf) moeten voor hem vissen, de Zijde-worm, de Schild-luis en de Bijën voor hem weeven, verwen en verzamelen. Aan de hand der Meet- en Natuur-kunde, wandelt hij, in de duisternis van het harte der aarde, als bij het licht van den dag, en haalt het voor hem nuttige metaal uit den afgrond te voorschijn. Hij doorgraaft de bergen en maakt ze vlak, leidt de rivieren naar zijne verkiezing, en bepaalt zelfs de golven van den woesten Oceaan. Hij gebied den blik-

fem, zonder hem te schaden, het aardrijk te bevruchten. Zelfs te midden van den storm, vliegt hij, in eene bepaalde rigting, over de onmetelijke zee, en als luchtreiziger, zeilt hij zelfs door de hoogere dampkringen. De manen van den verafgelegenen *Jupiter* moeten de ligging zijner eigene woonplaats bepalen; hij meet reeds de bergen der hemelbollen, ja, zijn onuitputtelijke geest weegt het zonnestelsel en ontwerpt reusachtige tafereelen van den hemel. Zoo vertoont zich de mensch als de lieveling van den Schepper, als oneindig verheven boven elke andere foort van dieren. En zou dan de Natuur dit volkomenste van alle hare voortbrengfels niet verwaardigd hebben met hare bijzondere zorg? Zoude zij voor deszelfs voortdurend bestaan niet met grootere zorgvuldigheid waken, dan voor dat der dieren, die zoo verre beneden den mensch zijn geplaatst? Voorzeker; ter instandhouding van het menschelijke geslacht moest zij wel alle hare vermogens in het werk stellen. Het is derhalve geene verkeerde eigenliefde, het is slechts een gerust en billijk gevoel van de waarde des menschen, wanneer men de bewijzen voor die bijzondere zorg der Natuur overal tracht te vinden.

Het valt dan ook den opmerkzamen Onder-
zoec-

zoeker niet moeilijk, de bedoelde bewijzen te ontdekken. Dezelve vertoonen zich onder elke luchtstreek; en zelfs in de onvruchtbare gewesten van den Noord-Pool hebben wij daarvan reeds proeven gevonden. Derzelver getal en deugdelijkheid zullen echter toenemen, wanneer men op die voortbrengfels het oog vestigt, waardoor de mensch gevoed en tegen de koude gedekt wordt. De belangrijke gevolgen, welke daaruit, ter bevestiging van bovengemelde stelling, voortvloeijen, zullen wij, na de opgave van elk dier voortbrengfels in het bijzonder, ten slotte hier bijvoegen. Wij-beginnen hier met de zee, die de voedzaamste voortbrengfels, in eene verbazende menigte oplevert, welke tevens middelen zijn tot aanzienlijke winsten, en daarenboven aanleiding, geven tot het ontwikkelen en ten toon spreiden van ongemeene talenten, naar het ligchaam en naar den geest.

De Walvisch-vangst.

Het levert reeds een merkwaardig schouwspel op, te zien, dat de kleine mensch, die nauwelijks anderhalf honderd ponden zwaar is, ontzettend groote dieren durft aanvallen, welke honderd, ja, honderd en vijftig duizend ponden wegen. Maar hoe aanmerkelijk neemt dit merk-

waardige toe, wanneer wij, bij dit verbazend onderscheid in zwaarte en sterkte, bedenken, dat de mensch deze Colosfusen in derzelver eigen element aantast, terwijl hij, naast dezelve, in eene boot daarhenen drijft, welke zij gemakkelijk kunnen vermorzelen, en dat hij daarenboven nog te kampen heeft met wind en golven? Dit alles zou reeds verwondering moeten wekken, al geschiede het in de opene en vrije zee; maar overweegt men voorts de gevaren, welke de verschrikkelijke ijs-gevaarten voor den Walvisch-vanger opleveren, dan staat men verbaasd, zoo wel over de koenheid der menschen, als over zijne talenten en zucht naar gewin.

ZORGDRAGER schetste reeds, in vroegere tijden, de gevaren, waaraan men bij deze vischery was blootgesteld; dat dezelve, ondanks onze vorderingen in de scheepvaart-kunde, niet veel minder zijn geworden, bewijst het berigt van den Commandeur JANSSEN. In Junij van het jaar 1777, werden tien Groenlands-vaarders, omtrent op 76° Breedte, bij *Noordelijk Groenland*, door het drijfijz ingefloten. Zij bevonden zich op eene afzonderlijke, door verbazend groote ijs-schotfen omringde, watervlakte. Nu kwamen er stormen op, en dreven de schepen naar het Zuiden, en het eene na het andere werd

werd door het geweld van het ijs verbrijzeld. De manschap poogde van het eene schip op het andere te vlugten. Het laatste schip bezweek in het begin van **October**, ontfreeds den 63sten graad Breedte, boven Kaap *Farewell*, aan de kust van *Groenland*. Een groot gedeelte van de Manschap, dat het gebrek en de ziekten, waarvan de meeste het slachtoffer waren geworden, ontkomen was, bevond zich op dit schip op een gepakt. Toen deze ongelukkige menschen het land bereikt hadden, verdeelden zij zich. Eenige trachtten, regt door het land, naar het hier gevestigde Deensche Etablisfement doortredingen; maar, het zij door honger, het zij door de Inboorlingen, deze alle kwamen om. De overige bereikten, na ontelbare gevaren en vermoeijenissen, eerst in Maart van het volgende jaar, de Kolonie *Friedrichshaab*.

Vóór dat wij de verschillende wijzen, waarop de mensch tegen de Walvisfchen kampt, opgeven, zullen wij deze groote dieren zelve eerst kortelijk beschrijven. Zij staan in de orde der dieren, als 't ware, tusfchen de viervoetige en de visfchen. Zij hebben een hart met vier afdeelingen en rood bloed. Zij ademen niet alleen door wezenlijke longen, planten hun geflacht, op dezelfde wijze, als de overige

310 HET WESTELIJK GEDEELTE

Zoogdieren, voort, en voeden hunne jongen, even als deze, met melk, maar zij hebben ook eigenlijke beenderen, en de beenderen der vinnen komen met die der voorste poten van de viervoetige dieren overeen, zelfs in het getal der vingers, offchoon dezelve, door eene bijzondere soort van huid en door vleesch, aan elkander zijn gegroeid.

De volgende soorten van Walvisfchen (*Cetacea*) zijn het voorwerp van de beroemde, gevaarlijke visfcherij. De gewone Walvisch, *Balaena Mysticetus, naribus flexuosis in medio anteriore capite, dorso impinni, L.*) is zwart van kleur, hier en daar wit gemarmerd. Hij is het grootste dier, dat op aarde is bekend; want in 1620, vond men, op de kust van *Corfica*, eenen Walvisch, wiens vleesch 135000 ponden woog; hij was 100 voeten lang. Ja, het is zeer waarschijnlijk, dat deze dieren, vóór dat de mensch dezelve ontruste, en jaarlijks een aanzienlijk getal van dezelve doodde, nog eene aanmerkelyker grootte hebben bereikt. Men kan toch even geschiedkundig bewijzen, als het in den aard der zake van zelfs gelegen is, dat, federt de vermeerdering van de Walvisch-jagers, veel minder groote Walvisfchen gevangen worden, dan in vroege-
re-

re tijden. In onze dagen is een Walvisch van zeventig voeten reeds eene zeldzaamheid.

De Zwarte Walvisch (*Black Whale*) heeft, even als de overige dieren van deze soort, geene eigenlijke tanden, maar in plaats daarvan hoornachtige zelfstandigheden, die naast elkander staan, boven aan het gehemelte vast zijn, en in de onderkaak sluiten en met bruin ruig haar begroeid zijn; de langste, de middelste, zijn somtijds wel twintig voeten. Vooraan en in de hoeken van den bek zijn ze kort. Daar zij, gelijk gezegd is, in de onderkaak sluiten, vermalen zij, even als de tanden, de spijs, die tusschen beide komt. Men noemt deze stroken de Baarden, en men kan zich een denkbeeld van dezelve vormen uit de Baleinen, welke smalle stroken van deze Baarden zijn, die men doorsnijdt of split, om ze te gebruiken. Een groote visch heeft doorgaans 300 Baarden. De bek heeft voorts eene eenigzins kromme gedaante, niet ongelijk aan de Latijnsche S. De opening van de keel is klein. Bij een' visch van 48 voeten, was dezelve slechts tusschen de vier en vijf duimen middellijn. De tong is zeer groot, week en vet. Dezelve geeft somtijds meer dan vijf tonnen traan. De kop heeft twee vijfde gedeelten

312 HET WESTELIJK GEDEELTE

van de lengte van het geheele lijf (*). Boven op denzelfven zijn twee blaas-gaten, elk ruim een' voet middellijn houdende. De huid van de opening is zeer elastiek; het dier kan dezelve sluiten, en daardoor het indringen van het water beletten. Ondertusfchen moet de Walvisch, althans eenmaal in het uur, van deze blaasgaten gebruik maken, om adem te fcheppen, en alzoo tegen de oppervlakte van het water komen. Hij laat dan een dof gedruis en geblaas hooren. Ook fpuut hij door deze gaten het water, dat hij, met zijn aas, in zijn' hollen bek opvangt, met eene vreesfelijke kracht, in twee dikke ftralen, als twee zware fonteinen, met groot gedruis, verre in de hoogte. Het oog, dat niet grooter is dan dat van een' os, heeft de Natuur vrij ver van het achterfte gedeelte van den kop geplaatst, bijna aan de hoeken van den bek. Op deze wijze kan de Walvisch gemakkelijk alles zien, wat onder en naast hem gebeurt. Uitwendig heeft hij geene ooren, doch als men de opperhuid wegneemt, vindt men de gehoorbuis; en hij hoort zeer fcherp.

(*) PASTEUR, wien men over dit onderwerp verder kan nazien, in zijne *Beknopte Historie der Zoogende Dieren*, III. D. bl. 305 enz., zegt: *twee derde gedeelten*.

scherp. De staart ligt plat, is eenigzins gevorkt en omtrent zoo breed als de kop. Zij is het voornamelijk werktuig, waarmede het dier zich beweegt en verdedigt. Het is verwonderlijk, met welk eene snelheid deze Colosfus de golven, in allerlei rigtingen, met dezelve klieft, en naar de diepte en naar omhoog zich beweegt; maar verschrikkelijk is het, wanneer een slag met de staart naar zijnen vijand hem gelukt. Een vrij groot vaartuig kan hij verbrijfelen.

Op zich zelve is de Walvisch een vreedzaam en zelfs vreesachtig dier. Zijne tandelooze kaken en naauw keelgat zijn slechts voor kleine foorten van dieren te duchten. Hij voedt zich voornamelijk met twee foorten van Kreeften. (*Cancer pedatus* en *Cancer oculatus*, B. Fabric.) De eerste wordt daarom het *Walvischaas* genoemd. Ook verflindt hij eenige Zeeblazen, Kwallen en jonge Haringen. Daar het in de zee, omstreeks *Spitsbergen*, *Jan Majens-land* en *Groenland*, van deze en dergelijke inzekten krielt, behoeft de Walvisch slechts zijn bek te openen, om telkens honderd-duizenden van dezelve binnen te flokken. Wie is in staat het getal van deze diertjes te berekenen, dat deze Colosfus tot voedsel noodig heeft?

314 HET WESTELIJK GEDEELTE

Volgens geloofwaardige berigten , geschiedt de voortteeling van de Walvischen regtstendig in het water , de breede staart dient hun in deze houding tot voeten. Men zegt , dat deze dieren slechts om de twee jaren paren , en dat het Wijfje , negen of tien maanden draagt. Voor deze bijzonderheden is echter , zoo het mij toefchijnt , weinig zekerheid. Geloofwaardiger is het volgende : dat het wijfje doorgaans slechts één jong werpt , zeer zelden twee , en dat zij nevens de teeldeelen twee uijers heeft. Als het jong ter wereld komt , heeft het reeds de groote van eenen Stier. Als het zuigt , ligt de Moeder zich op zijde , en zij toont veel liefde voor hare vrucht. Zij drukt dezelve met hare vin , als met eene hand , aan zich vast. Als zij gejaagd wordt en onderduikt , om te ontvlugten , zal zij schielijker weder boven komen , om haar jong , dat niet zoo lang onder kan blijven als de Moeder , te laten ademhalen. Zelden verlaat zij ook haar jong , als het geharpoeneerd is , en loopt daardoor zelve haren moordenaren in handen. PYRARD brengt van deze liefde een voorbeeld bij. Een Walvisch , een Wijfje , aan de kust van *Braziliën* , zag haar jong gevangen. Het anders vreesachtige dier viel het vaartuig woedend aan , in weerwil van het geschreeuw der Zee-

Zee - lieden , wierp hetzelfde om , en redde haar jong.

Meest is de Walvisch in gezelschap van andere van zijne foort ; somtijds is de zee door eene menigte van deze dieren , welke als in geflotene rijen zwemmen , geheel zwart.

De *Vin - visch* (*Balaena Physalus* , L.) heeft wel de lengte , maar niet de dikte van den grooten Walvisch. Hij onderscheidt zich ook van dezen , door eene vin achter op den rug , ook zijn zijne zij - vinnen grooter. Hij voedt zich met Schol , Haringen , Makreelen en andere dergelijke visfchen. Hij is veel wilder en kwaadaardiger , dan de Walvisch , en dus ook gevaarlijker te vangen. Hij slaat zoo geweldig met zijne staart en vinnen , als hij geharpoeneerd is , dat men hem , niet zonder het grootste gevaar , kan naderen. Daarom , als mede omdat hij veel minder traan geeft en zijne baarden ook minder waarde hebben , maakt men weinig jacht op hem. Evenwel is zijn vleesch voor de Groenlanders beter eetbaar , dan dat van den grooten Walvisch.

De *Noord - kaper* , de *Breedfmoel* (*Balaena Musculus*) draagt zijnen naam van de *Noord - Kaap* in *Noorwegen* , waar hij zich menigvuldig vertoont. Hij is aan den bovengemelden vrij gelijk , doch smaller ; ook is zijne onder

derkaak veel breeder en grooter, dan de bovenkaak. Men jaagt ook op dezen visch minder, omdat hij minder voordeel geeft, ofschoon hij somtijds bijna tagtig voeten lang is. Hij leeft voornamelijk van Haringen, welke hij met zijne staart weet bij een te drijven, en die hij, bij gansche tonnen vol, op eens doorfliket.

Behalve de genoemde, zijn er ten minste nog drie soorten van Walvisfchen met Baarden, de *Balaena Boops* of *Jupiter visch*, de *Balaena Rostrata* of *Snavel-visch*, en de *Balaena Gibbosa* of de *Knobbel - Vis* (*). Deze zijn alle, de een meer de ander min, aan de opgenoemden gelijk, en worden door de Walvischvangers slechts bij gelegenheden gevangen, omdat zij minder waarde hebben.

Onder de Walvisfchen met tanden, moeten wij het eerst noemen de *Cachelot* of *Potvisch*, (*Phyfeter macrocephalus dorso impinni, fistula in cervice, L.*) Om zijn' verbazend grooten kop, draagt hij ook wel den naam van *Groot-kop*. De Engelschen noemen hem, in tegenstelling met den grooten Walvisch, *The wite Whale*, de *witte Walvisch*. In de beneden-

(*) PASTEUR noemt, behalve deze, nog de *Balena Tindica vel glacialis*, den *Ts-walvisch* of ook *Noord-kaper*, en de *Balena Novae Angliae* of den *Balt-visch*.

den-kaak zijn omstreeks veertig sterke tanden, welke in zoo vele gaten in de bovenkaak fluiten, in welke het dier geene zichtbare, maar toch ook kleine tanden heeft. Hierdoor is de Cachelot zelfs voor den roofzuchtigsten en sterksten Haai, den Menschen-vreeter (*Squalus Carcharias*, L.) zoo geducht, dat dezelve, zoodra hij hem ziet, van angst zoo hoog op de steilste rotsen in de zee vlugt, dat hij somwijlen op het drooge sterven moet. Ja, dat Zee-monster, dat veelmalen de grootste Walvischen aanvalt, is zoo bevreesd voor den Cachelot, dat het zelfs het doode ligchaam van denzelven niet durft aanraken. De Cachelot is beroemd, door eene zekere witte vloeistof of olie, welke hij in den kop heeft, en die zich ook door het geheele ligchaam verspreidt. In de lucht koud wordende, stolt zij, en zij is bekend onder den naam van *Walschot* of *Sperma Ceti*. Behalve het *Sperma Ceti*, leveren de Cachelotten nog eene andere kostbare stofte op, namelijk de *Grijze Amber*, waarop men voorheen in de Artzeneimengkunde hoo-gen prijs stelde. Voorheen vondt men dezelve dikwijls op zee drijven, zonder te weten, hoe zij werd voortgebragt; thans houdt men ze voor den verhardten afgang van zieke Cachelotten. Wanneer zij eerst uit den visch ge-
haald

318 HET WESTELIJK GEDEELTE

haald wordt, is zij niet aangenaam van reuk, maar krijgt haren geur eerst naderhand.

Nog drie foorten van ditzelfde geslacht zijn van belang, als: de *Kleine Cachelot* (*Physeter Catodon*), de *Klein-oogige* (*Microps*), en de *Mast-visch* (*Tursio*). Beide laatste zijn zeer groot, en daarom voor de Walvischvangst van belang (*).

Dit is ook, offchoon in eenen minderen graad, het geval met eenige foorten van Dolphijnen, wier beide kaken met tanden zijn gewapend, en voor het overige ook tot de Zuigdieren behooren; ook zijn dezelve met eene lucht- of blaas pijp voorzien. De grootste onder hen, de *Delphinus Orca*, of *Botskop*, is de nuttigste, daar hij dikwijls een' kleinen Walvisch gelijkt. De overige, zoo als de *Delphinus Delphis*, de *Dolphyn der Ouden*, de *Delphinus Phocaena*, de *Bruin-visch*, worden dikwijls met netten gevangen. Voorts heeft men nog de *Delphinus finna altissima*, de *Sabel-Dolphijn*, en de *Delphinus Leucas*, de *Blazer* of *Wit-visch*. Hun verschijnen op de oppervlakte van de zee duidt doorgaans storm aan, althans verandering van weêr.

Einde

(*) PASTEUR noemt nog twee foorten. den *Physeter Albicans* of den *Wit-visch* en den *Physeter Novae Angliae*, den *Cachelot* van *Nieuw-Engeland*.

Eindelijk moeten wij hier nog spreken van een groot zoogend Water - dier , dat echter zelden wordt gevangen ; het is de *Narwhal* (*Monodon Monocheros*). Lange was deze bekend onder den naam van *Zee eenhoorn* of *Eenhoren-visch* ; en van hem komen de lange , rechte , met spiralen of krullijnen gedraaide tanden , van eene zelfstandigheid als het ivoor , welke voorheen , in de Kabinetten van Natuurlijke Zeldzaamheden , op hoogen prijs werden geschat. Bij de jonge *Narwhals* vindt men twee zulke tanden , zelden echter bij de ouden. Dit dier bereikt somwijlen de grootte van zestig voeten , zoogt , even als de overige Walvischen , zijne jongen , en heeft boven op den kop een blaasgat in de gedaante van eene halve maan. Men maakt jagt op hetzelfde , zoowel om het spek , als om het ivoor. FABRICIUS spreekt van eenen *Narwhal* , die veel zeldzamer is , en den naam bij hem draagt van *Monodon Spurius* , met kleine tanden , wiens vleesch de Groenlanders niet eten , om deszelfs geweldig afdrijvende kracht. Waarschijnlijk dient de lange tand aan deze dieren ter verdediging ; en om hunne prooi aantevallen , mischien zelfs tegen den veel grooteren Walvisch. Want zelfs de Zwaard - visch (*Xiphias*) , die met zijn zwaard naauwelijks de lengte heeft van agttien voeten ,

ja ,

ja, de Zaagvisch (*Squalus Pristis*), van slechts vijftien voeten, waagt het dikwijls, en wel met voordeel, dien reus der zee aangegrijpen.

LE DEU beschrijft een bloedig gevecht van eenen Walvisch met zulk eenen kleinen, maar zeer slimmen en vluggen, Zaag-visch. De Walvisch trachtte daarbij zijnen vijand, door geweldige slagen met zijne staart, te verpletteren. De zee bruischte en schuimde door zijn geweld; maar de vlugge Roof-visch vermijdde, door zijne sprongen in de lucht, den dood, viel dan weder op den Walvisch aan, en scheurde denzelven, met zijne sterk getande zaag aan stukken. Een dergelijk gevecht tuschen eenen Walvisch en eenen Zwaard-visch zag PERON aan de West-kust van *Nieuw-Holland*.

Deze zijn de Dieren, waarop de Walvischvangers inzonderheid jagt maken. Van minder belang zijn de Robben en Zee-honden; wij zullen echter naderhand ook over hen het een en ander bijbrengen.

De Walvisch-vangst zelve geschiedt kortelijk op de volgende wijze: De schepen, welke tot deze visfcherij meest gebruikt worden, zijn van 200 lasten, en omtrent 110 of 118 voeten lang. Om tegen het ijs bestand te zijn, worden zij zeer sterk gebouwd, rondom met ijzer gedubbeld, en wel hecht met ijzeren bou-

ten

ten of spijkers voorzien. Zulk een schip voert zes of zeven Sloepen, ter lengte van omtrent twintig voeten, voorts 500 groote spek-tonnen, proviand voor veertig of vijftig man, voor zes maanden, vier zeer lange Touwen, Harpoenen, Lanfen, Spek-messen, behalve nog de gewone Scheeps-behoefte. In *Holland* kost zulk een schip, wel uitgerust, doorgaans veertig of vijftig duizend guldens.

Onder de Manschap bevinden zich, behalve den Kapitein, zes Officieren, als de Stuurman, de Spek-snijder, benevens zijne helpers, en drie Harponiers. Deze ontvangen niet, gelijk de overige Matrozen, enkel een maandgeld, maar om hen des te meer belang in eene goede vangst te doen stellen, krijgen zij, behalve het maandgeld, eene zekere belooning voor elken visch of van iedere ton met traan. Doorgaans loopen deze schepen in het midden van April uit, bijaldien zij niet tevens op de Robben-vangst uitgaan; dan namelijk vertrekken zij zes weken vroeger. Het Westelijke *Spitsbergen*, *Groenland*, de *Straat Davis* worden, van den zeventigsten tot den tagtigsten graad, ja, nog hooger, onder duizenderlei gevaren bezocht. Veelal wordr het schip, bij een groot ijs-veld, juist daar voor anker gelegd, waar men in hetzelfde eene opening vindt. De

322 HET WESTELIJK GEDEELTE

ze ontdekt de kundige Schipper, door op den witten glans te letten, welken men het Ijs-blinken noemt. Vindt men hier het water tevens troebel door de Inzekten, waarop de Walvisch aast, dan heeft men hoop op eene goede vangst.

Nu worden eenige Sloepen uitgezet, om uittekijken, of men ook Walvischen van onder het ijs ziet komen; dit heet men op de *Brandwacht* liggen. Naauwelijks ontdekt de Sloep een' Walvisch of hoort denzelven blazen, of men roept: *Val! Val!* en tracht, met alle mogelijke voorzigtigheid en stilte, den schuwen en vreesachtigen visch te naderen. Dit valt te ligter, om den breedten kop, daar de Walvisch slechts ter zijde ziet; daarom durft men hem ook van achteren aanvallen. Is men hem op drie vademmen genaderd, dan werpt de Harpoenier den harpoen, met al zijne kracht, in den visch.

Deze harpoen is een ijzer van drieëndertig duimen lengte, van voren gescherpt, en met twee weerhaken voorzien, in de gedaante van een' pijl; van achteren heeft dezelve een' koker, waarin een stok gestoken is, die de lengte heeft van zes of acht voeten. Aan den Harpoen is eene lijn vast, die zeer lang en in de Sloep zoodanig opgelegd is, dat zij gemak-

ke-

kelijk kan uitloopen. Doorgaans zijn in eene Sloep zeven ook wel meer zulke lijnen, ieder van 120 vademmen.

Is de harpoen door de huid of het zwaard heen gegaan, dan glijdt hij ligt verder in het vet, doch dieper dan de spek-huid dringt hij zelden. Daarom is de harpoen voor den Walvisch eigenlijk niet doodelijk. Doch het dier, zich gekwest gevoelende, verschrikt, doet een' geweldigen, voor den Sloep dikwijls gevaarlijken slag met de staart, en schiet schielijk naar den grond of onder het ijs.

Voorheen hield men den post van Harpoenier voor zeer gevaarlijk; de ondervinding heeft echter het tegendeel geleerd. Evenwel, er komen somtijds gevaarlijke gevallen voor; ZORGDRAGER verhaalt het volgende: Een Walvisch, die door eenen Harpoenier getroffen was, ging onder water. Intusschen maakte de Harpoenier van eene tweede Sloep zich gereed, om het dier, zoodra het zich weder mogt vertoonen, revens te treffen. De Walvisch kwam zoo nabij de Sloep weder boven, dat deze daardoor een' geweldigen stoot kreeg, en de Harpoenier, in plaats van zijn' harpoen te werpen, zelf op den visch werd geworpen. Nu hield hij zich aan den eersten harpoen, die in het dier zat, vast, en daar her touw om zijne

beenen geflagen was, kon hij niet van den visch affspringen. Hij was genoodzaakt, op denzelven als rijdende, het snel voortgaande dier te volgen. Gelukkig geraakte de harpoen los; de Man viel in zee en werd door de Sloepen gered.

Zoodra de gewonde Walvisch naar beneden gaat of onder het ijs vlugt, moeten de Lijnschieters naauwkeurig oppassen op het uitloopen der touwen of lijnen. De hevigheid, waarmede de Walvisch wegzweemt, maakt het noodzakelijk, dat de lijn, die een' slag om den steven geflagen is, gedurig wordt nat gehouden, om brand te verhoeden. In weinige oogenblikken zijn dikwijls verscheidene honderden van vademen uitgelóopen. Somwijlen vaart de Walvisch, met zulk eene woede naar den grond, dat hij doodelijk gewond wordt, en daardoor terstond omkomt; spoedig drijft hij dan dood weder boven. Doorgaans ziet men hem, na eenigen tijd, onder een geweldig blazen, weder boven komen. Door schrik en door het snelle van zijne vaart verhit, spuit hij dan dikwijls, met zijnen adem, bloed uit de luchtgaten. De eerste Sloep heeft intuschen, ten teeken van haar geluk en van haar regt op den visch, eene vlag uitgestoken. De overige komen haar nu te hulp, en naauwelijks komt
het

het gewonde dier te voorschijn, of men tracht het met eenen tweeden harpoen te treffen. Dan duikt het op nieuw onder water, maar is genoodzaakt, spoedig weder boven te komen, en zich aan nieuwe harpoenen blootstellen. Gaat echter de Walvisch onder de groote Ijsvelden, dan is hij dikwijls voor de Vischers verloren, en men is genoodzaakt de touwen te kappen. Toont hij zich daarentegen vermoeid, en zwemt hij stiller op de oppervlakte, dan naderen hem twee Sloepen, om hem te dooden. Men begint hem te *lensfen*, dat is, met lensen te steeken. Deze zijn ijzeren spietfen van twaalf voeten lengte. Men steek ze, is dit mogelijk, achter de vinnen, omtrent het hart en de longen. Nu openbaart zich de geheele kracht van het dier. Woedende slaat het, met de staart en de vinnen, om zich heen; en wee de Sloep, welke zijne slagen niet weet te ontwijken. Dikwijls hebben hierbij treurige rooneelen plaats. De Walvisch aldus meermalen *gelensd* en zwaar gewond, zwemt her- en der-waarts, en spuit dikwijls door zijne blaasgaten bloed om hoog; doch sterft dan doorgaans spoedig.

In gevalle twee verschillende schepen den visch geharpoeneerd hebben, behoort hij aan beide toe. Komt hij echter met een' gekap-

326. HET WESTELIJK GEDEELTE

ten harpoen, en wordt zoo door een ander schip geharpoeneerd, dan is hij het eigendom van het laatste alleen.

De doode visch wordt vervolgens door de floepen naar het schip geroeid. De Speksnijders, met lange laarzen aan, waarin van onderen groote punten zijn, om het afglijden te verhouden, gaan dan op den visch, om denzelven te *flenfen*, of het spek er af te snijden, met groote mesfen. Het anderhalf voet dikke spek wordt in groote vierkante stukken, *Hagjes* genoemd, afgesneden, en in het ruim van het schip geworpen, daar in kleine stukken of *Vinken* gekapt en in de vaten gedaan. De baarden worden tot Balijnen gesneden of gespleten, en zelfs de kaak-beenderen, daar zij nog wat traan opleveren en zeer duurzaam en geschikt voor palen zijn, worden meêgenomen. Het overige verbazend groote ligchaam wordt eene prooi van de Haaijen en Witte Beeren.

Het spek wordt naar de Traan-kokerijen gebracht. Voorheen hadden de Hollanders hunne Traankokerijen op *Spitsbergen*; maar thans koken zij de traan, even als de meeste Europefche volken, in hun eigen Vaderland. Eenige weinige Franschen en de Bisquayers hebben de gewoonte, het spek aan boord, op daartoe geschiktte ovens uittekookten. Een Bewoner van eene klei-

kleine plaats, *Cibourre*, met name SIPOTE, schijnt deze ovens te hebben uitgevonden. Het gevaar van brand, dat hierbij plaats heeft, wordt door eene ruime winst vergoed. Tot het traan-koken is slechts een groote koperen ketel noodig, en verscheidene vaten, om dezelve te zuiveren.

Een groote Walvisch geeft doorgaans zeventig tot honderd Quardeelen met spek. Honderd Quardeelen spek geven, volgens sommigen, omtrent negentig Quardeelen met traan; doch naauwkeurig gerekend, gaat er vast een derde verloren. Er zijn voorbeelden, dat één Walvisch 130 tonnen met traan, en de tong alleen twintig heeft opgeleverd. Volgens de eerstgenoemde opgave, zou een groote Walvisch van honderd Quardeelen spek, omtrent 86 Quardeelen traan geven. Evenwel kan men door elkander den visch slechts op 40 of 45 Quardeelen rekenen. De traan is, echter, ook de hoofdzaak bij de Walvisch-vangst, daar de Baarden naauwelijks een derde van de traan bedragen. De prijs van de Balijnen is verschillende naar derzelver lengte. Sommige berekenen de waarde der grootste Visfchen op 8000 Guldens.

Voorheen deden de Hollanders zeer sterk in deze Visfcherij; thans is dezelve meest in han-

den der Engelschen, wier Regering ook eene premie geeft voor elke ton spek. SPRENGEL rekent 240 schepen voor *Engeland* en *Schotland*, offchoon in enkele jaren het getal zelfs tot 284 liep. Op dezelve worden 10000 Ma-
 rrozen gebruikt. Hier onder zijn dikwijls vijf-
 tig Schepen, die naar de groote Zuid-zee
 gaan. Deze zee, welke sedert weinige jaren
 veel om de Walvischvangst wordt bezocht,
 levert in dit opzigt ook niet weinig voordeel
 op. Zoo ving, in het jaar 1789, een enkel
 Schip het verbazend aantal van 27 Walvis-
 schen, en daarenboven 870 Zee-honden.

In het begin der Omwenteling zond *Frank-
 rijk*, volgens opgave van ARNOULD, vijftien
 Schepen ter Walvisch-vangst naar *Groenland*
 en *Brafsliën*. Doch in *Brafsliën* hebben de
 Portugeezen sedert lange zulk eene Visscherij.
 Eene bijzondere Compagnie betaalt daarvoor aan
 de Kroon, volgens RAYNAL, 80000 Daalders,
 ANGELO zegt 50000 Kronen.

Van alle, buiten *Europa* wonende, Volken
 zijn er geene voor deze Visscherij zoo voor-
 deelig gelegen, als de *Noord-Amerikanen*.
 Vooral zijn de Bewoners van het Eiland *Nan-
 zucket* hierin zoo beroemd, dat, onder de
 Regering van LODEWYK XVI, verscheidene
 Walvisch-vangers, door aanzienlijke voordeelen

len uitgelokt, van daar naar *Duinkerken* verhuisden. Wel is waar, deze tak van welvaart der *Vereenigde Staten* heeft, sedert de Omwenteling, veel verloren, inzonderheid door de hooge belasting, welke *Engeland* op de vreemde traan heeft gelegd; evenwel won *Nieuw-Engeland*, met negentig Schepen, toch 1,119,287 *Dollars*; hieronder waren bijna 28000 *Dollars* aan *Walschot*-kaarfen.

Volgens sommigen, is de Walvisch-vangst het eerst begonnen door de Biscayers, en wel door die van *Bayonne*, aan de grenzen van *Frankrijk* gelegen. De Bewoners van dat, ten deele zeer woest, gewest waren, van oude tijden af, als zeer werkzame en koene menschen beroemd. Verscheidene groote Walvischen, welke in den winter op hunne kusten kwamen, en door hen gevangen werden, gaven hun aanleiding, om de eigenlijke verblijfplaats van deze dieren optesporen, en dezelve in den Noorder-Oceaan te vervolgen. Men zegt, dat zij reeds eene Eeuw vóór COLUMBUS, een gedeelte van de kust van *Noord-Amerika* ontdekt, en naar hun Vaderland, Kaap *Breton* genoemd hebben. Schoon dit verhaal, mischien, te verre gaat, is het echter zeker, dat de Biscayers, reeds in het begin der zestiende Eeuw, de Walvisch-vangst, met het gelukkigste gevolg,

hebben gedreven, en dat de Inwoners van *St. Jean de Luz*, *Bayonne* en *Sibourre*, in het midden van die eeuw, meer dan vijftig Schepen daartoe uitrusteden. Toen de Hollanders naderhand alles aanwendden, om zich van dezen tak van handel meester te maken, huurden zij Biscayfche Harpoeniers. Er werd eene Noordsche of Groenlandsche Maatschappij opgerigt, die naderhand weder is vernietigd. Zoo dra nu deze tak van vlijt en winste geheel vrij geworden was, bereikte de Hollandfche kleine Visfcherij (zoo wordt de Walvischvangst in tegenstelling van de Haring-visfcherij genoemd) al fpoedig zulk eene hoogte, dat, in het laaste gedeelte van de zeventiende Eeuw, bijna derdehalf-honderd Schepen, in één jaar, voor dezelve werden uitgerust. Ja, in 1701, vingen de Hollanders 2073 Visfchen, welke 67317 vaten spek opleverden. In den tijd van zesenvceertig jaren, hadden zij 32908 Walvisfchen gevangen. Niet lang echter duurde dit geluk; *Engeland* begon, vooral federt 1724, door het oprigten van eene *Zuidzeefche Compagnie*, tegen de Hollanders in dezen te wedijveren. En offchoon deze Maatschappij, van wege geleden verlies, werd ontbonden, moedigde nogtans de Engelsche Regeering de Walvisch-vangst door aanzienlijke pre-

wien aan. Op deze wijze en door eene belasting van vijftien Ponden Sterling en vijf Schellingen op elke ton vreemde traan, heeft *Grootbrittannie* zich ook van dezen tak van handel meester gemaakt. In 1788 liepen 248 Schepen voor deze Visfcherij uit, en dus twee meer dan *Holland* immer had uitgerust.

De Robben-vangst.

De *Robben-* en *Zee-honden* vermeerderen niet weinig de waarde van bovengemelde Visfcherij. Er zijn meer dan vijf foorten, waar op men jagt maakt, dewijl zij veel opleveren. De belangrijkste echter zijn de volgende: de *Beer-rob* of *Zee-beer*, (*Phoca Ursina*, L.) de *Ruige Zee-leeuw*, (*Phoca Jubata*) de *Groenlandfche Rob*, (*Phoca Groenlandica*) de *Groote Rob*, (*Phoca Barbata*) de *Gemeene Zee-hond*, (*Phoca vitulina*). Deze dieren behoorren, naar hun instinkt, tot de fchranderfte Viervoetige Dieren, en men weet bij onderinding, dat zij, even als de Honden, tot eenen aanmerkelijken graad tam kunnen gemaakt worden.

Doorgaans worden deze Dieren door de Europeanen op het ijs gedood; de Groenlanders bedienen zich hierbij, behalve van nog andere mid-

middelen, daarentegen van eene bijzondere werpspies, waaraan eene groote blaas is vast gemaakt. Hiermede vervolgt een enkel man in den *Umanak*, (de Mans-boot), met het gelukkigste gevolg, het snelle Dier. Ook hakken de Groenlanders gaten in het ijs, bootsen het geluid van eenige dezer Dieren na, en lokken den Zee-hond naar de opening, welke hij buitendien gaarne opzoekt, om adem te halen, maar waarbij hij nu, door eene werpspies of door een' slag met een zwaar ijzer, den dood vindt. In *Zweden* vangt men deze dieren ook in sterke netten; zij worden ook met kogels doodgeschoten.

Behalve eene aanzienlijke hoeveelheid traan, geven de Robben een zeer bruikbaar vel. Van een' groten vetten Zee-hond krijgt men een Quardeel traan. Deze heeft niet alleen de waarde van de Walvisch-traan, maar wordt ook tot het bereiden van zeep en van juchtleider gebruikt. Het vel wordt gebruikt, om Koffers te bekleeden en tot dergelijke einden. In *China* bezoomt men ook de mutsen en de kleederen met fijne Zeehonds-vellen, welke aldaar van uit *Rusland* worden ingevoerd.

Eindelijk verdient hier de *Walrus* (*Trichechus Rosmarus dentibus leniariis superioribus exsertis*, L.) nog bijzonder onze opmerking.

Hoe

Hoe veel overeenkomst dit Zee-dier, dat dikwijls agttien voeten groot is, met de Robben ook hebben moge, is het echter van dezelve toch zeer onderscheiden. Het heeft namelijk groote slag tanden. Deze steken, krom naar beneden gerigt, dikwijls twintig duimen uit de kaak, en hebben een' omtrek van agt duimen; in fijnheid en hardheid overtreffen zij het ivoor. De Walrus eet ook niet, gelijk de Robben, enkel dierlijk voedsel. Hij voedt zich wel dikwijls met Schelpdieren of Schelp vischen, welke hij met zijne groote tanden van de rotsen en van den bodem der zee losscheurt, maar hij eet ook zeer veel Zee-wier. Deze sterke dieren worden met bijzondere harpoenen gedood. CLARKE liet ze, bij zijne reis rondom de wereld, met kogels schieten. Door gaans vindt men ze in gezelschap bij elkander. Het is gevaarlijk hen aantetasten. Brullende gaan zij op de Sloep los, slaan hunne slag tanden in dezelve, en wonden niet slechts de menschen, maar werpen ook dikwijls het vaartuig om.

Dikwijls krijgt men eene ton traan van een* enkelen Walrus. De tanden worden bij het pond zoo duur als ivoor verkocht. De kleine kosten het pond omstreeks drie, de grootste omstreeks vijf of meer guldens. De huid, die dik-

§34 HET WESTELIJK GEDEELTE

dikwijls 400 ponden weegt , geeft zeer goede riemen. ZORGDRAGER berekende , reeds in zijnen tijd (1720), de gewone opbrengst van dit dier op zesendertig guldens ; toen echter kon dezelve somwijlen tot zeventig guldens rijzen ; hoe veel hooger moet zij dan tegenwoordig niet geschat worden , daar het gebruik van het gene de Walrus voornamelijk oplevert zoo verbazend is toegenomen.

Bij deze dieren , en waarschijnlijk bij meer andere Zee-dieren , heeft de Natuur hare wijsheid , op eene , ons te voren niet naauwkeurig bekende wijze , geopenbaard. Men wist reeds , en onlangs heeft de Heer ALBERS dit naauwkeuriger bepaald , dat de Walrus het bijzondere vermogen heeft , om den oogappel diep in het hoofd terugtetrekken. Men heeft het echter aan den voortreffelijken BLUMENBACH te danken , dat deze ontdekking bij de Zee - honden in een helderder licht werd gesteld. Hij toonde namelijk , dat de Natuur dit dier met ongemeen sterke oog - spieren heeft toegerust. Door de kracht van deze , kunnen zij den oogappel terugbrengen , waardoor zij dan deszelfs achtergrond iets vlakker maken , en alzoo het kristal - vocht doen naderen. Houdt deze werking op , dan neemt de verwijdering weder toe. Hierdoor is het oog geschikt , in beide vloeistoffen , in
de

de lucht en in het water, even fcherp te zien. Het doorzigtige horen-vlies is namelijk hier dun en ligt wijkende, het witte harde vlies daarentegen, op den achtergrond en daar, waar het hoorn-vlies komt, dik en kraakbeenig, de middelste gordel dun en zacht. Hierdoor is de verandering of verplaatsing van den oogappel en alzoo van het brandpunt mogelijk. Het dier ziet, als 't ware, even als door een *Lorgnet*, dat men in- en uit-schuiven kan, al naar dat de straalbreking van het water of van de lucht het vereischt. Wel is waar, ook het oog van den mensch en dat van andere dieren heeft deze eigenschap in eene geringe mate, en zij dient, om voorwerpen, die verre af zoo wel, als die nabij zijn, te zien. Maar wijfelijk wordt, bij de tweeflachtige zoog-dieren, deze eigenschap door de zachtheid van het hoorn-vlies (*Scelerotica*) nog verhoogd. Heerlijk komen aldus, in ieder gedeelte der fcheping, in de diepte der zee en in de hoogten der lucht, middel en doel met elkander overeen.

Hoe belangrijk de voordeelen wezen mogen, welke de handel der Europeanen van de hier opgenoemde Zee - dieren trekt, dezelve zijn echter van nog veel grooter belang voor het menfchelijke geflacht. De groote en de kleine,

ne, zij voeden, kleeden, verkwikken en verlichten de Bewoners van het koude en barre Noorden. De meeste van deze dieren strekken, gelijk reeds te voren is gezegd, den Groenlanders en Esquimaux tot voedsel, zelfs van den tranigen Walvisch wordt op *Island* gegeten. De zenuwen van deszelfs vleesch gebruikt den Groenlander, om te naaijen, en uit de dunne strepen van deszelfs baarden maakt hij koorden, om visch te vangen. Eenige volken, b. v. de Koraten en Kamfchatdalen looijen de huid tot allerlei leder, vooral tot schoen-zolen. Het vleesch en vet der Zeehonden en een gedeelte van den Walrus maken het voorname voedsel uit van de menschen, die aan den Noord-pool wonen. De Groenlander heeft aan deze dieren bijna zijne geheele kleedig te danken, ja, zelfs het dak van zijne hut, van zijne tent en van zijn vaartuig. Ook maakt hij uit de te zamen genaaide darmen zijne zeilen, zijne gordijnen, en zelfs zijne vensters en hembden. Om de laatste te bekomen, bedienen zich de Esquimaux van de pis-blazen dezer dieren. De harde beenderen worden, in de plaats van ijzer, tot werktuigen gemaakt, de pezen of zenuwen tot garen. Het sterke vel van de Walrusfen verschaft aan de Koriaken en Eleutoren zelfs netten.

ten, om kleine Walvisfchen te vangen, de tanden aan de *Esquimaux* harpoenen; en de meeste gedeelten van het vleesch en van de ingewanden worden door verscheidene volken gegeten.

De Stokvisch-vangst.

Hier komen wij aan het tweede voorna^me voortbrengfel van den Noord-westelijken Oceaan. Wel is waar, de Kabeljaauw (*Gadus Morhua*, L.) bewoont bijna overal de Atlantische zee, van den 44sten graad tot den 66sten of 67sten Breedte, en men vangt hem dus ook op de kusten van *Noorwegen*, op de *Doggersbank* tusfchen *Holland* en *Engeland*, bij de Orkadiſche en Feroe-Eilanden en bij *Ysland*; maar nergens is deze visch in eene zoo verbazend groote menigte, als op de groote Stokvisch-bank van *Nieuwland*. Deze Bank; weinige mijlen van *Terre Neuve* gelegen, ſtrekt zich van het Zuiden naar het Noorden uit, volgens eenige oude kaarten, vooral volgens de kaart in den *Amerikaanſche Atlas*; van $40\frac{3}{4}$ graden Breedte tot over den 51sten graad. Zij is, naar deze opgave, omtrent 180 zee-mijlen lang, en in het midden omtrent 60 breed. Beschouwt men ze nu als eenen driehoek; dan zoude hare oppervlakte omtrent 5400

338 HET WESTELIJK GEDEELTE

zulke vierkante mijlen bedragen. Nieuwere kaarten maken haar in het Noorden veel korter; ook is hare gedaante op dezelve niet aan eenen driehoek gelijk. Het is dus niet onwaarschijnlijk, dat deze Zand-bank in zee, even als de meeste van dien aard, aan verandering onderhevig is. Ook is dit het geval ten opzichte van hare diepte of liever hoogte onder de zee. Zij verandert op verscheidene plaatsen. De diepte op de bank is zeer verschillende, zij gaat van 20 tot 50 vademmen; buiten dezelve daarentegen van 60 tot 90. Het weder is hier zelden aangenaam. De Bank is doorgaans met nevelen bedekt, en de lucht boven haar stormachtig.

Men heeft daarenboven nog eene rij van kleine Zandbanken, die van *Nieuw Schotland* af naar *Nieuwland* zijn gelegen, welke ook, de eene meer de andere min, voordeelig zijn voor de visfcherij, b. v. *Browns-bank*, *Myladys-Mole*, de *Bank van Pourpoise*, *Banquereau*, *Green-* en *Whale-Bank*, gelijk mede ten Oosten van de *Groote Bank*, *Jacquet-Bank* en *Flemish-Bank*. De voorname visfcherij blijft echter op de bovengemelde *Groote Bank*. Of fchoon *Engeland*, als tegenwoordig meester zijnde van *Terre Neuve*, het grootfte aandeel aan deze visfcherij heeft, is dezelve echter aan de

de overige natien niet geweigerd. *Frankryk* vooral en de *Vereenigde Staten van Amerika* nemen er deel in. Vóór dat wij het belang van deze visfcherij inzonderheid voor de drie genoemde volken opgeven, zal het niet ondienftig zijn, iets van den visch zelven, en van de wijze, waarop hij gevangen wordt, te fpreken.

De Kabeljaauw (*la Morue, Common Cod*), behoort onder de *Jugulares* (Halsvinnige), volgens fomnige, van het geflacht der Schelvisfchen (*Gadus*), tot die, welke drie rug-vinnen en baard-draden aan den bek hebben. Hij is van de overige van deze foort inzonderheid door zijne grootere fchubben onderscheiden, waarom ook LINNEUS hem hiernaar genoemd heeft: *Gadus Morhua cauda aequali squamis majoribus*. Zelden is hij meer dan drie voeten groot, en hij weegt tusfchen de veertien en twintig ponden. Hij is een zeer roofzuchtige visch, die eene zeer wijde opening van mond en een fpoedig verteerings-vermogen heeft, en zich inzonderheid met Kreeften, Ink-visfchen, Haringen en dergelijke voedt. Zijne kleur, die anders graauw is, met geelachtige vlekken en wit aan den buik, is bij de jongen, zoo lang zij zich aan de rotsachtige gronden ophouden, aan den buik rood met oranje-gele vlekken. De tijd van kuit fchieten is verfchillende naar den

ouderdom van de vischen en naar het meer of minder koude van de plaats, waar zij zich ophouden, en ook naar het weder. Bij *Engeland* verschijnen zij reeds in *Januarij* om kuit te schieten, bij *Island* in *Februarij*, en op de Groote Bank van *Nieuwland* eerst in *April*. Zij plaatfen hun kuit in den grond tusfchen de fteenen. Na dat zij hun kuit kwijt zijn, vallen zij heftig op het aas der hengels aan. Vóór dien tijd, lokt hen wel het aas niet, maar hunne geflachtsdrift is dan toch zoo hevig, dat zij gemakkelijk met netten worden gevangen. In *Noorwegen* bedient men zich inzonderheid van deze beide manieren, om hen te vangen.

De groote Visfcherij op de bank van *Nieuwland* gefchiedt door de Engelfchen op deze wijze. Eene floep van veertig voeten lengte heeft vier riemen. Drie van dezelve zijn aan de eene zijde, en de vierde, welke veel grooter, en aan den anderen kant is geplaatst, maakt tegen de overige het evenwigt uit. Ieder der vier mannen heeft twee lijnen; aan elke van dezelve zijn twee visch-haken, dus te zamen zestien, met welke men bestendig vischt. Vangt men van vijf tot tien Centenaars op een' dag, dan gaat het goed, offchoon men wel meer kan bergen, en dikwijls ook meer vangt.

Twee

Twee Centenaars zijn reeds voor de kosten van de reis toereikende. Tot aas gebruikt men verscheidene soorten van kleine visfchen, als Haringen en dergelijke, Zand-alen en jonge Kabeljaauwen. De Engelschen houden er eenige boten op na, om deze visfchen in voorraad te vangen. In geval van nood, gebruikt men ook gezouten visch, doch men wast denzelven eerst. Ook neemt men somtijds Zee-Vogels tot aas. Is de vangst slecht, dan is men wel eens genoodzaakt, om eenige versche Kabeljaauwen zelve daaraan op te offeren, dewijl de visch naar versch aas het begeerigste is.

Den gevangen' visch brengt men terstond naar het Visch-huis. Dit is een weinig over de zee heen gebouwd, ten einde het onbruikbare van den visch terstond in zee te kunnen werpen, en het ontladen van de boten gemakkelijk te maken. Eene bijzondere soort van tafel, met een' scherpen kant, is dicht aan het water geplaatst. Een jongen neemt, een voor een, de visch en geeft ze aan den *Kopper*. Deze ontleemt den visch, door een' druk tegen de scherpe tafel, zijn' kop, en deze, benevens de ingewanden, valt terstond in zee. Tot het werk van den *Kopper* behoort echter ook de lever in een vat te werpen; want de lever geeft eene olie, die voor de leerlooijerijen veel beter

is , dan de Walvisch - traan. De *Kopper* schuift dan den visch aan den *Splijter* toe. Deze opent hem van den kop tot aan den staart , neemt het grootste gedeelte van de ruggegraat weg , en schuift hem in eene tobbe , welke , zoodra zij vol is , naar het Zout-huis wordt gebragt. Hier legt men de vischen over elkander heen , en tuschen elke laag doet men zout. Zoo blijft alles liggen , tot dat het zout er in getrokken is. Dan wordt de visch op een vlot gebragt , om afgewaschen te worden ; en eindelijk wordt dezelve gedroogd. Het laatste geschiedt aan regtop staande wilgen-palen ; de geopende zijde van den visch wordt naar de zon gekeerd ; des nachts wordt de visch op hoopen gelegd met den rug naar boven. Als het weder goed is , is de visch in agt dagen droog. Men laat hem dan , in groote hoopen van agt tot tien Centenaars , nog vier dagen zweeten , en bedekt hem , tot den tijd der verzending , met zijldoek. De meeste verzending is naar de Roomsche landen aan de Middellandsche zee.

De traan , uit de lever , waarop men ook veel prijs stelt , *Train Oil* (traan-olie of levertraan) genoemd , ter onderscheiding van de traan van den Walvisch of Zee hond , *Fat-Oil* , krijgt men , door de levers in vaten te doen , wel-

welke van anderen met eene opening en daarop gelegde gevlochten teenen zijn voorzien. Deze worden in de zon gezet, en zoo scheidt zich de traan van de rottende lever af, en loopt door gemelde openingen in tobben.

Wij zouden al te zeer moeten uitwijden, wilden wij hier opgeven, in hoe verre de overige natien alle, in de behandeling of bereiding van den Stok-visch, van de hier beschrevene manier afwijken. Ten aanzien van eene, echter, zullen wij met een enkel woord gewagen. De Noorwegers noemen den visch, op dergelijk eene wijze met Fransch zout toeberaid en in tonnen gepakt, Laberdaan, maar die, welke op de klippen gedroogd is, Klip-visch. De groote worden gespleten, opdat het zout er beter zal doordringen, doch de kleine slechts aan den buik geopend. De eerste worden Plat-visch, de andere Rond-visch genoemd. Die, welke aan staken gedroogd worden, noemt men Rood-visch.

De Stokvisch-vangst der Engelschen geeft aan meer dan 15000 Matrozen werk, en bedraagt meer dan een Millioen Ponden Sterling. Ook de Franschen, gelijk bekend is, hebben het regt, om op de *Groote Bank* te vischen. Kort vóór de Omwenteling bedroeg, volgens de opgave van ARNOULD, hunne vis-

fcherij 15 Millioeneu 731000 Livres. *Holland* zond, in vorige jaren, na 1787, jaarlijks 50 of 60 fchepen naar *Island* ter Stokvisch - vangst. De visfcherij van *Denemarken* was ook van belang. Volgens de getuigenis van PONTOP-PENDAN, leverde *Noorwegen*, dat echter thans tot *Zweden* behoort, jaarlijks dikwijls meer dan 300000 *Vaagers* Kabeljaauw, aldaar *Dorsch* genoemd, van verschillende foorten, onder de namen van Rood - visch, Klip - visch en Rond - visch; de *Vaager* wordt gerekend tegen 36 ponden. In het jaar 1750, bedroeg de vangst 317834 *Vaager*. In het jaar 1790 werden 65007 Schip ponden Klip - visch en 4769 Schip - ponden gezouten *Dorsch* aangegeven. Geen volk, buiten Europa wonende, kan van deze visfcherij zoo veel voordeel trekken, als de Staten van *Noord - Amerika*. De winst van deze was, wel is waar, vóór dat zij zich van het Moederland afscheidden, in dit artikel grooter, dan tegenwoordig; doch hunne visfcherij was toch, bij het einde der vorige eeuw, reeds op nieuw tot eene aanmerkelijke hoogte gestegen. In de uitmuntende *Geographie van Amerika* door EBELING vindt men daaromtrent het volgende: Het getal der fchepen, welke van negentien plaatsen of landschappen, van 1786 tot 1790, ter Stokvisch - vangst waren
uite

uitgelopen, beliep , door elkander gerekend, 539 ; dezelve waren gezamentlijk met 487 koppen bemand. In het jaar 1790 bedroeg de gevangen visch 354276 Centenaars , in gelds waarde 865207 *Dollards*. Evenwel was deze opbrengst voor de bijzondere ondernemers zoo gering, dat verscheidene van deze visfcherij afzagen. Behalve de bovengemelde Bank-schepen (*Bankers*), loopen er van de Amerikanen ook nog vele Boten, Sloepen en Schooners uit, welke op de kleinere banken visfchen; verscheidene van deze vaartuigen zijn met zes tot negen koppen bemand , en doen de reis dikwijls driemaal in het jaar. De visch wordt ten deele versch, ten deele gezouten gegeten, en ook op horden gedroogd.

De geheele waarde van de Stokvisch-vangst der bovengemelde schepen , zoude men, in het ruwe, op de volgende wijze kunnen berekenen.

De Visfcherij van de Engelschen, bedroeg meer dan een Millioen Ponden Sterling en dus na genoeg . . *f* 10,000000.

Die van de Franschen, vóór de Omwenteling , 15,731000 *Livres*, en dus na genoeg = 7,000000.

Om de waarde der Visfcherij der Hollanders, in vroegere dagen, eenigermate te bepalen, volgen wij de

346 HET WESTELIJK GEDEELTE

opgave in het Engelsche Adres van
1763, ter bevordering van de Vis-
scherijen, waarbij elk groot schip
op 3000 Ponden Sterling of 30000
Guldens wordt geschat; dus voor de
60 schepen » 1,800000.

De vangst der Amerikanen in het
jaar 1790 op 865207 Dollards bere-
kend » 1,600000.

f 20,400000.

De Stokvisch - vangst der Noorwegers kan
men, naar de bovengemelde opgave, tegen om-
trent zesmaal honderd duizend Guldens bereke-
nen. Hier bij komen nu nog de Vischerijen
van de Zweden zelve, van de Yslanders en
van de Bewoners der *Schettland - Orkney -*
en *Feroë-Eilanden*. Offchoon, in vergelij-
king met de andere gering, zijn deze evenwel
toch nog van belang.

Door de Stok-vischerij, vinden niet slechts
omtrent 30000 Matrozen hun bestaan, en wor-
den voor den Zee-dienst opgeleid, maar Mil-
lioenen van menschen worden er daarenboven
door gevoed. Ook verscheidene handwerken
trekken er voordeel van, vooral de Looijerijen
van fijn leder, en de Yslanders verkoopen de
blazen, om er Visch-lijm van te bereiden.

Wan-

Wanneer men weet , dat alleen de Noorwegers , wier vangst slechts eene der geringste is , omtrent zestien scheepsladingen Kuit of Eijers van dezen visch uitvoeren , en dat men meer dan veertig duizend eijeren tot een enkel pond noodig heeft ; wanneer men voorts door LEUWENHOEK leert , dat een enkele visch omtrent negen Millioenen bij zich heeft : dan kan men begrijpen , hoe het verlies van het verbazend aantal van visfchen , welke de meer gemelde natiën jaarlijks vangen , weder hersteld wordt. Maar wat beteekent ook de menigte van visfchen , welke gevangen worden , in vergelijking van de onberekenbare millioenen , die eene prooi worden van de Roof-visfchen ? En evenwel behooren zij alle tot één en hetzelfde geslacht. Onze berekeningen staan hier geheel stil ; men staat verbaasd over de onmetelijke , maar tevens wijze , voortbrengfels der natuur , in het rijk der bewerktuigde fchepfelen ; het geldt toch hier de onderhouding van het geheel.

Wij moeten eindelijk hier nog fpreken van een merkwaardig verfchijnsel , dat inzonderheid bij het wegnemen der ingewanden van de onrekbare Stok-visfchen plaats heeft , als mede bij het afhouden van de Walvisfchen. De zee , namelijk , wordt binnen eenen zeer wijden kring ,

kring, tot op een' grooten afstand van de plaats, waar dat wegnemen en afhouwen geschiedt, op *Nieuwland* (*Terre Neuve*), effen en glad, zoodat de boten op dezelve, als op een' spiegel daar heên glijden, zelfs dan, wanneer op eenen verderen afstand zware golven gaan. De werking der olie om de zee effen en glad te maken, was reeds aan de Ouden bekend. Zoo wel ARISTOTELES als PLINIUS spreken er van; de laatste zegt: „De „Duikers namen olie in den mond, vóór dat „zij onder water gingen, en spogen het daar- „na uit in de zee, omdat het derzelve he- „vigheid vermindert, en het water helder „maakt (*). Mischien waren wij op dit, fints zoo lange reeds bekende, verschijnsel niet weder opmerkzaam geworden, of hadden het welligt onder de fabeltjes geteld, indien niet de groote FRANKLIN, toen hij, in 1756, met eene vloot naar *Louisburg* zeilde (*Cap Britton*), had opgemerkt, dat de zee in eene strek, waar twee schepen van die vloot voeren, veel kalmer was, dan op de overige plaatsen. Hij vroeg aan de Schippers naar de oorzaak van dat verschijnsel, en deze antwoordden, dat mischien eenige vetigheden van

(*) PLINIUS, Hist. Nat. Lib. 2, Cap. 103.

van de keuken , bij het waschen en schoonmaken , langs de zijden van het schip waren gelooopen. Dit gaf aan den Engelschen Wijsgeer aanleiding tot het nemen van eenige proeven omtrent de werking van de olie op het water. Hierdoor meent hij ontdekt te hebben , dat een lepel olie , vooral dierlijke , de golven der zee , ter oppervlakte van meer den 600 voeten middellijn , zeer spoedig kalm doet worden , en dat de kalmte bijna een paar uren voortduurt. Volgens deze waarneming zou eene geheele ton olie , in geval van schipbreuk , zeer veel nut kunnen doen.

Men brengt ook vele bewijzen bij , dat de olie aan het water eene grootere helderheid geeft , en alzoo hetzelfde doorzigtig maakt. De Vischers bij *Lisfabon* , als mede bij de *Vermudische* Eilanden , gieten Olie op het water , om des te beter in de zee te kunnen zien , en des te zekerder te zijn van hunne vangst.

De Natuurkundigen zijn het omtrent de werkingen van de Olie , tot nog toe , niet eens. Eenige , b. v. de beroemde Italiaansche Mathematicus , FRISI , ontkende , dat de oorzaak waar is , alleen omdat de proeven , welke hij daaromtrent in het Meir *Como* genomen heeft , hem mislukt zijn , en omdat het verschijnsel zelve met zijne

na-

350 HET WESTELIJK GEDEELTE

natuurkundige grondbeginselen strijdt. Maar FRISI was in het algemeen tegen alle nieuwe proefnemingen, zoodra zij niet overeenkwamen met zijne theorie. Andere daarentegen kennen werkelijk aan de olie de kracht toe, om het water kalm te doen worden. Zij zoeken deze kracht inzonderheid daarin, dat de olie aan de waterdeelen eene vastere zamenhangende aan elkander geeft, en hierdoor het breken der golven vermindert.

DE PELTERIJEN VAN DE WESTELIJKE
LANDEN VAN DE NOORD-POOL.

De Bever.

Dit dier verdient, in betrekking tot ons oogmerk, om meer dan eene reden, onder de viervoetige dieren van deze gewesten, hier de eerste plaats. Zijn vel is het kostbaarste artikel van handel; hetzelfde dient tevens tot eenen vasten maatstaf of berekening in den handel tusfchen de Indianen en de Europeanen; en eindelijk munt dit dier, door zijne huishouding en kunst van bouwen, als bijzonder merkwaardig, boven de overige viervoetige dieren uit.

De Bever (*Castor Fiber*, L.), evenwel, is thans reeds te algemeen bekend, dan dat wij hem naauwkeurig behoeven te beschrijven. Hij is omtrent drie voeten lang, en weegt dikwijls wel zestig ponden. Zijne groote scherpe snijtanden, daar hij uit zijnen aard zeer vreedzaam is, dienen hem als voorname werktuigen, zoo- wel tot verkrijging van zijn voedsel, als ter bouwing van zijne kunstige woning. Hij schilt de boomen, om spijs te bekomen, en velt met zijne tanden boomstammen, die verscheide-

ne

§52 HET WESTELIJK GEDEELTE

ne voeten dik zijn. Zijne vijftienige voorpoten gebruikt hij als handen, en de achterpoten, welke breeder en met zwem-vliezen voorzien zijn, brengen hem, als de beste riemen, over het water, terwijl de plat uitlopende staart, die zeer sterk en met schubben bedekt is, hem als een roer in zijne vaart stuurt. Met deze eenvoudige werktuigen brengt zijn Instinkt zeer wonderbare dingen tot stand, zoodra hij zich met andere van zijne soort in gezelschap bevindt; want een enkele Bever, even als een enkel mensch, vermag, op zich zelve staande, niets; hij kan naauwelijks een gat in den grond graven, om zich tegen wind en weder te beschutten. Vroegere Reizigers hebben zeker de talenten van dit dier, even als alles, wat buitengemeen is, al te zeer verheven; evenwel erkent HEARNE, de laatste, die de Bevers verscheidene jaren naauwkeurig waargenomen heeft, dat derzelver schranderheid, in het aanleggen van dammen en dorpen, waarlijk verwonderingswaardig is. „Deze dammen” — zegt HEARNE — „zijn het meesterstuk der industrie van deze dieren. Zij verkiezen aan kleine rivieren, en wel inzonderheid aan dezulke, die een vereenigings-kanaal van twee meiren zijn, als mede in diepe inhammen, de ligging van hunne Kolonie; op zulk eene wijze, dat

„de

„de stroom zelf hun de bouwstoffen en hun
„voeder, den afgespleten bast der boomen, toe-
„voert.” Ter bouwing van deze dammen, vel-
len zij, met hunne sterke tanden, groote Wil-
gen, Populieren en Berken. Zij heijen deze
boomen wel niet in den grond, zoo als hunne
overdrevene Bewonderaars plegen te verhalen,
want daartoe hebben zij het vermogen niet;
maar zij verstaan de kunst, om deze, horizon-
taal op elkander gelegde, boomen en takken
met steenen aan te vullen en het geheel met
leem en aarde zoodanig te doorkneeden, en in
elkander te verbinden, dat daaruit een dam
ontstaat, over wiens digtheid en sterkte men zich
moet verwonderen. Daar vele van deze takken
weder wortel schieten en uitspruiten, zoo gelij-
ken deze dammen dikwijls naar hagen van zulk
eene aanmerkelijke hoogte, dat velerlei vogels
daarin hunne nesten bouwen. Ook schijnt het,
als verkiezen de Bevers juist zulk eene gedaane
te voor deze dammen, welke het best bestand
is tegen de kracht van het water. Bij een
stroom, welke langzaam vloeit, is de gedaane
te van den dam regtlijnig, maar gaat het wa-
ter met eene sterke en snelle vaart, dan
heeft de dam den vorm van eenen boog of
gewelf, welks schuins gebogene punten naar
den stroom zijn geplaatst.

Achter deze dammen leggen de Bevers, als eene verschanſing hunne Dorpen aan. Deze bestaan uit tien of twintig woningen, welke van dezelfde bouwſtoffen gemaakt worden als de dammen, in de gedaante van onze bakovens, en die dikwijls met een gewelf van tien voeten hoogte boven het water uitſteken. Zijn deze woningen zeer groot, en bevatten zij verſcheidene Bever-families, gezamenlijk ruim dertig Bevers in getal, dan verdeelen ook de Bouwmeesters dezelve in verſcheidene vertrekken. Doch dit geſchiedt, volgens HEARNE, enkel en alleen, om het zware gewelf, door de tuſſchen-muren, te onderſchragen, niet om het huis zelve in kamers te verdeelen, welke ieder tot een afzonderlijk gebruik zoude beſtemd zijn. Ook ontkent HEARNE, dat deze woningen twee ingangen hebben, een' aan de landzijde en een aan den kant van het water; ofschoon hij toefteemt, dat er ſomwijlen openingen in zijn, die van de eene afdeeling naar de andere leiden. De Bevers ſlapen en wonen veelal in eene en dezelfde afdeeling; doch houden deze gemeenſchappelijke kamer zeer zindelijk, en ontlaſten zich daarin nooit van vuilheid, of brengen dezelve ten minſte terſtond er buiten.

Zij verrigten al hun werk enkel in den nacht.

nacht. Zij zijn daarin zeer vlug; HEARNE zag, dat zij in eenen enkelen nacht verscheidene duizende handen vol aarde hadden bij elkander gebragt. Deze schrandere dieren leven zeer eensgezind, dragen hun' voorraad, welke inzonderheid uit wortelen en bast van boomen bestaat, gemeenschappelijk bij een, en betoonen veel gehechtheid aan hunne jongen. Zij zijn in het algemeen zeer gezellig. Toen een van de twee jonge Bevers, welke in het Fort aan de *Hudsons - baai* te zamen tam leefden, stierf, weigerde de andere alle voedsel, en martelde zich aldus dood.

De Jagers vervolgen deze dieren om hun vel, vooral in den winter. Zij omspannen het gebouw met sterke netten, en terwijl de Vrouwen het gebouw zelve aantasten, worden de vlugtende Bevers of gevangen of door de Jagers geschoten of ook dood geslagen. Men moet ondertuschen de onderaarsche gangen en holten aan den oever, welke deze voorzigtige dieren, als tot een verblijf of toevlugt in geval van nood, gemaakt hebben, zorgvuldig stoppen. Dikwijls vangt men, bij het overvallen van de Dorpen, meer Bevers in deze hollen, dan in de woningen zelve.

De schoonheid van het vel bestaat in de zwarte kleur, in de digtheid en fijnheid van

het hair. De donkerste Bevers-vellen kosten meer dan twintig guldens, en zelfs het hair van deze kost het pond wel vijftien guldens.

De Bever vindt men in het geheele Westelijke gedeelte van *Noord - Amerika* tot bij *Carolina*; en in vorige tijden was de jagt op deze dieren van zoo veel belang, dat, in 1743, de Engelschen 26750, en ten zelfden tijde de Franschen, toen bezitters van *Canada*, de voornaame verblijfplaats van de Bevers, 127080 vellen naar *Europa* bragten. Zelfs nog in onze dagen, nu de Canadafche Handelaars in pelterijen in de plaats der Franschen zijn gekomen, is het getal der gevangene Bevers zeer groot. MAKENZIE zegt, dat de Noord-Westelijke Compagnie 106000 vellen in 1799 ontving; doch hierbij moet men in aanmerking nemen, dat thans eene veel grootere, diep in het Westen zich uitstrekkende, vlakte van *Noord - Amerika* tot de jagt op de Bevers wordt gebruikt, dan ten tijde van de Franschen. Deze weerlooze dieren, namelijk, vlugten al meer en meer landwaarts in voor de jagers. Het is daarom te vreezen, dat deze jagt, bij het steeds toenemen der Jagers, binnen eene eeuw mischien weinig of niets meer zal opbrengen.

Het vel van den Bever is, gelijk men weer,

eene

eene zeer belangrijke stoffaadje voor onze hoed- en wol-fabrieken, en, van het hair ontbloot, dient hetzelfde den Amerikanen tot schoenleder en dergelijke. Het heeft, echter, nog daarenboven eene andere waarde. Het verstrekt de hier gevestigde Compagnie, in den handel met de Indiaansche Jagers en met de Europefche handelaars in pelterijen, als 't ware, tot geld. Het is de algemeene maatftaf, naar welken alle overige waren gefchat en ingeruild worden. De Indianen verkoopen de pelterijen van de overige dieren, b. v. de Elands-, de Herts- de Beeren- en de Sabel-vellen volgens een', naar het Bevers-vel, vastgeftelden prijs. Zoo kost, volgens UMFREVILLE, bij de Compagnie der *Hudsons-baai*, de Huid van een' volwasfen Eland twee Bevers-vellen, die van eenen ouden Land-Beer drie, die van eene Sabel één, en zoo verder. Daarentegen ftellen de Indianen een pond Europefche glazen korallen gelijk met twee Bevers-vellen, eene Engelsche el grof laken met twee Bevers-vellen, een pond buskruid met één, een Geweer met veertien, een Piftool met zeven, twee Scheermesfen met één, een *Gallon* Rum met vier, twaalf naai-naalden of een pond gaarn met één. De Compagnie berekent de Bevers vellen bij het pond, en door elkander voor ieder pond

twaalf Engelsche Schellingen. Wegen nu vier Bevers-vellen vijf ponden , dan bedraagt een *Gallon* Brandewijn drie Ponden *Sterling*. Men ziet hieruit, tot welk een' verbazenden prijs de Indianen de Europefche goederen moeten koopen.

Eindelijk levert de Bever nog iets voor den handel , namelijk het Bevergeil (*Castoreum*). Deze olieachtige zelfftandigheid , welke een' doordringenden en zich verre verspreidenden reuk heeft, wordt bij de mannetjes en wijfjes in een' zak omstreeks den aars afgefcheiden. Het is eene talkaardige , doch niet vette zelfftandigheid. Men moet echter van dezelve de morzige ftof (*Axungia Castorie*) onderfcheiden , welke zich , boven gemelden zak , in twee andere zakjes affcheidt. Het *Castoreum* is, federt langen tijd , beroemd , als een zeer heilzaam geneesmiddel in *Hysterifche*, *Epileptifche* en dergelijke toevallen , en van daar geen onbelangrijk artikel in den handel. Van de Indianen koopt men hetzelfde, de twee ponden gerekend tegen een Bevers-vel. In *Europa* is de prijs zeer verfchillende. Het Canadafche of Engelsche is goedkoop. Thans staat hetzelfde in prijs tegen het Rusfifche, als vier tot zeventig. Is echter het laafte wel zóó veel beter?

Dz

De Muscus-rat. (Castor Zibethicus, L.)

Offchoon deze Rat onder het geslacht der Muizen behoort, zoo heeft zij toch, in vele opzigten, iets met den Bever gemeen. Zij bouwt, even als deze, doch niet zoo kunstig, hare woning, doorgaans zelfs meer op het ijs, dan op kleine, door haar zelve, in de moerasfen opgerigte hoogten. Deze woning heeft ook de gedaante van eenen Bak-oven, maar is, even als het dier zelve, veel kleiner, dan die der Bevers. Daar echter de Muscus-rat geen' winter-voorraad verzamelt, zoo wordt zij, bij strenge koude, dikwijls door honger genoodzaakt, hare eigene familie te vermoorden. HEARNE vond in zulk eene woning de geraamten van agt Muscus-ratten, en de sterkste alleen was overgebleven. Even als bij den Bever, scheidt zich, omstreeks den aars, in een bijzonder zakje, een sterkriekend vocht af. HEARNE beweert, dat de achterpoten, even als bij den Bever, met zwem-vliezen zijn voorzien, hetwelk, echter, andere Natuuronderzoekers ontkennen. Naar het uitwendige komt dit dier veel met de gewone rat overeen, doch het is grooter; de kleur is roodachtig bruin.

De huid van deze dieren maakt geen onbelangrijk artikel van handel uit. Het hair wordt

369 HET WESTELIJK GEDEELTE

tot hoeden en andere wollen stoffen gebruikt.
In 1799 , voerde de Noordwestelijke Compagnie 17000 zulke vellen in; de waarde van een vel staat slechts met een zestiende van een Bevers - vel gelijk.

PLANTETENDE DIEREN.

Runder - geslacht.

Daar de hier voorkomende viervoetige dieren meestal genoegzaam bekend zijn, zoo zullen wij slechts, om een overzicht van derzelver waarde voor den handel te geven, verscheidene soorten hier bij elkander nemen. Twee soorten van Runderen, welke in de nieuwe wereld bijzonder te huis behooren, zijn van groote waarde. Zij zijn:

De *Muskus - Os* (*Bos Moschatus*). Hij woont ook omstreeks de *Hudsons - baai* tot omtrent den drieenzeventigsten graad Breedte. Hij is een zeer sterk dier, dat zich inzonderheid onderscheidt, door zijne, aan den wortel zeer breede, met de punten binnenwaarts gebogene, zeer sterke horens, door zijn lang zijde-achtig, wollig hair en door den sterken Muskus-reuk van zijn vleesch. Evenwel wordt
het

het laatste , als zeer gezond zijnde , veel gegeten.

De *Amerikaansche Bison* (*Bos Bison Americanus*, *juba longissima*, *dorso gibboso*). Dit dier, dat somwijlen groeit tot de zwaarte van meer dan 2000 ponden, bewoont bij geheele kudden de Zuidelijk gelegene gewesten van het Westelijk *Canada* en het dieper liggende *Quivira*. Mischien behoort dit dier met de Runderen der oude Wereld tot een' en denzelfden stam, want het teelt met dat horend vee voort. Het vleesch is, bij de Indianen en ook bij de aldaar wonende Europeanen, in grooten trek; een os levert dikwijls 150 ponden vet; de bogchel vooral is zeer smakelijk; de huid is zoo zwaar, dat het sterkste mensch dezelve naauwelijks kan tillen. Het lange, zachte, wolachtige hair, dat somwijlen agt ponden weegt, is zeer goed voor de Spinweverijen; het vel is uitstekend om er leder van te bereiden; de hoornen worden tot vaatwerk, kruidhoorns en dergelijke bereid. Bij eene enkele jagt, doodt men somtijds 2000 van deze dieren. Evenwel vindt men, in MAKENZIES opgave van de Artikels van handel dezer gewesten, slechts 500 huiden als uitgaande vermeld. Mischien worden er vele in het land zelve gebruikt.

Hert-soorten.

Het *Elands-dier* (*Cervus Alces, cornibus ac aulibus palmatis, caruncula gutturali*). Deze soort van Herten in *Amerika Moosfe-deer* genoemd, groeit tot eene zwaarte van 1200 ponden. Zij wordt aldaar in groote menigte gevonden, en is, zoowel wegens haar vleesch, als om hare huid, een belangrijk artikel voor de jagt en voor den handel. Lange hielt men deze soort voor eene en dezelfde met de groote soort van Herten, het *Amerikaanfche Elands-dier*. Thans heeft, echter, de beroemde SMITH - BARTON bewezen, dat het *Amerikaanfche Elands-dier*, *American Elk*, dat bij hem *Cervus Wapiti* wordt genoemd, van het *Moosfe-deer* in de daad onderscheiden is. Waarschijnlijk worden de vellen van beide soorten in den handel met elkander verwisseld; want men vindt altijd slechts den algemeenen naam. In 1793, bragten de Engelsen 130 zulke vellen over, in 1799 daarentegen 700; en het is zeer waarschijnlijk, dat, naardien de Westelijke landen, door de reizen van Kapitein LOUIS en CLERK, veel verder bekend geworden zijn, ook' een grooter rijkdom van pelterijen van deze soort van Herten *Europa* is ten deele geworden. Want dikwijls ont-

moet

moetten zij op hunne reis vijftig Elands-dieren te gelijk.

Even zoo waarschijnlijk is het, dat onder dezen naam de huid van de *Carebou* of het Amerikaansche Rendier, (*Cervus Tarandus cornibus ramosis summitatibus palmatis*, L.) voorkomt. Want deze Herten vindt men van de Ys-zee tot op den tweeënveertigsten graad in *Amerika*, en wel in een groot aantal.

Het Amerikaansche *Dam-hert* (*Cervus Virginianus*) is voorzeker, met betrekking tot den handel, onder dit geslacht van de meeste waardij. Deze soort levert het meeste en beste Wild, en hare vellen uitnemend leder. Reeds in 1743. voerden de Engelschen meer dan 400 vellen in; in het jaar 1799, 1950. Misschien waren hier onder de vellen van eenige andere, minder menigvuldig voorkomende soorten van Herten, b. v. van het *Wewaskish*, van hetwelk HEARNE zegt, dat het eene soort van Herten is, zoo wel van de Elands-dieren, als van de Virginische Herten, geheel onderscheiden. UMFREVILLE noemt deze soort *Red-deer*, zeker om het roode hair, en SMITH-BARTON zegt dat deze de *Wewaskish* is.

GROOTE VLEESCH-VREETENDE VIER-
VOETIGE DIEREN.

Beeren.

Hier komen inzonderheid in aanmerking, de *Groote Witte Beer*, de *Ys-beer* (*Ursus maritimus*; *Ursus albus*, *cauda abrupta*, *capite colloque elongato*); de *Zwarte Amerikaansche Beer*, benevens de *Graauwe en Roodachtige* (*Ursus americanus*, *capite angustiore*, *rostro canino*, *corpore acerrimo*, *pilo tenuiore*, *gula genisque ferrugineis*. BODDAERT); de *Quickkatsch*, de *Wolfs-beer*, de *Wolverene* (*Ursus luscus*, *cauda unicolore*, *rostro pedibusque fuscis*, *fronte et lateribus pallidis*, L.) en de *Raccoon* of *Schop-beer* (*Ursus lotor*, *cauda annulata*, *fascia per oculos transversali nigra*, L.).

De *Ys-beer*. De beste afbeelding van denzelven vindt men, zegt HEARNE, in COOKS laatste reis (*); men heeft ook eene naauwkeurige

(*) Men zie de Nederduitsche uitgaaf van COOKS *Reizen*, Deel XII. bladz. 377, waar echter de lengte slechts zeven voeten en twee duimen wordt opgegeven. PASTEUR zegt, Deel II, bladz. 104, dat hij wel 200 groot als een Paard is.

vige teekening bij BLUMENBACH. Deze Beer, die, gelijk men weet, de hoogste Pool-landen en de Noordsche Ys-velden bewoont, bereikt de lengte van meer dan twaalf voeten, en is een der roofzuchtigste dieren. Hij voedt zich met Zee-honden, witte Vossen, doode Walvischen, en tast zelfs menschen aan. Zijne huid wordt door de Compagnie van de *Hudsons-baai* veel ingevoerd; doch ik heb daaromtrent geene bijzondere opgaven kunnen vinden; mischien is zijne huid onder den algemeenen naam van de vellen der volgende soorten begrepen.

De *Zwarte Americaansche Beer*. PALLAS onderscheidde hem het eerst van de Beeren der Oude Wereld. Bij mangel van dierlijk voedsel leeft hij eigenlijk van planten. De jagt op dit dier was van ouds af een voornaam werk van de Amerikanen, daar het Beeren-vleesch voor hun eene kostelijke spijs is, en men somtijds vijftien *Gallons* vet van een enkel dier bekomt, en deszelfs huid daarenboven tot de beste Pelterijen behoort. Men heeft voorbeelden van zeer tamme Beeren van deze soort. In het jaar 1743, voerden de Franschen en Engelschen te zamen 16832 Beere-huiden in; in 1799, de Engelschen alleen 21000. De waarde van eene huid is boven reeds opgegeven.

De

366 HET WESTELIJK GEDEELTE

De *Quickhuatsch* of *Wolfs-beer*. Dit sterke roofzuchtige dier, waarmede het geslacht der Beeren tot dat der *Dasfen* nadert, en dat door verscheidene Natuurkundigen voor een en hetzelfde met den *Veelvraat* der Oude Wereld gehouden is, wordt om zijne huid van zeer veel belang geacht. Zijn hair wordt ook door de Hoedemakers gebruikt. Reeds in het jaar 1743, kwamen omtrent 700 huiden van deze foort van dieren naar *Europa*; en in 1799, voerde de Noord-Westelijke Compagnie 600 in. Eene huid heeft de waarde van twee *Bervers-vellen*.

De *Raccoon* of de *Schop-beer* is eene kleinere foort, welke in *Duitschland*, federt den Amerikaanschen oorlog, zeer bekend geworden is. Ook zijn hair wordt door de Hoedemakers gebruikt. De fraaije staart dient wel tot verwarming van den hals in den winter. Hij houdt zijn verblijf in *Noord-Amerika* niet zoo hoog in het Noorden, als de *Wolfs-beer*. Hij is voor den handel in Pelterijen van veel belang. In 1743 werden meer dan honderd en tien duizend vellen naar *Europa* gebragt; thans worden deze misfchien in het land zelve veel verbruikt.

Behalve de opgenoemde worden hier nog meer foorten van Beeren gevonden.

Hon-

Honden - Geslacht.

De *Wolf*. Niet slechts de gewone Wolf, maar ook de zwarte (*Canis Lycaon*) komt, offchoon zeldzamer dan de eerste, in *Noord-Amerika* voor. De jagt op de Wolven brengt daar veel op; want in 1793 werden 3117 Wolfs-vellen, en in 1799 3800 ingevoerd.

De *Steen-Vos*, de *Witte Vos*, *Isatis*, (*Canis Lagopus*, L.). Van deze dieren vindt men op *Groenland*, volgens de getuigenis van FABRIUS, ook de *Blaauwe*, welke veel kostbaarder is. Evenwel wordt dezelve onder de pelterijen van *Noord-Amerika* niet bijzonder vermeld. Onder den algemeenen naam van Vossen-vellen, zijn daar begrepen: de *Gemeene roode*, de *Zilver-Vos*, de *Graauwe Virginiaansche Vos*, en de twee reeds genoemde soorten. De *Graauwe Virginiaansche* moet er zeer algemeen zijn; want op de lijst van de, in 1743 uitgevoerde, Pelterijen worden 10280 van dezelve opgegeven, terwijl het getal van alle de Vossen-vellen slechts 11051 beliep. In het jaar 1799 voerde de Noordwestelijke Compagnie slechts 1500 Vossen - velle naar *Europa*.

Katten - Geslacht.

De *Lynx* is hier de voornaamste, van welke zijn vel. Reeds in 1743 kwamen meer dan 2000 *Lynx*-vellen van *Canada*, in 1799 6000. Misschien is de *Rode-Vos* (*Felix Rufa*) slechts eene varieteit van deze soort, en komt onder dezelfde pelterijen voor.

Kleine Viervoetige Dieren.

De *Veld*-, *Bosch*- of *Boom-Martel* (*Mustela Martes*) maakt een belangrijk artikel van handel uit. De Engelschen en Franschen voerden, in 1743, daarvan 45000, en in 1799 de Noordwestelijke Compagnie alleen 32000 vellen uit. Waarschijnlijk, echter, behoorden hieronder de *Pekan* (*Mustela Canadensis*) de *Vison* (*Mustela Vison*); beide zijn aan de *Marters* niet ongelijk. Ook zou ik wel vermoeden, dat, of van deze, of van de *Visch-Wezel*, *Wejak* en *Woodshok* genoemd (*Mustela Melanoryncha*, B.), welke door sommigen onder de *Otters* wordt gerangschikt, die pelterijen komen, welke op de lijsten der uitgevoerde waren, onder den naam van *Amerikaansche Sabels* worden geteld, vooral de *Kat-Vossen* (*Kittfox*); ten minste, in het jaar 1799, werden van de laatste

ste 4000 vellen , en van de zoogenaamde *Amerikaansche Sabels* slechts 1650 ingevoerd. Voorts geven ook de *Groote Visch-otter* (*Lutra vulgaris*) en de *Kleine Otter* (*Lutreola*) eene aanzienlijke winst. In 1743, werden door de Engelschen ingevoerd 590 groote Otter-vellen en vijftig kleine; doch ten zelfden tijde, voerden de Franschen van de laatste 12428 en 1700 Minx-vellen in. In 1799 verkocht de Noord-westelijke Compagnie 4600 groote en 1800 kleine Otter-vellen.

Men vindt in deze gewesten van *Amerika* ook verscheidene soorten van Eekhorentjes; doch dezelve schijnen in den handel van weinig belang te zijn.

De Pelterijen, welke de Compagnie van de *Hudsons-baai* uitvoert, berekent men op omtrent 30000 Ponden Sterling. De uitvoer van *Canada* bedroeg, volgens BRISSOT, in het jaar 1783 en 1784, vijf Millioenen *Livres*. Sedert dien tijd echter, heeft de Noord-westelijke Compagnie zich aldaar gevestigd (1788), en, volgens de opgave van MAKENZIE, zal er spoedig eene tweede komen. De som van alle de Pelterijen, welke deze Maatschappij in 1799 uitvoerde, bedroeg 203300. Het kapitaal, dat tot dezen handel te zamen werd gebragt, bestond aanvankelijk slechts in 40000

370 HET WESTELIJK GEDEELTE

Ponden Sterling; na verloop van elf jaren was hetzelfde meer dan driemaal zoo groot. De meeste Pelterijen gaan naar *China*; werwaarts men, om alle zwaarigheden te vermijden, dezelfde regelregt verzendt.

Behalve deze Handel - Maatschappijen van *Engeland*, drijven ook de Amerikaansche Staten eenen belangrijken handel in Pelterijen. Wel is waar, vele van de dieren, die deze Pelterijen opleveren, komen uit hun eigen gebied, en dus uit Zuidelijker liggende landen; echter ontmoeten hunne Kooplieden, diep in het Westen, ook dikwerf die van *Canada*. Evenwel zullen wij over den Amerikaanschen handel in dit artikel eerst dan spreken, als wij de beschrijving van de Vereenigde Staten zullen gegeven hebben.

OVER DE VOGEL-VANGST IN EENIGE
NOORD-WESTELIJKE LANDEN.

Tot de voornaamste voortbrengfels, waarmede de Schepper, in het schrle Noorden, den Mensch zijn bestaan dragelijk maakt, behooren ook verscheidene soorten van Vogels. Derzelver vleesch en eijeren dienen tot voedsel, derzelver vederen, en dikwijls het geheele vel ter bedekking, en tevens tot een artikel van handel. Zij konden, ingevolge de natuur van het land, voornamelijk slechts Water- of Zee-Vogels zijn.

De *Dons-Gans* (*Anas mollissima*, L.) komt hier met regt het eerst in aanmerking. Schoon zij overal in den omtrek van de Noord-pool wordt gevonden, maken echter de Groenlanders en Yslanders wel het meest van haar voor den handel gebruik. Zij is voor de Yslanders in menigerlei opzigt van nut. Daarom trachten deze, op eenige gedeelten van hun Eiland, dezen vogel te lokken, door hem het bouwen van nesten gemakkelijk te maken; men brengt namelijk ten dien einde op verscheidene rotsen hooi en mos.

De *Dons-gans* legt hare eijeren, van het be-

372 HET WESTELIJK GEDEELTE

gin van Julij af, driemaal. De geheele broed-tijd duurt zeven weken. Men neemt haar het eerste en tweede broedsel af, maar laat haar het derde behouden. Met de eijeren neemt men tevens de pluim-vederen weg, welke in het nest zijn, en die zij zich zelve heeft uitgeplukt. Het is merkwaardig, dat vele van deze dieren zoo tam zijn, dat zij zich gewillig van de eijeren laten berooven. Dan alleen, wanneer de vogel bemerkt, dat men hem alles ontnemt, begint hij jammerlijk te schreeuwen; sommige stellen zich als dan te weer, en vallen hunne beroovers aan.

Zoodra de jongen uitgekomen zijn, brengt de Moeder hen naar zee; hier gaan de eerste op den rug van de laatste zitten; de Moeder zwemt voort, duikt plotseling naar beneden, en brengt zoo hare jongen in de noodzakelijkheid, om zich zelve te redden. Het mannetje, dat te voren bij het nest de wacht hield, woont dit moederlijke onderrigt bij, en verwijdert zich voorts naar afgelegene oorden.

Het Dons wordt in twee foorten verdeeld. De eerste noemt men *Zee-gras-dons* (*Thong-Duun*), de tweede *Gras-Dons* (*Gras-Duun*). De eerste draagt haren naam van de zoute en waterige deelen, welke haar aankleven, daar het nest dikwijls zeer na aan de zee is. Men droogt

droogt ze, of in de zon, of in heet gemaakte ijzeren potten; doch hier door krijgt zij ligtelijk eene bruinachtige kleur. Men spant ook wel over een' hoepel dunne draden, legt dit vuile dons daarop, en slaat op hetzelfde met een spits toeloopend eiken stokje. De morzigheid valt dan op den grond.

Een nest ongezuiverde *Gras-dons* geeft omtrent een zesde pond zuivere pluim-veren; in alle drie de nesten levert de vogel omtrent een half pond; en een pond uitgezochte *Gras-dons* geeft omtrent een half pond zuiver Dons. Een pond Dons kost twee Daalders Deensch geld. In het jaar 1750, verkocht de Yslandsche Compagnie voor 5747 Rijksdaalders Dons. Dat is evenwel slechts een klein gedeelte van het Dons, dat in den handel komt; want ook de *Feroe-Orkney- en Schettlands*-eilanden, inzonderheid echter *Noorwegen*, als mede het eiland *Gothland* leveren Dons op.

Ondertuschen komt ook Dons van andere vogels in dezen handel voor, welk bijna niets minder is, dan dat van de Dons-Gans. Van groote waarde zijn, zoo wel om de eetbaarheid van het vleesch en van de eijeren, als om de vederen, de *Canadafche Gans* (*Anas Canadensis*, L.) de *Scheeuw-Gans* (*Anser*

hyperboreus PALLAS), de *Zee-Papegaai* (*Alca arctica*, L.) en eenige andere. De veren van deze vogels worden dikwijls, zonder groot nadeel, onder het Dons gemengd.

Tot hun onderhoud, gaf de Natuur aan de Bewoners van verscheidene Noordelijke landen vele andere soorten van Zee-vogels; doch de jagt op dezelve, of liever het zoeken van derzelver eijeren, want deze maken een voornaam voedsel uit, is dikwijls met zoo vele gevaren verbonden, dat de zucht alleen, om zijn leven te onderhouden, dezelve overwinnen kan. Het verdient hier opgemerkt te worden, dat de jagt, van welke wij hier moeten spreken, reeds op de *Orkadische* Eilanden begint, van daar naar de *Schettlands-* en *Feroe-*eilanden, en naar *Ysland* voortgaat, en dat men dezelve in *Noorwegen*, vooral in *Noord-land*, wedervindt. Er heeft wel eenig verschil in de wijze van jagen plaats, doch dit ontstaat, gedeeltelijk althans, door plaatselijke omstandigheden. Over het geheel komt deze jagt hierop neder.

De Vogels, welke de voorname voorwerpen van deze jagt uitmaken, zijn van verschillende geslachten. Er behooren namelijk toe, twee *Zee-Meeuwen*, de bruine of *Haring-Meeuw* (*Larus fuscus*) en de *Mantel-Meeuw* (*Larus Marinus*), voorts de *Lum* of het *Dui-
kel-*

kel-hoen (*Colymbus Troile*) en ook wel eene of meer foorten van Duikel - Papegaaijen en Alken, b. v. *Alca Psittacula*. Deze Zee-vogels bevinden zich, ten deele in verbazend groote troepen, op de Noordelijke landen, bouwen hunne nesten doorgaans op en in de hollen van zeer hooge, ontoegankelijke rotfen en klippen. De beide eerstgenoemde foorten van vogels zijn vooral op *Ysland* het voorwerp der vogel-jagt, welke aldaar op de volgende wijze wordt gehouden. De Yslanders varen met eene boot aan den voet van den berg of van de rots, welke door de Meeuwen, die zij *Suart* en *Biarg fugl* noemen, worden bewoond. De Vogelaars dragen groote staken van elf tot twaalf ellen, welke aan het eene einde met een' haak zijn voorzien. Nadat men in de boot een' der twee Vogelvangers een' zeer langen strik om het lijf gedaan heeft, helpt men hen op de naastgelegene rots. Van deze trachten zij, door middel van hunne lange staken, al hooger en hooger te komen. Zij schuiven elkander met dezelve naar boven; halen eijeren en vogels uit de hollen van de rotfen, waar zij deze vinden, en laten de vogels, welke men zeer gemakkelijk grijpen kan, daar zij hunne nesten ongaarne verlaten, na ze gedood te hebben, in de boot vallen. Pogen

376 HET WESTELIJK GEDEELTE

echter de vogels te ontvlugten , dan vangen de Vogelaars hen met eene bijzonder soort van matten.

Dikwijls komen de Vogelaars op zeer gevaarlijke plaatsen ; niet zelden is de rots vol gaten ; meermalen glijdt men uit , of verliest het evenwigt. Doorgaans helpt hen de strik , welke den eenen om het lijf is vastgemaakt , en waarvan beide een eind in de hand trachten te houden. Ondertusschen gebeurt het niet zelden , dat beide met elkander naar beneden storten , en tegen de rotten verpletterd worden. Daarom bestond in *Noorwegen* , waar deze gevaarlijke vogeljagt ook plaats heeft , eene wet , waarbij aan elk , die op de jagt om het leven kwam , even als aan eenen zelfmoorder , een graf werd ontzegd.

Verscheidene klippen zijn van den waterkant niet te beklimmen. Als dan zoekt men eenen weg door het gebergte zelve ; en waar de gevaarlijkste en aan vogels rijkste rotten dieper liggen , tracht men , op de volgende wijze , tot dezelve te komen. Men maakt aan de rots een touw vast , dat de lengte heeft van dertig vademmen , houdt het andere eind in de hand , of bindt het om het lijf en waagt zich aldus in de diepten der rotten ; kruipt daarin voor- en achter-waarts , en haalt er , op die
wij-

wijze, de vogels en de eijeren uit. Zijn de holten zeer diep, dan gaat men nog veel koener te werk. Hiertoe zijn veel langere en sterkere en alzoo kostbaarder touwen noodig; aan derzelver eind is een rad of rol, waarin het touw loopt. Hieraan is een bijzondere dik bekleede ring, tot eene gemakkelijke zitting voor den Vogelvanger, dien men hier *Sigamand* noemt. Vier of zes mannen laten dan den *Sigamand*, die tevens met eenen grooten staak voorzien is, naar beneden. De *Setuman*, (*Zitman*) de wachter van den eersten, plaatst zich op den balk of rol, waaraan het touw vast is, om naauwkeurig op den Vogelvanger en diens seinen of teekens acht te geven. De laatste namelijk heeft nog eene dunne lijn (*Leyne-Vads*, het geheime touw) waardoor hij te kennen geeft, of hij zelf of slechts het groote touw moet opgetrokken worden. Dikwijls namelijk verlaat de Vogelvanger zijne zitting, kruipt door de holten en kloven van de rots, en laat dan de gedoode vogels, de eijeren en het dons naar boven winden, zet zich daarna weder op de zitting, om met de jagt voorttegaan.

Op de *Orkadische* Eilanden wordt deze jagt nog eenvoudiger, maar daarom ook te gevaarlijker volbragt. Het groote touw wordt van

378 HET WESTELIJK GEDEELTE

boven slechts door eenige mannen vastgehouden, terwijl de Vogelvanger op een dwars hout, dat aan den strik zit, naar beneden gaat. Heeft de koene Jager, op deze wijze, een gedeelte van de rots doorzocht, dan brengt men hem, met zijn touw en staak, naar eene andere over. Dikwijls gaan de menschen in hunne dolle koenheid zelfs zoo ver, dat zij het touw aan eenige dolken, welke zij als pluggen of palen in de rots drijven, vast maken. Menig een van deze waaghalzen verliest hierbij zijn leven.

Het is naauwelijks te gelooven, welk eene verbazende menigte van vogels en vogel-eijeren men door deze gevaarlijke jagten bekomt. Op *Ysland*, en vooral op de *Feroe-* en *Orkadische* Eilanden, strekken zij duizenden van menschen bijna tot hun eenig, althans voornaamste, voedsel. Niet slechts de vogels, de eijeren en het dons wordt gebruikt; men trekt vele van deze dieren het geheele vel af, en maakt daarvan uitmuntende winter-kleederen, of zendt de vellen, als artikel van koophandel, naar beschaaftde landen, waar zij tot fraaije moffen en kragen dienen.

EENIGE AANMERKINGEN TEN SLOTTE.

Na de voorgaande schetse van de voornaamste voortbrengfels der Pool-gewesten, komen wij tot gewigtige vragen, en wij willen alles nog te zamen voegen, wat ons het voorgaande tot derzelve beantwoording aan de hand geeft.

Welke middelen stelde de Natuur in het werk, om de ruwste gewesten van onzen Aardbol nog eenigzins bewoonbaar te maken? Door welke inrigtingen gelukte het haar, zelfs dáár den mensch zijn bestaan te doen vinden, en zijn leven te veraangenamen, wáár de grond voor den zaadkorrel gesloten blijft, wáár de Herder geene weiden vindt, en wáár naauwelijks een enkel viervoetig eetbaar dier voor den Jager gevonden wordt?

Twee groote verschijnsels in den Atmospheer komen bij de optelling van deze middelen reeds in aanmerking. Het eerste is de straalbreking, waardoor het daglicht, gedurende eenige weken, bij het verdwijnen en terugkomen van de zon, verlengd wordt. Het tweede vinden wij in dat majestueuze schouwspel, dat onder den naam van Noorder-licht is bekend. Hetzelve herschept, als 't ware, den nacht in den dag.

Bij

380 HET WESTELIJK GEDEELTE

Bij deszelfs schijnsel kan de mensch zijn handwerk verrigten, zijn voedsel zoeken en bereiden; hij kan jagen en zich voor het vreeslijkste dier, voor den Ys-beer, wachten. Beide deze verschijnsels rekene men nu bij den langen dag, dien de mensch aan de polen, door de schuinsche ligging, geniet, waarin onze Aardkloot hangt, en men zal zich overtuigd houden, dat de Natuur, of liever de Schepper, den treurigen toestand van deze gewesten, op eene wijze en weldadige manier, verbetert.

Onder de merkwaardigheden, welke men hier op de aarde zelve vindt, mag men vrij in de eerste plaats het Drijfhout noemen. Dit vergoedt den Noorlanders het gemis van boschen, verschaft hun hout, om te timmeren en te branden, en zelfs een middel om Europeesche waren interuilen.

Thans komen wij tot de voortbrengfels van deze gewesten zelve. Wij zagen dan, met welk eene milde hand de Natuur de voedzaamste planten, verscheidene soorten van Mos, hier heeft geschonken; want deze alle, en mischien ook zij alleen, waren geschikt, om uit den meestal rotszigen grond genoegzaam voedsel te trekken, om welig te groeijen, en alzoo den mensch te voeden. Nog meer; de koude moest verscheidene planten, welke in zachtere lucht-

stre-

streken niet bruikbaar, ja, walgelijk zijn, in eetbare en voor den mensch voedzame gewassen herscheppen, gelijk het wilde koren (*Arundo arenaria*) en den Slangen-wortel. Eindelijk moest de grond juist hier die planten in eene verbazende menigte voortbrengen, welke, zoo wel den mensch, als zijn vee, ten behoedmiddel verstrekken tegen de voornaamste ziekten van het Noorder-klimaat.

Onder de gewigtige middelen van bestaan uit het Dieren-rijk komen, gelijk wij zagen, de voortbrengfels der zee het eerst in aanmerking. De Walvisch voedt den Esquimeaux en den Groenlander, en is den Yslander eene aangename spijs. Zijn vloeibaar vet is voor de eersten een kostelijke drank; alle deze volken verkrijgen door hetzelfde hun licht en grootendeels ook hun vuur; de beenderen dezer kolosfusen dienen niet zelden in gebouwen en boten tot balken, en de peezen om te naaijen. Ook strekt zich de waarde van den Walvisch bijna tot alle de overige bewoners van de Pool-landen uit, b. v. tot de *Tschukschen*, de *Samojeden* en tot de volken, welke cook in het Noord-Westen van de Zuidzee ontdekte.

Nog onontbeerlijker, echter, zijn voor de eerst genoemde natien de Zee-honden. Zij verschaften hun namelijk velerlei voedsel en bijna hun-

ne

ne geheele kleeding, ja, hunne gansche beschutting tegen het geduchte klimaat. Zij geven hun touwen en de zoo noodige bekleeding over hunne vaartuigen, ja, zelfs de vensters voor hunne hutten; en de tanden van sommige dezer dieren verstrekken tot werktuigen van verschillende aard.

En hoe uitnemend komen deze voortbrengfels der zee overeen met de natuur van deze Pool-bewoners! Wel is waar, het geslacht der Walvischen kan onder alle luchtstreken leven; doch de natuur wees hun toch inzonderheid de koudste streken ten verblijf aan. Hier verkoelt het ijs der Polen hunne heete, voor ontfeking zoo ligt vatbare, sappen; en hier leveren de Myriaden van kleine Zee-diertjes aan deze groote vischen een toereikend voedsel. Ook vindt hier het Robben-geslacht een verbazenden overvloed van kleindere Zee-dieren. De Kabeljauwen stroomen, bij ontelbare menigten, naar deze gewesten toe. De Zee vormde bijzondere zandbanken, verscheidene mijlen groot, op wier rug deze vischen miljoenen centenaars van kuit schieten, en zich tevens aan de groote Verflinders ten prooi als aanbieden.

In eene gelijke evenredigheid met dit alles, staan ook de ontelbare scharen van Zee-vogels,

gels, welke onophoudelijk over de Ys-velden zweven; want ook zij vinden hier genoegzaam voedsel, zoo wel aan de kleinere vischen en derzelver kuit en jongen, als aan de groote Zee-dieren. Naauwelijks openbaart zich zulk een schepsel, door zijns gelijken of door menschen gewond, of duizenden van *Mallemukken* (*Procellaria glacialis*) en andere foorten van vogels vallen vrolijk op dien buit aan, en trotseeren gerustelijk, door het digt aan hun ligchaam sluitende en olieachtige dons, de schrikkelijkste koude aan de polen.

En nu stelle men zich nog de zonderlinge ligchaamsgesteldheid voor van den mensch, die deze gewesten bewoont; hoe hij schier alles kan verteeren. Het rauwe kruid, het traanachtige vleesch der Meeuwen, der Duikelaars, der Zee-honden, het spek der Walvischen, de traan, alles is hem welkom. Deze, voor ons walgelijke, spijsen maken zijn ligchaam gezond, en geven hem eene dikke, warme, vette huid. Door derzelver uitwazeming wordt zijne woning warm, kan hij het ruwste weder en zelfs eene koude weerstaan, waarbij de Brandewijn bevroest; en hij scheidt even ongaarne van zijn bar en woest vaderland, als de Zwitser van zijne romantische bergen.

O, verhevene harmonie der Natuur! Aanbid-
dens-

denswaardige wijsheid en magt van haren Maker en Onderhouder! O, weldadige zorg voor zijnen lieveling, den mensch! Door deze alleen, werd het ijs der Polen en de gloeiende gewesten van den Evenaar voor den mensch bewoonbaar; door deze alleen, werden voor den Groenlander de voor ons zoo walgelijke en slechte spijszen een even smakelijk voedsel, als voor den Neger of Maleyer de *Sago*, de *Pisang* of zelfs de alles overtreffende *Mangostan*.

Doch dit was nog niet genoeg. De Voorzienigheid zorgde ook middellijk voor de verdere ontwikkeling van den behoeftigen bewoner der polen. De viervoetige dieren en de vogels zagen wij door het dikste hair en de donzigste vederen tegen de koude gedekt. De mensch, offchoon eene mindere warmte door kunst behoevende, doodde vele van deze dieren, tot zijn voedsel en kleeding, maar ook voor den handel. Doch nu landde hier de Europeaan, zette zich hier neder, en ontdekte spoedig in deze pelterijen eene groote waarde, een' belangrijken tak van handel. Al ras wekte hij bij den Indiaan de zucht tot meer behoeften. Nu vervolgde deze den *Beyèr*, den *Beer*, den *Raccoon*, het Eland- en andere dieren niet meer, alleen om zich te voeden,

maar

maar ook om door dezelve, door ruiling, Europeſche waren te bekomen; en hierdoor ontſtond eene gemeenſchap of verkeering tuſſchen wilde en beſchaafde menſchen. Wel is waar, de laaſte beſmetteden hunne nieuwe bekenden met de kinderziekte, en wat nog erger was, zij verwekten bij hen den trek naar ſterken drank; doch zij bragten hun, daarentegen, ook de hulpmiddelen tegen ziekten, en gaven hun middelen aan de hand, om hun leven gemakkelijker en veiliger te maken. De Zendelingen drongen tot in de barſte wildeniſen door, om de Indianen te onderwijzen. De onvermoeide Hernhutter herſchiep de ruwe Esquimaux en Groenlanders in vreedzame en zedige menſchen; en reeds menig, te voren zwervende en gebrek lijdende, Jager en woeste Canaadiſche Krijger heeft, door *Engelands* wijze verordeningen, een veilig en zeker beſtaan door den akkerbouw. Op deze wijze verdwijnt langzaam de woedende geest van gedurige verwoeſting en wraak; eene Moeder poogt niet meer zich ontijdig van hare vrucht te ontdoen, en de Zoon doodt niet meer zijnen afgeleefden Vader; de verbazend uitgeſtrekte, thans nog onbebouwde, velden zullen nog eenmaal, zonder dat op dezelve aanhoudend gejaagd en gemoord wordt,

tienmaal zoo veel menschenvoeden, als hen thans bewonen. De beschaving baant den weg voor de menschelijkheid; en mischien bloeijen, na verloop van eene Eeuw, daár Steden en voortreffelijke Plantsoenen, wáár thans de Beer en de Wolf op hunne prooije loeren, of waar de Tomahawk rookt van het bloed der zorgeloze naburen.

